

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Osman İNCİ

Av. Coşkun MOLLA

Çev. Müh.Ş. Boran İNCİ

26 Kasım 2011
EDİRNE

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 240

Trakya Çevre Sorunları

ISBN: 978-605-5316-70-9

© Türkiye Barolar Birliği
Şubat 2014, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat - ANKARA
Tel: (312) 292 59 00 (pbx)
Faks: 312 286 55 65
www.barobirlik.org.tr
yayin@barobirlik.org.tr

Baskı
Şen Matbaa
Özveren Sokağı 25/B
Demirtepe-Ankara
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

SEMİNER - FORUM

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Osman İNCİ

Av. Coşkun MOLLA

ev. Müh.Ş. Boran İNCİ

ÖNSÖZ

Çevrenin korunması da çevre hakkı kavramı da diğer bütün insan haklarının gerçekleşmesinde olduğu gibi özünde bir demokrasi sorunu, demokratik katılım sorunudur.

İnsanlığın bugün ulaştığı uygarlık düzeyi ve kazanımlar gelecek kuşaklar pahasına yaratılmış ve yoksul insan sayısı giderek artmış ise hiçbir ekonomi ya da ekonomik sistem başarılı sayılamaz.

Bugünün egemen kültürü “sınırsız tüketim” anlayışına dayalıdır. Çevreci hareket de işte bu egemen kültüre başkaldırı hareketidir. Temel başkaldırı da ekonomi politikalarına yöneliktir. Egemen kültürün dinamiği üretim/tüketim, temel mantığı da daha fazla üretmek ve daha fazla tükettirmektir. Her şey, doğal kaynaklar, teknoloji üretmek ve tüketmek için vardır. Daha fazla üretip daha fazla tüketmek amaç haline gelmiş, insanlar tüketim kölesine dönüştürülmüştür.

Üretim ve tüketim düzenleri bu mantık ile ve doğanın yasalarına uymayan bir yıkıcılıkla sürüp gittikçe çevre sorunlarının çözümünde başarı sağlanamaz.

Bu mantığın değişmesi ise tüketimin amaç değil araç görüldüğü, “sınırsız büyüme” yerine çevre-ekonomi dengesine dayanan, çevreyi kalkınmanın hem kaynağı hem de sınırı gören bir kültürün egemen olmasına bağlıdır.

Trakya'nın, Ergene Nehri'nin, Marmara Denizi'nin ve ülkemizin çevre sorunlarına bu anlayışla yaklaşmak gerekir.

Doğanın içilecek su kalitesinde sunduğu nehrimizi tarımsal sulamada bile kullanamayacak hale getirip, onlarca yıldır somut bir çözüml bulamayışımız çevre sorunlarına yönetsel yaklaşımımızın ne kadar düzensiz ve eşgüdömden uzak olduğunun en açık ve bir o kadar da acı örneğidir.

Öncelikle çözümlü bireyler olarak istediğimizi göstermeli, yerel yönetimlerimizi ortak politikalar geliştirip ortak davranış ve yatırımlar içine girmeye yönlendirmeli, üretilenlere ulusal ve uluslararası düzeyde sahip çıkarak destek aramalıyız.

Böyle bir kültürün egemen olmasını sağlamamızın yolu da bunu istemekten geçer. Demokrasilerde vatandaşların isteklerini belli etme yollarının başında seçimler gelmektedir. Seçmenler “ekoseçmen” bilinci ile davranıp “ekopolitika” oluşturulmasını desteklemelidirler.

Türkiye Barolar Birliği olarak yıllardır bu alanda da üzerimize düşeni yapmaya çalışıyor, ölkemizin çevre sorunlarına dikkat çekiyoruz. “TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI” etkinliğimiz de bunun bir örneğidir. Başta Türkiye Barolar Birliği’nin etkinlik tarihindeki yöneticileri olmak üzere tüm emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Av. Prof. Dr. Metin Feyzioğlu

Türkiye Barolar Birliği Başkanı

SUNUŞ

Dünya hızla ve durmadan tüketiyor. Tüketim toplumu olduk, kullanıp atıyoruz. Nüfus hızla artarken yeryüzü kaynakları belirli ve sınırlı, ancak bu sınırı da tüketiyoruz. Dünyanın doğal kaynaklarını yok ederek insan ömründen dört-beş kat daha uzun ömürlü ambalaj malzemeleri üretiyoruz. Dünya atık çöplüğüne döndü. Yer altı ve yüzey sularımızı, tarım topraklarımızı, ormanlarımızı, sahillerimizi, özel alan niteliğindeki doğal değerlerimizi tüketiyoruz. Eskiden kullanılanları toplar başka amaçla yeniden kullanırdık. Binlerce yıllık kültürümüzde korumacılık ve tutumluluk esastı. Bu kültürü anlaşılır kılarak ve sentezini yaparak, kültürümüzü ürünleştirecek teknolojik gelişmeyi başarmamız gerekir. Üretimde çevreye duyarlılık vaz geçilmez olmalıdır.

Trakya coğrafyası, ülke yüzölçümünün %2.3'ü kadar olup bu toprakların %82'si tarım yapılabilir niteliktedir. Yine tarım yapılan alanların %8 kadarı olmasına karşın Buğday üretiminin %10'u, Ayçiçeğinin %63'ü, Pirinç'in %44'ü bu tarım topraklarında yetişiyordu. Yıldız dağlarından doğan Ergene nehri bu toprakların şah damarı ve bu topraklara hayat vermekte. Ergene havzası ise Trakya'nın kalbini oluşturmaktadır. Nasıl bir akılımız olmalı ki bu muhteşem tarım topraklarını amaç dışı kullanmakta, kirletici sanayiye açmaktayız, Ergene nehrini sanayi ve evsel atıklarımızla "hiçbir amaç için kullanılamaz" derecede kirletmekteyiz. Nehir kirliliğinden 132.000 da. arazi ekilememekte ve 523.000 ha. arazi yanlış kullanım nedeniyle tarım dışı kalmakta. Üst düzeyde verimli bu tarım topraklarını ağır metaller ve kimyasallarla geri dönüşümsüz kirletiyoruz. Ayrıca yeraltı sularımızda toksik maddeler var. Bunlar akıl tutulmasıdır. Başka tanımı yok.

Ergene nehir kirliliği Türkiye'de akarsu kirlilik sembolü olmuştur. TBMM Ergene nehrindeki kirliliği ve çevre sorunlarını araştırma raporunda veriler belge olarak meclis kayıtlarına girmiştir. Yasama organımız her şeyi bilmekte ama kirlenme bu rapordan 10 yıl sonrada artarak sürmektedir. Nehir kirliliğinde birinci derecede sanayi atıkları sorumludur. Bölge'ye

İstanbul'un I. desantralizasyonu ile gelen, özellikle suya dayalı sanayi kısa sürede Çerkezköy Organize sanayi bölgesi dışına taşmış, kaçak sanayi kuruluşu olarak Ergene nehri ve kolları çevresine izinsiz olarak yapılaşmaya başlamış, arıtma tesisleri kurulmamış yada zorunlu kurulanlar çalıştırmamış, kimyasal ve ağır metal içeren atık sular nehre ve kollarına deşarj ederek Ergene'yi "sanayi lağımu" haline getirmiştir. Nehrin Sulama amaçlı kullanıldığı tarım toprakları kalıcı olarak kirlenmeye başlamıştır. Bu suyun hiçbir amaçla kullanılamayacağı bilimsel raporlar ile belgelidir.

Trakya Üniversitesi bulunduğu ve ismini aldığı bölgenin çevre sorunlarına duyarlı davranarak birçok çalışma yaptı. Meslek odaları ve sivil toplum örgütleri, TEMA ve ÇEKÜL vakıfları, MARÇEP, Ergene platformu, çevre gönüllüleri dernekleri birlikte 25 yıllık süreçte her platform da Yönetimleri uyararak, kamuoyunu aydınlatmak, halk da farkındalık sağlamak amacıyla aydınlanma çalışmaları yapıldı. Tüm bu çabalar sonucu Trakya Üniversitesi ile Çevre Bakanlığı arasında yapılan protokol ile Üniversite "Ergene Havzası çevre düzeni planı" yapma yetkisini aldı ve planı zamanında bitirdi. 13.07.2004 de onaylanan plan uygulamaya başlamadan "kara propaganda" ile yıpratılmak istendi ve yeni bir plan yapılmalı görüşü uygulamaya sokuldu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Trakya'yı kendisine göre planlamak için yeni planı yapmayı üstlendi. Bundan sonrası yasal süreçler, yeni planın iptalleri, tekrar yenileri, kendi yaptıklarından değişiklikler, nihayet 05.06.2013 tarihinde yeni değişiklik: Bu kez Trakya'ya Kömüre dayalı termik santral kurulması planlanmakta.

Bizler Trakya'da korumacılık savaşımı verirken Türkiye Barolar Birliği (TBB) Çevre komisyonu kurarak ülkemiz ve Dünyadaki çevre sorunlarına duyarlılığını somut olarak gösterdi. TBB-Çevre Komisyonu Çevre sorunlarına yönelik ilk bilimsel ve eğitsel toplantısını 26.11.2011 tarihinde Edirne de gerçekleştirdi. Edirne-Tekirdağ-Kırklareli Barolarının ortaklaşa düzenlediği bu "Trakya da çevre sorunları" seminer-forum toplantısına TBB yönetim kurulu ve çevre komisyonu katılmış

olup çevreye gösterdiği hukuki duyarlılığı toplum ile paylaşmıştır. TBB-Çevre komisyonu bu toplantıdan sonra Eskişehir ve Çanakkale’de de benzer toplantılar düzenlemiş ve kamuoyunu “çevre hukuku, ekolojik hukuk, çevre suçları, AİHM çevre kararları ve çevre” gibi yaşamsal konularda deneyimli ve bilgi birikimli konuşmacılar ile hukuki gerçekleri paylaşmıştır.

Trakya da Çevre sorunları seminerine katılan konuşmacıların sunumları kendileri tarafından yayına dönüştürülmüştür. Bu kitap da yazıları bulunan değerli yazarlar farklı bilim disiplinlerinden (Hukuk,Tıp,Fen ve Mühendislik gibi) olduklarından ve makalelerini kendi bilimsel yayın ilkelerine göre yazdıklarından yayın etiği ilkeleri açısından kendileri sorumludurlar. Ayrıca doğal olarak makalelerinin içeriğinde de sorumluluk yazarlara aittir. Seminerde I.oturumda Trakya’daki çevre sorunları ve süreçleri incelendi. Özellikle Trakya da çevre sorunları, toprağın amaç dışı kullanımı,tarım politikalarının çevreye etkileri, Trakya alt bölge çevre düzeni planlama süreçleri ve bu planlamanın hukuki boyutu ile İstanbul ve Trakya Çevre düzeni planı ilişkileri irdelendi.

II. Oturum ise evrensel boyutta Çevre ve hukuk irdelendi. Tamamı hukukçulardan oluşan bu oturum konuşmacıları çevre hukuku, İdari hukuk açısından çevre, Çevre hukuku ve AİHM Kararları Ekolojik hukuk ve çevre suçları konusu tartışıldı, katılımcılara bilgi sunuldu. Forum da ise tüm katılımcıların soruları yanıtlandı ve yorumları, katkıları sağlandı.

Türkiye Barolar Birliği öncülüğünde Edirne-Tekirdağ-Kırklareli Barolarınca 26.11.2011 tarihinde gerçekleşen Trakya çevre sorunları Semineri-Forum toplantısından, bu kitabın yayımlandığı tarihe kadar geçen süredeki Yargı süreci hakkında bilgi sunulması sürecin geldiği boyutu gösterecektir.

Danıştay’a açılan iptal davasında Danıştay Altıncı Dairesi üç kişilik bilirkişi seçimi yaptı. Bilirkişiler “planlama alanında özellikle tarımsal toprak kaybı, yer altı ve yüzey sularının korunması ve kirlenmesinin önlenmesine yönelik planla getirilen çözümlenmeleri incelemek üzere üç günlük keşif ve ince-

leme yaptılar. Havzanın büyük kısmını kara yoluyla, karayolu ile gidilemeyen bölgeler de dahil olmak üzere büyük bir alanı helikopter ile yapılan hava gezisinde incelemişler ve 217 sayfa-
lık rapor hazırladılar. Bilirkişi raporunun genel sonuçlarında: Plan revizyon planının uyulması gereken yönetmeliklere ve temel ilkelere uygun olmasına karşılık Plan politikaları kap-
samında, arazi kullanım planları kapsamında, plan hükümleri kapsamında, 13.07.2004 tarihli planda yapılan değişiklikler hakkında verilen yargı kararları kapsamında aykırılıklar içere-
mesi nedeniyle “.....dava konusu 24.08.2009 günü onaylanan 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Planının uygun olmadığı kanaatine” varıldığını be-
lirtmişlerdir.

Danıştay’a açılan davada yürütmeyi durdurma isteminde de bulunulmuştu. Danışta 6. Dairesi 2010/3829-03.07.2012 tari-
hinde oy birliği ile mevzuatta yer alan düzenlemelere aykırılık tespit edilmediğinden bu kısma yönelik yürütmenin durdurul-
masını red etti. Diğer tespitler doğrultusunda 26 madde için “**yürütmenin durdurulmasına**” karar verdi. Kararda .....*Ra-
porun, “plan politikaları” kapsamında saptanan yedi madde, “Arazi kullanım kararları” kapsamında saptanan sekiz madde, “Plan hüküm-
leri” kapsamında saptanan dokuz madde ve “Yargı kararları” kapsa-
mında saptanan iki madde olmak üzere yirmialtı maddenin, Çevre dü-
zeni planlarına dair yönetmeliğe ve ilgili mevzuata, şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına aykırı olduğu belirlendiğinden sayılan maddelere yönelik olarak yürütmenin durdurulması istemi-
nin kabulü gerekmektedir.....denilmektedir.*

Danıştay 6. Dairesi aynı zamanda İBB tarafından yaptırılan 24.08.2009 tarihinde onaylanan 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni planının “**yeni bir plan olduğu, plan değişikliği niteliği taşımadığını**” belirtmekte-
dir. Böylece İMP tarafından yapılan planın “**revizyon**” olmadı-
ğı da karar altına alınmıştır. Bir başka söylemle İstanbul ve Trakya planlarını uyumlulaştırmak amacıyla Çevre Bakanlığı-İMP-TRAKAB arasında yapılan Protokol ile 2.6 milyon TL. karşılığı yaptırılan Planın revizyon değil yeni bir plan olduğu da yargı kararı ile kesinleşmiştir.

Yürütmeyi durdurma kararı verilen maddelerden bazıları şöyledir:

- Özellikle Çorlu-Çerkezköy-Büyükkarıştıran-Muratlı-Lüleburgaz alt bölgesinde çok büyük alanların sanayi gelişimine ayrılması ve buna bağlı nüfus artışı. Bölgedeki yerleşimlerin birçoğunda, gereksinimin çok üzerinde alanın kentsel gelişim alanı olarak planlanması. Bu alanların bir bölümünün "mutlak tarım alanlarında" yer alması ve tüm sanayi gelişme alanlarının "aşırı yer altı suyu çekim alanı" içinde kalıyor olması. Sanayi gelişme alanlarının Çorlu- Çerkezköy- Saray arasında kalan kesiminin "yer altı suyu besleme alanı" sınırları içinde olması.
- Ergene Havzasında kirliliği giderecek ve oluşmasını önleyecek plan kararlarının yeterince ayrıntılı ve somut olmaması, Planlama alanı sınırları içinde kesinlikle yer almayacak kirlitici sanayi türlerinin açıklıkla belirtilmemiş olması.
- Tarım alanlarının farklı özellik ve nitelikleri dikkate alınarak planda ayrıştırılmaması, "ÖNEMLİ KUŞ ALANI", "ÖNEMLİ BİTKİ ALANLARI", ÖNEMLİ DOĞA ALANI" değerlerine yönelik olarak turizm amaçlı plan kararlarının geliştirilmemiş olması, Kuzey Saros kıyı kuşağının doğal yapısı ve içerdiği ekolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik plan politika ve kararlarının ayrıntılı olarak ortaya konulmaması. Enez Körfezi sahilinde Lagün göller bitişğinde henüz yapılaşmamış alanlara "kentsel yerleşim alanları" ve "Turizm amaçlı yat limanı" önerilmesi kararının alanın doğal ve ekolojik niteliği ile örtüşmemesi.
- Edirne'nin güneydoğusunda önerilen "Sanayi alanı" kararının planla doğu-güneydoğu gelişimi engellenen Edirne merkez yerleşiminin bu yönde gelişmesini provoke etme riski taşıması, aynı zamanda bu alanın "yer altı suları besleme alanı (YAS)" içinde kalması nedeniyle "sürdürülebilirlik" ilkesine ve Çevre planlarına dair yönetmelik 5-ğ maddesine aykırı olması. Havsa yerleşmesi batısında önerilen "Lojistik hizmet merkezinin" I. Öncelikli korunacak tarım alanı üzerinde önerilmiş olması.

- “Yasa dışı yapılmış sanayi tesislerinin, planlı sanayi alanlarına taşınması ya da mevcut durumda kullandıkları alanın büyüklüğü kadar bir alanı tarımsal toprağa kazandırması koşulu aranacaktır” ifadesi mevzuata ve planlama hükümlerine aykırı olması,
- 12 adet Tarımsal organize bölgeler (TOB) içinde belirlenen yüksek yapılaşma oranlarının tarım topraklarını olumsuz etkileyeceği, aynı nitelikte tarım topraklarında çok farklı yapılanma koşullarının planlamayı “eşitlik” ilkesine aykırı olması, TOB alanları yapılaşma dışı kalan %90 büyüklüğündeki alanda mülkiyet düzenlemesi ve organizasyonun nasıl olacağının belirsiz olması
- Madencilik faaliyetlerine yönelik düzenleme ve gereğinde kısıtlama/sınırlandırmaların plan hükümlerinde getirilmemiş olması, **“bu bölgenin en hassas ve ciddi ölçüde zarar görmüş olan toprak ve özellikle su kaynaklarının korunmasına ve sağlıklılaştırmasına yönelik makro politikaların mutlaka ve somut biçimde oluşturulması ve fiziki plan ve plan hükümlerinde açık bir biçimde yer alması gerektiği halde, madencilik faaliyetleri özelinde. Özel karar ve hükümler içermemesi”** bu yönü ile Çevre Düzeni planlarına dair yönetmeliğin5-ç bendine ve 8-f,ğ bentlerine aykırı olması.

Ayrıca yargı kararları kapsamında. Danışta Altıncı Dairesi 25.02.2009 günlü ve E:2007/9561, K:2009/1809 Karar ve iptal gerekçesine, yine altıncı daire 24.03.2008 günlü, E.2007/3305, K:2008/1965 sayılı karara aykırı olması.

Yürütmeyi durdurma kararı verilen maddeler: Anayasa mahkemesi kararlarına, yasalara, yönetmeliklere ve Danıştay Altıncı Daire kararlarına aykırılıklar içermesi, tarım topraklarının korunmaması, Ergene nehir kirliliğinin önlenmemesi, Mutlak tarım topraklarının ve tarım alanlarının sanayiye açılması, Kaçak sanayilere mevzuat dışı hakların verilmesi, yeraltı suları çekim alanı ve yer altı suları besleme alanlarının sanayiye açılması, bölgenin ekolojik özelliklerinin ve özel alanların

korunmaması, özellikle bölgedeki madencilik faaliyetlerinin yasalara karşın düzenlenmemesi, Tarımsal organize bölgelerdeki yapılaşmanın çok büyük olması ve kalan kısmın mülkiyet düzenlemesinin yapılmaması vb. maddelerdir.

Yasal süreç devam ederken bu planda da bir revizyon yapıldı. Trakya Üniversitesi tarafından yapılan ve 13.07.2004 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren planda 2008 yılına kadar 43 değişiklik yapılmıştı. Plan adeta kevgire dönmüştü. Neticede bu değişiklikleri yeterli bulmadılar ve yeni bir plan yaptırıldılar ve 24.08.2009 tarihinde onaylayarak yürürlüğe koydular. Bunu yeterli bulmadılar ve 01.07.2010 gün ve 883 sayılı onayla yeni değişikliklere gittiler. Hukuki süreç devam ederken, yürütmeyi durdurma kararı varken bu kez yeni değişiklikler yapıldı ve 05.06.2013 tarihinde Tekirdağ Valiliğinde askıya çıktı.

Bu değişiklik ana başlıklar olarak: Gerek 2004 ve gerekse 2009 planlarında yer almayan termik santraller yapılan plan değişikliği ile uygulamaya sokulmaktadır. Malkara ve Şarköy ilçelerine termik santral kurulması gündemdedir. Danıştay 6. Dairesi kuzey Sarosların ekolojik ve endemik özelliğini büyük bir zenginlik olarak kabul etmişken Bakanlık Termik santral kurmak için burayı seçmiştir. **Ayrıca önemle belirtilmesi gerekir ki "Ganos fay hattı aktiftir." Bakanlığımız deprem olasılığını da ciddiye almıyor olmalı.**

Tekirdağ'da 178 hektar mutlak tarım arazisi "kentsel yerleşim alanı" olarak değiştirildi.

Marmara Ereğlisi ilçesindeki "Akaryakıt ürünleri depolama alanı" bu kez "Enerji üretimi ve depolama alanı" olarak değiştirildi. Burada da Santraller kurulabilir, zira enerji üretim alanı oldu artık.

Yargı süreçleri devam ederken ve de Kuzey Saros bölgesi korumasına yönelik yürütmeyi durdurma kararı varken, Marmara Ereğlisi "Akaryakıt Ürünleri Depolama Alanları" için ayrılan alanın bir bölümünün "Taşkın alanı" içinde kalması karşın taşkın riskine önlem alınmadığından yürütmeyi durdurma

kararı verilmişken bu yeni değişiklikleri anlamak gerçekten çok zor. Bu değişiklikler yasal itirazlar yapıldı. Sabır ve kararlılık ile yasal yollar ve demokratik haklar kullanılacaktır.

Son olarak da Danıştay Başsavcılığı da 19.12.2013 tarihli düşüncesinde: yürütmeyi durdurma kararına katıldığını, ara karar doğrultusunda görüş bildirmiştir. Ancak bunlar devam ederken Bakanlık 1/100.000 ve Tekirdağ 1/25.000 planlarında yeni değişiklikler yapmış ve Termik santrallerin kurulmasının önünü açmıştır. Bu santrallerin kurulması hedeflenen yerleri de içine alan Tekirdağ depremi yaşandı. Doğada itiraz ediyor ama birileri hiç duymuyor. Bu değişikliğinde iptali için süreç başlatıldı.

Hukuk'un olmadığı yaşam alanı düşünülemez. Yaşam çevredir. Bu; soluduğumuz hava, içtiğimiz su ve yaşadığımız ortam, iklim, konut, kent, kırsal, ülke, coğrafya kıta olabilir. Hatta insan içinde çevresi(arkadaşları) sorulur. Tüm canlı ve çevre ilişkilerini düzenleyen temel kural hukuk ve etikdir. Hukuk'un olmadığı yerde etik de olamaz. Çevre sorunları siyasi sınır tanımaz. Sınır aşan sular, atmosfer kirliliği ülke sınırı tanımaz. Tuna nehrindeki kırmızı çamur yada Çernobil felaketindeki nükleer atık yüklü bulutlar ve yağmur gibi. Yaşadığımız yeryüzünü Uluslar arası ve ulusal yasalarla koruyamıyoruz. İnsan hakları, imza koyduğumuz uluslar arası antlaşmalar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Anayasal hükümlerimiz ve yasalarımızda bir eksikimiz olmadığı açıktır. Tüm bunlara karşın erk'in kararları uygulayıcılar için birinci görev olarak algılanmaktadır. "Zamanın ruhu" tüm yasaların önüne geçmektedir. Sorun yasal düzenlemelerin yetmezliğinde değil, erkin kararlarında ve uygulayıcıların görev anlayışındadır. Bu yalnız ülkemize özgü değildir. Temelde gelişmiş ve sanayileşmiş(sorumsuz) ülkelerin dünyamıza sunduğu bir kara gelecektir.

Toplantılarda bilgisini paylaşan değerli konuşmacılar ve katılımcılar Trakya'nın nasıl çektiğini, Topraklarını, sularını, ormanlarını ve doğal zenginliklerini nasıl kaybettiğini tüm boyutları ve belgeleri ile sundular. Tarım alanlarının, yer

altı ve akarsuların, Yıldız dağları ve Ganos ekosistemindeki geri dönüşümsüz kayıplar az gelmiş olmalı ki son olarak Kömüre dayalı termik santral kurulması planlanmakta. Trakya topraklarına ve kıyılarına Termik santraller kurulma kararı alınmakta.

Trakya'yı, elimizde kalanları korumak durumundayız. Bu yalnızca bu bölgede yaşayanların değil tüm ülkemizin ve hatta dünyanın görevi olmalıdır. Dünya açlığa gidiyor. Önümüzdeki sürecin en önemli sıvısı su olacaktır. Enerji ve tarımsal ürünler geleceğin temel unsurlarıdır. Merkez ülkeler yeni koloncilikle Afrika'da toprak kiralar veya satın alırken biz dünya ortalamasından birkaç kat(ürüne göre değişmekte) verimli tarım topraklarımızı kirletici ve suya dayalı sanayiye vermekteyiz. Önceleri bu kaçak ve yasa dışı yollarla yapıyordu, şimdilerde "Trakya Alt Bölge çevre düzeni planı" yaparak, yani Devlet planı ile vermekteyiz.

Karar vericilerden bilimsel verileri ve gerçekleri esas alan planlar yapmalarını, yasaları yansız uygulamalarını beklerken bölge yaşayanlarının da soruna sahip çıkmasını bekliyoruz. Bu toprakların korunması insanın kanserden korunmasından, kurtulmasından daha önemlidir. Kanser kişiyi ilgilendirir oysa bu soyunu, çocuk ve torunlarının geleceğini ilgilendiriyor ve ayrıca bu kirlilik kansere de neden olmaktadır. Sorununa sahip çıkmayan bölge yaşayanları iki kez risk altındadır. Seminer tüm bu çıkmazlarımızın konuşulmasına olanak sağlanmıştır.

TBB ve Bölge Baroları bu seminerle bölgenin temel sorununa ve çözüm arayışlarına ışık tutmuştur. Sorunun hukuki boyutuna ciddi katkı sağlamıştır. Bu toplantının yayınlanmasını ve belgeye dönüşmesini sağlayan öncelikle Türkiye Barolar Birliği olmak üzere TBB Çevre komisyonu üyelerine, Trakya İlleri Barolarına ve emeği geçenlere, katkı sağlayanlara teşekkür ederiz.

EDİTÖRLER

Av. Ahmet ULUDAĞ (Edirne Barosu Başkanı): Değerli konuklar ve katılımcılar.

Trakya'nın, yaşadığımız bölgenin, en önemli yaşamsal sorunu olan çevre sorunları ile ilgili olarak Türkiye Barolar Birliği öncülüğünde ve katılımı ile Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli Barolarının ortaklaşa düzenlediği, yaşadığımız bölgenin en yaşamsal sorunu olan "Trakya Çevre sorunları" tüm boyutları ile değerlendirilecek. Bölgemizde yaşadığımız sorunun çözümüne yetkililerin daha fazla ilgisini çekeceğimiz kanısındayım.

Hazırladığımız programın ve katılımcı görüşlerinin sorunlarımıza çözüm üretmesini umuyor ve bekliyoruz. Gündemimiz oldukça yoğun. Temel amacımız gündemi tam olarak uygulamak ve soruna çözüm bulmaktır. Türkiye Barolar Birliği Başkanı ve yönetim kurulu üyelerine, değerli konuşmacılara ve tüm katılımcılara Barolarımız adına teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Av. V. Ahsen Coşar(Türkiye Barolar Birliği Başkanı): Edirne ve Kırklareli illerinin sayın valileri, sayın milletvekilleri, Belediye başkanları, Trakya Üniversitesi'nin Sayın Rektörü, Türkiye Barolar Birliği'nin Sayın Başkan yardımcısı, yönetim kurulu üyeleri, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli barolarının değerli başkan ve yönetim kurulu üyeleri, sevgili meslektaşlarım, değerli konuklar,

Türkiye Barolar Birliği ile Edirne, Tekirdağ, Kırklareli barolarının ortaklaşa düzenledikleri Trakya Çevre Sorunları konulu etkinliğe hoş geldiniz. Sizleri Türkiye Barolar Birliği adına, yönetim kurulu üyesi arkadaşlarım adına ve kendi adıma sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

İnsanları, hayvanları ve ayrıca insanlar, bitkiler ve diğer canlılar ile etkileşim içerisinde olan cansız varlıkları, canlı ve cansız varlıkların birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen ekosistemi kapsayan çevre hakkı uluslar arası düzeyde ilk kez 1972 yılında Stockholm'de yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve İnsan konferansı ile devletlerin ve toplumların gündemine gelmiştir. Gelişme hakkı, barış hakkı insanlığın ortak mirasından

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

yararlanma hakkı ile birlikte 3. kuşak haklar arasında yer alan ve tüm dünya insanları ile paylaştığımız için dayanışma hakkı olarak da isimlendirilen çevre hakkı, günümüzde hem ulusal hem de uluslar arası düzeyde son derece ciddi tehlikeler ve tehditlerle karşı karşıyadır. Bu bağlamda işaretletmek gerekir ki dünyada mevcut kaynakların yenilenebilirlik oranını fazlasıyla aşmış durumdayız. Yaşam biçimimize bağlı olarak her yıl artan oranda karbon emisyonuna neden oluyoruz bu nedenle ciddi bir küresel ısınma ve buna bağlı olarak iklim değişikliği tehdidi ile de karşı karşıyayız.

Çevrenin kendisinin ekolojik toplum gerçeği ve talebi ile bağlantılı olarak, ekolojik dengenin insanların maddi ve manevi yaşamıyla uygun ifade ettiğini ve yine evrensel olarak kabul gören dayanışma haklarından olan çevre hakkının doğal yaşamı, kültürel varlıkların, flora ve faunanın, toprak, su, havadan oluşan doğanın temiz tutulmasını ve korunmasını, sanayinin düzenli biçimde kurulmasını ve gelişmesini, kimyasal atıkların uygun şekilde imha edilmesini, estetik bir çevre yaratılmasını kapsadığını hepimiz biliyoruz.

Yine hepimiz, sanayi ve nükleer enerji tesislerinin, mobil santrallerin, petrol aramalarının, kimyasal atıkların ihracının, bu atıkların usulüne uygun olmayan imha ve muhafazasının, erozyonun, ormanların yakılmasının, ilaçlamanın, salgın hastalıkların, tarihi varlıkların tahribinin, depreme karşı tedbir içermeyen yapılaşmanın çevre hakkını ihlal eden temel olgular olduğunun farkındayız. Bütün bunların farkında ve bilincinde olduğumuz dahası çevre konusunda duyarlı olduğumuz için bugün hepimiz buradayız. Ülkemizin en güzide bölgesi olan Trakya Bölgesi'nin çevre sorunlarını konu alan bu etkinliği düzenlememizin nedeni de çevre konusunda hepimizin duyarlı ve bilinçli olmasıdır.

Sözlerime son vermeden, başta Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli baro başkanlarımız olmak üzere bu etkinliğin düzenlenmesinde emeği olan herkese, görüş ve düşünceleri ile bizlere katkı yapacak olan değerli konuşmacılara en içten teşekkürlerimi sunar, hepimize bir kez daha sevgi ve saygı ile selamlarım.

**MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN
TRAKYA'DA SANAYİLEŞME VE ÇEVRE
SEMPOZYUMLARI
ve PLANLAMA SÜRECİNE KATKISI**

Cumhur PEKDEMİR*

Makine Mühendisleri Odası olarak Trakya da çevre kirliliğine dikkat çekmek amacıyla geniş katılımlı bilimsel toplantılar aşağıda tarihleri ile sunulmuştur. Bunlar:

03-06 Ocak 1996 I. Trakya'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu (ÇORLU)

06-08 Kasım 1997 II. Sempozyum (KIRKLARELİ)

11-13 Kasım 1999 III. Sempozyum (EDİRNE)

12-13 Ekim 2001 Trakya'da Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu (EDİRNE)

14-15 Ekim 2005 IV. Sempozyum (EDİRNE)

Sempozyum ve paneller için aylarca süren ön hazırlık, planlama ve organizasyon gerekir. Yaşanan bu süreçlerde Makine Mühendisleri Odası kamu yararına çalışan bir meslek örgütü olarak, gelir kaynaklarının önemli bir bölümünü kullanmış ve kullanmaya devam etmektedir.

Kamu yararına çalışan bir meslek örgütü sorumluluğuyla; Bölgemizde, yapılmış ve halen devam eden çarpık sanayileşmenin önüne geçmek, yaşanılabilir bir çevre ile onu koruyan sağlıklı toplumlar yaratmak için yapılacak her türlü çalışmanın, yatırımın, bir plan ve program dâhilinde olması gerekliliği yönünde bilgi ve birikimlerimizi her aşamada kamuoyu lehinde kullandık.

---

* TMMOB Makina Mühendisleri Odası Edirne Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu nedenle yaptığımız birinci sempozyum da Planlamanın gerekli olduğu saptanmış ve bu toplantı Trakya'daki çevre hareketlerinin temel taşlarından birini oluşturmıştır.

I. Sempozyumda, Sempozyum konusu aşağıdaki biçimde duyurulmuştur;

“Trakya’da yaşanmaya başlayan

- 1) Çarpık sanayileşmeyi,
- 2) Tarımsal alanların tahribini,
- 3) Çarpık kentleşmeyi,
- 4) Nüfus artışını ve göçünü,
- 5)Çevrenin kirletilmesini konu edildi

Sempozyumun amacı:

1) Trakya’da girilen sanayileşme sürecinin hemen başlarında, Çarpık sanayileşme olarak tanımlanan genel sürecin yaşanmaması için alınması gereken önlemleri netleştirme;

2)Trakya’nın genel bir ekonomik envanterinin yapılması;

3)Trakya’nın geleceğine ilişkin projeksiyonlarda bulunulması;

4)Yaşanmakta olan ve yaşanacak olan bu sürece ilişkin olarak karar verme durumunda olan tüm kurumların uyarılması ve bilgilendirilmesi;

5)Halkın yaşanan sürece ilişkin bilgilendirilmesi;

6)Üniversite ve sivil toplum örgütleri başta olmak üzere sürece olumlu yönde müdahale edebilecek tüm örgütlerle işbirliği koşullarının geliştirilmesi biçiminde ifade edilmişti.

Sempozyuma 64 bildiri sunulmuş ve bu bildirilerde Trakya’nın tarım, orman, sanayi envanteri, yeraltı ve yerüstü su rezervleri, kentsel yerleşimleri ve bu yerleşimlerin gelişme eğilimleri, nüfusları saptanmış, tarımsal alanların, ormanların

tahribi, çarpık bir sanayileşmenin ve kentleşmenin bütün sonuçları, yeraltı ve yerüstü kaynaklarımızın hızlı bir kirletilme ve tüketimi sürecinin yaşandığı açığa çıkmış, alınması gereken önlemler sıralanmıştır. Tüm bildirimler ve dolayısıyla öneriler, Trakya için bir başvuru kitabı niteliği taşıyan Trakya'nın Bugünü ve Geleceği için Trakya'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu Bildirimler Kitabı'nda bulunmaktadır.

Sempozyum'da bu önerilere bağlı olarak özellikle meslek örgütleri ve gönüllü kuruluşlar açısından yapılabilecek olanlar da tartışılmış ve aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

1. Bölgesel Plan ihtiyacı, Valilikler ve DPT tarafından da vurgulanmaktadır. Bu eğilim başta siyasi partilerimiz, milletvekillerimiz olmak üzere tüm kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmeli, ülke çapında kamuoyu yaratılmalı ve en kısa zamanda bu talep, sorumlu kuruluşuyla birlikte bir gerçeğe dönüştürülmelidir.

2. Edirne ve Tekirdağ Çevre Müdürlükleri'nin kurulmasıyla birlikte yaşanan sürece hem olumlu yönde müdahale edilmiş hem de Çevre bilincinin gelişmesi sağlanmıştır. Bu Müdürlüklerimizle Meslek Örgütleri ve Gönüllü Kuruluşlar arasında var olan işbirliği-eşgüdüm, karşılıklı bilgilenme ortamı geliştirilmeli, ek olarak Kırklareli'nde de bir Çevre Müdürlüğü kurulmalıdır.

3. Karayolları Genel Müdürlüğü'nün bölgedeki hizmetlerini koordine edecek bir Bölge Müdürlüğü yaratılmalıdır.

4. Özellikle Organize Sanayi Bölgeleri yer seçiminde etkin olan Maden Tetkik Araştırma Enstitüsü Bölge Müdürlüğü'nün İl bazından Bölge bazında çalışmaya geçmesi sağlanmalıdır.

5. Yerel yönetimlerin etkinlikleri arttırılmalı, sürece olumlu yönde katılmaları için çaba gösterilmelidir. Belediyelerin hem birbirleriyle olan ilişkilerini geliştirmek hem genel olarak Bölge ile ilgili genel bir yaklaşımı oluşturmak, işbirliği, koordinasyon ve denetimler konusundaki sorunlarını aşmak üzere TRAKYA BÖLGESİ BELEDİYELER BİRLİĞİ kurulmalıdır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

6- Meslek örgütleri, gönüllü kuruluşlar, kamu kuruluşları ve üniversiteler arasında sürekli ve etkin bir işbirliği ve eşgüdüm sağlanmalıdır. Bu koordinasyonu sağlamak üzere Bölge Planlama Grubu görevlendirilebilir.

7- Üniversiteler, Meslek Örgütleri ve Gönüllü kuruluşlar sadece talep eden ya da eleştiren değil, araştıran, raporlandırarak, çözüm yolları gösteren ve özellikle belediyelerimizin son derece kısıtlı olan insan kaynaklarını göz önüne alarak planlama ve denetim görevlerinde yardımcı olan bir çaba içine girmelidir. Sözgelimi meslek örgütlerimiz veri toplamada son derece güçlü araçlar olarak işlev görebilirler.

8- Özellikle Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Örgütleri ve Gönüllü Kuruluşlar halkın eğitimi, bilgilendirilmesi ve kamuoyu yaratılması konusunda sürekli bir çalışmayı gerçekleştirmelidir.

9- Trakya Sanayiciler Derneği, Deri Sanayicileri Derneği gibi sanayiye temsil eden kuruluşlarla ilişkiler geliştirilmeli ve bu kuruluşların sanayinin organizasyonu, denetlenmesi ve Çevrenin Korunması yönündeki faaliyetleri desteklenmelidir.

10-Trakya'da sanayileşmenin küçük ve orta ölçekli olduğu göz önüne alınarak, bu işletmelerin teknik hizmet, danışmanlık v.b. ihtiyacını karşılamak üzere Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEB) bir dalı Trakya'da kurulmalıdır.

11-Kısa dönemde, doğal kaynak tüketimi yoğun olsa da Tekstil ve Deri sektörünün göçü önlenemez görünmektedir. Bu sektörlere ilişkin gerek yetişmiş insan gücü, gerek teknoloji gerekse de Çevre Koruma (Aritma) açısından çözümler üretecek kuruluşlar yaratılmalıdır.

12.Hazır Giyim sektörünün Trakya'ya göçü ise, yoğun bir nüfus göçünü beraberinde getirecektir. Bu kentleşme açısından kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirecek ve gecekondulaşmayı da körükleyecektir. Her iki açıdan da ilgili kurumların yaratılması gerekmektedir.

13. Tüm yatırımlarda Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği titizlikle uygulanmalı, özellikle bilgilendirme toplantılarına meslek örgütlerinin, gönüllü kuruluşların ve halkın katılımı sağlanmalıdır.

14- Tüm Trakya'daki yerel basın, radyoların ve televizyonların konuya yaklaşımı son derece olumludur; bu yaklaşım daha da geliştirilmeli, ilgili kurumların uyarılması, halkın bilgilendirilmesi için bir ortam olarak değerlendirilmelidir.

15- Trakya'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu bu noktada bırakılmamalı, daha geniş bir düzenleme kurulu oluşturulmalı, periyodikleştirilmeli ve tek tek yerleşim yerlerini esas alan etkinliklerle güçlendirilmelidir.

1996 yılı ocak ayında kaleme alınan 1. Trakya'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu'nun sonuç bildirgesinin genel saptamalar bölümü; var olan durumu şu şekilde dile getirmiştir: Trakya, Marmara Bölgesi'nin diğer kesimleri gibi, hızlı bir sanayileşme sürecine girmiştir. Bu sanayileşme süreci esas olarak bölgedeki iç dinamiklerle gelişme niteliğini değil, İstanbul ana merkezinin sorunlarının çözülmez noktaya ulaşması sonucu, bu bölgeden özellikle kaynak tüketimi yoğun olan sanayinin göçü niteliğini taşımaktadır.

Trakya toprak yapısı, coğrafi koşulları ve geçmiş birikimleri nedeniyle tam bir tarım bölgesidir. Tarımsal verimlilik, örgütlenme, mekanizasyon, gübre kullanımı v.b. göstergeler açısından Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde değerlere sahiptir. Trakya'nın tarımsal potansiyeli ve birikimi, İstanbul'un sorunlarının çözümü için de olsa göz ardı edilemez. Trakya'da tarımsal alanların tahribi tehlikeli boyutlardadır.

Bu ve benzeri saptamalar ışığında ise sonuç bölümünde şu acil önlemin alınmasının altı çizilmiştir:

Trakya'daki tüm bu gelişmelerin olumlu yönde sonuç verebilmesi ve var olan sorunların çözümü için en önemli adım **BÖLGESEL PLANLAMA'** dir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Makina Mühendisleri Odası Edirne Şubesi Olarak yaptığımız bu etkinlik sonrasında Gelenekselleşme yolunda bir adım daha atan TRAKYA'DA SANAYİLEŞME VE ÇEVRE SEMPOZYUMU'nun ikincisini 6 - 8 Kasım 1997 tarihinde Kırklareli'nde düzenledik. Pek çok kurum, sivil toplum kuruluşu, firma, yerel yönetim temsilcisi, üniversite akademisyeni ve bölge halkının katılımıyla gerçekleşen bu sempozyum sonrasında hazırlanan sonuç bildirisinde de şu saptamalar yapılmıştır:

Doğal Kaynakların Kirlenmesi ve Çarpık Gelişme Eğilimleri üzerine saptamaları arttırmak ve sıralamak olanaklı olmasına karşın Trakya'da Merkezi Yönetimler, Belediyeler; Üniversite, Sivil Toplum Örgütleri, Meslek Odaları ve Kamuoyu arasında ayrıntıda esaslı görüş farklılıkları olmasına rağmen "*ÇEVRENİN KİRLLETİLMESİNE VE ÇARPIK KENTLEŞME ve SANAYİLEŞME' YE KARŞI ÖNLEMLERİN ALINMASI*" konusunda tam bir görüş birliği vardır. Son bir yıl içerisinde gerçekleştirilen faaliyetler hem bu görüş birliğini yansıtmakta hem de Trakya'nın bugününe ve geleceğine ilişkin umutlu olmayı sağlamaktadır.

Trakya Bölgesi Milletvekillerimizin de konuya daha fazla ilgi göstermeye başlamış olması bu konuda umutlu olmamızı daha da güçlendirmektedir. Trakya'daki tüm organizasyonlar çözümün başlangıcını bir ve aynı noktada görmektedir: Trakya'da sanayi alanları için arazi tahsislerinin ve yeni konut alanlarının açılması kısa vadeli gelişme kaygıları ya da hedefleri içinde değerlendirildiğinde sorunların çözümü yoktur. Trakya'da çözüm **BÖLGESEL PLANLAMA'** dan geçmektedir.

Pek çok konuya temas eden sonuç bildirgesi şöyle sonlanmıştır: Bölgesel plan olacaksa, Trakya'da sağlıklı bir Sanayileşme ve Kentleşme olacaksa, kaynak Planlaması yapılacaksa bu ancak ilgili tüm kesimlerin sürece müdahale etmesi ile sağlanacaktır. Trakya'da son bir yıldaki gelişmeler Trakya insanının sürece müdahale etmeye başladığını göstermektedir. Ve yine ilgili tüm toplantılarda okuma yazma oranıyla, gelir / tüketim seviyeleriyle, kültürel yaşamıyla, altyapısıyla çağdaş olduğu hep vurgulanan Trakya insanı bunu başarabilecek güçtedir.

İlk sempozyumun sonuç bildirgesinde öngörülen BÖLGESEL PLAN İHTİYACININ, takip eden 1997 yılındaki sempozyumda da önemi vurgulanmış ve 11 - 13 Kasım 1999 tarihinde Edirne'de düzenlediğimiz, III.TRAKYA'DA SANAYİLEŞME VE ÇEVRE SEMPOZYUMU açılışında Çevre Bakanlığı ile Trakya Üniversitesi arasında atılan imzalarla ÇEVRE DÜZENİ PLANI YAPIMININ temeli atılmıştır.Bu protokolü, dönemin Çevre Bakanı Fevzi AYTEKİN ve dönemin Trakya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Osman İNCİ karşılıklı imzalamışlardır.

Sempozyum sonrasında, Trakya Üniversitesi aldığı görevin gereğini yerine getirmek üzere konularında uzman kişilerden oluşan bir ekip kurarak Çevre Düzeni Planı hazırlama çalışmalarını başlatmıştır.

Plan hazırlanırken 27 Aralık 2002'de Bakanlar Kurulu kararı ile Trakya Çevre Sorunları Çözümü Hizmet Birliği kurulmuş, bu birlik 8 Mart 2004 tarihinde Trakya Kalkınma Birliği (TRAKAB) adını almıştır.

13 Temmuz 2004 tarihinde hazırlanan Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı, Çevre ve Orman Bakanlığınca onaylanmış, 7 Eylül 2004 tarihinde ise Çerkezköy - Çorlu - Marmaracık - Büyük Karıştıran Muratlı Çevre Düzeni Planı onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Fakat ne yazık ki, planların onaylanması sonrası geçen bir yıllık süre içinde, gerek planın kendisi ve gerekse planın uygulanması konusunda Trakya'da doğrudan planla ilgili kesimler -Valilikler, Özel İdareler, Belediyeler, Üniversite, Sanayiciler- arasında birçok konuda tartışma yaşanmıştır.

Bu tartışmalara planın kendisi açısından bakıldığında;

*Çevre Düzeni Planının bir bölge planı ya da çevre yönetim planı olup olmadığı.

*İmar planları ile ilişkisi.

*Yürürlüğe girme süreci.

*Dengeli bir gelişme ve kentleşmeye yönelik dinamizmi.

*Yakın, orta, uzun dönemli stratejik ve pratik hedeflere sahip olup olmadığı.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

*Bazı alanlarda yaptırımlarında getirdiği ayrıntı düzeyi.

*Bazı yaptırımların uygunluğu ve uygulanabilirliği v.b. açılardan açık ya da örtülü olarak sorgulanmıştır.

Bu tartışmalar sadece sürecin dışında kalan kesimlerin getirdiği eleştirilerden kaynaklanmamaktadır. Onaylanmış planın uygulanması, geliştirilmesi ve plana dinamik bir karakter kazandırılması, özetle tüm boyutları ile hayata geçirilmesi misyonunu üstlenmiş olan; Trakya Kalkınma Birliği'nin (TRAKAB) kendisi ve TRAKAB'ı oluşturan en önemli öğelerden biri olan, planın Trakya kentleri ile ilişkisini kurarak bunları yerleşim birimlerinde uygulayacak olan Yerel Yönetimlerimiz; Uygulamada karşılaşılan bazı sorunları çözüme kavuşturmak ve planın dinamik karakterine uygun çalışmalar yapmak yerine. Kendi yetki ve hareket alanlarını kısıtladığını düşündükleri planın tümüne karşı çıkararak, uygulamamak amacıyla bu ve benzeri sorunları gerekçe olarak göstermiştir. Daha da ileri giderek planın yaptırımlarından ve kısıtlamalarından hatta planın bizzat kendisinden tamamen kurtulmak amacıyla "askıya alma" kararı alarak bu düşüncelerini açıkça ifade etmişlerdir.

Çok daha vahim başka bir durum da planın yasal sahibi olan Çevre ve Orman Bakanlığı, planın onaylanıp yürürlüğe girdiği 13.07.2004 tarihinden sonra yaşanan süreçte bu plana sahip çıkmadığı gibi, bir çok hedef ve yaptırımların, "özel taleplere özel çözümler" sunan plan notları üzerinde yapılan değişiklik yada eklentiler ile aşıldığı veya aşılmaya çalışılmasının gözlenmesidir. Bizzat Bakanlıkça planın müellifi olan Trakya Üniversitesi'ne dahi bilgi verilmeden yapılan bu tür operasyonlar plana ve planlamaya olan inancı ve güveni sarsmıştır. Bütün bunların arkasında planın uygulanmasının ertelenmesi yönündeki eğilimlerin olduğu da bilinen bir gerçektir.

Yaşanan bütün bu olumsuzlukları dikkatle izleyen MMO Edirne Şubesi son demesine rağmen, Ergene Havzası Çevre Düzeni planını konu alan, yaşanan olumsuzluklarla beraberinde planı masaya yatıran, Planlı Dönemde Bölgesel Plan başlığında Trakyada Sanayileşme ve Çevre Sempozyumlarının 4.üncüsünü yapmaya karar vermiştir. Bu sempozyumda Önceleri küçük hesaplar yüzünden yok sayıldığı planın, aslında hiç

de öyle küçük hesaplar değil aksine perde gerisindeki büyük hesaplar ve onun uygulayıcıları tarafından yok sayıldığı sempozyum bildirilerinde bilim insanları tarafından saptanmıştır. Düzenlediğimiz son sempozyumun sonuç bildirgesinde bu bilimsel verilerin ışığında Trakya topraklarının kaybedilmemesi gerektiği ve bunun içinde Ergene Havzası Çevre Düzeni Planına sahip çıkılması gerekliliği öngörülerek başta sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri olarak Trakya'da yaşayan yurttaşlarla plana sahip çıkılması sempozyum öncesi ve sonrasında düzenlenen panellerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Ortada bize ait, Trakya'nın anayasasıda dediğimiz bir planımız varken..! İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Trakya'nın plan çalışmalarına maddi ve manevi olarak sahip çıkmaktadır. *Çünkü*, İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın (ÇDP) uygulanmasına en büyük engel, ilk yapıldığı konumuyla 1/100.000 ölçekli Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı'nın korumacı ve doğal hayatı kollayıcı anlayışıdır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İMP aracılığı ile bu korumacılığı kaldırmak ve İstanbul ÇDP'nin hedeflerine varabilmek için bu kez bölgenin 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarını yapmaya talip olmuştur. Bu kapsamda, Trakya Kalkınma Birliği, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı protokol imzalamış, bu protokol sonucu her iki plan arasında "uyumlulaştırma çalışmaları yapılacak denilerek" yeni plan bölgemize dayatılmıştır.

Bu iki plan arasında genel yaklaşım açısından ciddi farklar ve çelişkiler vardır. Bir tarafta Trakya'da doğal kaynakları koruyan, çevrenin kirlenmesine dur diyen, Trakya'da sürdürülebilir ve dengeli kalkınmanın temellerinin atıldığı, ekolojik dengeleri ön planda tutan planlı sanayileşme ve tarımı öngören "Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı"; Diğer tarafta Trakya açısından bakıldığında, yumak haline gelmiş sorunlarını başta Trakya olmak üzere çevresine ihraç eden, Bölgenin doğal kaynaklarını İstanbul'un sorunlarını çözme adına hiçe sayan "İstanbul Çevre Düzeni Planı".

İstanbul'un sorunları ne sadece İstanbul'un, ne Trakya'nın ne de Bölgenin sorunudur. İstanbul'un sorunu Türkiye'nin sorunudur. İstanbul'un sorunu ancak ve ancak Ulusal bir politi-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

kayla çözülür ve çözülmelidir. İstanbul'un sorunlarını bölgeye ihraç etmek suretiyle hafifletme politikası içinden çıkılması çok daha zor sorunların kaynağı olacaktır. Ayrıca İstanbul Metropolitan ve kentsel tasarım Merkezi (IMP) yetkilileri tarafından çalışmanın sadece İstanbul - Trakya ile sınırlı kalmadığı, tüm Marmara Bölgesi'ne yayılacağı belirtilmektedir.

-İMP tarafından 1/25.000 alt ölçekli Planlar, temelde 13.07.2004 tarihinde onaylanmış Trakya'nın 1/100 000 üst ölçekli Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı amaç ve hedeflerine uygun olmalıdır.

-Trakya'nın sosyal, kültürel, tarımsal ve demografik yapısı korunmalı ve ani değişikliklerle bu yapılar zarar verilmemelidir. Planlar; var olan sorunların çözümünü sağlamalı yeni sorunlara kaynak teşkil etmemelidir.

Trakya'da yaklaşık 46.000 Ha verimli ve iyi nitelikli arazilerden kaybedilmiştir. Ancak Türkiye verim ortalamasına göre yitirilen tarım toprağı miktarı 123.000 Ha alana karşılık gelmektedir.(Prof. Dr. Cemil CANGİR verisidir.)

Bu alan Sakarya veya Amasya illerinin tarım alanlarından daha büyüktür.

Bu kadar zamanda bu kadar büyük bir kayba tahammülümüz var mıdır???

BASINDAN:

TMMOB: HES'LER DOĞAYI YOK EDİYOR!

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) HES'lerle ilgili kapsamlı bir rapor hazırladı. Kamuoyuna sunulan rapora göre son dönemde izin verilen HES'lerin şimdiye kadar var olan HES'lerden çok daha az elektrik üreteceğı ortaya konulurken amacın, doğayı yok etmek pahasına piyasaya açmak olduğu belirtiliyor.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) tarafından hazırlanan ve kamuoyuna sunulan raporda HES'lerle ilgili ayrıntılı bilgilere yer veriliyor.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Odamız Edirne şubesi ,Trakya Üniversitesi tarafından yapılan "Ergene havzası çevre düzeni planı" çalışmasını ortadan kaldıran ve Bakanlıkça onaylanarak 24.08. 2009 tarihli "1/100.000 ölçekli Trakya alt bölgesi Ergene havzası revizyon çevre düzeni planı"na iptal davası açmıştır. Ancak Danıştay altıncı daire "ehliyet yönünden reddine" karar vermiştir.

Trakya da sanayileşme ve çevre sorunlarına yönelik odamızca katkı sağlanan çalışmaları süreç olarak şöyle sıralayabiliriz.

Dava konusu işlemin davacı T.M.M.O.B. Makine Mühendisleri Odası Edirne Şubesinin görev alanı ile ilgisinin olmaması nedeniyle, anılan kuruluşun dava açma ehliyeti bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, **davanın ehliyet yönünden reddine**, yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılmasına **15.02.2010** gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye
Bekir	Nazlı	Habibe	Tülin	Asuman
AKSOYLU	KOÇER	ÜNAL	ÖZGENÇİR	YET

T.C. DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE
Esas No : 2010/1159
Karar No : 2010/1391

Davacı : T.M.M.O.B. Makine Mühendisleri Odası Edirne Şubesi
Kocahasanlı Mah. Dr. Zeki Ahmet Cad. No:50/1-2 - Edirne

Davalı : Çevre ve Orman Bakanlığı / ANKARA

DAVANIN ÖZELİ: 24.08.2009 günü onaylanan ve 27.08.2009 günü aksiya çıkarılarak ilan edilen 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planının iptali istenilmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Altıncı Dairesince Tetkik Hakimî İsmet Can'ın raporu ile dosyadaki belgeler 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 14.maddesi uyarınca incelendikten sonra işin gereği görüldü:

Dava, 24.08.2009 günü onaylanan ve 27.08.2009 günü aksiya çıkarılarak ilan edilen 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planının iptali istenilmektedir.

T.C.Anayasasının 2.maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Hukuk devletinin doğal olan idaresi tesis edilen işlemlerin hukuka uygunluğu ve sonuçta idarenin hukuka bağlılığının yargısal denetimi iptal davaları yoluyla sağlanır.

İdari işlemlerin hukuka uygunluğunun yargı yoluyla denetimini amaçlayan iptal davasının görülebilmesi için ön koşullardan olan "dava açma ehliyeti" iptal davasına konu kararın niteliğine göre idari yargı yerince değerlendirilmektedir.

Konu kurum niteliğindeki meslek kuruluşlarının genel nitelikteki idareleyici işlemlere karşı sadece kuruluş kararlarında gösterilen amaçları doğrultusunda dava açma ehliyeti bulunmaktadır. Bununla birlikte yasa dışı düzenlemelerde de bu kuruluşların amaçları dışında faaliyetle bulunamayacakları açık bir biçimde yer almıştır.

Dava konusu işlemin davacı T.M.M.O.B. Makine Mühendisleri Odası Edirne Şubesinin görev alanı ile ilgisinin olmaması nedeniyle, anılan kuruluşun dava açma ehliyeti bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, **davanın ehliyet yönünden reddine**, yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılmasına **15.02.2010** gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye
Bekir	Nazlı	Habibe	Tülin	Asuman
AKSOYLU	KOÇER	ÜNAL	ÖZGENÇİR	YET

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

KRONOLOJİ

- 08 Kasım 1994 Edirne Şubenin Sempozyum Yapma Kararı alışı
- 03-06 Ocak 1996 I. Trakya'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu (ÇORLU)
- 06-08 Kasım 1997 II. Sempozyum (KIRKLARELİ)
- 11-13 Kasım 1999 III. Sempozyum (EDİRNE)
- 11 Kasım 1999 Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı Protokolü
- 12-13 Ekim 2001 Trakya'da Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu (EDİRNE)
- 27 Aralık 2002 Bakanlar Kurulu Kararı İle Trakya Çevre Sorunları Çözümü Hizmet Birliği Kurulması
- 08 Mart 2004 Kurulan bu birliğin adının Trakya Kalkınma Birliği (TRAKAB) adını alması
- 10 Mart 2007 Trakya'nın Planlı Geleceği Konulu Panel(EDİRNE)
- 23 Kasım 2008 TBMM Araştırma Komisyonu ile Ergene Havzasında Durum ve Alınması Gereken Tedbirler Konulu Toplantı (EDİRNE)
- 20 Aralık 2008 Trakya Geleceğini Tartışıyor Paneli (EDİRNE)
- 04 Ağustos 2009 IMP Planları ve Trakya'ya etkileri konulu toplantı (EDİRNE)
- 12 Ağustos 2009 IMP Planları ve Trakya'ya Etkileri Konulu Toplantı (ÇORLU)
- 31 Ağustos 2009 IMP Planlarının Askıya Çıkarılması Konulu Toplantı (EDİRNE)
- 16 Eylül 2009 IMP Planlarının Askıya Çıkarılması Konulu Toplantı ve Basın Açıklaması (EDİRNE)
- 03 Temmuz 2010 CHP Edirne İl Başkanlığının düzenlediği Çevre Düzeni Planı bilgilendirme toplantısı
- 23 Ağustos 2010 TMMOB İKK'nın 1/25.000'lik planlar hakkındaki görüşünü Edirne İl Genel Meclisine İletmesi (EDİRNE)
- 28 Eylül 2010 1/25.000 Ölçekli Edirne İl Çevre Düzeni Planı Çalışma Raporu konulu Toplantı(EDİRNE)
- 06 Ekim 2010 1/25.000 Ölçekli ÇDP Konulu Toplantı (EDİRNE)
- 08 Ekim 2010 1/25.000 Ölçekli ÇDP'nın Edirne İl Genel Meclisinde Kabulü

- 12 Ekim 2010 TMMOB İKK'nın Basına ve Kamuoyuna Basın Açıklaması Yapması (EDİRNE)
- 13 Ekim 2010 Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Yapılan İtirazlara Yönelik Cevap Göndermesi.
- 19 Ekim 2010 1/25.000 Ölçekli Planların Kabulünden Sonra Değerlendirme Toplantısı (EDİRNE)

Son söz:

Makina Mühendisleri Odası olarak, içinde kendi üyelerimizin de çalıştığı sanayiye karşı olma gibi bir lüksümüz yoktur ama, kamu yararına çalışan kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu kimliğimizle, kesinlikle sanayinin organize sanayi bölgelerinde kurulmasını, bu tesislerin atık su arıtmalarının ve baca filtrasyonlarının bulunmasını ve gerekirse bu arıtma tesislerinin kurulması için devlet teşviği ile bila bedel olarak kurulmasını ayrıca arıtma ve filtrasyon tesislerinde kullanılan enerjinin vergiden düşülmesini önermekteyiz.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası şimdiye dek olduğu gibi bundan sonra da; yaşadığı bu topraklara ve bu topraklarda yaşayacak olan gelecek kuşaklara karşı duyduğu sorumluluğun gereği olarak üzerine düşen görevleri seve seve üstlenecektir!

“Oscar Wilde” Şöyle der...

İnsanların yüzde doksanı yaşamazlar, sadece vardırlar..!

Karar vermemiz gerekende budur aslında...Yaşayacak mıyız, yoksa sadece var mı olacağız..?

Biz Makina Mühendisleri Odası olarak: Aklın ve bilimin ışığında, birlikte tartışıp, birlikte karar alıp, birlikte üretelim, birlikte paylaşıp kardeşçe yaşayalım istiyoruz. Onun içindir ki hep şunu söylüyoruz:

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

“Kurtuluş yok tek başına, ya hep beraber ya hiç birimiz.”

Vurgunun, talanın, yalanın ve yağmanın olmadığı...

Birlikte yaşanılabilir bir çevre, çocuklarımızdan emanet aldığı-
mız yaşatılabilir bir dünya dileğiyle...

TÜRKİYE, ÜZGÜN YURDUM, GÜZEL YURDUM

türkiye, üzgün yurdum, güzel yurdum

boynu bükük ay çiçeği

şairin ve aşkın geleceği

.....

türkiye, üzgün yurdum, güzel yurdum

harlı bir ateş gibi derinde yanan

haramilerin elinde bulunan

.....

türkiye, üzgün yurdum, güzel yurdum

zinciri altında kımıldayan

bitecek sanıldığı yerde başlayan

Ataol BEHRAMOĞLU

TOPRAĞIN AMAÇ DIŞI KULLANIMI VE TARIM POLİTİKALARININ ÇEVREYE ETKİSİ

Yrd. Doç. Dr. Cemal POLAT*

Özet: Ülkemiz sanıldığıının aksine tarım toprağı ve su zengini bir ülke değıldir. Buna birde amaç dışı ve yanlış arazi uygulamaları ile nehir kirliliklerimiz etkilenince yarınlarımız için umutlu olamıyoruz. İstanbul'un yaşadığı demografik değıŐim Trakya'yı tehdit etme boyutlarını çoktan aÇtı. İstanbul komŐuluđu Trakya için bir avantaj olmaktan çıktı ve tehlike oldu. Komşu artık ve atıklarını kapınıza yığmaya veya bacanızda evinize dökmeye, yani tehlikeli işler yapmaya başlayınca yaşamsal tedbirler almak durumunda kalır. İşte temelde Trakya'nun verimli tarım topraklarını komŐunun zehirli kirleticilerinden korumak, Fabrika atıklarının yer altı ve akar suları kirletmesini önlemek bir başka söylemle "Bütünleşik sürdürülebilir havza yönetimi" uygulamak amacıyla yapılan "**Ergene havzası çevre düzeni planı**" aradan geçen 7 yıla karşın uygulamaya konulmadı. Ayrıca planı değıŐtirmek, özellikle KomŐunun(İstanbul) olmak üzere diğer sektörlerin Trakya'ya yayılımına, taleplerin uygun hale getirmek için önce sürekli değıŐtirmeye başladılar. Bu yetmemiŐ olmalı ki bu defa toptan iptal ettiler ve İstanbul'a uygun yeni planlama yaptılar.

Tarım topraklarımızı kirletici sanayiye açtılar, sanayi atıklarını dere ve nehirlerimize vermeye başladılar, tarımsal sulama sularımız "sanayi kanalizasyonu" haline geldi, sonuçta bu kirleticiler tarım ürünleri ve gıda zinciri ile soframıza geldi. Türkiye'nin en verimli toprakları olan "Trakya toprakları" yer altı ve yerüstü sularının inorganik ve organik toksinlerle kirlenmesi sonucu bu kimyasallar toprak-su-bitki(ürün)-hayvan-insan ekolojik zinciri ile insan sağığını etkilemeye başlamıştır.

* TMMOB Tekirdağ İl temsilcisi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Ayrıca birde Trakya'daki 3 ilimizde yaklaşık 523.023 ha. Alan yanlış kullanılarak, tarım dışı kalmıştır.(Cangir, C.Boyras, Trakya da çölleşme ile mücadele için oluşturulması gereken eylem planının temel ilkeleri.Trakya'da sanayileşme ve Çevre sempozyumu IV. Bil-diriler kitabı

TMMOB Makina mühendisleri odası. MMO YAYIN No: E/2005/390 ISBN:975-395-948-6 S:151-173) Trakya topraklarının yalnızca %18.4 kadarı işlemeli tarıma uygun olmayan arazilerden oluşmaktadır. Ayrıca bölgenin Kuzey ve güneyi muhteşem biyoçeşitliliğe ve yine Türkiye geneline oranla çok zengin mera habitatına sahiptir. Dünyanın stratejik ürünü olan buğday bu topraklarda Türkiye ve dünya verim ortalamasının üstünde ürün vermektedir. Sonuç olarak Trakya'nın potansiyel tarım topraklarını da katarsak **Trakya'nın yaklaşık %81.6'sı tarım arazileri ile kaplıdır.** Oysa Ülkemiz için bu oran yaklaşık %34 kadardır.(Cangir.C. Trakya'da kırsal arazi planlaması ve toplum kalkınması için planlama tekniklerinin temel kuramları. Trakya (İstanbul'un işgaline) direniyor.Ed. Osman İnci Sh. 75) Bölgemiz ve Türkiye bu zenginliğin ayırdın da olmalı ve derhal gereğini yapmalıdır. **Trakya'nın yaklaşık %82'si tarım arazileri ile kaplı olmasından dolayı Ülkemiz için Trakya "TARIMSAL SİT" konumundadır.**

Ülkemizde tarım ile ilgili bilgiler:

Önce Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin Kırsal alan nüfusunu incelemek gerektiği kanısındayım. Çok değil 30 yıl öncesine kadar Türkiye'nin kırsalda yaşayan nüfusu %60 civarında iken bu oran son yıllarda %24 kadardır. Bu 1980 yıllarında başlatılan ekonomi politikalarının ve ülkemizde yaşanan terörün sonucudur. Nüfusun kentlere kontrolsüz göçü çok ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir.

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye kırsal alan nüfusu:

Finlandiya %38

Fransa %23

Portekiz %45

İspanya %23

İtalya %33

İsviçre %33

Polonya %38

Macaristan %35

Yunanistan %38

Türkiye %24

Trakya İllerinde kırsal nüfus dağılımı ise:

Edirne %33

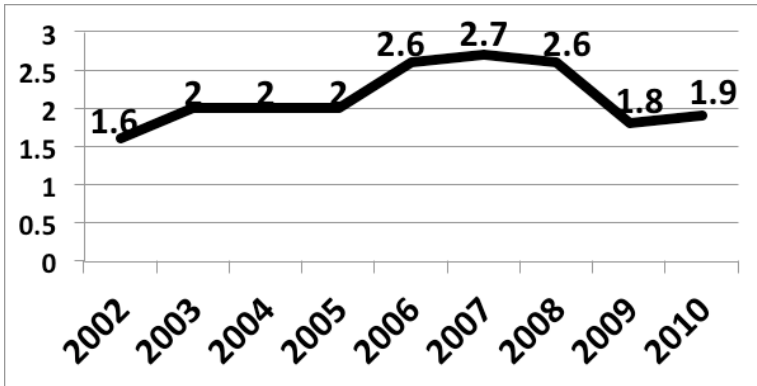
Kırklareli %35

Tekirdağ %32

Görüldüğü üzere Trakya da kırsal yaşam Türkiye ortalamasının yaklaşık %50 daha fazladır. Anadolu'da nüfusun son 30 yılda Kırsaldan Kentler göç etmesinin altında yatan temel faktör: Köylünün doğduğu ve yaşadığı yerde geçimini sağlayamaması, tarımsal ürünlerin fiyatlarının düşmesi ve tarımsal ürünlerin pazarlanamamasıdır. Özelleştirme politikaları öncelikle tarım kesimini perişan etmiştir. Trakya nüfusu Avrupa kırsal nüfus oranına yakın seyretmektedir. Bu da her şeye karşın toprakların verimliliğine bağlı olabilir.

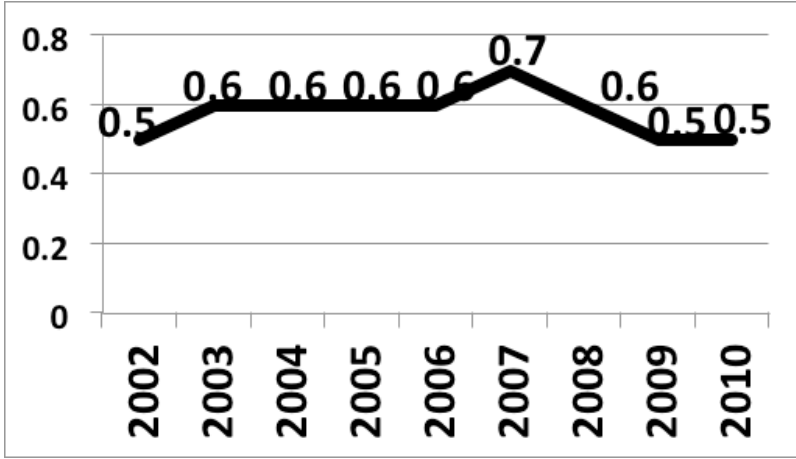
Ülkemizde tarıma yapılan yatırımlar ve destek son yıllarda giderek azalmıştır. Bunun genel bütçe içindeki payı son derece düşüktür. Tablo -1 tarım desteklerinin bütçeye oranını, Tablo-2 ise milli gelire oranını vermektedir.

Tablo-1 Bütçeye oranı (%)

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Tablo-2 Milli gelire oranı (%)

Tarıma verilen destek açısından Avrupa Birliği Ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletlerini karşılaştırdığımızda:

AB: 45-55 milyar Euro

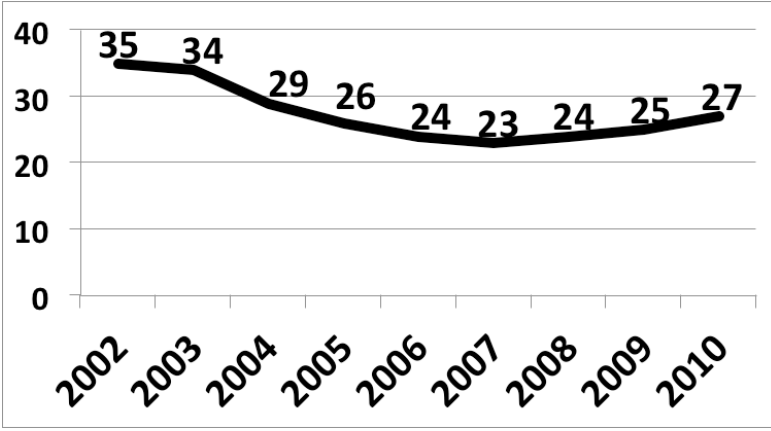
ABD: 90-105 MİLYAR Dolar

Türkiye: 5.6 milyar Türk Lirası(2.4 Euro)

Bu veriler yoruma gerek bırakmayacak kadar açıktır. Avrupa Birliği verileri Birlik üyesi ülkelerin sağladığı desteğin ortalamasıdır. Kendimizi aday olduğumuz Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslar isek onların verdiği desteğin yaklaşık 1/20 kadarını vermekteyiz. Son yıllarda gıda ve tarım ürünleri dış alımını neden yaptığımızın yanıtı açıkça görülmektedir. Ülkemiz saman dış alımı yapmak durumuna gelmiştir.

Tarım sektörünün istihdamı tablo-3 de verilmiştir. Çok değil 9 yıl önce %35 olan istihdam 2007 de %23'e kadar inmiştir. Nedeni oldukça açık: Tarımda girdiler(ilaç, gübre, tohum, yakıt,vb.) artmış buna karşılık destek ve ürün fiyatları düşmüştür.

Tablo-3 Tarım sektörünün istihdama katkısı (%)

Türkiye toplamında

Tarım alanlarının %3.9'u

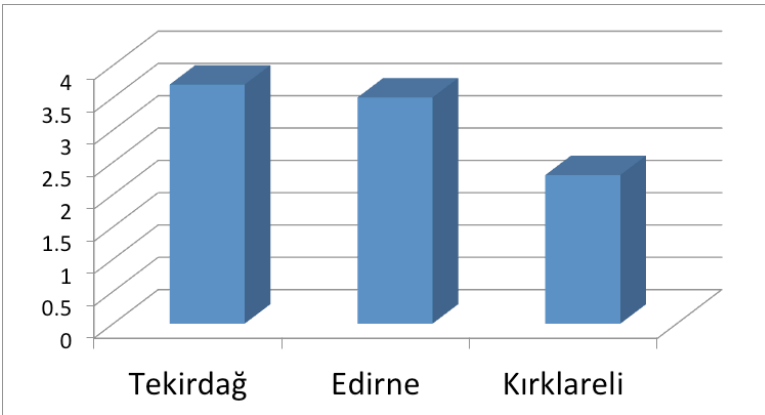
Ekili tarım alanlarının %5.5'i

Sebze bahçelerinin %2.5'i

Meyve alanlarının %0.5'i Trakya da bulunmaktadır.

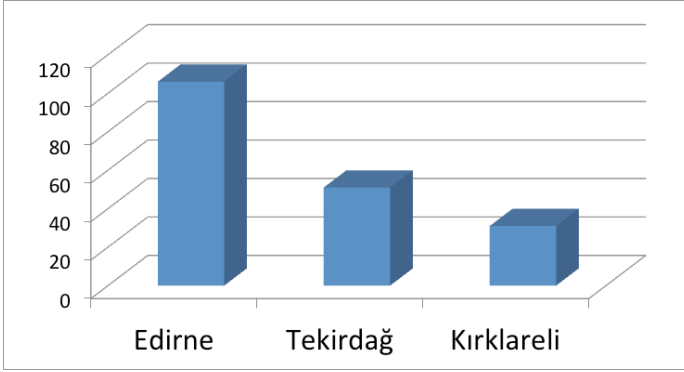
Tarım alanı, sebze alanı ve meyve alanlarının Trakyadaki 3 ile dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo-4 Tarım alanlarının illere dağılımı

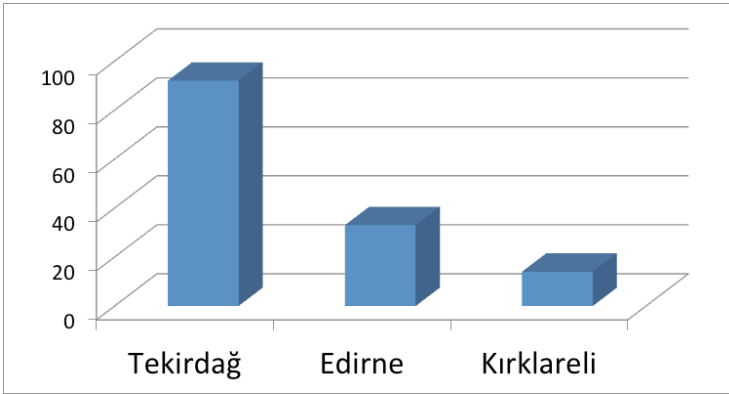

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Tablo-5 Sebze bahçelerinin illerdeki oranı

Tablo-6 Meyve alanlarının illerdeki oranları

Trakya;

**Ayçiçek üretimi-
nin %63'ünü**

**Buğday üretimi-
nin % 10'unu**

**Kanola üretimi-
nin %70'ini**

sağlıyor.

Trakya hayvancılık alanında da verimli ve özel ırka sahiptir.

Büyük ve küçükbaş hayvan varlığımızın %3'üne sahip.

- Süt üretimindeki payı ise %5.

Trakya da tarım özel öneme sahiptir.

Trakya Türkiye koşullarına oranla zengin mera örtüsüne ve tarım topraklarına sahiptir. Ayrıca Türkiye ortalama buğday veriminin üzerinde (5-6 kat) verim alınabilen tarım topraklarıdır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde tüm Trakya toprakları 600 yıl ülkenin buğday ambarı olmuştur

Bölgemiz I-II ve III. Arazi kullanım yetenek sınıfında iyi nitelikli tarım topraklarıdır. Bölge derin ve düz arazi yapısıyla 1.2 milyon ha'lık tarım arazisine sahiptir. Yüzey suları toplandığında ve sulama amaçlı kullanıldığında tarım arazilerinin önemli bir bölümü sulu tarıma uygundur. Bölge ayçiçeği, buğday, çeltik gibi ürünlerin yanında sera sebzeçiliği, kanola, mısır ve meyvecilik açısından da önemli bir potansiyele sahiptir. Tarıma dayalı gıda sanayinin (yağ, şeker, un, süt ürünleri) gereksinim duyduğu ham maddelerin büyük bölümünü karşılayacak durumdadır.

Bölgemiz büyük ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde önemli bir yere sahiptir. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin %98'inin süt verimi yüksek kültür ırkları oluşturmaktadır. Bu açıdan hayvansal ürün gereksiniminin büyük kısmını üretim potansiyeline sahiptir. Ciddi düzeyde mera varlığına sahiptir.

Trakya'da Tarımı Olumsuz Etkileyecek Unsurlar

- Sanayi ve yerleşim alanı vb. nedenlerden dolayı tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı oldukça yaygındır.
- Endüstriyel, evsel ve tarımsal kaynaklı su kirliliği bölgenin sulama suyu ve dolayısıyla tarım arazileri kirletilmektedir.
- Toprağın yanlış sürüm ve ekimi nedeniyle toprak kayıpları oluşmaktadır.
- Tarımsal üretimde kullanılan kimyasal gübre ve ilaçların

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

aşırı ve bilinçsizce kullanımı ekolojik yapıyı olumsuz etkilemektedir.

- Sulama yapılan alanlarda yaşanan tuzluluk ve asitik sorunu önemli boyutlardadır. Salma sulama yerine basınçlı sulama sistemleri kullanılmalıdır.
- Sağlıklı bitkisel havza planlarının oluşturulmaması nedeniyle bölgede yetişen ürünlerin olumsuz etkilenmesi,
- **Üretici örgütlenmelerinin ve yönetsel anlayışın yetersizliği nedeniyle ürünlerin girdi temini ve pazarlamasında karşılaşılan sorunlar,**
- Veraset sisteminden dolayı tarım arazilerinin her geçen gün küçülüp parçalanması,
- Yeterli önlemlerin ve çevre düzenlemelerinin yetersizliği nedeniyle tarım arazilerinin yağmur ve rüzgar nedeniyle erozyonel sorunlar yaşaması,
- Bölgede anızların yakılması nedeniyle toprağın biyolojik döngüsünün olumsuz etkilenmesi,
- Trakya tarım topraklarının bitkisel ve hayvansal gübre kullanılmaması nedeniyle topraklarında organik madde oranı hızla düşmesi (%1),
- Yüzey sularının tarımda kullanılmaması.
- Toprak Koruma, Zeytin Alanlarını Koruma, Mera Yasalarına rağmen tarım topraklarının bilinçsizce amaç dışı kullanılması.

Sonuç olarak Trakya toprakları yalnızca Ülkemizde değil dünyada özel öneme sahiptir. Yalnız Trakya'daki değil Tüm Türkiye ve hatta dünyadaki tarım arazileri korunmalıdır. Devletler tarıma destek vermelidir. Tarım girdileri(gübre, ilaç, akaryakıt, tohum vb.) maliyet olarak düşürülmeli ve tarım işçisi korunmalıdır. Trakya toprakları sulu tarıma çok uygundur. Sulu tarım için yer altı ve akarsular kirletilmemelidir. Endüstriyel ve evsel atıkların sularımızı ve dolayısı ile toprağı kirletmesi derhal önlenmelidir.

Tarım alanlarının amaç dışı kullanımı önlenmeli.

TRAKYA PLANLAMASINA İSTANBUL'UN DE-SANTRALİZASYONU AMAÇLI MÜDAHALENİN BOYUTLARI VE SÜREÇLERİ

*Dimensions and Processes of the Interference to the Thrace Plans
Aiming the Decentralization of Istanbul*

Prof. Dr. Osman İNCİ*

Özet: *Trakya alt bölge planlaması, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda; Trakya Üniversitesi sorumluluğunda gerçekleştirildi ve 13.07.2004 tarihinde onaylandı. Bu planların alt ölçeklilerini yaptırmak ve plan hükümlerini izlemek üzere kurulan Trakya Kalkınma Birliği (TRAKAB), beklenen atılımı zamanında yapmadı. İllerin 1/ 25.000 ölçekli planlarını ve yürürlükteki planda revizyon yapılmasını İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) şirketine verdi. İstanbul Metropolitan ve Kentsel Tasarım Merkezi(İMP), Çevre Bakanlığı ve İMP istekleri doğrultusunda yeni bir plan yaptı. Bu plan Trakya'nın İstanbul desantralizasyonu amaçlarına uygun yapılmıştır.*

İlk plandan 6 yıl sonra onaylanan "Revizyonun revizyonu" planında: Trakya sularına, tarım topraklarına, doğal zenginliklerine ve meralarına yönelik ciddi tehditler var. Türkiye'nin "Kirlilik sembolü" Ergene Nehri kirliliğine yönelik hiç bir somut önlem alınmamıştır. İzinsiz yapılan kaçak sanayiye af getirilmiştir. TOKİ ve Başbakanlık Özelleştirme İdaresine geniş yetkiler tanındı. Trakya'nın derinlerine, Tarımsal Alt Bölgeler (TAB) ve Tarımsal Organize Bölgeler (TOB) yerleştirildi. Yeni sanayi alanları açıldı ve kentsel gelişim alanları 4 milyon nüfusa uygun yapıldı. Bu bölge nüfusunun bu süreçte iki kat artması demektir.

İl yerel yönetimleri ise bu planın il ölçeklilerini bazı notlar düşerek onayladılar. Tekirdağ TAB ve TOBları çıkardı. Hukukçular bu onay

---

* Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

notlarının bir anlamı olamayacağı görüşündeler. Görüntüsel bir aksesuar olabilir. Bu İMP ve Kentsel Tasarım Merkezi planlaması tamamen Merkezi yönetimin ve diğer Erklerin istekleri doğrultusunda yapılmıştır. Bölge yaşayanlarının isteklerinden uzak ve İstanbul'un desantralizasyonuna uygun yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Trakya planlaması, İstanbul desantralizasyonu, Ergene kirliliği,

Abstract: Thrace sub-region plan was accomplished by Trakya University with an aim of sustainable development and was approved on 13th July 2004. Founded with a goal of preparing subscale plans of the region and keeping the track of the statutes, Thrace Development Association (TRAKAB), has not made the expected progress. The work of 1/25.000 scale plans of the cities and the revision of the plan in effect was assigned to a subsidiary company of Istanbul Metropolitan Municipality (İBB). Istanbul Metropolitan (IMP) and Center of City Design constructed a new plan within the demands of the IMP and Ministry of Environment. This plan was made in accordance with the intention of the decentralization of Istanbul to Thrace.

Approved 6 years after the main plan, the revision of the revised plan offers serious threats to Thracian water, soil, natural resources and pastures but no measures were taken against the pollution on the Ergene River, the symbol of water pollution in Turkey. Illegal industry was exonerated. Wide privileges were granted to Republic of Turkey Prime Ministry Housing Development Administration (TOKİ) and Republic of Turkey Prime Ministry Privatization Administration. Thrace was penetrated by Agricultural Sub-regions (TAB) and Organized Agricultural Zones (TOB). Brand-new industrial zones were established and urban development zones were planned for a population of 4 million, which would double the population in this period.

Provincial local governments have approved the city based plans with annotations added. Tekirdağ take Agricultural Sub-regions and Organized Agricultural Zones out of the plans. Lawyers claim that these notes have no solid effect; they might only be visual accessories. This plan was made in accordance with the demands of the

government and other authorities, far from the expectations of the inhabitants of the region but in accordance with the decentralization of Istanbul.

Keywords: *Planning of Thrace, decentralization of Istanbul, pollution on Ergene,*

Son yıllarda yaygınlaşan çevre felaketleri, genetiği ile oynanmış ürünleri, endüstriyel kirlenme, nüfus artış hızı, beslenme sorunları, daralan tarım toprakları ve temiz su temin zorlukları, sağlıklı yamayı tehdit eden çevre sağlığı sorunları gezegenimizin ana sorunları olmaya başlamıştır. Hızla artan nüfusun doğal gereksinimlerinin karşılanması geleceğin temel sorunudur. Gerekli önlemlerin belirlenmesi ve tüm ulusların katkısı ile önlemlerin devreye girmesi kaçınılmazdır.

Gelecekte nasıl bir dünyada yaşayacağız? Son yılların en çok tartışılan konusu olmuştur. Bu insanlığın ve üzerinde yaşadığı yeryüzünün geleceği bağlamında son derece kritik bir evrede olduğunun ve farkındalığın arttığı bir bulgusu olarak kabul edilmelidir. Doğadan bize sunulanlar sonsuz ve tükenmez değildir. Geleceğe yönelik kaygımız hiçbir zaman bu kadar yakınımızda değildi.

Dünyanın nüfusunun 2050 yıllarında 9 milyara çıkması beklenmekte ve bu artışın %98 kadarının gelişmekte olan bölgelerde olması, kentsel nüfusun bugünkünün iki katına çıkması öngörülmektedir. Azalan kaynaklar, değişen iklim ve günümüz tüketim odaklı yaşam tarzı bu 9 milyarı yaşatmaya yetmeyecektir. Alışılmış yaşam tarzımız bizi sürdürülebilirliğe taşıyamaz, bu apaçık ortadadır. Sürdürülebilirlik için radikal kararların alınması ve hemen harekete geçilmesi gereklidir(1).

Çok ileri değil yakın gelecekte dahi “**iyi yaşamak**” için bir vizyon geliştirme çabaları hızlandırıldı. İyi yaşama: insanların eğitimi, sağlık hizmetleri, temel gıda, ulaşım, su, enerji ve barınma gereksinimleri, tüketim ürünlerine erişilebilirlik anlamında bir yaşam standardını içermektedir. Sürdürülebilir

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

gelecek için 9 temel unsur ayrıntılı olarak belirlendi. Bunlar: Tarım, ormanlar, ekonomi, insani gelişim, değerler ve davranışlar, enerji, binalar, malzemeler, güvenli ulaşım ve çevre etkisi düşük ulaştırma şeklinde sıralanabilir. Sürdürülebilirliği sağlamak için tüm kesimlerin ihtiyaçlarını karşılayan ürünlerin yanı sıra bu konuda politikalar oluşturma ve kurumsal liderliğin geliştirilmesi gereklidir.

Yaşadığımız yüzyılda hızla artan nüfusu beslemek için bir “yeşil devrim” vazgeçilmezdir. Bunun için daha iyi tarım uygulamaları, su tasarrufu, tarımsal verimlilik, tarım alanlarının korunması ve tarım toprak kayıplarının önlenmesi, biyoteknolojik yöntemlerle kullanılan su ve toprak alanlarından artış olmaksızın tarımsal üretimin artırılması gereklidir. Daha az gübre kullanılarak daha fazla ürün alınması, ürünlerin sürülmeyen tarlalarda yetiştirilmesi, atık su ve yağmur suyu kullanım yöntemlerinin geliştirilmesi, yağmur suyu ile yetiştirilen tarım düzeyinin artırılarak sulama gereksiniminin azaltılması amaçlanmaktadır. İklim değişikliğinin ve biyoçeşitlik kaybının önlenmesi için ormanları korunması vazgeçilmezdir.

İnsan ve ekosistem birlikteliğini ve gönencini öne alan sistem bir bütündür ve bu sistemin uygulanması kararlılık gerektirir. Sınırları, sektör ve endüstrileri aşan bir nitelik taşımak durumundadır. Bu ise kamu, özel, sivil ve akademik tüm sektörlerin bireysel ve kurumsal katkıları, farklı aktörlerin ve uzmanlıkların ortak iradesi ile yaşama geçirilebilir. Eğer bu ortak irade yaşama geçmezse çok ilerisi değil yaşadığımız yüzyılın ilk yarısı dahi farklı olacaktır. Yakın geleceğimizin niteliği bugünlerde yapacağımız tercihlere bağlıdır. Bunun için kesinlikle iş birliğine, kararlılığa ve doğal olarak da bilgi kökenli önerileri uygulama cesaretine gereksinimimiz var.

Çevresel sorunlara yönelik uluslararası veriler ve çalışmalar

Çevre sorunlarının çözümünde uluslararası düzeyde iş birliğinin vazgeçilmez olduğu açıktır. Ülkelerin çevresel sürdürülebilirliklerini belirli parametreler içerisinde değerlendirmek

amacı ile birçok araştırma kurumu çalışmalar yürütmektedir. Birleşmiş Milletlere bağlı Gıda ve Tarım Örgütü Kalkınma Programı iklim değişikliği ile ilgili alt kuruluşlar ortak parametrelerle ülkelerin dünya sıralamasındaki yerlerini belirlemektedir.

Yaşadığımız yüzyılın paradigması, ekonomik kalkınmanın çevre koruması ile birlikte sağlanmasıdır. Bunun tanımı: “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama, yetenek ve olanaklarını kısıtlamaksızın bugünkü olanaklar ile ihtiyaçların karşılanması”(2). Bu tanımlama çoğunlukla ekonomik anlamda algılanmaktadır. Ekoloji bu anlayışın içerisinde bir süs, aksesuar gibi durmaktadır. Bu bakış açısı sürdürülebilir kalkınmayı yalnızca rakamsal büyüme olarak algılamamıza neden olmaktadır. Oysa konuya tam tersi yönünden yaklaşarak ekonominin ekoloji içerisinde ve çerçevesinde yer alması gerekmektedir. Dolayısıyla üretim ve tüketim olarak belirlenen klasik ekonomik anlayışın yerine çevreyi korumanın öneminin de vurgulandığı üretimin olanakları kısıtlı bir ekosistem içerisinde olması gerekliliğidir.

21. yüzyıl ekonomik hedefleri daha çok tüketim ekonomisine yöneliktir. Tüketim toplumu 3 gruptan oluşmakta. Bunlar, tüketiciler, orta gelirli ve yoksullardır. Dünya ekonomisi piramidinin en altında kalan yoksulların çoğunluğunun kırsal kesimlerde yaşadığını ve geçimlerini de yaşadıkları arazilerden ve ormanlardan topladıkları ile sağladıkları göz önüne alınırsa, bunların savurganlık yapmaya güçleri yetemez. Orta gelirli grup da dünya nüfusunun yarısından fazlası olup, yoksullar gibi maddeleri kullanmakta son derece tutumludurlar. Dünya nüfusunun beşte birini oluşturan tüketici sınıfı ya da zenginlerin davranış biçimleri tamamen israfa yöneliktir demek yanlış olmaz(3). Bunlar daha çok kullan-at ekonomisi uygulamaktadır. 21. yüzyılda üretilen mamulün tamiri neredeyse mümkün olmamaktadır ve atılmaktadır. Ambalaj sektörü, plastik sektörü gibi. Bu grubun bir başka özelliği de moda çılgınlığıdır. Bunlar konfeksiyon, ayakkabı ve aksesuar sektörüdür. Bu sektör kimyevi maddeler ve aşırı su kullanımına yan etki yapmıştır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu ürünleri boyamada kullanılan kimyevi maddelerden dolayı çevre kirlenmesinde vahim sonuçlar görülmüştür.

Dünyanın sorunu israftan kaçınılarak yeniden kullanma ve geri dönüşüm gibi yaşam biçimini teşvik edici tedbirlerin alınması ve bu savurganlığa son verilmesidir. Tüketici toplumunun üst katmanında yer alan tüketiciler ya da zenginler orta gelirlileri de etkileyerek tanımlanamaz düzeyde israfa neden olmaktadır. Gezegenimizin geleceği için bu çılgınlıkların sonlandırılması ya da kabul edilebilir düzeye gelmesidir.

Ülkemizden örneklemeler;

Ülkemiz 2008 Çevresel Performans Endeksi'nde 149 ülke arasında 72. sıradadır. Buradaki sıralama çevresel kamu sağlığı, çevresel altyapı ve kirliliğin kontrolü, kaynakların yönetilmesi gibi ülke politikalarını incelemektedir. Uluslararası kuruluşların ekosistemin bozulmasını önleme ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı hafifletmek amaçlarını içeren ekosistem canlılığında hava kirliliği ve suyun ekosistem üzerindeki etkisi, biyoçeşitlilik, orman, tarım ve iklim çeşitliliği kategorileri önemsenmektedir. Bu alanda Türkiye'nin skoru oldukça düşüktür(4).

Türkiye'nin çevre sağlığı ile ekocanlilik puanları arasındaki fark oldukça açıktır. Burada insan merkezli çevre anlayışı ile ekosistem merkezli çevre anlayışı politikalarının bizzat kendisi görülebilir. İnsan merkezilikte her şeyin ölçüsü insandır. Dünyada her şey; madde ve kaynaklar, bitki ve hayvan topluluklarının tümü insansal amaçlara hizmet eden birer araç gibi görülmektedir. Ekosistem merkezli anlayışta kesinlikle insan ve doğa arasındaki bağımlılığa bağlıdır. Burada insan ihtiyaçları ve ekosistem sınırları beraber göz önüne alınır. Ulaşılan veriler de bizde insan merkezli çevre anlayışının hâkim olduğunu görülmektedir.

Ülkemiz örneğinde sanayileşme ve plansız kentleşmenin artan nüfus ile birlikteliği ekosistem üzerinde büyük bir baskı yaratmaktadır. Kalkınmacı politikaların ekosistemin sürdürü-

lebilirliğine vermiş olduğu zarar her gün belirginleşmektedir. Türkiye bu yolda devam etmekte ısrarlı. Türkiye enerji politikalarında çok tehlikeli yöntemleri tercih etmektedir. Kırsal yaşamı ve biyoçeşitliliği tehdit eden hidroelektrik santraller ve toplam karbondioksit salınımının %20'sini oluşturan termik santralleri planlarken en vahim örnek ise; dünyanın birçok ülkesinde nükleer santral planları askıya alınırken, Türkiye kontrolsüz bir şekilde nükleer serüvene girmektedir. Artan nüfusun ve büyüyen ekonominin gereksinimlerinin karşılanmasında temiz, ekolojik yöntemler ve sürdürülebilir metotların da devreye girmesi gerekir. İnsanın doğa ile savaştığı bir canlı olmanın ötesinde doğanın bir parçası olduğunu kabul ederek, doğa ile sürdürülebilir bir ilişki geliştirmesi gerektiği ortadadır. Doğanın haklarını koruyan, ekolojik anayasa tartışmalarının yürütüldüğü yüzyılımızda Türkiye doğa ile ilişkisini bir mücadele şeklinde mi yoksa doğa ile uyumlu bir yaşam şeklinde yürütmeyi tercih edecek. Uzun erimli, gelecek kuşakların haklarını gözeten, ulaşım, kentleşme ve enerji politikaları ile bütünleşen bir çevre politikası Türkiye'nin de girmesi gereken patikadır.

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ALANINDA GÜÇLÜ VE ZAYIF YANLARIMIZ, TEHDİTLER VE FIRSATLAR

Güçlü yanlarımız: Doğal kaynakların ve çevrenin tamamen kirlenmemiş olması, genç nüfusta çevre konusunda duyarlılığın yetersiz olmakla birlikte başlamış olmasıdır. Ayrıca çevre konusunda yeterli bilimsel ve teknik insan kaynaklarına da sahip olmamızdır.

Zayıf yanlarımız: Çevre konularına yeterli önemin verilmemesi, çevre yatırımlarının amaca uygun kullanılmaması, veri ve bilgilerin sistematik bir şekilde kayıt altına alınmaması, bu konuda belirli bir standardın olmaması, doğal kaynakların hızla kirleniyor olması ve en önemlisi de çevre politikalarının olmamasıdır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Tehditler: Karşımızda ki **en büyük tehdit**; çevrenin bilgi birikimi ve uygulama deneyimini isteyen bir bilim dalı olduğunun algılanmaması, bir devlet politikasının geliştirilememesi, toplumda kirleticilere ve idareye karşı güvensizliğin yerleşmesi, bu konudaki problemlerin çözülemeyeceği konusundaki inancın pekişmiş olması, denetimlerin yapılmıyor denilecek düzeyde olması, devlet organlarının toplum gözünde bu konuda ciddiye alınmaması ve çevre bütçelerinin yetersiz olmasıdır.

Fırsatlar: arasında çevre bilincinin tüm dünyada ve özellikle genç kuşak arasında hızla gelişiyor olması, çevre konusunu içeren pek çok sayıda yazılı ve görsel yayının bulunması, halkın ve bölge yaşayanlarının geleceklerine sahip çıkması, örgütlenmenin artması gibi çok olumlu gelişmeler sayılabilir. Karar vericileri zorlayacak bir gücün gelişmeye başlaması çok önemli fırsattır.

Gelişmekte olan ülkelerin en büyük hedefi kalkınmadır. Ancak bu ülkelerde, dünyada standart kabul edilen çevre politikalarını uygulamaları durumunda kalkınmalarının tehlikeye gireceği görüşü hâkimdir. Yeni yabancı sermayenin gelmemesi ve mevcut yabancı sermayenin de kaçacağından korkulmaktadır. Bu paradoks geliştirmekte olan ülkelerin çevre korumacılığını dikkate alınmaksızın, yabancı sermayenin girişi için gerekli olan her türlü kolaylığı sağlamaya neden olmaktadır. Özellikle hızlı artan nüfusun taleplerini karşılamak birinci politika olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde egemen olan bu anlayış, kirli endüstrilerin gelişmiş ülkelere geliştirmekte olan ülkelere kaymasına yol açmaktadır(5).

Bu paradoks doğal kaynakların elden çıkmasına ve yoğun çevre kirliliğine yol açmaktadır. Bu kısır döngü gezegenimizi bitirecektir. Yeni arayışlar sürdürülebilir kalkınma ilkeleri dışına düştü. Zenginlerin temsilcileri yeni stratejiler geliştirmeye başladı, ancak genetik yapısı değişmediğinden ya da kolaycılık kültürü egemen olduğundan yeni bir şey yok. Son 20 yılda koloncilik yaygınlaştı ve yoksul Afrika bir başka işgale uğradı.

Eskiden mücevherleri ve madenleri için işgal edilen coğrafyalar bu yüzyılda verimli toprakları, tarımsal ürünleri için işgal edilmektedir. İşgal, gereç ve yöntem değiştirmiştir. Çünkü işgal devletleri bugün şirketler, işgal generalleri de şirket yöneticileri oldu. Artık işgaller askerlerle olmamakta, çok uluslu şirketler ve ortaklıklar yeni anlayışın temelini oluşturmaktadır. Yenidünya düzenine bu açıdan bakmakta yarar olduğu görülmüştür.

Trakya'da planlama öncesi,

Türkiye'nin tarımsal toprak özelliği ve doğal olarak verimliliği en yüksek bölgesi olan Trakya'da son yıllarda yaşanan toprak, su, orman kayıpları ve çevre kirliliği çok ciddi boyutlara ulaştı. Ergene Havzası'nda kontrolsüz sanayileşme ve çarpık kentleşme, yerüstü ve yer altı suyu kirlenmesi, toprak erozyonu ve çölleşme sınır tanımaz hale geldi. Ergene nehri sanayi lağımına döndü. Üniversitemiz akademik elemanları bilimsel verileri her ortamda söyledi, raporlar hazırladı, bilimsel toplantılarda sundu ve makale olarak yayınladı. Ayrıca ve özellikle meslek odalarının, birliklerin, basın ve sivil toplum örgütlerinin çalışmaları ve çabaları ile toplumda farkındalık yaratıldı.

Sonuçta yaklaşık 12 yıl önce birlikteliği sağlayarak bir örnek çalışma başlattı. Bu ülkemizde ilk örnektir: Çevre Bakanlığı, üniversiteler, kamu kuruluşları, belediyeler ve sivil toplum örgütleri, bölgede yaşayanlarla birlikte bir havza temelinde bir alt bölge planı yapıldı. "Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı". Bu plan sürdürülebilir ekonomik kalkınma temel ilkeleri ve amaçlarına uygun yapılmıştı.

Çevre sorunları ve sonuçları ülke sınırı tanımaz. Yaşadığımız coğrafyada diğer ülkelerdeki sorunların Karadeniz ve Akdeniz geniş havzalarında ne kadar etkili olduğu, yaşadığımız olaylarla net olarak gözlemiştir. Çernobil ve Tuna Nehri ile gelen variller, Macaristan'dan gelen "kırmızı çamur" son yılların somut örnekleridir. Şüphesiz komşu ülkelerden kaynaklanan çevresel sorunlar kadar bir ülkenin komşu coğrafya ve havza-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

larından diğere uzanan sorunlar da var. Bu özellikle akarsular ve nehirler aracılığı ile başka havzalara, topraklara, göl ve denizlere taşınmaktadır.

Trakya ÷lkemiz coğrafyasında çok özel bir yere sahiptir. Trakya ÷lke yüzölçümünün %2,3'ü kadar olmasına karşın ÷lke tarım topraklarının %8,2'ini oluşturmaktadır ve verimliliği Orta Anadolu topraklarının 3,5 katıdır. Arkeolojik kazılarda M.Ö. 6400 yıllarında yerleşim başladığı saptanmış, neolitik döneme ait eski evler bulunmuştur. Yerleşik yaşama geçilen, tarımsal üretimin yapıldığını gösteren kültür kalıntıları çıkarılmıştır. **“Avrupa’da çiftçiliğin ortaya çıkışını anlatan en önemli buluntu yeri Enez Hoca Çeşmedir.”**(6). Trakya’da tarımın özel bir yeri vardır. Ayrıca doğal zenginlikleri, Istranca ormanları, Karadeniz, Ege ve Marmara Denizi sahilleri, sulak alanlar ve lagün göller, doğal yaşam alanları, kuş göç yolları, Gala Gölü ve Meriç Deltası, Istrancaların Karadeniz sahilleri çok özel alanlardır. Trakya’da bu ekosistemin korunması yamsal öneme sahiptir.

İğneada longoz ormanları: **“Tek parça olarak Dünyanın ikinci, Avrupa’nın en büyüğüdür.”** Longoz ormanı ve Istrancalar özel doğal bölgelerdir. İğneada longozu UNESCO Dünya Kültür Mirası’na önerilmelidir. Dünya miras listesinde yer alma ölçütlerinin taşımaktadır. İğneada longozu UNESCO doğal zenginlik kapsamındaki iki temel değeri taşımaktadır: “Doğanın eşsiz güzelliğine ve estetik öneme sahip doğal alandır, ekolojik ve biyolojik olarak hala bozulmamış karasal, denizsel ve tatlı su ekosistemine; önemli hayvan ve bitki topluluklarına sahip, tehlikedeki önemli biyoçeşitliliğe sahip ve doğal habitatlara ev sahipliği” yapmaktadır. Türkiye’nin Dünya Kültür Mirası asil listesinde bulunan 10 eserimizden doğal varlık grubunda eserimiz yoktur. **“İğneada longozu UNESCO dünya mirası listesine önerilmelidir. Dünya mirası listesine girmek için gerekli ölçütlerden en az ikisine sahiptir.”**

Trakya’yı korumaya ve kurtarmaya çalışmaktayız ama bu kolay olmuyor ve olmayacak. Bölgenin ismini alan Trakya

Üniversitesi bilim kurumu sorumluluğu ile bir alt bölge planı yaptı. Bu plan ancak kurumun ve bilim insanlarının akademik ve yaşam sorumluluğu ile yapılabilir. Trakya Üniversitesi de Ergene planlamasına bu felsefede yaklaştı ve bunu görev olarak algıladı.

Trakya’da yaşanan çevre sorunları İstanbul’un ilk planlı sanayi desantralizasyonu ile 1972’de Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kurulmasını takiben başlamıştır. İstanbul-İzmit arasına teşvikler kısıtlanınca, Çerkezköy, İstanbul ve bölge dışı sanayicilerin cazibe merkezi olmuştur. Çerkezköy OSB yapılaşma süreci ile birlikte sanayi bölgesi dışına, Çorlu-Çerkezköy ulaşım yolu yakınlarına ve Çorlu Deresi çevresine, tarım topraklarına kaçak sanayi yapılmaya başlanmıştır. Bu izinsiz ve kontrolsüz yapılaşma yıllar içinde Tekirdağ ve Muratlı yönüne doğru ilerledi. Bu genişlemede ulaşım yolları ve Ergene Nehri akışı yol gösterici oldu. Bu sanayi kuruluşlarının büyük kısmı suya dayalı olup, kullandıkları suları arıtmadan derelere ve Ergene Nehri’ne vermeye başladılar. Süreç bir kısır döngüye girdi ve sonuçta su ve toprak sanayi atıkları ile kirlenmeye başladı.

Yaklaşık 35 yıl önce başlayan bu sanayi desantralizasyonu sağlıksız yapılaşmayı beraberinde taşımış, kaçak sanayi ve göç birbirini tetikleyerek yuvarlanan kartopu gibi büyümeye başlamıştır. Son olarak bu kirleticilerin (kimyasal atık ve ağır metallerin) gıda zinciri ile insana ulaşması ve yapabileceği hastalıklar konusunda çalışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır. Bunlar bilimsel çalışmalar olup sonuçları paylaşılmalıdır.

Yaklaşan tehlikeye yönelik ilk işaret fişegi 1985’de Kırklareli Toprak Kongresi ile atıldı. Daha sonra TMMOB, Makine Mühendisleri Odası Şubelerince sempozyumlar düzenlendi ve bazı belediyeler duyarlılık göstermiştir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu süreçte :

- Trakya Üniversitesi
- Belediyeler
- BAROLAR
- TMMOB ve şubeleri
- Gönüllü Çevre Dernekleri
- TEMA
- ÇEKÜL
- Sendikalar çok ciddi çalışmalar yaptılar, su birlikleri, çeltik üreticileri, çevre platformları, vakıf ve dernekler, çevre insiyatifi kuruluşları bazı ticaret ve sanayi odaları ve özellikle yazılı ve görsel medya büyük destek verdi. Şüphesiz bazı medya organları ise görmezden geldiler.

Trakya'ya yönelik tehditler:

Hangi tehdit(ler) Trakya'yı bitirecek, Trakya'da sürdürülebilirliği neler bozacak şeklindeki bir sorunun yanıtı özetle şunlardır:

- Çoraklaşma ve çölleşme
- Kirlenme
  - Su (Yerüstü, Yer altı, Deniz)
  - Toprak
  - Hava
  - Sosyal
- Çarpık kentleşme
- Kirletici ve suya dayalı sanayi
- Su, tarım arazisi, mera ve orman kayıpları.

Bunlardan su, tarım arazisi, orman ve mera kayıpları yanına bu verimli arazide bir de çoraklaşma eklenirse Trakya geri dönüşü zor bir sürece girer. Çevre kirliliği tam bir felaket.

Bunların ayırında olan bazı yerel yönetimler halkı aydınlatmak ve topluma öncülük etmek, kararlılık göstermek için forumlar yapmaya başladılar. İlk toplantı Babaeski Belediyesi tarafından 09.01.1997 tarihinde gerçekleşti. İkincisi 02.05.1997 tarihinde Lüleburgaz'da yapıldı.

Trakya'yı Kurtaralım Forumu II Lüleburgaz toplantısı sonuç bildirgesi:

Bölgenin potansiyelini harekete geçirebilmek için Tekirdağ-Edirne-Kırklareli-İstanbul ve sınır komşularının ekonomik ve sosyal etkileşimlerini bir bütün olarak dikkate alarak bir bölgesel davranış gerekliliğini kabul etmek ve bölgeye yüklenecek yeni fonksiyonların bu anlayışla belirlenmesi gerektiğinden;

Trakya'nın acilen bir bölgesel planlamaya gereksinimi vardır.

Bu çalışmalar, Üniversitenin yaptığı ve bilimsel destek verdiği toplantılar, sempozyumlar, paneller ve yürüyüşler ile toplumsal duyarlılık belirli bir noktaya taşındı ve Çevre Bakanı Fevzi AYTEKİN ile Trakya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Osman İNCİ arasında protokol imzalandı. Bu tarihte Makine Mühendisleri Odası Edirne'de 3. Çevre Kirliliği sempozyumunu düzenleyerek gereken desteği sağlamıştı.

Böylece Trakya Üniversitesi öncülüğünde akademik kurumlar "bilimsel bilgiyi toplumsal yarara dönüştürme" yetkisini ve sorumluluğunu aldılar. Planlama süreci başladı ve 7 Aralık 2002'de plan teslim edildi. Bakanlığın bu boyutta bir plana ödediği bedel kırtasiye parası dahi değildir. Üniversite bu planı para kazanmak, gelir sağlamak için yapmadı. Elimizden kayıp gitmekte olan doğal varlıklarımızı korumak ve kurtarmak, üniversitelerin topluma karşı sorumluluğunu göstermek daha önemlisi de bilimsel verilere dayalı planlama örneği sunmak için yapıldı.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Planın amacı:

TRAKYA ALT BÖLGE PLANI (ERGENE HAVZASI ÇEVRE DÜZENİ PLANI); Trakya Bölgesi'nde sürdürülebilir, yaşanabilir bir çevre yaratılmasına, tarımsal, turistik ve tarihsel kimliğinin korunmasına ve Türkiye'nin kalkınma politikası kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda **SAĞLIKLI GELİŞMEYİ VE BÜYÜME HEDEFLERİNİ SAĞLAMAYI AMAÇLAR.**

Trakya Üniversitesi öncülüğünde yapılan, 13.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölge Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı'na ek olarak alt ölçekte bir plan da ücretsiz yapıldı. Bu 07.09.2004 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren 1/25.000 ölçekli Çerkezköy-Çorlu-Muratlı-Büyükkarıştıran Çevre Düzeni Planı'dır. Bu planı yaparak bakanlığa ve tüzüğü gereği 1/25.000 ölçekli planları yapacak olan Trakya Kalkınma Birliğine (TRAKAB) "Üniversite diğer alt ölçekli planları yapmaya da hazır ve kadroları bu konuda yetkindir" mesajını verdi. Kimin ne anladığı devam eden süreç de görüldü.

Plan onayından sonraki gelişmeler

Çevre Bakanlığı, kendi yaptırırken her etabını ayrı ayrı tasdik ettiği ve sonuçta tümünü onayladığı planda 2 yılda toplam 43 değişiklik yaptı. Bazı hükümleri 2-3 kez değiştirildi.

Trakya Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi akademik ve idari kadrolarının, Edirne Barosu ve serbest çalışan şehir ve bölge planlamacılarının, diğer değerli katılımcıların beyin ve el emeği ile yapılan plana bakanlık toplam 47.000 TL bedel ödemiştir. Planlama 48 kişinin katılımı ile fiilen 11.11.1999-7.12.2002 tarihleri arasında yapıldı ve plan süresinde Çevre Bakanlığı'na teslim edildi. Planlama ofis sorumlusu arkadaşımız Ankara'da görev alarak bizzat bakanlıkta takip etti ve 13.07.2004 tarihinde onaylandı. Prof. Dr. Osman İNCİ'nin rektörlük görev süresi 06.08.2004'de sona erdi.

Planın bundan sonraki aşamaları çok farklı yönlerde gelişti ve geleneksel nokta: Trakya sularının ve topraklarının kaybı, çarpık kentleşme, yağmalama ve geri dönüşümsüz tahribidir. Artık Trakya'nın doğal varlıkları tehdit altındadır. Trakya bölgesinde son yıllarda çok ciddi çevre kirlenmesi, tarım toprağı ve orman kayıpları, çarpık kentleşme yaşanmaktadır. Bizler buna seyirci kalamayız. Yaşam devam etmektedir ve mücadele uzun solukludur. Bundan kesinti, ara verilmesi, unutulmasına fırsat verilmesi söz konusu olamaz. Aydınlatma sürecektir. Hukuk ve hak arama temel ilkelerine uygun olarak koruma ve kollamayı görev kabul ediyoruz.

Bizler bilim insanıyız, bilim ahlakına sahibiz. Bilimsel veriler ile yazarız, konuşuruz. Hiçbir kişi, kurum ve kuruluş ile çıkar çatışmamız ya da çatışmamız yoktur. Bizler tüm konuşma ve yazışmalarımızda bilimsel doğrular ve gerçeklerle hareket ederiz. Bizlerin yaptıklarında siyasi görüş asla söz konusu değildir. Geçtiğimiz yüzyılın ünlü bilim insanı şöyle söylemiş:

Bir bilim adamının toplumsal olaylara karşı tavrına bakarak çalıştığı alandaki bilimsel yetkinliği hakkında fikir yürütülebilir.

Albert EINSTEIN

Doğal yaşamın korunması ve ekosistem hakkında konuşmak ve yazmak yalnızca belirli bilim dallarına özgü değildir. Bu yeryüzünde yaşayan ve gezegenimizin geleceğini düşünen herkesin görevi ve sorumluluğudur. Biz bu anlayışındayız.

Asla sanayi ve teknolojinin karşısında olunamaz. Ancak endüstriyel gelişme ve kalkınma çevreyi dikkate almak ve doğayı tahrip etmemek durumundadır. Her sanayinin konuşlanacağı uygun alanlar vardır. Kirletici sanayi sorumluluğunu yerine getirmeli ve gereğini yapmalıdır. Gereği ise kirli atıklarına sahip çıkması ve çevreye zarar vermemesidir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Yarattığı ve yaratacağı çevre sorunlarını çözen, sorumluluklarını yerine getiren, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'na, Çevre Kanunu'na, Mera Kanunu'na, Çevre Sağlığı Mevzuatı'na uyan tüm sanayi kuruluşlarını destekleriz, yanındayız. Üretmeyen bir devletin bağımsızlığından ve özgürlüğünden söz edilemez. Biz her türlü üretimin yanındayız. Tarımsal ve sanayi üretimi temel ilkelere uygun olduğu sürece sonuna kadar savunur ve koruruz.

1/25.000 ÖLÇEKLİ PLANLARIN YAPTIRILMASI:

TRAKAB tüzüğü gereği 1/25.000 ölçekli alt planları kendisi yaptıracaktır. TRAKAB bu planları ilk planın yapıcısı olan üniversiteye yaptırmadı. 1/100.000 ölçekli planın onayından hemen sonra yapılmasına başlanması gerekirken 2 yıl süre ile bir dizi gereksiz işlerle uğraşıldı. Plan karşıtı kampanyalar başladı: "Çivi çaktırmıyorlar, sanayiye engelliyorlar, fabrika açılrsa gençler iş bulacak" gibi söylemler ve kara propaganda ile toplum üniversitece hazırlanan plana karşı adeta kışkırtıldı. Artık bu iş bitsin, ne olacaksa olsun noktasına getirildi. Sistematik bir şekilde yapılan plan kötülendi. Planlama sürecinde kendi bölgelerine, plan ilkelerine uymayan ama kendi siyaseten isteklerini kabul ettiremeyen belediyeler de eklenince durum ciddileşti. TRAKAB iller esasında yapılacak alt plan yaptırma ihalesini, plan onayından 28 ay sonra yaptı. Plan 2020 yılı hedeflenerek yapılmıştı, il planlamalarına henüz geçilemedi, sürekli bir ayak sürüme başladı.

İşte bu süreçte İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) devreye girdi. TRAKAB valilerini İstanbul'da topladı ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Kadir Topbaş 12.10.2006'da şu demeci verdi.

"TRAKYA PLANLARINI BİZ YAPACAĞIZ..."

Ancak Trakya Kalkınma Birliği (TRAKAB) 1/25.000 ölçekli alt planları yaptırma ihalesine çıktı. (Kadir TOPBAŞ'ın açıklamasından sonra neden ihaleye çıktılar?) Bu ihalede en yüksek rakam 1.111.000, en düşüğü ise 374.000 TL. (ortalama 600.000

TL teklif verildi.) olarak verilmişti. Ancak İHALE İPTAL EDİLDİ. (14.12.2006)

- Ortalama 600.000 TL olan iş protokol ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) bir şirketi olan İstanbul Metropolitan (İMP) ve Kentsel Tasarım Merkezine 2.600.000 TL bedelle verildi. (25.12.2006)
- Bu ihalede:
- 500.000 TL TRAKAB,
- 100.000 TL Çevre Bakanlığı,
- 2.000.000 TL de İBB tarafından ödenecektir.

Protokolde Trakya planı ile İstanbul planına göre revizyonu hükmü vardır. Oysa o tarihte İstanbul'un onaylanmış ve yürürlükte bir planı yoktur.

İşte yapılan plan bu: İstanbul'a göre Trakya'nın planlanmasındır.

Şu soruların yanıtlanması gerekir:

- Neden ihaleye çıkıldı ve iptal edildi?
- TRAKAB Genel Kurulu ihale yetkisi verdiği halde neden protokol yapıldı?
- Neden ihale ortalama rakamının 4 katı bedelle İMP'ye verildi?
- İBB işi yapmak için neden 2.000.000 TL verdi?
- Bir ihalede işi alan kişi neden üste para verir, bu ne anlama gelir?

Tüm bunların yanıtını İstanbul planlamasının amaç ve hedeflerinde görebiliriz. Aşağıdaki metin İBB web sitesinden alınmıştır. Tüm yapılanların ve yapılmak istenenler burada açıkça belirtilmiştir.

İstanbul Çevre Düzeni Planı Genel Yaklaşımı:

...Yeni ekonomik ve stratejik hedefleri için gerekli olmayan fonksiyonlarını bölgeye desantralize etmesiyle İstanbul'a yönelik göç hareketleri kısmen önlenebilecektir. Öylesine bir stratejik yaklaşım, hem İstanbul'un aşırı ve düşük nitelikli (niteliksiz) yığılmalardan kaynaklanan sorunlarının ve giderek artan kentsel hizmet maliyetlerinin metropoliten düzeyde çözümlenmesi... (7)

İstanbul'a bilgi ve iletişim teknolojilerini esas alarak Marmara ekonomisini yönlendiren üst düzey hizmet/finans merkezi kimliği kazandırmak amacıyla kentte kalması uygun bulunmayan sanayi türlerinin kent dışına yönlendirilmesi hedeflendirilmiştir. Bu planlama anlayışı karşısında yürürlükte olan ve İstanbul'un batıya doğru büyüme/serpilme koridorunda yer alan "Ergene Havzası Çevre Düzeni Planını" bulmuştur. O halde bu yürürlükteki plan İstanbul hedeflerine uygun değiştirilmelidir. Bunun yolu Ergene Planını revize etmek gerekçesiyle İstanbul hedeflerine göre yeniden yapmaktır. Tüm yapılanların ve yaşananların temeli bu kararlardır. Ancak bunu yaparken Trakya'nın doğal kaynaklarını ve zenginliklerini talan ettiler. Çok hunhar davrandılar ve yıllardır İstanbul'u besleyen bu toprakları bitirmeye yönelik kararlar aldılar. Özenli ve dikkatli olursa bunlar yaşanmazdı.

Bu 2009 planlaması karar vericilerin ve merkezi yönetimin başlattığı bir planlamadır. Kararlar merkezi yönetim ve onu da etkileyen diğer güçlerindir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), İstanbul Metropolitan (İMP) ve Kentsel Tasarım Merkezi planı 24.08.2009'da onaylandı. Böylece Trakya Üniversitesi öncülüğünde yapılan, 13.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı ve 07.09.2004 tarihinde yürürlüğe giren 1/25.000 ölçekli Çerkezköy-Çorlu-Muratlı-Büyükkarıştıran Çevre Düzeni Planı, 24.08.2009 tarihinde iptal edilmiş oldu.

Çevre Bakanlığı kendisinin yaptırdığı Trakya Alt Bölge Çevre Düzeni Planını tekrar “revize etti” ve 01.07.2010 tarihinde 27 değişiklik ve 4 ekleme ile “revizyonun revizyonu” planını onaylayarak yürürlüğe soktu.

3 ilin (Edirne-Tekirdağ-Kırklareli) 1/25.000 ölçekli planları TRAKAB Başkanlığı’na 04.06.2010 tarihinde il genel meclislerine ve belediye başkanlıklarına gönderildi. 01.07.2010 tarihli yeni plan yürürlüğe girince 1/25.000 ölçekli planlar yeniden, 18.10.2010 olarak tarihlendi.

- 1/25.000 ölçekli planlar tartışılırken ana planda neden değişiklikler yapıldı(?).
- Yeni 1/25.000 ölçekli planlar yapıldı. Bunlar tekrar illere gönderildi. Ancak 1/100.000 ölçekli planda bulunmayan hükümler var.
- Tüm bunlar ciddiyetin bir göstergesi midir?
- Bunca emeğe yazık değil mi?

Son 01.07.2010 tarihli planda neler var:

- TOKİ ve Başbakanlık Özelleştirme İdaresi’nin yetkilendirilmesi, (Planın en zayıf halkası bu yetkilendirmedir.)
- Tarımsal Organize Bölgeler (TOB) ve Tarımsal Alt Bölgeler (TAB) de yer değiştirmeler, ekleme ve çıkarmalar. (Bunların yer seçimi, yenilerinin eklenmesi ve önceden bildirilenlerin iptal edilmesi hangi ölçütlere göre yapılmakta? Bu değişikliklerden kimler etken olmakta? Bölge yaşayanları ne kadar bilgi ve fikir sahibi, bilinmiyor.)
- Kaçak sanayilere örtülü af getirilmesi, kaçak olarak yapılmış ve izinsiz çalışan sanayi tesisleri işgal ettikleri yer kadar bir sanayi arsasını alıp tarıma kazandırırorsa yerlerinde kalabilirler hükmü sanayi affıdır.
- Ergene Nehri kirliliğine yönelik hiçbir somut proje getirilmemesi, geri kazanım projelerine ve atık arıtma sistemlerine yönelik hiç hüküm ve not yoktur.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

01.07.2010 tarihli planda bazı başlıklar:

Bu planda yer almayan konularda yürürlükteki ilgili mevzuat hükümleri geçerlidir. Plan sınırları içerisinde yasalarla belirlenen farklı kurumlara ait planlama yetkisi saklıdır.

- Bu farklı kurumların başında TOKİ ve Başbakanlık Özelleştirme Daire Başkanlığı gelmektedir. Arazi kullanımının anayasası olan çevre düzeni planının ruhuna aykırı bir hükmüdür. Plan hedeflerini yok edecek bazı oluşumlara olanak verecek bir maddedir. Bu kurumlar bölgede plan yapacaksa çevre düzeni planı neden yapıldı?

Başbakanlık Toplu Konut İdaresi ve Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığının mevzuatı kapsamında getirilecek fonksiyonlar yapılabilir. Bu tür yapılar, ilgili kurum ve kuruluşların uygun görüşleri alınarak 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planları ile uygulamaya geçirilebilir.

- Bunun açılımı özelleştirme idaresi satın alır ve TOKİ gereğini yapar mı yada özelleştirilir ve başka kurum ve şirketlere verilir mi? İkisi de olabilir. Büyük kentlerde örnekleri yaygındır. TEKEL binaları tekel kurumunun elinden alındı ve bir vakfın kurduğu vakıf üniversitesine verilmedi mi? Burada da araziler için aynı yöntem geçerli olabilir.

Bu bir revizyon planı değil, yeni bir Trakya planıdır. Ancak bu da yetmedi kendi yapmış oldukları planı yaklaşık 10 ay sonra 27 değişiklik ve 4 ekleme ile yeniden yaptılar. Bunun anlamı açıktır: Bu bir bilimsel verilere dayalı planlama değil, İstanbul ve Trakya'daki erklerin istemleri doğrultusunda yapılan bir plandır. Trakya'daki bazı belediyeler isteklerini İMP planlarını iletmişlerdir. İki plan arasındaki en ilginç değişiklik ise ilk plandaki TAB ve TOB'ların bazılarının ikinci planda değiştirilmesidir. Örneğin; 24.08.2009 tarihli planda Edirne'de 10 adet TAB ve TOB vardı. (4 TOB ve 6 TAB). 04.06.2010 tarihli 1/25.000 ölçekli planda 11 adet TAB ve TOB yer almakta-

dır. (6 TOB ve 5 TAB). TOBlarda İpsala ve Meriç ilave edilmiş, TAB'larda İpsala çıkarılmış. Ancak 18.10.2010 tarihli de ise 1/25.000 ölçekli planda 12 adet TAB ve TOB vardır. (6 TAB ve 6 TOB), Süloğlu TAB olarak ilave edilmiş.

Bu anlayışla yapılan planlama ciddiye alınamaz. İMP planı sürdürülebilirlik ve korumacılık ilkelerine, bilimsel verilere dayanılarak yapılmamış görünümündedir. Tamamen ısmarlama yapımdır, çünkü bir yıl olmadan Tarımsal Alt bölge ve Tarımsal Organize Bölge seçiminde artış ve yer değişiklikleri olmuş, iki TOB eklenmiş ve bir TAB yer değiştirmiştir. Kimler yer değiştirilmesini ve eklemeleri sağladı? Bu plan ciddiye alınamaz.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR PLANI SONUCUNDA;

- Trakya suları ve toprakları gidiyor.
- Bu planların en büyük açmazı:
  - Ergene nehir kirliliği sürmekte,
  - TAB ve TOB, meralar tehdit altında,
  - Kirleticiler sanayi desantralizasyonu yinelenmekte,
  - Tarım topraklarının konut ve sanayiye açılmakta,
  - Kaçak sanayiye af getirilmekte,

TOKİ ve Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Yetkileri, plan yapmaya yetkili kurumların bu haklarını korumakta.

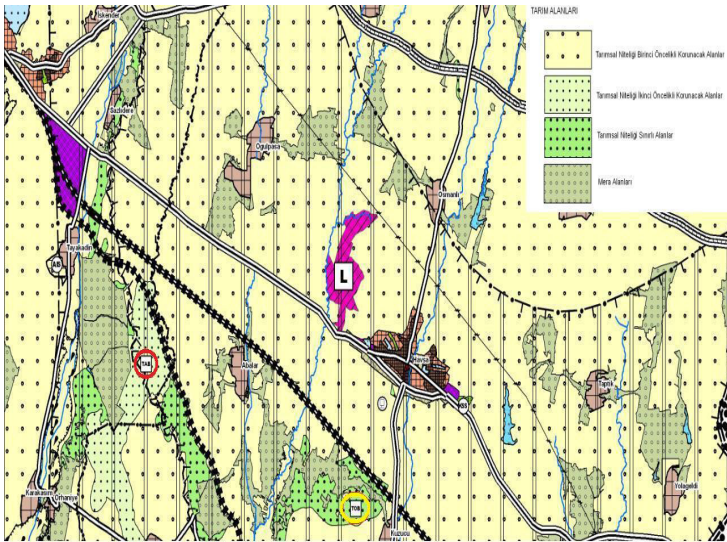
Tarım topraklarında yaşanacak kayıplar, plan ile yasallaştı. Atatürk döneminde yapılan ve çok önemli işlevler üstlenmiş olan çiftlikler satışa ve kiralamaya çıkarıldı. Sarmısaklı Tarımsal Üretim Çiftliği satıldı, İnanlı Çiftliği kiralandı, Türkgeldi kiralama ilanları vermekte, Alpullu Fabrikası ve arazileri satış hazırlığında ama bu planla yeni çiftlikler ve tarımsal organize sanayi bölgeleri kurulmaktadır. Tarımsal Alt Bölgeler (TAB) ve Tarımsal Organize Bölgeler (TOB) işletme ve yönetim açısından satılan Cumhuriyet kurumu çiftlikler ile aynıdır. O halde

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

bunlar neden kurulmakta? Buralara kimler gelecek, kimlere ve hangi şirketlere verilecek, burada yaşayan ve bu toprakların sahibi çiftçiler, köylüler ne olacak? Araziler köylülerden nasıl alınacak? Toplulaştırmalar nasıl yapılacak? Özeleştirme idaresi burada mı devreye girecek?

Bu soruların yanıtlarını yaşayıp göreceğiz. Paylaşım başlamıştır. Trakya’da toprak toplayan bankalara, şirketlere ve aracılarına bakarsanız durum açıkça ortadadır.

Birkaç örnek de incelenebilir: Havsa ilçe merkezi komşusu ZARBUN Çiftliği, lojistik merkezi oldu. Çiftlik arazisi TIR ve kamyon garajı, depo ve antrepo, paketleme, barkotlama gibi taşıma, depolama amacıyla kullanılacak. Hem de parsel olarak yani bir şahsa ait arazi bu amaçla değiştirildi, alttaki haritada burası “L” harfi ile işaretlidir. Görüldüğü üzere sınırlar net olarak alınmıştır. Yine aynı haritada mor olarak boyanmış tarım arazisi yeni sanayi bölgesi olmuştur. Her ikisi de birinci sınıf tarım toprağıdır.

Şekil 1) Eski Zarbun Çiftliği (L), yeni lojistik merkezi (Mor renkli alan ise konutların karşısında yapılan yeni sanayi bölgesidir.) Ayrıca bir TAB ve birde TOB alanı görülmektedir.

Fotoğraf 1) Havsa ilçesine birkaç km. uzaklıktaki Zarbun Çiftliği tek parça olarak parsel bazında lojistik merkezine çevrildi. Fotoğrafta birinci sınıf tarım arazisi olan yeni lojistik merkez görülmektedir.

Edirne'deki Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün başına gelenler ayrıca incelenecektir. Kırklareli'ne kurulacak yeni sanayi bölgesi tarım toprağı yanı sıra meraları da içine almaktadır.

01.07.2010 tarihinde onaylanan revizyon planı(!) yürürlükteki yasalara aykırıdır.

1. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na
2. 2872 sayılı Çevre Kanunu'na
3. 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'na
4. 4342 sayılı Mera Kanunu'na aykırıdır

İlk planın müellifi olan Trakya Üniversitesi'nin hiç bilgisi olmaksızın PLANLAR DEĞİŞTİRİLMİŞ ve üniversitenin adı silinmiştir. Plan bir eserdir ve yasa gereğı eser sahibinin oluru ve bilgisi olmadan değiştirilemez.

FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI (5846)

Madde 2/ 3. (Değişik bent: 07.06.1995 - 4110/1 md.) Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri.

Eserde değişiklik yapılmasını men etmek:

Madde 16 - Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.

Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri eser sahibinin hususi bir izni olmaksızın da yapabilir.

(Değişik fıkra: 03.03.2001 - 4630/9. md.) Eser sahibi, kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirilmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür.

Trakya Üniversitesi eser sahibi, bakanlık ise işverendir. Bakanlık yeni bir plan yaptırabilir, ancak üniversitenin yaptığı planı, üniversite izin vermediği sürece değiştiremez. Bakanlık üniversite ile birlikte değişiklikleri yapabiliirdi ve daha güçlü olurdu. Ancak üniversitenin adını silerek bu işi yapması hukuکی ve etik olamaz. Kaldı ki bu konuda Danıştay'ın aldığı karar da vardır.

Ayrıca Çevre Kanunu, Toprak ve Arazi Kullanım Kanunu, Mera Kanunu'na aykırı planlama yapılmıştır. Bu üç kanunun koruyucu ve düzenleyici maddelerine uyulmamıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce yaptırılan 1/100.000 ölçekli 24.08.2009 tarihli planların iptali amacı ile Danıştay'a yapılan yürütmeyi durdurma talepli başvurunun yasal süreçleri devam etmektedir. Ayrıca Edirne Belediyesi ve İl Genel Meclisi'nce onaylanan 1/25.000 ölçekli Edirne Alt Bölge Planına da Edirne İdare Mahkemesi'nde dava açılmıştır. Her iki hukuki başvuru süreci henüz sonuçlanmamıştır.

1/25.000'LİK PLANIN İL GENEL MECLİSİ VE BELEDİYE MECLİSLERİNDE ONAYLANMA SÜREÇLERİ

Planın onay süreci:

TRAKAB ile İBB ve Çevre Bakanlığı arasında yapılan protokol sonrasında sivil toplum temsilcileri, çevre dernek ve vakıfları, TEMA, ÇEKÜL, meslek odaları ve bazı belediyeler ile bilim insanları toplumu aydınlatmak için çok ciddi çalışma süreci başlattılar. Prof. Dr. Osman İNCİ, Prof. Dr. Emre AYSU, Prof. Dr. Cemil CANGİR, Yrd. Doç. Dr. Cemal POLAT, Yrd. Doç. Dr. Duygu BOYRAZ, Prof. Dr. Halim ORTA, Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU, Prof. Dr. Doğan KANTARCI, Prof. Dr. Faruk YORULMAZ, Yrd. Doç. Dr. Füsün UYSAL, Yrd. Doç. Dr. Füsün EKMEKYAPAR ve daha birçok bilim insanı, Oktay EKİNCİ, Av. Coşkun MOLLA, Av. Ömer AYKUL, Av. Bülent KAÇAR, Cumhur PEKDEMİR, şehir ve bölge planlamacıları, birçok aydın ve yazar sempozyumlarda, panellerde, toplantılarda konuşarak ve bilgi sunarak tehlikeyi göstermeye çalıştılar. Yılmadan ve usanmadan bu süreçte 3 il ve 10 ilçede 22 defa konuşuldu ve anlatıldı. Ayrıca 4 defa da Ulusal TV kanallarında anlatıldı ve tartışıldı. Bu canlı TV yayınlarına bazı belediye başkanları bağlanarak görüş ilettiler ya da sorular sordular.

Bizler 1/25.000 ölçekli planları onaylama yetkisi olan yerel yönetimlere bu güçlerini anlatmaya çalıştık. Bu süreçte güçlerini kullanmalarını, "revizyonun revizyonu" planda bazı tehditleri anlatarak bunlardan değişiklik yapılmasını sağlamalarını özenle anlattık. TAB ve TOB'ların ne anlama geldiğini, limanları ve karayollarını, lojistikleri, en önemlisi de Trakya sularını,

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

kirletici sanayiye açılan tarım alanlarını, kaçak sanayi affını ve nihayet Ergene kirliliğine gerekli önlemlerin derhal alınmasının vazgeçilmez olduğunu anlatılıp örneklendi.

Bu süreçler devam ederken belirli çevreler ve onların uzantıları bilinen karşıt gerekçeleri tekrarlanmaya başlandı. “Kimse yatırım yapamıyor, bunlar yatırımcıları kaçırmaktalar, bilmem kaç tane otel bekliyor, sanayici gelmezmiş, işsizlik artmış” söylemleri sesini yükseltmeye başladı. Hatta Trakya Üniversitesi’nde konuyu en iyi bilen Müşerref GİZERLER’e söz dahi vermeyen ÇED Daire Başkanları görüldü. Yine İMP toplantılarında karşı çıkanları susturmak için “siz buraya olay çıkarmaya mı geliyorsunuz, her şeye karışıyorsunuz, yeter artık” diyen kamu personeli, il özel idaresi görevlisi dahi çıktı. Kırklareli Valisi Sayın Avni COŞ bize hakaret etti diye Prof. Dr. Emre AYSU hakkında suç duyurusunda bulundu, savcılık takipsizlik kararı verdi, Kırklareli Ağır Ceza Mahkemesi’ne itiraz etti ve yargılandı, sonuçta berat etti.

Edirne Valisi Sayın Nusret MİROĞLU: “-Osman İNCİ neden konuşuyor, kendisi tıpcı, bu konuda nasıl açıklama yapıyor, üniversite adına konuşması gereken rektör bey, o konuşmuyor ama Osman İNCİ neden konuşuyor?” şeklinde demeçler verdi. Lüleburgaz Belediye Başkanı Emin HALEBAK da bir TV yayınında “- Bu üroloji kongresi değil ki Osman İNCİ yazıyor, konuşuyor.” demişti. Bu anlayışa göre örneğin Anayasa Hukukçularının dışında kimse Anayasa hakkında, bankacılar dışında kimse faizlerden ve kredilerden konuşamaz. Hukuk, beslenme, üretim ve tüketim, sağlık, eğitim, ekosistem ve doğal yaşamın herkesin ortak paydası olduğunu biz bu anlayıştakilere nasıl anlatalım? Bunu söyleyenler de biliyorlar da konjonktür böyle gerektiriyor olmalı.

Onaylama sürecinde ilk adımı Edirne Belediyesi attı. Belediye Başkan Yardımcısı ve aynı zamanda ilk planda ismi olan Şehir Plancısı Namık Kemal DÖLENEKEN Edirne ilçelerini ve belediyeleri gezerek yeni planı ve 1/25.000 ölçekli Edirne planını anlatarak çekinceleri ve olumlu yanları paylaşmış. Yerel basında haber olarak yer aldı. Bu çalışmaların devamında İMP

ve Kentsel Tasarım Merkezi ile görüşüldüğü ve bazı değişikliklerin kabul ettirildiği açıklandı.

Bir toplantı yapılarak özellikle Edirne Belediye ve İl Genel Meclis üyeleri davet edildi. TMMOB Edirne Makine Mühendisleri Odası Şube Başkanı Cumhur PEKDEMİR, Prof. Dr. Osman İNCİ, Prof. Dr. Emre AYSU, Coşkun MOLLA da davet edildiler. Sonra çağrılı olanlara haber vermeden format değiştirilip ve toplantıyı Namık Kemal DÖLENEKEN'in sunması programlanmış. Toplantıya iki saat kala verilen bu haberle İstanbul'dan gelmekte olan Prof. Dr. Emre AYSU Çorlu'dan geri döndü. Prof. Dr. Osman İNCİ de katılmadı. Toplantıda yapılan değişiklikler anlatıldı. Bunlar arasında en önemlisi bir yerel aktörlerden oluşan birlik kurulacak ve bu birlik planda yazılı olduğu başlıklarda görüş bildirecekmiş. Yani danışmanlık yapacaklar. Danışman her zaman görüş bildirir ama uygulayıcı katılmayabilir. Yasal bir zorunluluk yoktur. Edirne planında bazı yazılımlar düzeltilirdi, teknik konularda çalışmalar yapıldı ancak konunun özünde hiç değişiklik olmadı. Bunlar:

Edirne İl Planında hangi hükümlerin noktasına virgülüne dahi dokundurulmadı, değiştirilmedi.

1. TAB ve TOBlar,
2. TOKİ ve Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Müdürlüğü Mevzuat Hükümleri,
3. Plan yapmaya yetkili kurumların bu bölgede planlama yapma yetkileri,
4. Serbest ticaret bölgesi,
5. Fuar alanı,
6. Kaçak sanayilere af, gibi ana başlıklar aynen İMP'nin yaptığı gibi kalmıştır. Planın can damarı da bunlar zaten. Kalanını istediğiniz kadar değiştirin bir anlam ifade etmez.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Edirne’de Belediye ve İl Genel Meclisi’nde yerel iktidar olan ..... partisi 05.10.2010 tarihinde planları onaylamak üzere grup kararı aldı ve bir gün sonra bölgede **ilk olarak Edirne Belediyesi onayladı.**

Edirne Belediyesi 06.10.2010 tarihinde gündem dışı madde olarak meclise getirdi ve oy çokluğu ile onayladı. Yerel muhalefet karşı oy kullandı!!! Oylama metninde bazı maddelere aykırı oy notu yazıldı. Bir başka anlatımla “bu madde şu şekilde olursa” notu düşülerek onaylandı. Hukukçular bu tür oylamanın bir anlamı olmadığını bildirdiler ve nitekim sonuçta hukukçuların söylediği gibi oldu. Edirne Belediye Başkanı’nı ve mutfakta çalışanları bu örnek tutumlarından dolayı kutlamak gerekir. İlk vuruşu yaptılar.

Edirne İl Genel Meclisi 08.10.2010 tarihinde 1/25.000 ölçekli planları bazı değişiklik karşı oy belirterek mevcudun oy birliğiyle onayladı. Belediyenin açtığı kapıdan bu kez iktidar ve muhalefet birlikte geçtiler.

Bu oylamada 1/100.000 ölçekli planlara yasal itiraz hakkını kullanan ve dilekçe verirken fotoğraf çektiren iki İl Genel Meclisi üyesinden birisi İMP 1/25.000 ÖLÇEKLİ planlar lehinde ve üniversite planlarını savunan bizlerin aleyhinde konuştu. İsmi **Mehmet GEÇMİŞ**. Bu büyük devlet adamı, bizleri bilmemekle suçladı, çok büyük bilgilerle eleştirdi.

Diğeri **İlhami DURANLAR**. Sözüünün arkasında durdu ve İl Genel Meclisi toplantısına katılmamak için sağlık raporu aldı. Çünkü ..... partisi belediyede ve il genel meclisinde planlara olumlu oy vermek için grup kararı aldı. DURANLAR parti disiplinine aykırı davranmamak için rapor alarak katılmadı.

Kırklareli oylaması,

Kırklareli yerel yönetimleri baştan beri umut vermişti. Özellikle Istrancalar’daki doğal yapının korunması, İğneada longozu, taşocakları ile akifere müdahale ve yeni açılacak sanayi bölgesinin mera alanlarına taşması gibi konularda son derece bilinçli bir grup vardı. İtirazlarını İl Genel Meclisi kararı ile ya-

zılı olarak İMP ve Kentsel Tasarım Merkezi'ne bildirdiler ve bazı değişiklikler yapıldı ancak Edirne'deki gibi bunlar esasa etki etmeyenlerdi, yalnızca sanayi alanı boyutlarını kısmen azalttılar. Kırklareli İl Genel Meclisi, 08.04.2011 tarihinde oy çokluğu ile kabul ettiler. İki altın adam çıktı: **Hüseyin TAŞKIN ve Aydın KARAKOÇ**. Aydın KARAKOÇ karar iptali için İdare Mahkemesine dava açtı ve süreç devam etmektedir. Kırklareli Belediyesi, 18.04.2011 oy çokluğu ile onayladı. Belediye Başkanı toplantıya katılmadı, oturumu başkan yardımcısı yönetmiş(!).

Tekirdağ oylaması,

Tekirdağ uzun erimli bir mücadele verdi. Özellikle TMMOB İl Koordinasyon Kurulu çok başarılı danışmanlık yaptı. Çalışmaların her aşamasını hatta "İMP ile yapılan gizli gece toplantılarını" dahi yakından izledi. En ciddi sayılabilecek sonucu aldı: **Tekirdağ'da TAB ve TOB kaldırıldı**. Bu çok önemli bir sonuçtur. Bu sonuç İMP planının bilimsel değil siyasal olduğunun somut kanıtıdır. Bu kez bir ikilem çıktı: 1/100.000 ölçekli planda bulunan TAB ve TOB'lar 1/25.000 ölçekli de yoktur. Bu açmazı hukuk çözecek kanımızca. Tekirdağ İl Genel Meclisi 05.08.2011, Tekirdağ Belediyesi 19.08.2011 tarihlerinde onayladı.

PLANLAR DA İLK GEDİĞİ AÇAN EDİRNE BELEDİYESİDİR. BELEDİYE BAŞKANI HAMDİ SEDEFÇİ KONUYU GÜNDEM DIŞI OLARAK BELEDİYE MECLİS TOPLANTISINA GETİRMİŞ VE KABUL EDİLMESİ İÇİN ÇABA GÖSTERMİŞTİR. TARİH ÖNÜNDE SORUMLUDUR.

Edirne belediyesinden kararlılık örnekleri,

TOKİ (21.03.2006)

Edirne Belediye Başkanlığı'nca, İmar Planlarının kentlerin fiziksel, ekonomik ve sosyolojik olarak gelişimini yönlendirmek amacıyla hazırlanan projeler olduğu, İmar planları hazırlanırken, kentle ilgili olarak birçok araştırmalar yapılarak, yerleşilebilirlik ve fiziksel açıdan tüm alanların değerlendirildiği,

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

yapılan değerlendirmelerde fiziksel yapı ve kentin gelişim eğilimleri göz önünde tutularak yerleşilebilir alanların belirlendiği açıklandı.

Belirlenen alanların kapasitesine uygun olarak kent nüfusunun geleceğe yönelik olarak hesaplanarak, bu alanlara nasıl yerleştirileceğinin belirlendiğini belirten Edirne Belediye Başkanı Hamdi Sedefçi “Edirne ile ilgili 2003 yılında ve 2005 yılında hazırlanan her iki imar planında da toplu konutlar yapılması düşünülen bu alanlar konuta açılmamıştır. Çünkü bu alanlar konut yapımına müsait değildir. Bu alanlar 2003 yılında konut kullanımı haricinde kente yönelik hipodrom alanı planlanmış, bu konu ilgili olarak da Edirne defterdarlığı, İdare Mahkemesinde Belediye Başkanlığını dava etmiştir. Defterdarlığın iddiasında İmara açılan parsellerin tarımsal amaçla kullanılan tarım arazisi olduğu, sulu tarımda kullanılan arazilerin tarım dışı maksatla kullanılmayacağı belirtilmiştir. İdare Mahkemesi sonuç olarak kararında defterdarlığın talebini uygun bularak şu an TOKİ'nin inşaat yapmak istediği alanda yapılan imar planını iptal etmiştir. Mahkeme kararı doğrultusunda da 2005 yılında yapılan revizyon imar planında bu alanlar Tarımsal Niteliği Korunacak Alanlar olarak belirtilmiştir” dedi.

Bu taşınmazların geçmişi bu durumda iken ..... Parti İlçe Başkanı'nın açıklamalarının talihsizlik olduğunu belirten Sedefçi “..... Parti İlçe Başkanı'nın yeterli bilgi edinmeden, uzman kişilerin görüşlerini almadan bu tür açıklamalarda bulunması Edirne açısından büyük bir talihsizliktir. Bu şehrin bana üçüncü kez onurla verdiği Belediye Başkanı sıfatıyla Edirne'nin geleceği ile ilgili kimsenin ucuz siyaset yapmasına izin veremeyeceğim. Kamuya tahsisli Tarım arazilerinin bu şekilde hesap edilmeden teknik altyapısı düşünülmeden, Edirne'nin 20 yıllık hazırlanmış planlarında tanımlanmış birçok konut alanı dururken, talan edilme çalışmasını esefle karşılıyorum” dedi(8).

Başkan yargı kararına saygılı olduğunu açıklamıştır. Milli Emlak tarafından Edirne Belediyesi'nin 2003 yılında almış olduğu karar Edirne İdare Mahkemesi'ne götürülmüş ve yargı bu bölgenin mutlak tarım arazisi olduğunu belirterek amaç

dışı kullanımı ile ilgili belediye meclisi kararını iptal etmiştir. Edirne Belediyesi itiraz etmeyerek karar kesinleşmiştir. O günkü yargı kararını savunan başkanın 2011'de aldığı kararlar aşağıdadır.

TOKİ : (06.01.2011)

Belediye Başkanı Hamdi Sedefçi: “ - TOKİ'nin biz istemesek de yapma yetkisi var, ben işi pazarlığa döktüm, aramızda resmi olmayan bir anlaşma yaptık:

- Belediye'ye 2+1 adet 50 konut,
- Gazetecilere kurasız 30 konut,
- Belediye'ye kapalı spor salonu, voleybol, basketbol ve tenis kortu, spor kompleksi,
- EDİRNE “KÜÇÜK MANHATTAN” OLACAK !!!

Belediye imar komisyonu aralık ayı ek çalışma raporu:

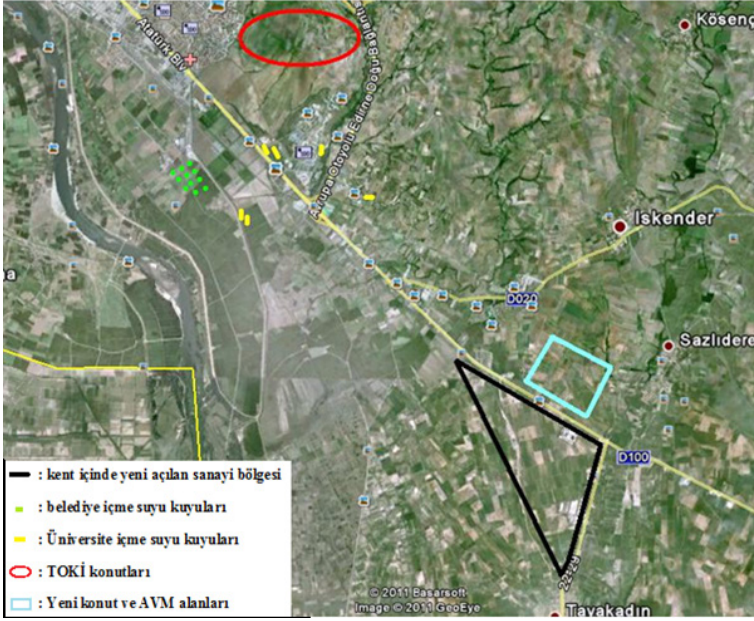
TOKİ 11.11.2010 tarihli Sağlık Dönüşüm Programı kapsamında; **Hastane, konut, spor alanı, rekreasyon, turizm+ticaret, gerekli sosyal donatı** teklifi imar adaları ve yolların yeniden düzenlendiği şekliyle tadilen uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu imar komisyonu kararı meclise yine gündem dışı getirildi ve onaylandı. Belediye başkanı yukarıdaki konuşma ile konuyu kamuoyuna açıkladı.

İşte Edirne Belediye Başkanı'ndan 4 yıl içinde görülen gelişme ve değişme. Bu değişim ve dönüşüm 1/25.000 ölçekli plan onayına bağlanabilir mi? Edirne İl Merkezi 1/25.000 ölçekli planını Edirne Belediyesi yaptı ve bu tarım topraklarını konuta açtı.

Edirne Belediye Meclisi yılın son toplantısında TOKİ ile ilgili protokolü onayladı. Belediye 16 gündem maddesini 14 dakikada görüşmüş(!). Bu protokolde belediyeye verilecek 50 adet 2+1 konut ve kapalı spor salonu karşılığında belediyenin bu alanda bulunan 9.600 metrekare arazisi TOKİ'ye devredildi.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Diğer konuşulanlar ise tefrika niteliğinde. Sonuç olarak Sayın Başkan 2006 ile 2011 arasında çok büyük değişim ve dönüşüm geçirmiş, Edirne halkının kendisine verdiği 4 dönem başkanlık yetkisini mutlak tarım arazisini konut ve bir sürü başka yapılaşmalara açarak halka büyük yarar sağlamıştır. Ayrıca bazı gazetecilerde burada kendilerine konut beklemekteler.

(Fotoğraf 2) Edirne uydu görüntüsünde tarım topraklarında planlanan yeni sanayi bölgesi ve karşındaki AVM ve konut alanı, üniversite içme suyu kuyuları, Paşaçayırı Belediye içme suyu kuyuları ve TOKİ'ye tahsis edilen 360 dönümlük Tarımsal Araştırma Enstitüsü arazisi görülmektedir.

Edirne 2009 planında kentsel gelişim alanını genişletmiş, Kent-Üniversite alanı arası bütünleşmiştir. Üniversite tarafından yapılan 2004 planında Pazarkule yerleşim alanı genişletilmesi yeni planda kaldırılmış ve tarım alanına dönüştürülmüş, buna karşılık kentin doğuya doğru gelişmesi hedeflenmiştir. Sazlıdere yerleşiminin güneyindeki tarım alanı (2550 dönüm) sanayiye dönüştürülmüştür. Edirne çevresinde yapılan bu değişikliklerle çok nitelikli tarım arazileri kentsel gelişim alanları, yeni sanayi alanları olmuştur.

Trakya tarımsal araştırma arazilerinin 360 dönümlük kısmı TOKİ tarafından kullanılacaktır. Bu tüm tarımsal araştırma arazilerinde açılan bir deliktir. Artık bu bölge korunamaz ve geçmiş olsun. Örnek tarım yapılan ve tohumluk buğday ve çeltik üretilen bu özel tarım arazileri baskı altındadır. Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü ülkemizdeki diğer benzer enstitüler arasında toprağı en az ama en fazla ürün veren, kar sağlayan kurumdur. Bölge buğday tohumunun %60'ı ve çeltiğın %90'ı üretiliyor. Üretilen çeltik tohumu Samsun, Sinop, Çorum, Balıkesir, Adana, Çankırı ve Kastamonu'da ekiliyor.

TÜRKİYE'NİN EN ÖNEMLİ TOHUM ÜRETİM MERKEZİDİR.

Bu bölge kentin nefes borusu sayılır. Istranca-Saroz hava koridoru olarak bilinir (Helvacı Sakaoğlu Boğazı). Kuzey güney rüzgârları kenti hava kirliliğinden korumaktadır. Edirne'nin kuzey tepelerine uygulanan yanlış yapılaşma kente rüzgâr girmesini önlemektedir. Kent merkezinde kışın ciddi hava kirliliği yaşanmaktadır.

Belediyenin ve üniversitenin su kuyuları bu bölgededir. Edirne şehir içme suyu 14 yedek kuyuları bu alandadır. Ayrıca 1400 yataklı Üniversite Hastanesi, 6 Fakülte, 4 Yüksekokul, Enstitüler, Selimiye Öğrenci Yurdu, Lojmanlar, Sosyal Tesisler özetle üniversite yoğunluğu buradadır. Bu alanların temiz su için korunması gerekir. Bir tarafta sanayi diğer tarafta konut baskısı bir planlama olamaz.

(Fotoğraf 3) Tarımsal araştırma arazilerinde yükselen TOKİ konutları, önde ekili topraklar

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

(Fotoğraf 4) TOKİ apartmanlarının önündeki tarım arazisi yakın gelecekte konuta açılabilir,

ÜNİVERSİTENİN PLANLAMA SÜRECİNDEKİ TUTUMU

Üniversite üst yönetimi 06.08. 2004 tarihinden sonra yaptığı planla hiç ilgilenmedi denebilir. Birkaç toplantıya protokolde bulunmak amacıyla karıldılar, o kadar. Diğer arkadaşların da bir şeyler yapma çabası sonuç vermedi ve Lider ilgilenmezse bu doğaldır.

İlk olarak Edirne (Kapıkule-Edirne-Pazarkule) 1/25.000 ölçekli alt bölge planlamasını üniversiteye vermediler. TRAKAB, Trakya'nın 1/25.000 ölçekli planlamasını da üniversiteye vermedi. Oysa üniversitenin bu konuda büyük deneyimi vardı. Trakya'nın 1/100.000 ölçekli planını yaptı. Çerkezköy-Çorlu-Büyükkarıştıran-Muratlı bölgesi 1/25.000 ölçekli planı yaptı ve 07.09.2004'te onaylandı. Üniversite bu konuda yetkin olduğunu kanıtlamıştır. Beklenen bölgenin 1/25.000 ölçekli il planlarının üniversite tarafından yapılmasıdır. Ancak amaç başka olunca üniversiteye verilmedi.

Üniversite ise Edirne kentinin sosyo-kültürel yapısı zenginlikleri, doğal ve kültürel dokusunu inceleyip "Kent gelişim stratejik planı" yapmadı ama tüm Trakya planını yaptı. Türkiye'de tek örnektir. Bu havza planından sonra bölgedeki illerin 1/25.000 ölçekli planlarını yapmak için hiç çaba göstermedi.

Kentleşmedeki ciddi aks değişikliklerine hiç ses çıkarmadı. Şehre 400 yataklı ikinci hastanenin kendi hastanesi yanına yapılmasına, kentin diğer bölgelerinde hiç hastane kalmamasına dahi ses çıkarmadı. Tarımsal Araştırma Enstitüsü topraklarının TOKİ'ye verilmesine sessiz kalmanın yanında TOKİ pazarlamasını yaptı.

Kentin sosyal ve kültürel zenginliklerini bilimsel verilerle ortaya koyacak ve kentsel gelişimin bu değerler üzerinde devamını sağlayacak gündemler yaratamadı. Plan değiştirme ve sözde revizyon süreçlerinde hiç görüş bildirmedir. Toplantılara protokol gereği katıldı. Son İMP toplantılarına katılımcı dahi göndermedi. Katılanlar kişisel olarak gelmişlerdir. Vali Miroğlu, "Konuşması gereken rektör konuşmuyor" diyerek kendi üslubu ile durumu anlatmıştır. Trakya Üniversitesi 24.08.2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren İMP planına itiraz dahi etmedi. Edirne ili 1/25.000 ölçekli plan onay süreçlerine hiç katılmadı ve itiraz etmedi. Kendi su kuyularının yakınına sanayi alanları açılmasına ve batı komşusundaki konutlaşmaya, tarım arazi kayıplarına ses çıkarmadı.

Kentin doğu batı aksı 25 km. yine Doğu Yunanistan sınırı Karaağaç Mahallesi uzaklığı 20 km. kadardır. Kentin doğu ucunda bir Üniversite Hastanesi var, ek üniteleri ile 1400 yatak kapasitelidir. Bu hastaneye 3 km. uzaklıkta 400 yatak kapasiteli ikinci bir hastane yapılmakta. Bu hastane bitirilince kent içinde kalan ve arazileri kıymetlenen iki hastane buraya taşınabilir. Bu iki hastane yerine de TOKİ yine yapılar dikerse kimse şaşırmasın çünkü bunun diğer kentlerde örnekleri yaygındır. Bu durumda kentin doğu girişinde 1800 yatak kapasiteli iki hastane olacak ve herkes bu hastanelere gelecek. Bunda şehircilik ve sağlık kurumlarına kolay ulaşılabilirlik anlayışı olur mu? Bu nasıl kent planlamadır? Kent yaşayanlarının sosyal yaşam koşullarını göz ardı eden bir kent gelişimi olabilir mi?

Bu planlama kent tasarım ve şehircilik planlamasına uygun ise biz kentlerde yaşayanlar hiçbir şey bilmiyoruz. Ayrıca yaşamın içinde olarak hiçbir şey anlamıyoruz demektir. Neden

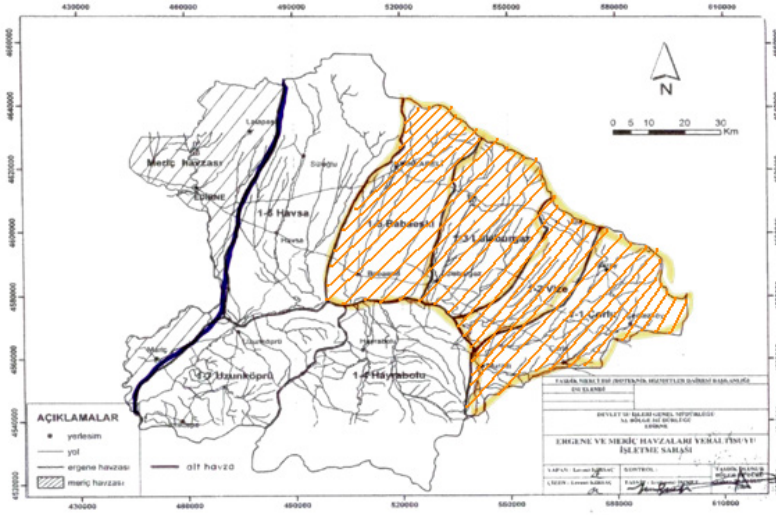
TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

insanların kolay ulaşabileceği sağlık birimleri yapmıyoruz. Örneğin, bu hastaneyi neden kentin batı bölümüne yerleştirmiyoruz. Bu kararları verenler kime sordular, bilimsel düşünce verileri bir yana yaşayan halka hiç danışıldı mı? Hiç kamuoyu araştırması yapıldı mı? Hayır, tamamen yöneticilerin aldığı kararlardır. Bu kararlarda halk ve yaşayanlar yok.

DSİ 11. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ EKİM 2011 VERİLERİNE GÖRE ERGENE'DE KİRLİLİK

Ergene Nehri'nin toplam su potansiyeli 1,71 milyar m³/yıl'dır. Ergene Nehri'nin Meriç Nehri ile birleştiği noktada havza alanı 11.000 km²'dir. Ergene Nehri havzasına yıllık 621 mm yağış düşmektedir ve bu değer Türkiye ortalamasına (643 mm) çok yakındır. Bu havzanın yıllık toplam su potansiyeli toplam 1.706 hm³'tür. Yıllık toplam su potansiyelinin %78'ini 1.330 hm³ ile yer üstü suyu ve %22'sini 376 hm³ ile yer altı suyu oluşturmaktadır.

Ergene havzasında akifere müdahale 1970 yılının ortalarında başlamış ve özellikle 1990 yılından sonra Çorlu-Lüleburgaz-Çerkezköy-Babaeski ve civarında sanayi amaçlı kullanıma bağlı olarak akiferden yoğun bir yer altı suyu çekimi olduğu gözlenmektedir. Bu tespitten sonra yer altından güvenli su çekimini sağlamak açısından 5 Kasım 2009 tarih ve 27397 sayılı Resmi Gazete'de Ergene ve Meriç Havzaları yeraltı suyu işletme sahası ilanı yapılmıştır. Ergene havzasındaki Güney Istrancalar'ı içeren Çerkezköy-Vize Lüleburgaz ve Babaeski'deki alt havzaları yeni yer altı suyu tahsislerine kapatılmıştır.

Şekil 2) çizimdeki taramalı yerler: Çorlu-Çerzekköy, Vize, Lüleburgaz, Babaeski alt havzalarında yer altı suyu için artezyen kuyusu açma izni verilmemektedir.

DSİ, Ergene Nehri'ndeki evsel atık kirliliğini önlemek amacı ile 12 adet evsel atıksu arıtma tesisi yapılmasını planlamıştır. Trakya Bölgesinde yalnızca Yenikarpuzlu Belde Belediyesi'nde evsel atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. DSİ tarafından yapılması hedeflenen 12 adet atıksu arıtma tesisinin yerleri şunlardır. Uzunköprü, Keşan, Babaeski, Vize, Kırklareli, Çerzekköy-Kızılıpınar-Karaağaç-Kapaklı-Veliköy Belediyeler Birliği, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Muratlı ve Saray Belediyeleridir.

Yapılması planlanan 12 adet arıtma tesisi faaliyete başladıktan sonra Ergene Nehri'ne deşarj olan **evsel atık suyun %70'inin** arıtılması sağlanacaktır. Ancak Ergene Nehri'ndeki bu kirliliği sebep olan kirletici kaynakların arasında evsel atıksu çok küçük bir bölümünü kapsamaktadır. Öncelikli olarak endüstriyel kirlenmenin önüne geçilmesi gerekir. Ergene Nehri çevresinde bulunan OSB'lerin hiçbir arıtma uygulamadan atıksularını yıllardır nehre deşarj etmeleri, Ergene Nehri'nin kanalizasyona dönmemesinin tek sebebidir. Bu nedenle yapılması hedeflenen bu arıtma tesislerinin öncelikli olarak evsel atıksuyu değil de endüstriyel atıksuları arıtma amaçlı olmalıdır(9).

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bölgede 1998 yılı itibari ile 548 olan sanayi kuruluşu, 2010 yılında 1536 sayısına ulaşmıştır. Havzada toplam 2037 adet sanayi tesisi bulunmaktadır. Bu rakamlarda görüldüğü üzere son 14 yılda 1998'e kadar yapılanların yaklaşık iki katına yakın bir artış görülmektedir. Sanayi tesislerinin %82'si Tekirdağ ili sınırlarında, %10'u Kırklareli ili sınırlarında ve %8'i de Edirne ili sınırları içinde bulunmaktadır. Bu sanayi tesislerinde günde yaklaşık 332.000 m³ atıksu oluşmaktadır.

Ergene Havzası'nda günlük toplam 562.000 m³ atıksu ortaya çıkmaktadır. Ergene Nehri'ne hiçbir arıtma uygulanmadan deşarj edilen evsel atıksu debisi 230.000 m³/gün'dür.

Atıksuların iller bazındaki dağılımı incelendiğinde Tekirdağ ili endüstriyel atığın %84'ünü, evsel atığın ise %40'ını deşarj etmektedir. Evsel atık deşarjında Edirne ikinci, Kırklareli üçüncü sıradadır. Endüstriyel atık deşarjında ise Edirne yalnızca 10.000m³/gün ile toplam deşarjın %3'ünü yapmaktadır. Tekirdağ tüm atıksu deşarjının %66'sını yapmaktadır. Bunun da üçte ikisi endüstriyel atık deşarjıdır.

Sanayinin su kullanım ihtiyacının, yer altı su kaynaklarından karşılanması sebebi ile yer altı su seviyesinde 60-80 metrelik düşümler görülmektedir. Bazı bölgelerde bu 100-120 metreye kadar ulaşmaktadır.

Ergene Nehri'nin doğal debisi havzadaki sanayi tesislerinin etkisi ile 4 katına çıkmıştır. Bu değer nehrin ne kadar kirli olduğuna gösterilecek örneklerden sadece biridir.

1978 yılının Ekim ayında Uzunköprü'de 2 m³/sn olan nehir debisi, Haziran 2011'de 13 m³/sn'ye ulaşmıştır. Başka bir deyişle nehrin debisi sanayi atıksuları ile 6 katına çıkmıştır. 1971-1993 yılları arasında Ağustos ayında yapılan ortalama akım ölçümlerinde nehir suyu debisi ortalama 2 m³/sn iken, 1995-2007 yılları arasında nehir suyu + atık su birlikteliği ortalama 8 m³/sn'dir. Bu ortalama 2004-2007 yıllarında ortalama 10 m³/sn'dir.

Bir başka parametreye bakacak olursak; 1978 yılında nehirdeki çözülmüş oksijen değeri (Ç.O.) Uzunköprü'de 8 mg/l

iken bu değer 2009 Ekim'de 1,2 mg/l ve 2011 Haziran'da 5,0 mg/l değerindedir. Ekim 2011'de bu değer Çorlu Sağlık Mahallesi'nde 0,32 mg/l olarak saptanmıştır. Çözünmüş oksijen değerlerinin bu kadar düşük olması nehirdeki canlı hayatının bitmek üzere veya bitmiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca nehir suyunda görülen bu artışın canlı hayatına çok büyük etkisi vardır. 1978 yılı ile 2009 ve 2011 yılları arasında bütün parametrelerde çok açık değişiklikler olmuştur(10).

İlk 2004 planından bu güne 7 yıl geçti, Ergene aynı kirlilikte akmaya devam etmektedir. Bölgede tarım yapanların, çiftçinin yıllık kaybı 100 milyon TL'den fazladır. Çeltik üretimi alanları daralmıştır. Su bir yana toprakta kirlenmektedir. Derhal önlem alınması gereken durum ...ceklerle, ...caklarla geçiştirilmektedir.

Sonuçta nehri el birliği ile öldürdük. Nehirden yararlanan Ergene Havzası tarımı ise can çekişiyor.

- Nehirde oksijen ve canlı hayat yoktur. Oksijensiz ortamda yaşayabilen bakteriler var.
- Nehir kokuyor, çevresindeki yerleşimler çok rahatsız. Yaz aylarında koku dayanılmaz düzeydedir.
- Nehir zaman zaman renkli akıyor. Fabrikalardan nehre verilen atık suyun içerdiği kimyasalın rengine göre sarı, mavi, kırmızı aktığı oluyor ama değişmez rengi gri-siyahtır.

Sanayi ve evsel atıklarla gelen bazı toksik maddeler insan sağlığını, gıdaları ve çevre sağlığını etkilemektedir. Sudaki toksik maddeler ve ağır metaller ne kadar yüksek ise tarım yapılan yerlerdeki ürünlerde de bu maddeler o düzeyde yüksek bulunmaktadır.

Ergene Nehri'ndeki kirlilik ve toksik madde, ağır metaller yılın mevsimlerine ve yıllara göre değişmektedir. Mevsimlere, yıllık yağışlara, atıkların salınmasına ve evsel atıkların yoğunluğuna bağlı değişmektedir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

(Harita 1) DSİ tarafından entegre içme suyu kapsamına alınan iller noktalama olarak topluca gösterildi.

DSİ tarafından Marmara Bölgesi'ndeki içme sularının entegre kullanımı planlandı ve proje çalışması tamamlandı. Bu haritada görüldüğü gibi Bulgaristan sınırından Bolu'ya kadar 7 ilin suları ortak kullanım sistemine alınmaktadır. İçme suyu entegre havza master planı yapıldı. Bulgaristan sınırı Rezve (Mutlu) Deresi'nden su alınıp İstanbul'a getirilme çalışmaları başlatıldı ve Kırklareli 1/25.000 ölçekli planda bu su hattının LONGOZ bölgesinde deniz içinden geçirilmesi yer almıştır. Tüm plan notlarında **her şey İstanbul için** fikri hâkimdir.

Ergeneyi besleyen Istranca kaynakları İstanbul'a akacak. Yıllardır Istrancalar'da yapılan barajlar ve İSKİ kuyuları ile toplanan sular yetmedi bu kez tümü istenmektedir.

Ergene Nehri kirliliği:

Revize edildiği iddia edilen ilk planın onayından 7 yıl geçmiştir. Kirleticiler tespit edildiği halde, 7 yıldır bilindiği halde neden gereği yapılmadı? 22. dönem meclis tutanaklarında bu konuda yapılan araştırma sonuçları çok ilginç öneriler içermektedir, "Aritma sistemleri ile temizlenen suyun 20 km. tünel kazılarak Marmara'ya verilmesi." gibi. Yüce meclis araştırma komisyonu sonuç raporu bu şekilde olunca diğerlerine hiç bir şey söylenemez.

Tek soru sorulabilir: Bunca su sıkıntısı çekilen Trakya’da arıtılmış su neden bunca masrafla denize verilmekte, niçin geri kazanımla kullanılmamakta?

MURATLI İLÇESİNDE SUYA BAKTERİ ATMA TÖRENİ

“Ergene Kirliliği’nin sanayi ve evsel kirlilikten kaynaklandığı ve bu kirliliğin doğrudan denize aktarılması ile nehirdaki kirliliğin büyük ölçüde azalacağı düşünülmektedir. Bu amaçla, arıtılmış atık suların yaklaşık 20 km. mesafe aşılarak denize deşarj edilmesi önerilmektedir” (25.04.2003 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Raporu).

Arıtılmış su neden denize veriliyor? Bu suyu Ergene’ye ya da Marmara’ya dökülecek kadar zengin değiliz. Bu su tekrar üretimde kullanılmalıdır.

Muratlı ilçesinde kirlilik ve koku ilçe merkezinde yaşamı çok olumsuz etkilemektedir. Kokudan insanlar evlerinde rahatsız olmaktadır ve pencerelerini açmak istememekteler. Buna çözüm ararken bazı firmaların tanıtımlarından etkilenerek bir trajikomik uygulama yaptılar. Akan nehre bakteri attılar. Nehirde oksijensiz ortamda üreyerek nehrin temizlenmesinde etken olacak ve kokuyu gidereceği düşünülen bakterileri nehre törenle atmışlar. Bu bakteriler oksijensiz ortamda çoğalıp özellikle kokuya neden olan bakterileri ortadan kaldırıyormuş(!). Bu çalışmalar dünyada yaygındır ve bir sektör haline gelmiştir. Dünyada bazı ülkeler bunun ticaretini de yapmaktadır. Ancak bu daha çok durgun sularda kullanılır. Ancak önce kirleticilere yönelik önlem alınır. Kirletme devam ettikçe hiçbir anlamı olmaz.

Ergene’ye Muratlı’dan önce verilen atıksu devam ettikçe bu tür önlemler bir anlam taşımaz. Ayrıca nehre atılan bakteriler akan su ile gitmektedir ve yukarıdan kirli su gelmesi sürmektedir. Sonuç olarak hiç faydası yoktur.

Muratlı’da Kaymakam Belediye Başkanı, İlçe Emniyet Müdürü, Milli Eğitim Müdürü, İlköğretim öğrencilerinden oluşan

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

grup, konuşmalardan sonra bakterileri dereye atmış. Muratlı İtfaiyesi aracı da bakterili suyu Çorlu Deresi'ne boşaltmış. **Nehir temizlenmesi ve arıtma bu kadar kolay mı?**

KİRLİLİĞE KARŞI YAPILAN MİTİNGLER

Nehir kirliliğine karşı yetkilileri uyarmak ve çözüm üretilmesini sağlamak amacıyla sivil toplum örgütleri, belediyeler ve bazı kuruluşlar eylemler yapmaya başladılar. Sokaklara indiler ve yasal haklarını hukuk sınırları içinde dile getirdiler, konuşmalar yapıldı ve bir tanesinde nehre temiz su mayası çaldılar. Karamusul'da 10 Nisan 2011'de yapılan toplantı çok kalabalık ve iyi düzenlenmişti. Festival havasında geçti.

(Fotoğraf 5) İstanbul Beyoğlu caddesindeki yürüyüş,

Trakya'da ilgililere ve yetkililere seslerini duyuramayanlar sorunlarını anlatmak amacıyla İstanbul'da yasal gösteriler düzenlediler. Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde Uzunköprü Belediye Başkanı'nın da katıldığı Ergene kirliliğine yönelik yürüyüş yapıldı.

(Fotoğraf6) Uzunköprü katılımcılarının yürüyüşünde tamamen kapatılmış, doldurulmuş,

Uzunköprü ilçesinde nehir kirliliğini protesto amacıyla yapılan yürüyüşte dünyanın en uzun taş köprüsü (1261 metre) olan Uzunköprü duyarlı insanlarca tamamen doldu, on binler yürüdü.

ERGENE NEHRİ KİRLİLİĞİ VE SAĞLIK

Gıda kirliliği ve insan sağlığı:

Nehir kirliliğinin çevre sağlığı ve insan sağlığına etkilerini inceleyen üç bilimsel çalışma yapıldı ve yayınlandı.

Ergene Nehri havzasındaki tarımsal ürünler ve gıda zincir yoluyla insanlara ulaşması kaçınılmazdır. Ağır metallerin insan vücudundaki varlığını, birikimini ve olası sonuçlarını inceleyen 3 çalışma ayrıca yürütülmektedir. Bunlar hakkında henüz bir açıklama yapılamaz. Yayınlanma aşamasına geldiğinden de paylaşılacaktır.

Yayınlanan çalışmaları incelediğimizde:

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Birinci çalışma:

Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü öncülüğünde yapılan ve yayınlanan araştırmada;

Burada araştırmacılar ithal pirinç, Trakya'da ekilen pirinç üzerinde çalışmışlardır. Bu pirinçlerde ağır metallerin varlığını ve miktarını araştırmışlar. Trakya'da ekilen pirinç grubunu da ikiye ayırmışlar;

- a) Ergene Nehri suyu ile sulanan pirinç
- b) Meriç Nehri suyu ya da yer altı suyu ile sulanan pirinç

Kurşun, kadmiyum, bakır değerleri;

- İthal pirinçte en yüksek,
- Ergene suyu ile sulanan pirinçte ikinci sırada,
- Diğer sularla sulanan pirinçte ise üçüncü sırada bulunmuş

Sonuçta sınır değerlerin Ergene Nehri suyu ile sulanan üründe yoğunlaşmadığını bildirmekteler.

Bakırın ise hepsinde kabul edilebilir sınırların üzerinde olduğunu saptamışlar(11).

İkinci çalışma:

Trakya Üniversitesi tarafından yapıldı, uluslararası kongrede sunulan ve yayınlanan çalışmada:

- Toksikite açısından ağır metallerin bitki organlarında yer aldığı oranlar dikkate alınır (en yüksekten en düşüğe doğru):
- Kök > yaprak > ürün (dane) > kabuk (kavuz) şeklinde bir sıralama yapılabilir.

Bu çalışma sonucunda ağır metallerin çeltik bitkisi içindeki dağılımı: en fazla kök ve yaprakta saptanmış. Tarımsal araştırma bulgularının aksine çeltik danesinde (pirinçte) ağır metal miktarı dane kabuğunda (kavuzda) görülenden fazladır(12).

Lüleburgaz'ın Karamusul Köyü'nde yapılan toplantıda pirinç ürününe yönelik konuşmalar dikkat çekti. Halk ürününün değerini istiyor ve bekliyor.

Ergene'ye temiz su mayası çaldılar

Lüleburgaz'ın Karamusul Köyü, köylülerin deyişiyle, "Ergene'nin sıfır noktası" sayılır. Köyün iyice kıysından geçen Ergene nehri taşıdığı sular, köyün içlerine kadar dayanır. Aslında Ergene kıysında, Karamusul'un konumunda başka köy ve beldele de vardır. Ancak Karamusul Köylülerinin Karamusul Köyü Sosyal Yardımlaşma Derneği çatısı altında örgütlü olmaları onlara, mitingin ev sahibi olma görevini yükledi. 10 Nisan Pazar günü, Ergene Platformu adı altında örgütlenmiş birçok kurum ve kuruluşun desteği ve öncülüğünde "Ergene Hayata Dönsün-2"

mitingi gerçekleştirildi. İlk miting, geçtiğimiz aylarda, Edirne'nin Uzunköprü ilçesinde yapılmıştı.

(Fotoğraf 7) Karamusulda yapılan toplantıda nehre temiz su mayası çaldı(!)

"Ergene Pirincimi geri istiyorum." (KÖY-KOOP EDİRNE BİRLİĞİ)

Bu bez afişleri 10 Nisan 2011'de KARAMUSUL'da taşıdılar.

Halk sağlığı çalışması:

Çevre Kirliliğinin Sağlık, Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri ve Kansere Duyarlılığı Çorlu Çalışması Sonuç Raporu 15.09.2011 tarihinde yayınlandı. (Trakya Üniversitesi ve Namık Kemal Üniversitesi Tıp Fakülteleri Halk Sağlığı Anabilim Dalları ortak çalışması)

Bu çalışma Tekirdağ Valiliği izni ile yapılmıştır. Nehir kenarında ve uzağında toplam 800 hanede anket yapılmış ve 641 hane çalışmaya alınmıştır. Toplam 33 hanede (%5.15) kanser hastalığı bilgisi verilmiş. Toplam 77 kişi kanserden kaybedilmiş, bunların 49'u erkek ve 28'i kadındır. Hanelerin, Çorlu Deresi'ne uzaklığı 510 m. den azdır. BU BİR TESPİTTİR, kanser etkenine yönelik değildir.

Bu çalışma kanserin nedenleri hakkında bilgi vermemektedir. Bir durum tespitidir. Çevresel faktörlerin kanser oluşturmadaki payı ülkemiz yayınlarında %60-90, National Cancer

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Institute'da %67'dir. **Endüstriyel kanserler tanımında endüstriyel atıklara bağlı çevre kirleticilerinin ve ağır metallerin neden olduğu kanserler anlatılmaktadır.**

Ağır metaller sudan balıklara ve insana ulaşır. Ağır metaller hava ve su yoluyla toprak, tarımsal ürünler (bitki, sebze, meyve, hububat vb.) ile hayvanlara ve sonuçta insana ulaşır. **Krom, kadmiyum, nikel, cıva ve kurşunun kanserojen etkisi kanıtlanmıştır.**

TBMM 22.dönemde Ergene nehri kirliliğini araştırmak amacıyla bir araştırma komisyonu kurdu. Komisyon raporunu hazırladı ve 2003 ilkbaharda meclise sundu. Çözüm önerisi olarak da: Ergene boyunca arıtma tesisleri kurulmalı ve arıtılmış sular 20 km tünellerle Marmara denizine verilmeli. Arıtılmış suları kullanmadan denize verecek kadar su zenginimiyiz? MAREM tarafından 2011 yıl sonlarında **açıklanan Marmara denizi kirlilik raporunda: "Marmara deniz niteliğini kaybetti, deniz olarak nitelendirilmeyecek bir su kitlesi, foseptik diyebilirsiniz. Marmara denizi doğu bölümünde suda çözünmüş oksijen miktarı çok düşük düzeyde.İstanbul'a yaklaştıkça deniz dip yapısında canlılık yer-yer sıfır.123 balık çeşidi yok oldu. Midyesi yoğun ağır metal içermektedir.Sakın midye yemeyin."**

"İstanbul'u hallettik şimdi sıra Trakya'da" diyen İBB başkanına ithaf olunur.

Anadolu medeniyetlerinde su, toprak ve tarım koruma örnekleri 1:

Suyu Kirletenin Cezası Ölüm (Konya (AA))

Hititler'in, Anadolu topraklarında Kral 4. Tuthalia zamanında yaşanan kuraklık nedeni ile çok zor durumda kaldığı, M.Ö. 1250 yıllarında yaşanan kuraklığın Hititler'in sonunu hazırladığı belirtildi. Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, eskiçağ tarihi uzmanı Prof. Dr. Hasan Bahar, su azlığı sorunu yaşayan Hititler'in suya çok büyük önem verdiklerini belirterek "Hititler suya öyle önem veriyordu ki temiz su kaynağını kirleten kişinin suçu ölümdü." dedi.

Anadolu medeniyetlerinde su, toprak ve tarım koruma örnekleri 2:

Frigli çiftçinin konuşmasında aşağıdakilerden hangileri arasındaki etkileşim vurgulanmıştır?

- A) Sanat - Edebiyat   B) Tarım - Mimari
C) Tarım - Hukuk   D) Edebiyat - Hukuk

6. sınıf Sosyal Bilgiler test sorusu.

Bu soru 6. Sınıf sosyal bilgiler test sorusudur. Toplantı salonlarında bulunan çocukların hepsi bu sorunun yanıtını bildiler. C) **Tarım-Hukuk**

Ancak planları onaylama yetkisi olan sorumlulara anlatılmadı.

SONUÇLAR

Üniversitenin yapmış olduğu Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı'nın 24.08.2009 tarihinde iptal edilip İMP'nin yapmış olduğu yeni planların yürürlüğe girmesinden sonra Trakya

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

planlamasına emeği geçenler, üniversitenin planını savunanlar ve Trakya'ya yönelik tehditleri algılayanlar bölgede pek çok toplantı düzenlediler. Bu toplantılara aydınları, bilim insanlarını, bu konuda bilgi birikimi ve deneyime sahip olanlar çağırılarak; özellikle karar verecek olan seçilmişler aydınlatmaya çalıştılar.

Bu süreçte Marmara Çevre Platformu (MARÇEP) çok emek vermiştir. Son iki yılda yapılan tüm toplantılarda önceliği Trakya Bölgesi'ne ve bu planlamaya vermiştir. Bu kapsamda Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Havsa, Çorlu, Vize, İğneada, Uzunköprü, Hayrabolu, Lüleburgaz gibi merkezlerde toplantılar düzenleyerek konunun tartışılmasını sağlamış ve tehdidin boyutlarının anlatılmasına öncülük etmiştir. Ayrıca bazı belediye başkanlarımız, TMMOB İl Temsilcileri, İl Koordinasyon Kurulları, barolar, kent konseyleri ciddi çalışmalar yürütmüşlerdir.

Bu toplantılarda aşağıdaki ana başlıklar detaylandırılarak anlatıldı.

Trakya suları ve toprakları elden çıkmaktadır. Tek dayanağımız 1/25.000 ölçekli planları onaylama yetkisi olan yerel meclislerdir. Bu planların en büyük açmazı:

- Ergene nehir kirliliğinin sürmesi, gerekli önlemlerin alınmaması kabul edilemez, bu nehre aktarılan atık su kaynaklarına yasa gereği derhal müdahale edilmelidir. İMP planı bir yıl süre vermektedir, bu Çevre Yasası'na da aykırıdır. Acilen müdahale gereklidir ve derhal önlem alınmalıdır.

- TAB ve TOBlar Trakya'ya yerleştirilen **TRUVA ATLARI** olup ne oldukları net olarak bilinmemektedir. 2009 planında bunların sayısı 31 iken 2010 planı notu değişikliğinde sayı 34 olmuştur. Son planda 14 adet TOB var ve toplam 7000 dekar araziye sanayi yapılacak ve bu kadar tarım toprağı sanayiye açılacak demektir.

- Kirlenici sanayi desantralizasyonu yinelenenektir. Tarım

topraklarının konut ve sanayiye açılmaktadır, sanayi alanları genişlemiştir.

- Kaçak sanayiye af getirilmektedir. Kaçak yapılan ve izinsiz çalışan tesislerin yerlerinde kalabilecekler, bunun yolu açılmaktadır. "Yasa dışı yapılaşmış sanayi tesislerinin planlı alanlara taşınmadan mevcut durumda kullandıkları alan büyüklüğü kadar bir sanayi toprağını tarımsal alana kazandırmaları halinde yerlerinde kalabilirler." Plan hükmü planlama ilkelerine uygun mu? Bunun hiç örneği yoktur. Bu af getirmektir.

- TOKİ ve Başbakanlık Özelleştirme İdaresi yetkilerinin sürmesi çok ciddi sonuçlar doğuracaktır. TAB ve TOB alanları bu çerçevede değerlendirilip ele alınmalıdır. Zira TAB ve TOB alanlarındaki arazi mülkiyetinin nasıl düzenleneceği belli değildir. Yasa gereği bu alanların arazi mülkiyetinin %75 kadarı maliye hazinesinin olması gereklidir. Eğer hazine arazisi yok ise meralardan mı arazi alınacak? Nitekim Kırklareli İl Planında böyle bir not vardı. **TOBlar bir büyük tehdittir.**

- Plan yapmaya yetkili kurumların bu haklarının sürmesi planı doğmadan öldürmüştür. Eğer bu kurumlar bu bölgede kendi planlarını yapacaklar ise bizler neden plan yapmaktayız?

Sonuç olarak:

Trakya'ya ikinci desantralizasyonu öngörülmektedir. Bunun anlamı Trakya'ya kirletici sanayi gelmesidir. Çok iyi yönlendirildiği ve korunduğu durumda GAP bölgesi kadar ürün verebilecek tarım arazilerinin özellikle suya dayalı ve kirletici nitelikteki sanayi ile işgali kabul edilemez. Pehlivan köyü, Uzun köprü, Meriç, İpsala Ovalarında üretilerek soframıza gelen pirincin gıda güvenliğini sorgulamak çok üzüntü vericidir. Kuşukuyu giderecek önlemlerin ivedilikle alınması gereklidir.

Bu toplantılara özellikle il belediye başkan ve meclis üyeleri, ilçe belediye başkanları, il genel meclis üyeleri davet edilmiş ve kendilerine bu konudaki sorumlulukları anlatılmaya çalışılmıştır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

- **İMP'nin yapmış olduğu 1/100.000 ölçekli plana yönelik açılan mahkemeler devam etmektedir. Yasal süreç beklenmelidir.**
- *Esas olan 1/100.000 ölçekli plandır. Sizler 1/25.000 ölçekli planları onaylamakla bunu üst planı olan İMP'nin yaptığı 1/100.000 ölçekli planı da kabul etmiş oluyorsunuz. Yetki sizde.*
- *Vereceğiniz karar Trakya'nın toprak, su, sosyal yapı, nüfus, doğal kaynaklarının korunmasını ve geleceğini belirleyecektir.*
- **İstanbul'un arka bahçesi olup olmayacağınıza karar vereceksiniz.**

- **TRAKYA ALTBÖLGESİ PLANINA KARAR VERİLECEK.**
- **BİZ DOĞRULARI BELGELER VE BİLİMSEL ÖNGÖRÜLERLE SUNUYORUZ.**
- **SORUMLULUK SİZİN, GELECEK HEPİMİZİN.**

Yapılan sunumlarda yukarıdaki açıklamaları dile getirildi:

“Hukuki sonuçları bekleyin ve ortak karar verin. İller ayrı ayrı hareket etmesin, birlikte davranın ve bölünmeyin, bilim ve akılçılığa değer verin. Bizim hiçbir çıkar çakışmamız ve çatışmamız yoktur.” denildi.

Ancak bunu karar verecek olan il belediye meclisi ve il genel meclisi üyelerine anlatma başaramadı. Bazı meclisler oy birliği ile karar aldılar. Bunun sonuçlarını gelecekte göreceğiz. Bizlerin yanılmış olmasını diliyoruz. Ama bu günden başlayan tarım arazisi yağmalaması talanın ilk bulgularıdır. Umarım yarın uluslararası şirketlerin çiftlikleri meraları kiralayıp Hüs-men Ağa'nın ineğini ahırına mahkûm etmez. Genetik yapısı değiştirilmiş ürünler bu çiftliklerde 12 ay üretilip her tarafımızı sarmaz.

Yanılmak istiyoruz ama durum öyle değil. Nehir, Ergene planları onayından bu yana 7 yıl geçmesine karşın daha da kir-lenerek akıyor. Toksik maddeler ve ağır metaller gıda zinciri yoluyla insanlarımıza ulaşmakta, endüstriyel hastalıklar ve kanser riskimiz artmakta. Ulaşım yolları Trakya'yı doğudan batıya, kuzeyden güneye kuşak gibi sarmakta, çiftliklere TIR garajları ve depolar kurulmakta, yer altı suları kimyasal madde içermekte.

Bazı bölgelerde su kuyusu açılması yasaklandı, sağlıklı içme suyu sıkıntısı başladı. Bunlar senaryo değil yaşananlar. Ancak meclislerimiz oy birliği ile karar verdiler ve Trakya teslim edildi.

Henüz her şey bitmedi. Biz halkımıza güveniyoruz. Bunları görüp gerekli düzeltmeyi halkımız yapacaktır. Bizler ise aydınlatmaya, halkı bilinçlendirmeye devam edeceğiz. Bu aşamada beklentimiz bağımsız yargının kararıdır.

KAYNAKLAR

1. Erdal Talu (derleyen), vizyon 2050, EKO IQ, sayı:12,56-65,2011
2. Fisunoğlu, H. Mahir, Sustainable Development and a Need For New National Accounting System, NATO&CCMS, Pilot Study, N.212, sh. 118, 1996
3. Fatih Yücel, Sürdürülebilir Kalkınmanın sağlanmasında Çevre Korumanın ve Ekonomik Kalkınmanın Karşıtlığı ve Birlikteliği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt: 11, sayı: 11, sh. 100-120, 2003
4. Barış Gençer Baykan: Dünya Çevre Liginde Türkiye Nerede?, EKO IQ, sayı:10, sh. 34-39, 2011
5. Düriye TOPRAK, Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar, Süleyman Demirel

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

- Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, volume: 2, sayı:4, sh. 146-169, 2006
6. Özdoğan, M. Enez, hoca çeşme kazısı, Türkiye arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi. sh:51-53, Başak matbaacılık ve tanıtım hizmetleri, Ankara 2000
  7. *İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı / ibb.gov.tr*
  8. www.edirne.bel.tr
  9. DSİ XI. Bölge Müdürlüğü 16.11.2011, Çorlu-Ergene sunusu
  10. Mehmet CEYHAN, Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürü, Çorlu 2011 I. Kıyı Bölgelerinde Çevre Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu
  11. Necmi Beşer, Aliye Karahan, Müjdelen Şenyurt, Halil Sürek, Ergene Nehri'nden ve Diğer Su Kaynaklarından Sulanan Çeltiklerden Elde Edilen Pirinçlerde Ağır Metal İçeriklerinin Belirlenmesi, Trakya Univ. J. Sci, 8(1): 49-53, 2007
  12. H. H. Tok, A. Adiloğlu, N. Öner, E. Gönülsüz, S. Adiloğlu, Heavy Metal Concentrations in Irrigation Waters and Rice Culture in The Central Trakya Region, Journal of Environmental Protection and Ecology 6, no: 3, 550-562, 2005

İSTANBUL VE TRAKYA PLANLAMA İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Emre AYSU*

Öncelikle konu ile doğrudan ilgili altyapıyı oluşturmak üzere hem farkındalık yaratmak, hem de farkında isek bunu yeniden anımsatmak için genel bilgileri gözden geçirmek gereklidir..

Türkiye’de planlama dediğimiz zaman, ne yazık ki plan ve planlama eylemi imar hareketlerine indirgenmektedir. Plan dediğimiz zaman aklımıza nerede, ne kadar yapı yapılacağı gelmektedir. Trakya Üniversitesi ile başladığımız ve 2004 yılında onaylanan, Trakya Alt Bölge, Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı, daha sonra da İMP. nin revizyon adı altında yaptığı planlama çalışması, bir imar planı olmayıp, fizik mekanın anayasası, başka bir deyişle 10-15 yıl sonra bölgede oluşması düşünülen arazi kullanımına ilişkin bir anayasadır. Biz bu planın, özelliği gereği bu sözcükle tanımlanmasının doğru olacağını düşündük ve adını o zaman böyle koyduk. Bu tutuldu da zannediyorum. Her yerde de söyleniyor. Fizik mekanı-doğayı toplumun toplumsal - ekonomik gelişimi doğrultusunda nasıl kullanacağız, bunun anayasasıdır. Burada imar yoktur. Yapılanmaya ilişkin kararlar alt ölçekli planlarda anayasa diye tanımladığımız planın öngördüğü ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilir. Onun için planlama deyince lütfen kafamızdaki o yapı fikrini bir kere bir kenara koyalım. Bu bir, ikincisi benim bu konulardaki 22. Konuşmam, Prof. Dr. Osman İNCİ’nin de not ettiği üzere politika yapıyorsunuz diyorlar, oysa doğal olarak planlama politikadan bağımsız olamaz, düşünülemez, zaten planlama politikanın ta kendisidir. Herhangi bir ideolojinin ya da herhangi bir siyasi örgütün karşıtı olmak ya da tarafı olmak anlamında anlaşılmalıdır.

---

* Maltepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi,

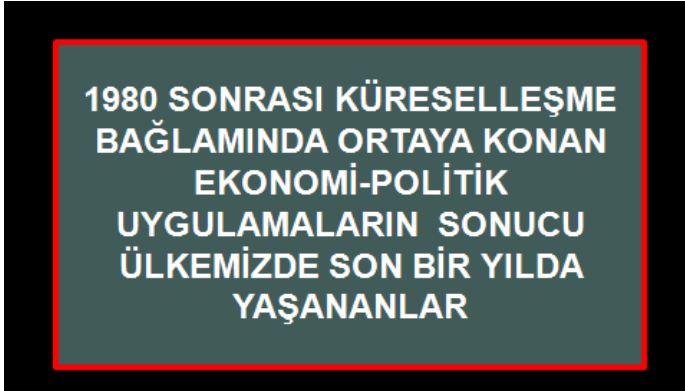
TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Eğer bizler bilim insanları olarak toplumda kabul görüyorsak doğruyu, toplumu bilgilendirmek ve objektif olarak doğruları söylemek sorumluluğu ile yükümlüüz. Planlama, politikaları içermektedir.

Bazı karikatürlerle, yaklaşık bir yılda topladığım karikatürlerle, 2010-11 yıllarından başlayıp bugüne kadar ülkemizde neler oldu paylaşmak istiyorum. Şöyle diyebilirsiniz; Niye Behiç AK, başka karikatürist yok mu? Var, ancak Behiç AK, mimar kökenli olması nedeni ile mesleğin getirdiği bakış açısı ile bu tür, toplumda, yerleşmelerde, yaşam alanlarına ve yaşama ilişkin tüm olumsuzlukları çizgilerle her kesim tarafından kolayca anlaşılabilir bir biçimde sunan ve gerçekten objektif bir biçimde olayları yansıtan saygın bir karikatürist. Bütün bu olayları, çok basit bir şekilde, bir yılda Türkiye’de neler olmuş, bitmiş, çizgilerle çok güzel anlatmış. Bu sorunları aydın bir çizer olarak Behiç AK’ın ürünleri ile sunacağım.

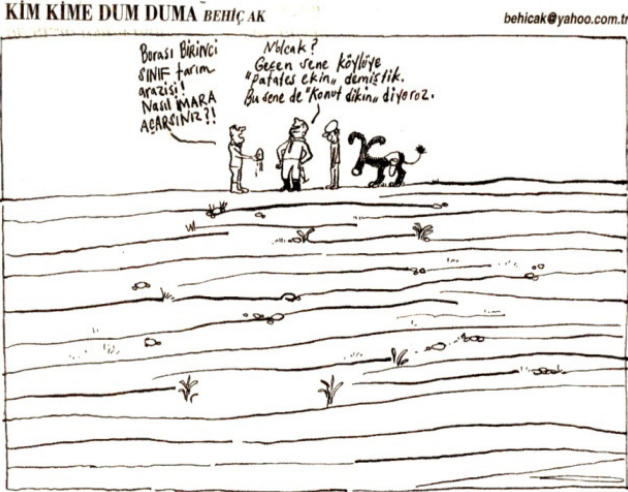
Başta, 1980 sonrası ülkemizde küreselleşme bağlamında ortaya konan ekonomi-politik uygulamaların sonucu son bir yılda yaşananları sergilemek istiyorum. Son bir yılı alıyorum, esasen 1980 yılından bu yana yaşananları biliniyor ama, planlama bağlamında politikaları bir görelim. Bugün daha önceki toplantılara katılanlar aramızda. Barolar Birliği üyelerinin bugüne kadar yapılan toplantılara katılmadıkları ve valilere de bu bilgileri vermek adına bu yinelemeyi yapıyorum.

Karikatürlerde;(1)

1 - "Nükleer Santraller, Hesler, Termik Santraller, Bu Kadar enerjiye niye ihtiyacımız var ki?" ... "Sanırım aşırı üretim yapıp, ekonomik krize girmemiz için bu gerekiyor."

2 - "Burası **BİRİNCİ SINIF** tarım arazisi! Nasıl İMARA AÇARSINIZ?!"... "N'olacak? Geçen sene köylüye 'patates ekin' demiştik. Bu sene de 'Konut dikin' diyoruz."

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

3 – “Bana Tabiat kanunlarını anlatırmısın?” ... “Yenisini mi Eskisini mi hocam? Biliyorsunuz Yeni Kanunda 3. Boğaz Köprüsü Yolunda FOTSENTEZ Yasaklandı.”

4 – “İŞSİZİM” ... “Olabilir, ne güzel...Biz DEMOKRATİZ yavrum. İnsanların özel hayatlarına müdahale edilmesinden yana değiliz...”

5 - "Çocuklar, Sizde bir ricam var. Bitirme ödevi olarak **PORNO FİLM** çekmeyin lütfen..." ... "Saçmalama Hoca! **PARALI ÜNİVERSİTE** burası! Parasıyla değil mi?

İster **PORNO** çekeriz, ister çekmeyiz! Sana ne?"

6 - "Lütfen biz Batılılar gibi '**toplum**' olmaya çalışmayın. Sizi yönetebilmemiz için bizim **TOPLUM**, sizin ise **CEMAAT** olmanız gerekiyor ..."

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

7 - "G.D.O.'lu ürünlere karşıyım." ... "Hormonlu gıdalara, Tarımda monokültürleşmeye karşıyım." ... "Havanın, suyun kirlenmesine karşıyım." ... "Kıyıların yağmalanmasına, Aşırı tüketime, Kaynakların yok edilmesine karşıyım." ... "STATÜKO'yu mu savunuyorsun o zaman?!!"

8 - "Çok korkuyorum, Türkiye Tunus'a benzer mi acaba?" ... "Valla, ben Tunus'u Türkiye'ye benzetmeye çalışmalarından korkuyorum."

9 - "Köyüne dön kardeşim! Burada sana ihtiyaç yok!" ... "Öyle demeyin ama... Daha gelir gelmez Şehrin arsasına bir kişilik talep fazlası oluşturarak spekülatif değer artışına neden oldum."

10 - "Arkadaşlar, Bir sanatçının heykelini yıkıyorlarmış. Yarın bir toplantı yapıyoruz." ... "Biriç kursum olmasaydı seve seve gelirdim." ... "68 lilerin yemeği var o gün." ... "Yeni Zelanda'dan kızıma ev arkadaşı gelecek. Havaalanında olacağım." ... "Ayşecan'ın kürek takımı seçmeleri var." ... "

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

11 – “Muhalefetten ne bekliyorsun?” ... “İnsan haklarına saygı,” ... “Demokrasinin sınırlarını olabildiğince genişletmesini. Felsefi derinliği olan alternatifler geliştirmesini” ... “Cumhuriyetin değerlerini korumalı, laiklik İLKEsine sıkı sıkıya sarılmalı.” ... “Peki iktidardan ne bekliyorsun?” ... “Banka dan ev kredisi aldım. Ekonomiyi sağlam tutsun da şu krediyi sağ salım ödeyeyim.”

12 – “Diplomalı işsizler artıyormuş” ... “Ruhsatsız ve Diplomasız işverenlerin artmasından belli değil mi?”

13 – Farklı beklentiler ve davranış biçimi

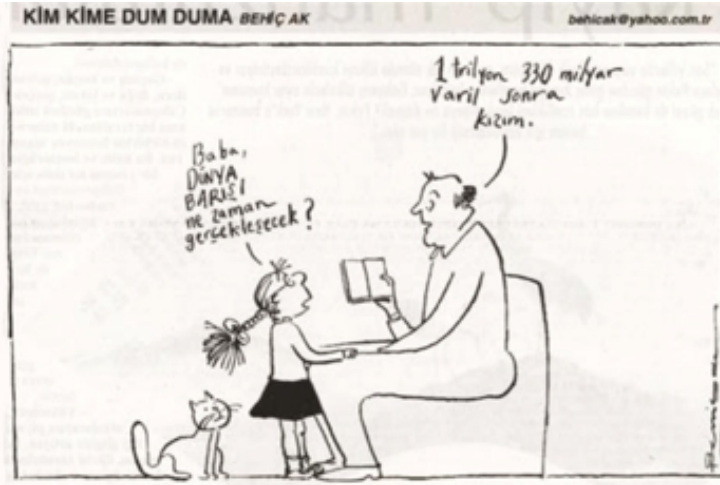

14 – “Biz bu filmi daha önce görmemiş miydik?” ... “Tabii ki. Hatta Nobel Barış ödülü aldı. Halkı kurtarmak için halk bombalanarak yok ediliyor ve Petrole el konuyor.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

15 – "Model ülke ne demek?" ... " 'Bombalamaya gerek olmadan kaynaklarına el konabilen ülke' galiba..."

16 – "Baba DÜNYA BARIŞI ne zaman gerçekleşecek?" ... "1 trilyon 330 milyar varil sonra kızım."

17 – “MÖ. 3000 li yıllarda Mısır’da son derece kalıcı yapılar inşa edildi.” ... “MÖ. 300-400 yıllarında insanlığın kaderini oluşturan kalıcı fikirler, bakış açıları oluşturuldu.” ... “MS. 14. ve 15. Yüzyıllarda Rönesans döneminde son derece kalıcı sanat eserleri oluşturuldu.” ... “Bizim dönemimizin insanlığa kalıcı olarak bıraktığı birşey var mı?” ... “Var tabii... RADYASYON!”

18 – “Hocam kutlarım. Aday olmuşsun. Kesinlikle oyum size. Hapisanemizin sorunlarını meclise taşıyacağınıza can-ı gönülden inanıyorum.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

19 – “Kars’a binlerce lira harcanıp, bir heykel yaptırılmış. Şimdi binlerce lira harcanıp heykel yıktırılıyormuş. Saçma!” ... “Merak etme! Hükümet değişince, yeni gelenler bu heykeli yeniden yaptıracaklardır. Ama korkarım o hükümet değişince de diğerleri bunun intikamını alır ve heykeli yıkarlar, yine. Ama diğerleri gelince heykel yine yeniden yapılacaktır, korkma.”

20 – “2023 Seçim bildirgenizi okudum. İNSAN yok, burada yahu?” ... “Biz gerçekçiyiz. Nükleer santraller, HES'ler, Savaşlar, 2023'e kadar dünyada İNSAN kalmayacak ki...”

21 – “BAŞKANLIK sistemi mi? Bunu kimse istemez. Neye güveniyorsunuz ki?” ... “Yüzde on seçim barajına ve anti-demokratik Partiler kanununa.”

22 – “DÜNYA kötü durumda mı, nereden çıkardın?” ... “AMERİKA vatandaşlarına Acilen Dünyayı terketmeleri için mesaj göndermiş.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

23 - "DEMOKRASİ değil, İSTİKRAR önemli!" ... "Bu söylemi nereden hatırlıyorum ben?" ... "12 EYLÜL 1980 den olmasın sakın?"

24 - "Bence SPOR halk sağlığı için yapılmalı. Ticaret olarak yapılmalı. Bir kaç kişi spor yapmalı, halk onları seyretmeli. Spor kulüplerinin değeri piyasada belirlenmeli. Milyon dolarlar konuşulmalı ama şike olmamalı!"

25 – “İnternet ve Google çok şeyi değiştirdi, Di mi baba?” ... “Evet yavrum. Eskiden çok daha akıllıydık. Ama, çok az şey biliyorduk. Şimdi ise herşeyi biliyoruz. Ama aptalız.”

26 – “Ben VERMEDİM! Sen VERDİN Dİ Mİ SÖYLE!”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

27 – “Seçildiniz ama oylarınızı meclise yansıtamadık efendim. Artık onlar sizin. İstedığınız gibi kullanabilirsiniz.”

28 – “Özerklik ilanı Milliyetçiliği tırmandırıyor.” ... “Aman abi bence çok iyi...Ekonomik krize girerken Milliyetçiliğin yükselmemesi kadar büyük felaket düşünemiyorum.”

29 – “İnsanları nasıl bu hale getirdiniz? Hiç kimse hiç bi konuda konuşmuyor.” ... “Onlar Her konuda konuştuğumuzda bizi desteklemelerini söyledik!”

30 – “Günde 5 şişe su içiyorum. Susuzluğum geçmiyor. Şu küresel ısınmayı ne zaman durduracaklar?” ... “İçme suyu böyle satıldıkça niye böyle bi şey yapınlar ki?”

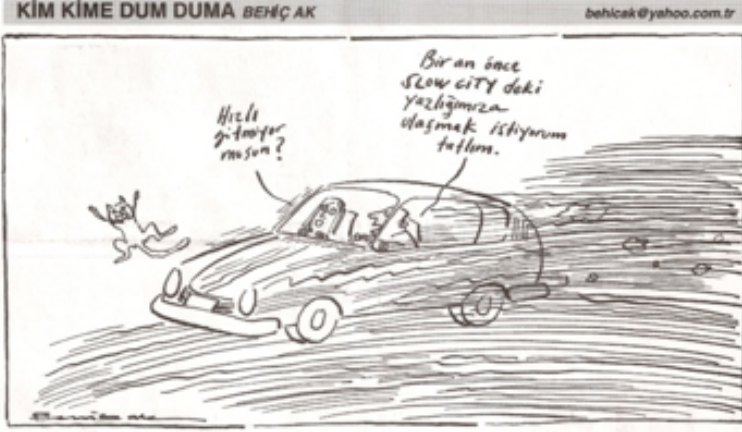
TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

31 – “Sosyoloji ödevi yaparken niye bu kadar zorlanıyorsun ki? Sen bu dersi çok seversin.” ... “Metinde SOSYAL, TOPLUM, KAMU gibi kelimeleri kullanmamızı istemiyorlar...”

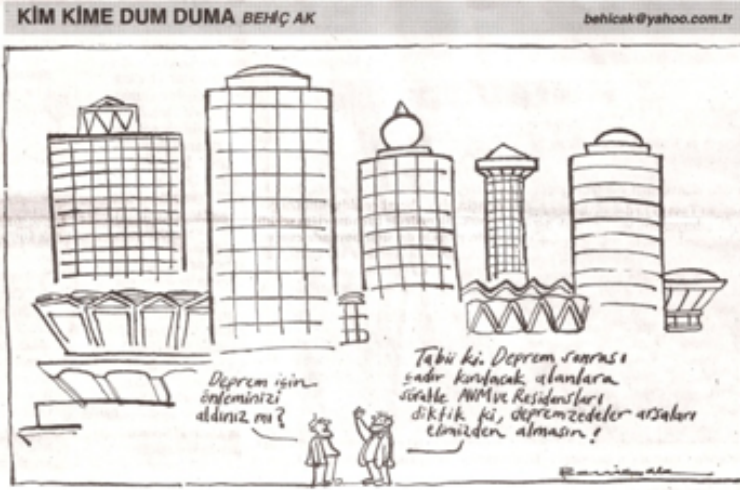
32 – “Ondan vergi alıyorum. Senden niye almalıyım? Bu EŞİTLİK İLKESİNE aykırı.”

33 - "Hızlı gitmiyormusun?" ... "Bir an önce SLOW CITY deki yazlığımıza ulaşmak istiyorum tatlım."

34 - "Neo-Sultanahmet Camii"

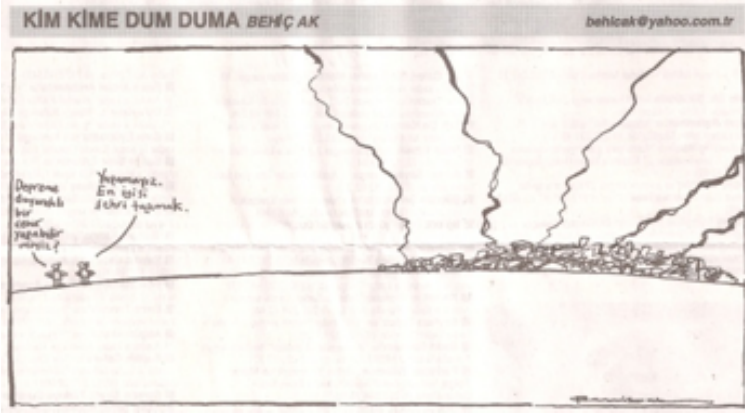

35 – “Deprem için önleminizi aldınız mı?” ... “Tabii ki. Deprem sonrası çadır kurulacak alanlara süratle **AVM ve Residansları** diktik ki, depremezdeleler arsaları elimizden almasın!”

36 – “CV'nizi okudum. Sizinle çalışamayız. Çok tecrübelisiniz. Yeniliklerden habersiz, tecrübeli bir **DİNOZOR** istemiyoruz.”

37 – “Depreme dayanıklı bir şehir yapabilir miyiz?” ... “Yapamayız. En iyisi şehri taşımak.”

38 – “Vay, İnternette resmen bana hakaret edilmiş yahu!” ... “ Bu sitede TANRI'ya hakaret ediliyor!’ deyip, kapatılmasını isteyebilirsiniz.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

39 – “Demek işe alındın. İlk köşe yazında ne yazmayı düşünüyorsun?” ... “Basında kimlerin yazı yazmaması gerektiğini...”

40 – “Sizin parti yine iktidara gelir mi?” ... “Kesinlikle abi, halk İSTİKRAR istiyor.” ... “İktidar için umutluyusun yani?” ... “Halkın istikrarsızlık korkusu beni umutlandırıyor.” ... “Peki sizin parti?” ... “Bu borçlanma ekonomisi sonunda büyük **KRİZE** yol açacak ve biz iktidara geleceğiz.” ... “Seçimlerden umutluyusun?” ... “Halk **EKONOMİK KRİZ** den korkuyor. Bu beni umutlandırıyor.” ... “Peki sen umutluyusun?” ... “Korkunun umut haline geldiği bir ülkede umutlanmaktan korkuyorum valla...”

Burada anlatılmak istenen daha sonra açık seçik örneklerle sunulacak olguların kamuoyunda nasıl sergilendiğidir. Bir yanda doğa, diğer yanda mirasyediler gibi doğayı yok etme eylemleri, bir yanda yavaş şehir yaklaşımları “Slow City” v.b. diğer yanda gelişme, büyüme, kalkınma adına sağlıksız kentler yaratma akımları ve buna benzer davranışlar.

Bu günkü yaşadığımız olaylar esasında 1980’ deki ekonomi-politik tercihler sonucu ekonominin küresel ekonomiye eklenmesi ile başlamış ve tüm kurumlar düzeyinde giderek tırmanarak bu güne gelmiştir. Bunu söylemeye gerek yok ama işte üniversite, hukuk ve medyanın geldiği nokta, Bunun tek bir açıklaması var: bu birçok kişiye basma kalıp gelebilir ama küreselleşmenin tüm kurumları ile dayatıldığı ekonominin sonucudur. Küreselleşmenin bir şekilde dayatıldığı modellerdir bunlar. Ancak geldiğimiz bu noktada bu ekonomi can çekişiyor. Can çekişiyor ama neden olduğu sonuçlar da ortada. Küreselleşmenin yaratmış olduğu bir takım sıkıntıları ülkemizde bugün ağır bir şekilde yaşıyoruz ve bu doğrultuda da ağır be-deller ödüyoruz.

Bu genel yaklaşımı bugünkü konumuzla ilgilendirdiğimizde, bilim insanlarının “erkin mekansal parçalanmasının 1980 li yıllarda ve yerel yönetimlere önem verilmesi” ile başladığı,

Dünyada özellikle insan haklarının ve çevrenin korunması konularında, giderek ulusal egemenlik kavramları yerine “DÜNYA VATANDAŞLIĞI VE GLOBAL (DOĞAL VE KÜLTÜREL) DUYARLILIK” düşüncelerinin yerleştiği söylenmekte,

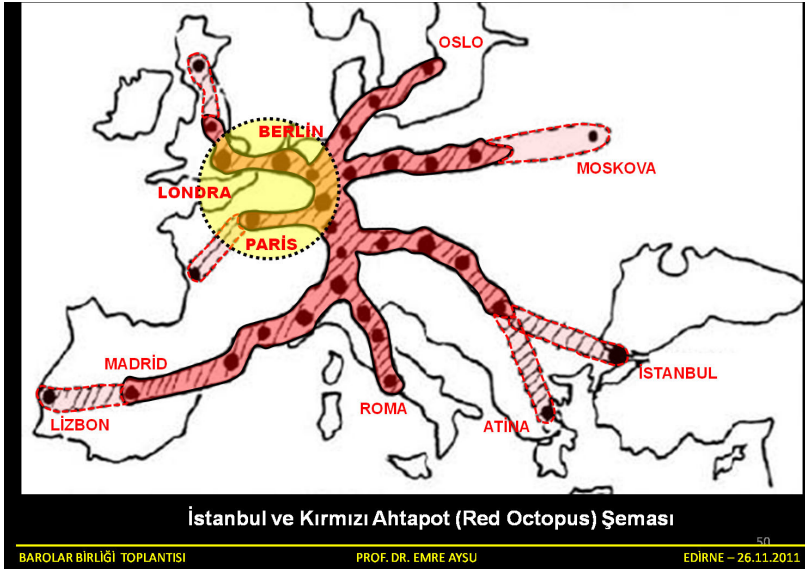
ERKİN MEKANSAL PARÇALANMASININ 1980’ lerde ve yerel yönetimlere önem verilmesiyle başladığı, fakat bugünkü söylemin arkasında yalnız demokratik kaygılar değil, kültürel arayışların ve iktisadi etkinlik isteğinin yer aldığı belirtiliyor. ÖTE YANDAN YATAY EKSENDE ORTAYA ÇIKAN BU ADEM-İ MERKEZİYET gibi, BİR DE DİKEY EKSENDE BİR PARÇALANMA gerçekleşmekte ve ÇEŞİTLİ DEVLET ORGANLARININ DIŞARI İLE MERKEZE BAĞLI OLMADAN, KENDİ BAŞLARINA VE GÖRECE BAĞIMSIZ İLİŞKİLER

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

KURABİLDİKLERİ görülmektedir denilmektedir. (Prof.Dr. Çağlar KEYDER, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü)

Bu tümce ya da tümcelerin ne anlama geldiği ülkemizdeki planlama kurumunda izlenen değişimlerde kendini göstermektedir. 1960 lı yıllarda bir iki bakanlığın yetkisinde olan planlama çalışmaları, 30' a yakın kamu kuruluşunun planlama yapar ya da yaptırır hale gelmesi ile sonuçlanmıştır. Bugün Türkiye'de planlamanın bütünlüğünden söz edilemez. Oysa planlama bir bütündür. İşte bunun nedeni söz konusu anlayıştır. Küreselleşme bağlamında da istenen budur. İstanbul Çevre Düzeni Planlama çalışmasını yürüten "*İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi - İMP*"nde yürütülen planlama çalışması raporlarından alınan bir şemada bunları sizlerle paylaşmak istiyorum.

İMP İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı "*İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi*" örgütlenmesi olup İstanbul'un ve daha sonra onanlı planın revizyonu adı altında Trakya'nın Çevre Düzeni Revizyon Planlarını yapan bir şirkettir.

Kırmızı Ahtapot - "Red Octopus" adı altında Avrupa'da oluşturulan bir senaryonun anlatıldığı bu şema ve açıklamasında;

AB mekansal gelişme politikalarının yanı sıra, çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konulan ve Türkiye'yi de içine alan AB gelişme senaryoları bulunmaktadır. Bu senaryolardan biri Leo van der Meer (1998) tarafından ortaya konan Kırmızı Ahtapot (Red Octopus) Senaryosu'dur. Bu senaryo ile üretilmek istenen politikalar;

- *Sosyo-ekonomik birleşme,*
- *Fakir ve zengin bölgelerin birbirine bağlanması ve rekabet güçlerinin artması, içsel potansiyellerin kullanılması,*
- *Merkez bölgeler ile çeper bölgeler arasında daha iyi bir denge kurulması,*
- *Dış ve çeper bölgelerdeki potansiyelleri AB'ye katmak, gelişmeleri hızlandırmak için Avrupa Transit Ağı'nın kullanılması,*
- *Doğu Avrupa'da yeni pazarlar geliştirilmesi,*
- *Yeni ve buluşçu adalar geliştirilmesi, olarak sıralanmaktadır.*

Günümüzde ülkeler küreselleşmenin ya da küresel ekonominin efendilerinin yer aldığı MERKEZ ÜLKELER ile bu ekonominin sürdürülebilmesi için fason üretici - tüketici konumuna indirgenmiş, küreselleşmenin dayatıldığı, ÇEVRE ÜLKELER olarak ikiye ayrılmış durumdadır.

Bilgi toplumları adı altında iletişim teknolojileri ile çevre ülkeler bu ekonominin acımasız kurallarının hayata geçirilmesine yönelik olarak yaşam alanında "TOPLUM MÜHENDİSLİĞİNİN" tüm teknikleri kullanılarak yeniden şekillendirilmeye çalışılmaktadır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

*Hiçbir dönemde görülmemiş bir ısrarla ya da insani değerleri yok varsayan, çökme noktasına gelmiş bu ekonomik sistemin sıkışıklığı, açmazları, çelişkilerini giderme bağlamında bu uygulamalar yaygınlaşma eğilimine girmiştir.*denilmektedir.

Bilindiği üzere küreselleşmeye bağlı olarak dünyada iki tür ülkeden söz edilmektedir. Bunlardan birisi “**MERKEZ**” ülkeler (dünya ekonomisini yöneten ve şekillendiren) diğeri ise çeper “**ÇEVRE**” (bu ekonomik düzen içerisinde kullanılan) ülkeler. Merkez ülkeler dünyayı ekonomik olarak yönetmektedirler. Çevre ülkeler; bizim gibi ülkeler, küresel ekonominin büyütülmesi için patron ülkelerin koyduğu kurallar, teknikler ve dayatmalarla, merkez ülkelerin vazgeçtiği üretimlerin (kar maksimizasyonu amaçlı ucuz işçilik, çevre kirliliği v.b. gibi) yapıldığı ve yeni küresel tüketim kültürüne dayalı düzenlemelerin gerçekleştirildiği ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda da bu ülkeler, tüm iletişim teknolojileri kullanılarak yeniden şekillendirilmek üzere yaşam alanında yukarıda sözü edilen “*toplum mühendisliği* “ çalışmalarının uygulandığı denek alanlar haline getirilmektedir. Hiçbir dönemde görülmemiş bir ısrarla ya da insani değerleri yok varsayan çökme noktasına gelmiş bu sistemin sıkışıklığı, açmazları, çelişkilerini gidermek amacı ile bu uygulamalar yaygınlaşma eğilimine girmiştir. Ülkemizde de bunları yaşıyoruz. Planlama bağlantılı çıkan son yasal düzenlemeler ve Avrupa Birliğinin almış olduğu bazı kararların bizim ülkemizde de uygulanabilmesi için yeni çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin, torba yasaların getirdiklerini hukukçuların bu bağlamda tartışmaları gerekmektedir.

Kırmızı Ahtapot’un merkezinde (Brüksel) Almanya , İngiltere, Fransa gibi ülkeler bulunmaktadır. Çeperde ise İstanbul, Atina, Moskova, Lizbon gibi merkezler var. İşte bütün bu Avrupa birliği ilişkileri kırmızı ahtapot senaryosuna göre yürütülmektedir. Avrupa Birliğine, (yukarıda sözü edilen senaryoya bağlı politikalarda samimiyet söz konusu ise) ekonomisi bizden daha iyi olmayan Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Güney Kıbrıs ve Yunanistan kabul edilmiş, ancak Türkiye(7.ülke olarak başvuran) askıya alınmış bir aldatmacanın içinde bira-

kılmıştır. Bunun nedeni aşağıda verilen karikatürde çok açık bir şekilde açıklanmaktadır. Artık biz her koşulda kullanılmak durumundayız ve bu bizim kurumsal ve yasal yapılanmamızı da etkiler hale gelmiştir. Bu durum bilim insanlarının, bu toplumun sağduyulu insanlarının içini acıtmaktadır. Küreselleşmenin temel söylemi bu karikatürde çok güzel anlatılmıştır.

“Demek Ulus'a karşısın. Dünya vatandaşısın yani?” sorusuna *“Hayır uluslararası bir şirketin Profesörüüyüm, Hukukçusuyum, v.b. gibi (?)”* Bu karikatür küresel ekonominin öngördüğü yeni dünya düzenini en güzel anlatan çizgiler içermektedir.

Bu bağlamda merkez ülkelerin pek uymadığı ancak çevre ülkeler için geliştirilmiş bir söylem olan “Ulus devlet yok, yarışan kentler(?) var.” deyişi çevre ülkeler tarafından planlamanın temel hedefi olarak kabul görmüştür. Bu ne anlama geliyor, ben hala çözümlenmiş değilim.!!!

İşte konumuz olan İstanbul Metropoliteni, ortaya konan bu senaryolar bağlamında “YARIŞAN KENT” olarak tanımlanmış ve bütün kaynaklar İstanbul için seferber edilmiştir. Küresel-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

leşme, kentler için aynı zamanda bazı yeni kavramları ortaya koymuştur; *DÜNYA KENTLERİ, KÜRESEL KENTLER, YARIŞAN KENTLER, MARKA KENTLER, GLOBAL KENTLER* ? Bütün bunlar bir temel faktöre, bir temel anlayışa dayanıyor. *EKOSİSTEMİ* ve İNSANI bir kenara koyarak her türlü rantın, kar maksimizasyonunun temel alındığı, üretim yerine her türlü tüketimin özendirildiği ve gerçekleştirildiği bir sistem anlayışı, Ne yazık ki, saygıdeğer bazı çevrelerin de içinde olduğu bazı kesimler tarafından böyle bir yaklaşımın, bir kentin ya da ülkenin kalkınması, gelişmesi adına savunulduğunu görmekteyiz. Bu bir çatışma ortamı yaratmaktadır. Oysa buna karşı batıda (merkez ülkelerde) farklı görüşte olan düşünceler de geliştirilmektedir. Bunlar arasında “YAVAŞ KENT” kavramı gibi yaklaşımlar izlenmektedir.

Trakya-Ergene Havzası-Çevre Düzeni Planı çalışmalarımız esnasında uluslararası örgütlerin hazırladığı bazı raporlarda özellikle OECD kaynaklı raporda;

- Örnek vermek gerekirse; planlama çalışmalarında, ülkemiz için bu güçlerin önermeleri ya da söylemleri dikkat çekicidir.

- *Mevcut sanayi üretiminiz eski teknolojileri içermesi nedeni ile dünya pazarlarında yarışamayacak durumdadır. O NEDENLE SANAYİ ÜRETİMİNDEN VAZGEÇİNİZ.*
- *Mevcut tarımsal üretiminiz de maliyetlerin yüksek olması nedeni ile dünya pazarlarında yarışamayacak durumdadır. O NEDENLE TARIMSAL ÜRETİMDEN DE VAZGEÇİNİZ.*
- *Bu üretimler yerine HİZMETLER SEKTÖRÜNDE GELİŞİNİZ!!!* Önerilmektedir.

Bu raporlara göre sanayi üretiminden ve tarımsal üretimden vazgeçmemiz istenmektedir. Peki ne yapacağız? sorusuna yanıt olarak, bu sektörler yerine (tarım ve sanayi sektörü yerine) hizmet (!) sektörünün geliştirilerek başkalarının üretilenlerin tüketildiği bir tüketim toplumu modelini mi örgütlemeliyiz. Biz plancılar olarak genelde 3 sektörden söz ederiz. Birincisi tarım sektörüdür (dünya nüfusunun artışı-doğanın yok edilmesine paralel son derece yaşamsal bir sektördür). Her türlü tarımsal üretimi kapsar. İkincisi sanayi sektörüdür. Her türlü sanayi üretimini kapsar. Üçüncüsü ise hizmetler sektörüdür. Bu sektörler arasında değişimlerle global olarak, bir yerleşmenin ya da toplumun gelişmişlik parametreleri irdelenir ve ortaya konur. Şimdi raporda belirtilen bu üç sektöre ilişkin öngörü İstanbul Planlama çalışmasında denenmiştir.

Makro ölçekteki büyük fotoğrafı görmeden, İstanbul'un bu fotoğraf içerisindeki konumunu belirlemeden ve doğru yere oturtmadan Trakya'nın geleceğinin ne olacağını anlamak zordur, olanaklı da değildir.

Bu bağlamda, Prof.Dr.Bozkurt GÜVENÇ hocamızın bir makalesi bu yaklaşımlara anlamlı bir yanıt olacaktır.

Bilim insanlarımız bu konularda ilginç makaleler yazmakta ve toplumu bu bağlamda uyarmak ve bilinçlendirmektedirler. Bu makalelerden biri oldukça anlamlı. "*Hangi Sürdürülebilirlik, Büyüme mi, Yaşam mı?*" başlıklı olup, değerli bilim insanlarımızdan Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ'e aittir;

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

“ Üçüncü binyıla girerken dünyaya sunulan en anlamlı yorum “bildik dünyanın sona erdiği” idi (Wallerstein). Ne var ki gelecek belirsizdi. Belirsizlik, dünya kamuoyunda önce bir umut ve merak, giderek ya da gelerek, bir kaygı ve korku kaynağı oldu. Neler oluyordu? Dünya nereye gidiyordu?

Dünyanın nereye gittiğine / gideceğine karar veren güçler, sorunu / çözümünü “ekonomileri büyütmek” olarak gördüler ya da gösterdiler. Soğuk Savaş yılları boyunca büyümenin sürdürülmesi koşullarını “Roma Kulübü”yle aradılar. Sovyetler Birliği’nin ani dağılmasından sonra açıkladılar.

Önce “ulus devletler ve planlı ekonomiler bitti” dediler. Ardından “Küreselleşen Dünya” da, yeni-muhafazakar’ların (neocon) tasarladığı “Serbest Pazar” dönemi başladı.

“Küreselleşen Dünya”nın modern sonrası trenine atlayan kazananak, kaçırılan çağdışı kalacak, yok olacaktı. Çoğu ülkenin tercih hakkı yoktu. Evet ya da Hayır. Başkan Bush ile Başbakan Thatcher’in, IMF ile Dünya Bankası’nın, FedRes Başkanı Greenspan’ın, Fukuyama ile Huntington’un dünyaya verdikleri küresel tek reçete böyleydi. İletişim devrimiyle medyaya egemen plan G-sayıli güçler, bu politikaya karşı direnen görüşlerin kitlelere ulaşmasını engellediler. BM çağrıları, HABİ-TAT uyarıları, “refah toplumu” eleştirileri ciddiye alınmadı. Yeşilbarış’ın umarsız gösteri eylemleri magazin sayfalarına mizah konusu oldu.

Nasıl olduysa, 2007-2008’de patlayan Küresel Kriz, “Küreselleşen Dünya” söylemine birden son veriverdi.

Ulus devletler krizden çıkış yollarını ararken, “küreselleşme” söylemi yerini “sürdürülebilirlik” tartışmasına bıraktı: “Büyüme mi, yaşam mı?” Hangi sürdürülebilirlik? Krizlere yol açan, yaşamküreyi tüketen bir büyümeye mi devam, yoksa doğa ile barış içinde uyumlu yaşamaya mı?

“Sürdürülebilirlik” bayrağını taşıyan güçlerin etkili silahı olan teknoloji, iyi ya da kötü değil, insan yapısı bir iş/üretim aracıdır. Teknolojiyi kullanma amacı ise bir erdem ölçütüdür:

Büyüme mi, yaşamak mı? Savaş mı, barış mı? Güç mü, adalet mi? Evrim kuramı en güçlüünün yaşadığını, güçsüzlerin elendiğini söyler. Acaba bu ilke canlıüstü medeniyet ve kültürler için de geçerli mi? Güçlüünün yargısına razı olursak, varlığın temeli olan adaletin gücü kalır mı?

Teknoloji almış başını gidiyor, kültür geri kalıyor. İnsan, yarattığı teknolojiye gem vurabilecek mi? Sorun teknoloji değil, onu kullanan insanlar, toplumlar, endüstrilerde.

Teknolojiyi nasıl kullanacağımıza hangi dünya gücü, nasıl karar verecek? Savaşa karşı barış isteyen, teknolojiyi evcilleştirmek yerine geliştiren, bu yarışta kimseden geri kalmamaya çalışan yine bizleriz. İntihar mı ediyoruz?

Acaba büyüyerek yok olmak ile büyümeden yok olmak arasında üçüncü bir varlık seçeneği bulunabilir mi? Diyalektik mantık, bulduğu çözüme "oluşum" (değişim) adını verdi. A ile A-olmayan dışındaki üçüncü hal (şık) A ve A-olmayan'ların "değişim" idir. Değişim ise zamandır. Zaman mekan kuramına göre, zamanımız üzerinde var olageldiğimiz yaşam-küreyle sınırlıdır. Çoğu bilge ve iktisatçıların, yer ve çevre bilimcilerin araştırma ve uyarılarına göre, mavi gezegende -yalnız Batı değil- medeniyet çöküyor.

Çağımızın ünlü iktisatçısı Galbraith'e göre vaatlerini yerine getiremeyen kapitalizm de, komunizm de başarısızdı. Dünyanın yeni bir düzene ihtiyacı vardı. İklim değişmesini unutun, sistemi değiştirin diyenler var. Ama sisteme de umut bağlanamaz çünkü değişen dünyada onlar da çağdışı kalabiliyor.

Gelişmekte olan Türkiye ne yapsın? Bilemiyorum. İçimden bir ses diyor ki daha yavaş büyürsek sanki daha uzun ömürlü olabiliriz. Kuşkusuz ilk 10'a giremeyiz ama geride de kalmayız. Küresel değişim yavaşlıyor, yavaşlamak zorundadır. Yönümüz ne İran ne Turan, ne AB ne ABD, belki ABC olabilir. Ekranları kapatıp kitapları açarsak yolumuz aydınlanabilir." (CUMHURİYET Gazetesi'nin 16 Aralık 2010 Perşembe günlü

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

yayınında; Prof.Dr. Bozkurt GÜVENÇ'in "Hangi Sürdürülebilirlik: Büyüme mi, Yaşam mı?" başlıklı makalesinde; Diğeri ise, "*Kenti'ne ve Kendine Sahip Çık*" başlıklı olup, Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Mustafa SÖNMEZ'e aittir;)

"Küresel kapitalizm kasırgasının azgın çevirimine biraz daha dahil olduğu son 30 yılda, Türkiye'de, bir çok şey gibi, kentlerin dokusunda, kentlilerin yaşamlarında da önemli değişiklikler yaşanıyor. Dış kaynağa bağımlı büyüme, tarımı, dolayısıyla kırları yoksullaştırıp göçleri kamçılایınca, nüfusun dörtte üçünün irili ufaklı kentlerde yaşadığı bir Türkiye'deyiz artık. Hayat', büyük ölçüde kentlerde akıyor, kentler arasında yeni işbölümleri oluşuyor. Kısaca, küresel kapitalizm kasırgasıyla küçük-büyük bütün kentlerin başına bir şeyler geliyor.

Sermaye birikimi için, farklı farklı olsa da kentler, yeni kulvarlar. Kent rantı, artık-değerin öne çıkan gözde biçimi. Bu İstanbul için farklı, diğer kentler için farklı boyutlarda olsa da, sermaye, merkezi ve yerel iktidarı da kullanarak kent rantından daha fazlasını elde etmeye çalışıyor.

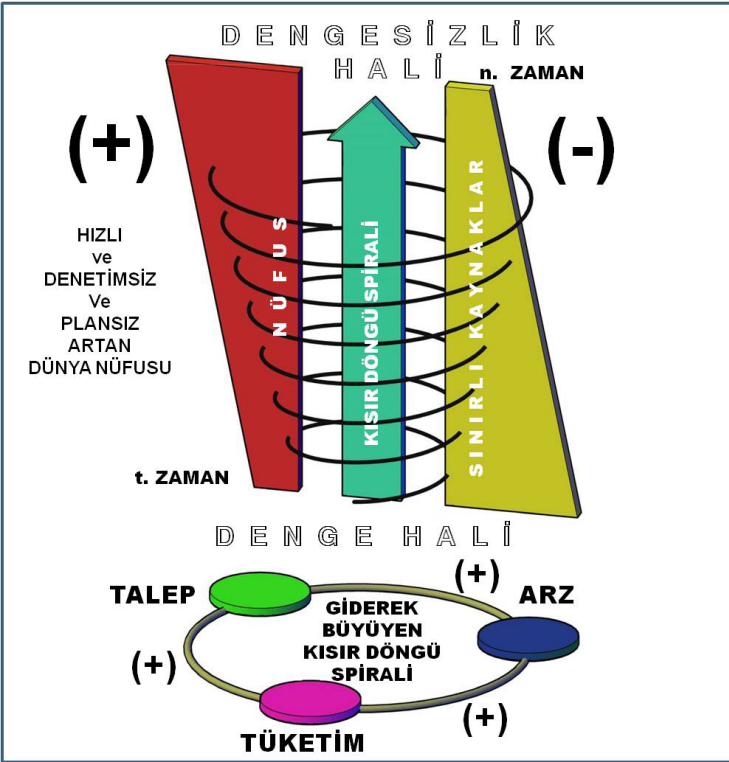
Yeni sermaye birikimleri için kentlerin genleriyle oynanıyor, dokuları zedeleniyor, toplumsal değerler tarumar ediliyor. ..."

"... kentsel dönüşüm ile, alt-orta sınıflar sürülmek isteniyor, kültür, tarih varlıkları, kamusal yapılar özelleştiriliyor, ticarileştiriliyor, yağmalanıyor, topluma yeni yaşam imajları empoze edilerek konut için korunmalı, havuzlu site hayatı, rezidanslar; alışveriş için AVM'ler "moda" hale getiriliyor. Bu yaşam biçimi, İstanbul'dan dalga dalga, irili ufaklı bütün Anadolu kentlerine taşınıyor. Kentler tektipleştiriliyor..."

"... Kentlerin gerçek sahiplerinin, çocuklarını yaşadıkları bahçeli, avlulu evleri hızla betonlaştırılıyor, yeşilleri yok ediyor, havaları kirleniyor. Kenti para kaynağı gören neoliberal belediyeler, kentliyi de bir müşteri gibi görüyor, ürettiği su, gaz, ulaşım ve diğer hizmetlerden azami kârı hedefliyor. Bu hizmetleri hızla taşeronlara, giderek özel firmalara devrederek yerel yönetimde ticarileştirmeyi tirmandırıyor. ..."

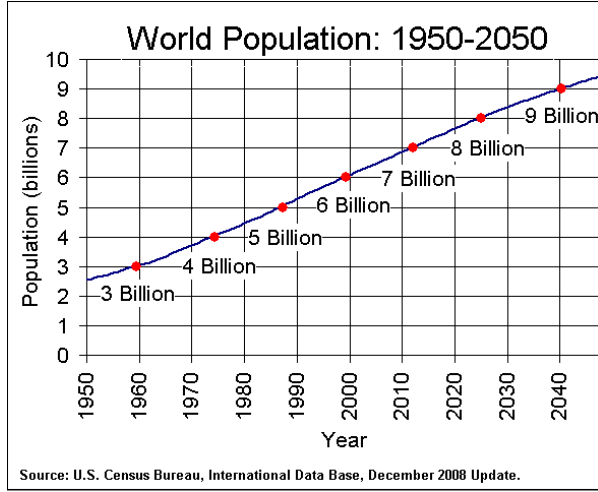
“... Slogan şu olmalı: Kentine ve kendine sahip çık!..”
(CUMHURİYET Gazetesi'nin 22 Aralık 2010; Mustafa SÖNMEZ “Kentine ve Kendine Sahip Çık”)

Demografik yapı değişimi bağlamında dünya ve ülkemize baktığımızda ise bir dengesizliğin giderek artmakta olduğunu görmekteyiz. Nüfus artmakta ancak yaşamsal kaynakların sınırlı olduğunun bilincinde olmadığımız da ortada. Kaynakların sınırlı olmasına karşın bir de bunları yok ediyoruz. Suları kirletiyoruz ve tüketiyoruz, topraklar kirleniyor, iklim değişiklikleri herkesin algılayabileceği boyutlarda, buna karşın bu gidişi doğru algılamamızda sorun yaşıyoruz. Bu kısır döngü içerisinde yaşamsal bağlamda kötüye doğru gidiş söz konusu.

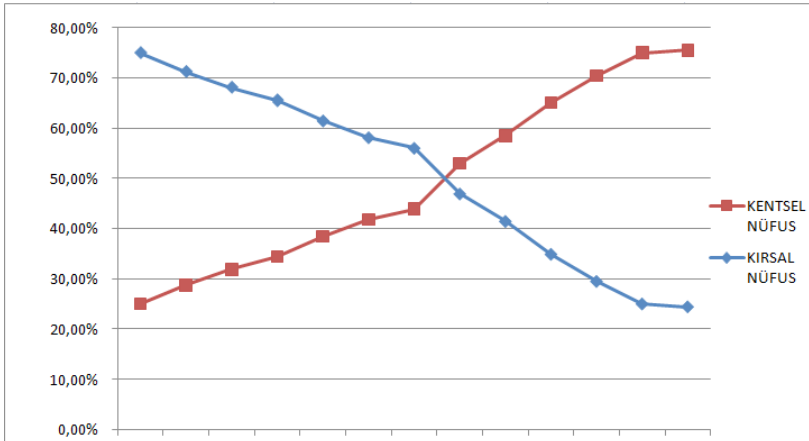
Küreselleşmenin Dayattığı Yeni Dünya Düzeni Kültürü Olarak Sunulan Aşırı Tüketim Modelleri, (Kültürel Difüzyon) Buna Karşın Yaşamsal Temel Gereksinmelerin (Kaynakların) Üretiminde Daralma (Temiz Su, Temel Gıda Maddeleri, V.b)

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

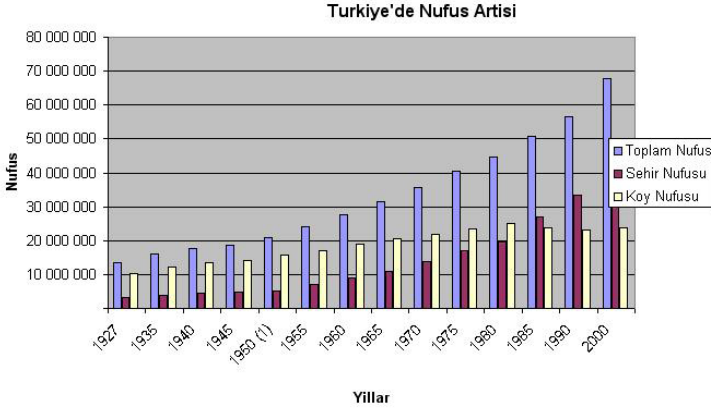

1950-2050 YILLARI ARASINDA DÜNYA NÜFUSU

Dünya nüfusu 2050 li yıllarda 9 (dokuz) milyara doğru giderken, yer kürede tarımsal üretimin giderek yetersiz hale gelmesi, temiz su kaynaklarının bozulmalarla birlikte bugünden yarına risk oluşturacak olması, iklim değişikliği v.b. olgular yerküredeki tüm canlılar için yaşamsal tehditler ortaya koymaktadır.

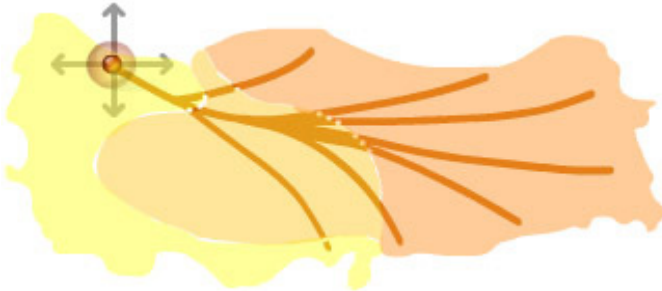

TÜRKİYE KENTSEL ve KIRSAL NÜFUS GRAFİĞİ

Nüfusun ülkemizdeki değişimine baktığımızda, TUIK verilerine göre, 2050 yılında Türkiye nüfusunun 110 milyon kişi olacağı kestirilmektedir. Bu değişim içerisinde 1950'li yıllarda kırsal nüfus toplam nüfusun %75 ini oluştururken (yüksek) 2010' lu yıllarda ise kentsel nüfus toplam nüfusun % 75 ine ulaştığı görülmektedir

Bu tabloyu incelediğimizde nüfus değişim makasının tamamen tersine dönmüş olduğunu görürüz. 1950 li yıllarda başlayan göç olgusu sonucunda Ülkemizdeki nüfus hareketleri içerisinde İstanbul'un durumu incelediğinde, geldiğimiz noktada metropolün "KARA DELİK" diye bir kavramla tanımlanması, son derece doğru ve üzücü bir oluşumdur. Ülkenin sınırları içerisinde baktığımızda bütün Doğu, Güneydoğu, İç Anadolu ve hatta Karadeniz göç vermekte ve bu göç özellikle de batıya, Ege ve Marmara Bölgesine, İstanbul'a olmaktadır.

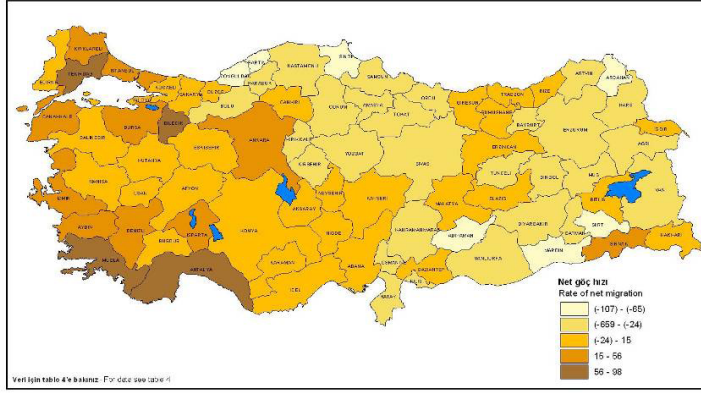

KARA DELİK ETKİSİ: Toplam 37 il büyüklüğünde tek büyük çekim noktası...

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

DEVLET'İN KAYNAKLARININ KISITLI OLDUĞU DÖNEMLERDE EKONOMİK KALKINMANIN SAĞLANMASI VE ULUSAL SANAYİNİN GELİŞTİRİLMESİ AMAÇIYLA, YATIRIMLARIN GENELLİKLE KAYNAKLARIN BOL VE ULAŞIM OLANAKLARININ İYİ OLDUĞU BATI YÖRELERİNE YÖNLENDİRİLMESİ SONUCU ORTAYA ÇIKAN BÖLGELER ARASI DENGESİZLİK, BAŞTA İSTANBUL'UN VE KOMŞU İLLERİNİN ÇEKİCİLİĞİYLE ZAMAN İÇERİSİNDE ARTMIŞTIR.

4. İllerin net göç hızı, 1995-2000
Rate of net migration by provinces, 1995-2000

Dünyada ve ülkemizdeki nüfus değişimlerinin yaşamsal kaynaklar üzerindeki etkileri ciddiyle dikkate alınmak zorundadır.

TARIM

Burada tarımla ilgili bir bilgiyi paylaşmak gereği anlamlı olacaktır. Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün ülke coğrafyasının özelliklerine göre kurmuş olduğu, Devlet Çiftlikleri, Tarımsal Üretim Çiftlikleri Ve Tarımsal Ürünleri İşleyen Sanayi Yapıları aşağıdaki haritalarda görülmektedir.

1920'li yıllar Türkiye tarımını yabancı bir gözlemci şöyle özetlemiştir. "Tarımın iki ana düşmanı, çoğu kez aynı ki-

side birleşen tefeci ve kasaba eşrafıdır... Köylü çoğunlukla bütün yıl kendine yetecek kadar hububat üretemez kötü hasat durumunda, açlıktan ölmek için maddi yardıma gereksinme duyar. Adeta hiç şaşmaz bir biçimde her ekim mevsiminin başında gerekli tohum ve aletlerden yoksundur. Her defasında toprağını veya genellikle yüzde 35 , yüzde 40 arasında fahiş faizle gelecek hasadını ipotek ettirdiği civar eşrafa başvurur. Sonuçta borçlarını nadiren ödeyebilecek durumda olduğundan tüm bağımsız görünümünü kaybederek zengin komşusunun toprağının işçisi olur böylece eğitim bağımsız köylülüğün kaybolması yönündedir". Osmanlı İmparatorluğu'nda başat sektör olan tarımın bu durumu Cumhuriyet'in ilk kuruluş yıllarında hızla çözülmesi gereken konular arasında yer almıştır (Köymen; 1999: 2).

Atatürk 1 Kasım 1929'da meclis açılışında yaptığı konuşmasında

"... Tarım enstitülerinin bir an önce kurulmasına çok önem veriyoruz bu yıl tarım kooperatifleri kuruluşuna başlanmış olması bizleri özellikle memnun etmiştir. Bu kooperatifleri ve enstitüleri ülkenin her yanına yaymaktan yanayız..." diyerek dünyanın yaşadığı ekonomik buhrana rağmen bir yandan tarımsal üretimde eğitimin önemine vurgu yapmıştır (Baltacı, 2007: 71).

Ekonomik bağımsızlığın temelini oluşturacak tarım sektörü, dört temel eksen;

- Topraksız köylü toprak sahibi yapılacak (TOPRAK REFORMU),
- Modern tarım teknikleri ve girdi kullanımını, verimli üretim
- yollarını kamu çiftlikleri önderliğinde öğrenecek (DEVLET ÜRETME ÇİFTLİKLERİ),
- Köylü ürettiğinin katma değerine sahip çıkacak (KOOPERATİFLER),

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

- Aydınlanma projesi (KÖY ENSTİTÜLERİ) (Rütter ve köylü, 2006).

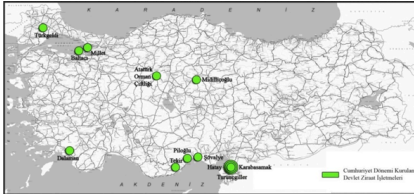
Devlet Üretme Çiftlikleri bölgesel ölçekte bölgenin potansiyelleri değerlendirilerek ortaya çıkarılan ürün deseni ve bu ürün deseninin nasıl işletilmesi ve üretilmesi konusunda eğitici bir kamu işletmeleridir.

Tarımsal endüstrinin sağlanması için 1926 yılında şeker ve dokuma fabrikaları açılarak ulusal endüstrilerin öncüleri olarak işletilmeye başlanmıştır.

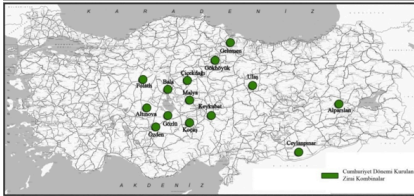
Yerli sanayi ve üretimin korunarak temel stratejik ürünlerin devletin elinde geliştirilmesi ekonomik bağımsızlığı güçlendirebilecek bir ekonomik yaklaşımdır.

Tarım kesiminin kalkınması, tarımda oluşacak artı istihdamın kırdan kente göçünü önleyecektir.

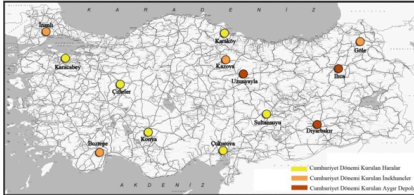
Devlet çiftlikleri tarımsal üretim alanları, Şekerpancarı Fabrikası, Tütün Fabrikası gibi kamu malları görülmektedir.

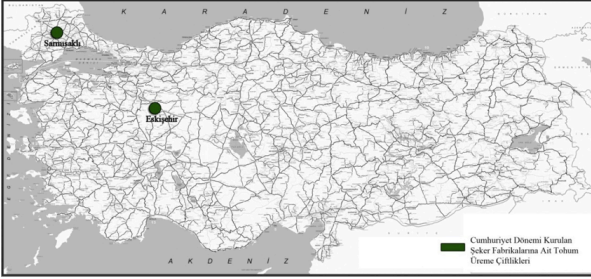
Şekil 4.1 1923-1950 Yılları arasında kurulan devlet ziraat işletmelerinin ülke genelinde yoğunluk haritası

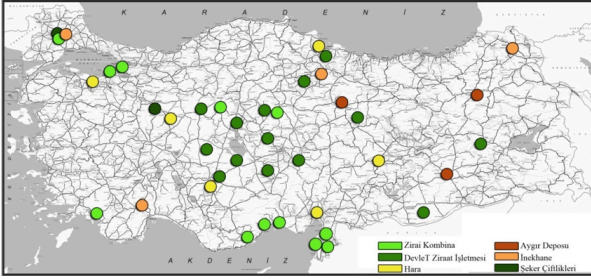
Şekil 4.2 1923-1950 Yılları arasında kurulan zirai kombinaların ülke genelinde yoğunluk haritası

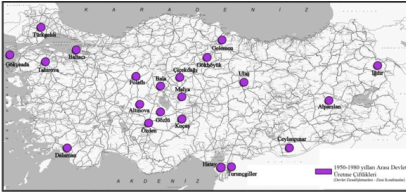
Şekil 4.3 1923-1950 Yılları Arasında kurulan hara, inekhane ve aygır depolarının ülke genelinde yoğunluk haritası

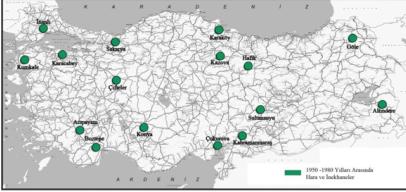
Şekil 4.4
1923-1950 Yılları
arasında kurulan
ş e k e r
fabrikalarına ait
tohum üretme
çiftliklerinin ülke
genelinde
yo ğ u n l u k
haritası

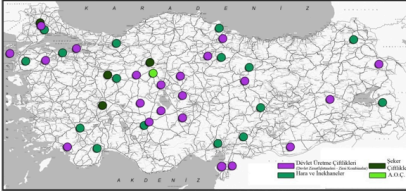
Şekil 4.5
1923-1950 Yılları
arasında
kurulan devlet
çiftliklerinin
yo ğ u n l u k
haritası

Şekil 4.6 1950-1980 Yılları
arasında devlet üretme
çiftliklerinin ülke genelinde
dağılımı

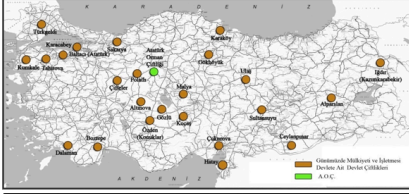

Şekil 4.7 1950-1980 Yılları
arasında hara ve inekhanelerin
ülke genelinde dağılımı

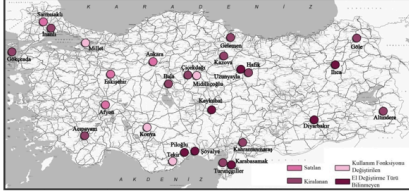

Şekil 4.9 1950-1980 Yılları
arasında devlet çiftliklerinin ülke
genelinde dağılımı

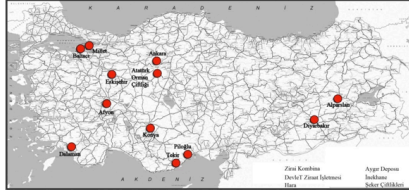
TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

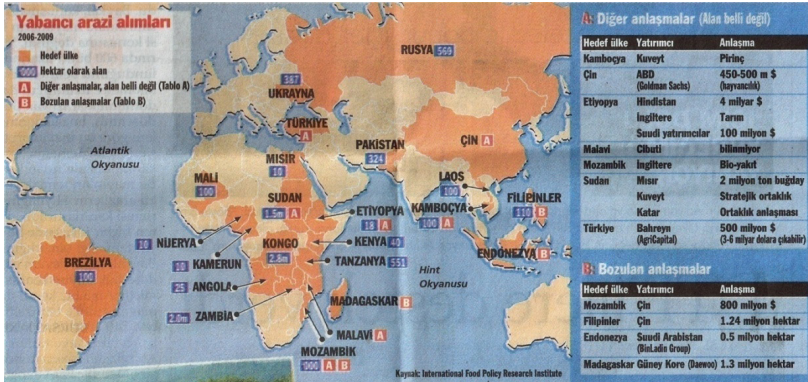
Şekil 4.10 1980'den Günümüze devlet mülkiyetinde olan devlet çiftliklerinin ülke genelinde dağılımı

Şekil 4.11 1923-2010 Yılları arasında kullanımı ve işletme biçimi değişen devlet çiftliklerinin ülke genelinde dağılımı

Şekil 4.12 Yapılaşmış çevre baskısı altında kalan devlet çiftlikleri

Economist, gıda krizini aşmak isteyen ülkelerin başta Afrika olmak üzere dünyanın dört yanından tarım arazisi aldığını, BM'nin "yeni koloncilik" olarak nitelendirdiği anlaşmalar kapsamında Bahreyn'in Türkiye'de 500 milyon dolara arazi aldığını yazdı. Suudiler de Türkiye'de arazi alıyor

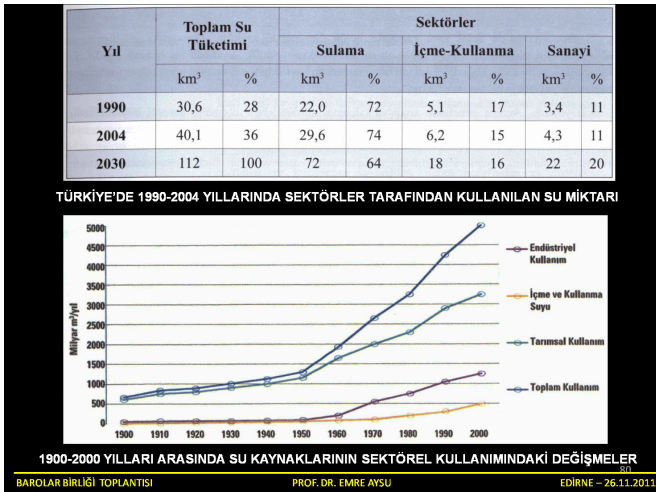
“Yeni koloncilik” akımı Türkiye’yi de vurdu mu?

Vatan Gazetesi, 2009 tarihli yayınında “*yeni koloncilik*” akımı Türkiye’ye de vurdu mu? başlıklı bir haber yapmıştır. Bindiği gibi merkez ülkeler insanlarını besleyebilmek için yeni girişimlere başladılar. Kendi ülkelerinde sanayileşme nedeniyle tarım alanları daraldı ve verim düştü, iklim değişikliklerine neden oldular. Kendi topraklarında sanayileşme nedeniyle tarımsal alanlarını kaybettiler, daralttılar. Tarımsal verimlilikleri azaldı ve çevreyi kirlettiler. İklim değişikliklerine neden oldular. Şimdi hem bu sorunu aşmak için ve hem de nüfusu hızla artan ve dayatılan politikalarla tarımsal üretimden giderek kopan ve tüketici durumuna düşürülen çevre ülkelere, yaşamsal olarak stratejik mal haline gelen tarımsal ürünleri pazarlamak için, bizim gibi gelişmekte olan ya da geri kalmış üçüncü dünya ülkelerinde, büyük firmalar, tarım toprakları satın almaya ya da kiralamaya başladılar. Ve şu anda Türkiye’de de benzeri gelişmeler yaşanmaktadır.

Bu yaşamsal kaynağın, Trakya Bölgesinin %80’e varan alanının 1.,2. ve 3. sınıf değerli tarım topraklarından oluştuğu dikkate alındığında ülkemiz açısından ne denli öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

SU

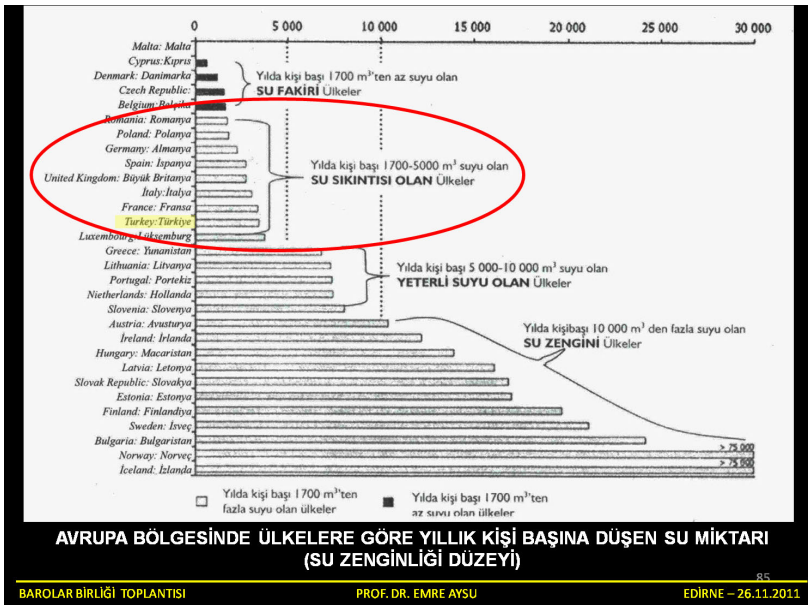
Dünya Bankası çizelgesinde görüldüğü üzere kırmızı ile çizili olan bölgeler su sıkıntısı olan ülkelerdir. Türkiye bir su zengini ülke değildir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Türkiye su sıkıntısı olan bir ülkedir. Bütün bunlar bir yana, bilinçsizce suyu kirletiyoruz. Bu arada yalnızca kirletilen Erge- ne nehri değil akarsularımızın bir kısmı örneğin; Gediz, Yeşil- lırmak ve Kızılırmak v.b. gibi Ege ve Karadeniz ve diğer böl- gelerdeki su kaynaklarımızın tümünü kirletiyoruz. Bu kirlilik evsel atık, tarımsal ilaçlarla ve sanayi atıklarımızla olmaktadır.

Ayrıca bu tabloda görüldüğü üzere Dünyada da Türkiye, su riski olan ülkeler arasında yer almaktadır.

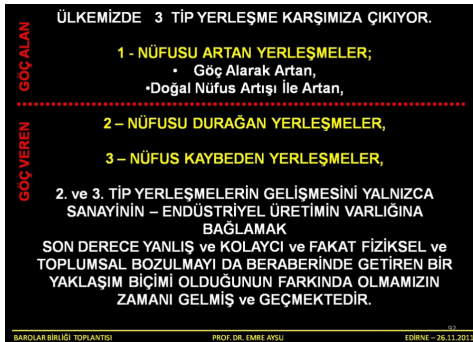
İstanbul'un temiz su gereksinmesi incelendiğinde, il sınırları dışındaki komşu illerden, bu illerin su gereksinmesi dik- kate alınmaksızın, destek aldığı izlenmektedir. Su gereksinme- si İstranca derelerinden ve İSKİ kuyularıyla ayrıca Düzce ve Bolu'dan Melen çayında gelen kanallar ile giderilmeye çalışılı- yor. İstanbul bu konuda da bir kara delik.

PLANLAMA - PLAN NEDİR

NE İŞE YARAR ?

Genelde kentlerde, insan yerleşmelerinde nüfus gelişimi açısından üç durum gözlenir. Birincisi durumda nüfus artışı olan yerleşmeleri sayabiliriz. Bu nüfus değişimi, doğal nüfus artışı ile olabileceği gibi göç olarak gerçekleşebilir. İkinci durumda, nüfus kaybeden yerleşmeler söz konusu olabilir. Bunlar genellikle göç veren yerleşmelerdir. Son olarak durağan nüfus yapısına sahip, nüfus artışı ya da azalması çok fazla olmayan yerleşmelerdir. Trakya Bölgesinde de bazı yerleşmelerin belediye başkanları göç veren yerleşmeler olarak kendilerini konumlandırarak bazı olumsuz çabalar içerisine girmişlerdir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bazı belediyeler, nüfus artışını sağlamak amacı ile ilçenin ve bölgenin gelişmesi adına, sanayi ve yeni yerleşim alanı açarak gerçekleştirebileceğini düşünerek değerli tarım alanlarını bu kullanışlara plan yolu ile açmaktadır. Bu davranış biçimi bölgede son derece yanlış ve olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Gereksiz işlevler ve buna bağlı nüfuslarla planlanan yerleşmelerde hedeflenen büyüme gerçekleşmediği gibi çok değerli tarım alanlarının amaç dışı kullanımına da neden olmuştur. 80 küsur irili ufaklı belediyenin, bölgenin özelliklerine dayalı arazi kullanımı (fiziki mekan kullanım anayasası) ile ilgili ilkelere olmadığı bir ortamda bilinçsizce yapılan planlarla Trakya Bölgesinin eko sistemi üzerinde söz sahibi olmaları yaşamsal kaynakların korunarak kullanılmasında olumsuz durumlar ortaya koymuştur.

Küreselleşme özellikle yaşamsal kaynaklar (su, toprak, hava) üzerinde bozulmaya, yok olmaya dayalı olumsuz etkiler yaratmıştır. Doğanın, eko sistemin dengelerini bozmuştur. Bu nedenle bu olumsuzlukların önlenmesinde koruma-kullanma dengelerinin gözetilmesini ve giderek eko sistem ve yaşam gereksinmelerinin sürdürülebilirliğini gündeme getirmiştir. Yeni bir kavram olarak ortaya atılmıştır. Bu kavramsal yaklaşımla gerçekleştirilecek eylemlerin küreselleşmenin doyumsuz davranışlarını düzene sokabilecek mi? Bu günümüzde en önemli sorulardan birini oluşturmaktadır. Özellikle planlama eyleminde sürdürülebilirlik kavramı önem taşımaktadır.

**PLANLAMA ÇALIŞMALARININ SONUCU,
VAROLAN SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNÜ ve
GELECEĞE YÖNELİK ÖNGÖRÜLERİ, İÇEREN
KARARLAR,
O YERLEŞMENİN BULUNDUĞU COĞRAFİK
MEKANIN DOĞAL YAPI ÖZELLİKLERİNİN
KISITLARINA, EŞİKLERİNE,
POTANSİYELLERİNE ve EN ÖNEMLİSİ
ÜLKENİN GELECEĞİNE UYGUN OLARAK
ALINMAK ZORUNDADIR.**

**DOĞAL YAPİ ÖZELLİKLERİ SÜRDÜRÜLEBİLİR
PLANLAMANIN TEMEL ve DEĞİŞMEZ
VERİLERİNİ OLUŞTURMAKTADIR.**

BAROLAR BİRLİĞİ TOPLANTISI PROF. DR. EMRE AYŞU EDİRNE - 26.11.2011

ÇEVRE ve KALKINMA İLİŞKİSİ DÜNYANIN ve ÜLKEMİZİN GÜNDEMİNİ UZUN SÜREDİR İŞGAL EDEN TARTIŞMALI KONULARDAN BİRİSİDİR. BU İKİ AMACIN BİR DENGELİ İÇERİSİNDE BAĞDAŞTIRILMASINA OLANAK BULUNMADIĞINI SAVUNANLAR OLDUĞU KADAR, SÜRDÜRÜLEBİLİR (SÜREKLİ ve DENGELİ) KALKINMA DENİLEN BİR YENİ GELİŞME ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE BÜTÜNLEŞTİRİLEBİLECEKLERİNİ, ARALARINDA UYUM SAĞLANABİLECEĞİNİ ÖNE SÜRENLER DE VARDIR. DİLİMİZE, “ORTAK GELECEĞİMİZ” ADIYLA ÇEVİRİLMİŞ OLAN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BRUNDTLAND RAPORUNDA ve RİO BİLDİRİSİNDE (1992) BENİMSENMİŞ OLAN GÖRÜŞ BU İKİNCİSİDİR.

Toplum yaşamında karar verme yetkisini elinde bulunduran yönetici kadrolar, her düzeyde ve her zaman kolay olmayan tercih seçenekleri ile karşı karşıya kalabilir. Kalkınmayı hızlandırmak adına, kişi başına düşen geliri arttırmak, dış ticaret dengesini düzeltmek, cari açığı küçültmek gibi özde ekonomik nitelikte olan amaçlarla, çevrenin korunması, ekolojik değerlere sahip çıkılması, insan ve çevre sağlığı yönünden önem taşıyan risklerin azaltılması gibi ekonomi dışı amaçlar arasında kesin tercihler yapmak her zaman kolay olmayabilir.

Çünkü her bir tercihin, erki elinde bulunduran ve tercihi yapanlar, merkezi ya da yerel düzeydeki siyasetçiler, yüksek düzeydeki yöneticiler, kısacası karar vericiler açısından doğurabileceği kişisel, ekonomik, toplumsal ve siyasal maliyet, hesaplı davranmayı zorunlu kılar.

Bu maliyetin ne olduğu sanırım hepimizce bilinmektedir. Planlama çalışmalarında, yerel yöneticiler, siyasetçiler ve farkındalığın tam oluşmamış planlılar, o toplumun geleceğini kararttıklarının farkında olmak zorundadırlar. Bunu hatırlatmak sivil inisiyatiflerin kaçınılmaz görevlerinden biri olmuştur.

Oysa her yerleşmenin kendine özgü potansiyel değerlerinin olabileceği ya da yukarıda sözü edilen doku bozulmalarını

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

gündeme getirmeyecek işlevlerle ve bunların harekete geçirilmesi ile o yerleşmenin geliştirilebileceği göz ardı edilmektedir.

Bu planların erki elinde tutanlar tarafından topluma sunumunda ikili bir yaklaşım izlenmektedir. Son zamanlarda planın temel kararlarının sunumu ile uygulamadaki gerçekler arasında bir uyumsuzluk, fark, örtüşme gibi olgular ortaya çıkmaktadır.

Topluma karşı bu ikili yapısal davranışı ciddi aldatmacadır. Topluma karşı medyada sunulan açıklamalar ile gerçek aynı olmamaktadır. Örneğin Trakya Üniversitesinin Planlama Grubunun gerçekleştirdiği ve bakanlık tarafından onaylanan planın amaç, hedef ve temel ilkeleri ile İMP'nin önce bu planı karalayarak yola çıktığı Çevre Düzeni Revizyon planının yazılı ve sözlü sunumlarında, üniversite planının amaç, hedef ve temel ilkeleri ile örtüştüğü belirtilmiş olmasına karşın uygulamaya yönelik gerçeklerin aynı olmadığı görülmekte ve ikili davranış biçimi sergilenmektedir. Bu tür davranış kalıpları birçok alanda yaygınlaşmakta ve toplum aldatılmaktadır.

Bütün bu olumsuzluklara karşın Çevre Düzeni Planının kapsamına ilişkin bir tanımlama gerçekleştirilmiş, bu tanım planlama grubu tarafından içselleştirilmiş ve plan bu kapsamda gerçekleştirilmiştir.

ÖZETLE,

ÇEVRE DÜZENİ PLANI,
EKONOMİ / EKOLOJİ ÇATIŞMASINDA
KORUMA-KULLANMA DENGELERİNİN
KURULDUĞU
SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR SOSYAL-EKONOMİK
KALKINMANIN SAĞLANABİLMESİ İÇİN
YAŞAM DESTEK SİSTEMLERİNDEN OLUŞAN
KIRMIZI ÇİZGİLERİN DİKKATE ALINDIĞI
BİR
POLİTİKA ve STRATEJİLERİ İÇEREN
ARAZİ KULLANIM ANAYASASI'DIR.

BAROLAR BİRLİĞİ TOPLANTISI 10C
PROF. DR. EMRE AYŞU EDİRNE - 26.11.2011

ÇEVRE DÜZENİ PLANI, EKONOMİ / EKOLOJİ ÇATIŞMASINDA KORUMA-KULLANMA DENGELERİNİN KURULDUĞU SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR SOSYAL-EKONOMİK KALKINMANIN SAĞLANABİLMESİ İÇİN YAŞAM DESTEK SİSTEMLERİNDEN OLUŞAN KIRMIZI ÇİZGİLERİN DİKKATE ALINDIĞI BİR POLİTİKA ve STRATEJİLERİ İÇEREN ARAZİ KULLANIM ANAYASASI'DIR. şeklinde tanımlanmıştır.

Plan dediğimiz belge belirlenen hedefler bütününe oluşturduğu geleceği gösterir, bugünü göstermez. Yerleşmeler bütünü ya da yerleşmeler için bu hedef 15 yıl sonrası, 20 yıl sonrası, 30 yıl sonrası kapsayabilir. Örneğin; burada plan belgesinin, belirlenen hedefler doğrultusunda, yaşam alanlarının 15 yıl sonraki denge halini tanımlaması söz konusudur. Planlar bir topluluğun-toplumun, bir bölgenin örneğin Trakya Alt Bölgesinin, 15 yıl sonra nereye gideceğinin göstergesidir ve tüm kesimlerin katılımı ile gerçekleşir. Yaşayanlar, bölgede yaşayanlar mutlaka aktör olarak bu işin içinde olmak durumundadır. Birileri karar veriyor ama bölge yaşayanlarının bundan haberi yok ise bu bir planlama değildir. Bunun için bu bölgede yaşayan örneğin bir milyon sekiz yüz bin kişi ile bir uzlaşma, mutabakat sağlamak zorundasınız. Alt yapı olarak bölge yaşayanlarının katılımı ve mutabakatı gerekir. Planlama şeffafsı, demokratikse ancak böyle olabilir. Başka türlü planlar kullanım belgesi olamaz.

PLANLAR, GELECEKTE OLMASI VARSAYILAN ÖNGÖRÜLEN TOPLUMSAL, EKONOMİK, FİZİKSEL YAPININ - YAŞAM ALANLARININ SİSTEMATİK BİR DENGE HALİNİ TANIMLARLAR.

PLANLAR, KURAMSAL OLARAK BU HEDEFİ DOĞRU TÜM PAYDAŞLARIN (KAMU-ÖZEL ve diğer) AYNI DUYARLILIKTA HAREKET ETMESİ İÇİN ÜSTÜN KAMU YARARINI GÖZETEN BİR HUKUKSAL ve TOPLUMSAL MUTABAKAT BELGESİ NİTELİĞİ TAŞIR, TAŞIMALIDIR.

BAROLAR BİRLİĞİ TOPLANTISI PROF. DR. EMRE AYSU EDİRNE - 26.11.2011

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Trakya Üniversitesinin gerçekleştirdiği plan yukarıda tanımlanan kapsamda gerçekleştirilmiş bir Çevre Düzeni Planıdır. Bu bölgenin potansiyellerinden, kırmızı çizgilerinden, toplumsal beklentilerden, çevre illerle etkileşimlerinden ve ülke planlarından kaynaklanan bir planlamadır.

Trakya Üniversitesi, Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı Çalışma Grubunun hazırlamış olduğu plan 13 temmuz 2004 de onaylandı ve yürürlüğe girdi.

ÇEVRE DÜZENİ PLANI' NIN ÜLKEMİZDEKİ PLANLAMA HİYERARŞİSİNDEKİ YERİ ?

3194 sayılı İmar Yasası'nın yukarıda anılan yasa maddelerinden anlaşılacağı üzere bu kanunla tanımları yapılan planlar; **BÖLGE PLANLARI**, **ÇEVRE DÜZENİ PLANLARI**, **NAZIM İMAR PLANLARI** ve **UYGULAMA İMAR PLANLARI** olarak kademelendirilmiş bulunmaktadır.

Plan kademeleri arasında sayılan ve tanımları yapılan **BÖLGE PLANLARI**, **ÇEVRE DÜZENİ PLANLARI**, **NAZIM İMAR PLANLARI**, **UYGULAMA İMAR PLANLARININ** kamunun hangi organları tarafından yapılıp onaylanacağı (Çevre Düzeni Planları hariç) İmar kanununda gösterilmiştir.

İmar hukukunda bir plan bir üst plandan veri almak zorundadır ve bir alt plana da veri vermek durumundadır. Burada makro ölçekten mikro ölçğe bütünsellik ve hiyerarşik bir sistem söz konusudur.

Buradaki hiyerarşik yapı asla bozulamaz bu konuda birçok açılmış dava bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler plan hiyerarşisi ve sistemine son derece bağlı ve saygılı davranmaktalar. Ülkemizde planlama kurumunun gelişimi - tarihi ilginç değişimlerle doludur. Bu değişim-gelişim sürecinde planlama ile ilgili birçok olumsuzluklar yaşanmıştır. Bunun nedeni ise bu yetkiyi elinde tutan erklerin planlama kurumuna ne yönden baktıkları ile ilişkilidir. Başbakan'dan başlayan, Bakanlarla devam eden ve nihayet en alttaki belediyeye kadar tanımlanabilir erklerdir bunlar. Planlama kurumunun, 1960 lı yıllar sonrası, hiçbir zaman doğru kullanılmadığını, tamamen siyasetin bakış açısına göre şekillendirildiğini söylemek hiç de yanlış olmaz. Ülkemiz bu konuda çok büyük dramlar yaşadı. Göçler, gecekondulaşmalar, çarpık kentleşmeler bunların eseridir. Onun için bugün artık bu konuda bir birliktelik sağlama zamanı gelmiş ve geçmektedir.

DEMOKRATİK YOLLARLA, YEREL ÖLÇEKTEKİ YÖNETİM BİRİMLERİNE, BİZLERİ TEMSİL ETMEK ÜZERE SEÇTİĞİMİZ ve BİZİM ADIMIZA DEĞİŞİK DÜZEYLERDE KARAR VERME ERKİNİ (GÜCÜNÜ) ELİNDE TUTANLAR DEVRETTİĞİMİZ BU SORUMLULUĞUN BİLİNCİNDE Mİ HAREKET ETMEKTEDİRLER?

Planlama kurumunun çalıştırılmasında günümüzde, gelişmiş demokratik ülkelerden başlayarak karar mekanizmalarında demokratikleşme, şeffaflık, katılımcılık, hesap verirlilik v.b. gibi kavramlar yönetimlerin temel yönetim şekilleri haline gelmiştir. Bu nedenle planlama eyleminde yeni aktörler devreye girmiş ve yukarıda sözü edilen kavramların uygulanması ile toplumlar geleceklerini belirli düzeydeki uzlaşmalarla-mutabakatlarla şekillendirmeye başlamışlardır.

Daha önce ikili davranışlardan söz etmişim. Ülkemizde sözü edilen bu kavramların planlama eylemlerinde benimse-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

nerek kullanıldığı yazılı ve sözlü olarak belirtilmiş ve bu doğrultuda da planlama süreçleri yürütülmüş olmasına karşın karar verme, onama ve uygulama aşamasında ve daha sonra planlar üzerinde yapılan değişikliklerle ya da planlarda olmayan ve fakat erki elinde tutanların talimatları ile plansız bir şekilde uygulamalarla bu kavramların katılımcılara saygısızlık düzeyinde yok varsayıldığı görülmektedir.

Hepimizin bildiği gibi 3194 sayılı yasa öncesi plan onama yetkisi Belediye Meclisleri ve Bakanlıkta idi. Ülkemizde, yerel yönetimlerin yetkilerini geliştirmek üzere yapılan yasal değişikliklerle plan yapma ya da yaptırma ve onama işlemleri yerel yönetimlere devredilmişti. Bu uygulamanın, kentlerin gelişiminde, erki elinde tutan seçilmişlerin demokrat yapısına, katılımcı, şeffaf yönetim biçimini benimsemelerine ve planlama kurumuna bakış açılarına göre olumlu ve olumsuz sonuçlarını hep birlikte yaşadık.

2004 yılında onaylanan ve Trakya Üniversitesi Planlama Grubu tarafından gerçekleştirilen Trakya Altbölgesi - Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı bu kavramların benimsenmesi ile olanak dahilinde tüm aktörlerin katılımının sağlanmasına çalışılarak gerçekleştirilmiştir. Ancak onaydan sonraki dönemde planlama grubunun ve katılımcıların mutabakatı alınmadan planın ana ilkelerine ters düşen uygulamalara onay verilmiştir. Sivil örgütlerin bu oldu-bittilerin yasal yollarla durdurulması çabaları da sonuç vermemiştir.

ÜLKEMİZDE ÇEVRE DÜZENİ PLANI' NIN HAYATA GEÇİRİLMESİNDE NE TÜR ZORLUKLARLA KARŞI KARŞIYA KALACAĞIZ?

ÜLKEMİZDE PLANLAMA ve UYGULAMADA KARŞI KARŞIYA KALDIĞIMIZ ANA SORUN YÖNETİM ve YÖNETİŞİM ERKİNİ ELİNDE BULUNDURANLARIN, KARAR VERİCİLERİN ÜSTÜN KAMU YARARI BAĞLAMINDA ÇEVRE DEĞERLERİNİ DİKKATE ALAN PLANLI KALKINMA ve GELİŞMENİN YANINDA YER ALMAMALARI ya da BU BAKIŞ AÇISININ POLİTİKA OLARAK

BENİMSENMEMESİ, İLGİLİ AKTÖRLERİN DEĞİŞMESİ, ÇEŞİTLENMESİ,

Planlama çalışmalarında, planın yapımından, karar verme ve onay aşamalarında değişik aktörler (erk sahibi) görev almaktadırlar. 1980 yılı öncesinde planın yapımında, karar verme ve onama aşamalarında ,genellendiğinde, 2 temel aktör söz konusu idi.

- merkezi yönetimi temsil eden imar-iskan bakanlığı (onay)
- yerel yönetimler-belediyeler- meclis (karar verici)
- 1980 yılı sonrasında 3194 sayılı imar yasası ile getirilen en önemli değişiklikle;
- merkezi yönetimi temsil eden imar-iskan bakanlığı (bilgilendirilen)
- yerel yönetimler-belediyeler (karar verici ve onay)

Ancak bu planlama modeli daha sonra çıkarılan birçok yasa ile yamalı bohçaya çevrildi. Günümüz çağdaş yönetim modellerinde aktörler genelde 3 güçlü temel ayağı oluşturmaktadır.

- MERKEZİ YÖNETİMİ TEMSİL EDEN KURUMLAR
- YEREL YÖNETİMİ TEMSİL EDEN KURUMLAR
- SİVİL ÖRGÜTLER (toplum)

Bir toplumun, yerleşmenin geleceğini belirleyecek olan Planlar insanlar gibi yaşayan belgeler olmak durumundadır. Geleceğe ilişkin hedefler belirlenmiş ve dengeler buna göre kurulmuştur. Belirlenen hedef yıla giderken bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde çıkacak zorlukları aşacak önlemler başta alınmasına karşın yeni, beklenmeyen ya da öngörülememiş oluşumlar ortaya çıkabilir, bu nedenle plan kararlarının bazı- larını genel dengeyi bozmayacak şekilde gözden geçirmek ve

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

bazı değişiklikleri yapma gereğini gündeme gelebilir. Yaşayan plan kavramı buradan çıkmakta ve Trakya Üniversitesi Planlama Grubu tarafından bu özellik önemsenmiş olması nedeni ile plan ile birlikte planın hedef yıl sürecinde sağlıklı bir biçimde yaşayabilmesi için çıkacak engelleri ya da gereksinimleri aşacak kurumsal bir yapılaşma da önerilmiştir.

Bu planın müellifi olarak bilimsel ve teknik yürütücüsü üniversite olmak koşulu ile (bilim kurumu), örgütlenmede sivil örgütlerin, yani o yörede yaşayanların, yerel yönetim ve kurumlarının ve merkezi yönetim ve kurumlarının yer alacağı bir yönetim modeli önerdik. Bu yönetim modeli plan ve ekleri ile birlikte Ankara ya gitti ve maalesef hiç tanımadığımız, katılımcılığı, şeffaflığı yadsıyan bir şekilde tabloda gördüğümüz model geldi. (Bakınız: Trakya Üniversitesi yayını "Trakya Alt Bölgesi-Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı Raporu)

1/25 000 Ölçekli İl Çevre Düzeni Plan Raporlarının "TANIMLAR" Başlığı Altında

Plan yapma, onama ve yürütme erkinin hangi kurum ve kuruluşlarda olduğu, katılımcılık, şeffaflık, demokratik olma söylemleri bağlamında bu yönetim modeli dikkatle değerlendirilmelidir.

1.1. İLGİLİ İDARE: Edirne Valiliği, Edirne İl Özel İdaresi ve tüm belediyeler.

1.2. İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR: Bu Plan'ın yapımı ve uygulanmasında

işbirliği yapılan, görüşlerine başvurularak ilgili yasa ve yönetmelikler çerçevesinde yetkilendirilen ve görevlendirilen kuruluşlardır.

1.3. TRAKYA KALKINMA BİRLİĞİ (TRAKAB): Plan ve plan hükümlerini

uygulamada eşgüdümü sağlayacak olan, ilgili valilikler ve yerel yönetimler katılımı ile oluşturulan birliktir.

Bugün onaylanan bu planlar 3.Mayıs.2011 tarihinde çıkarılan 6223 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin vermiş

olduğu yetki ile yapılmaktadır. Burada yeni kurulan bakanlığın görev ve yetkilerini okuduğunuzda planlamaya ne kadar uygun olduğunu anlayacaksınız.

Son çıkan Kanun Hükmünde Kararnameye göre yetkilendirilen bakanlıklar arasında maliye bakanlığı da var. İşte size 2000 yılı öncesi ve sonrası planlama ile ilgili, yetkili kurumların tablosu.

Planlanmaya yetkisi olan kurumları görmektesiniz.

Plan onaylama yetkisi olan kurumlar (20 adet)

- *Cumhurbaşkanlığı-AKM Milli Komite / AKM Alanı planları*
- *Bakanlar Kurulu / Uzun Devreli Gelişme Planı Değişiklik onayı*
- *Özelleştirme Yüksek Kurulu / Her Ölçekte Plan*
- *Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurulu / İstanbul Boğaziçi Alanı Planları*
- *Toplu Konut İdaresi Başkanlığı / Her ölçekte Plan*
- *Devlet Planlama Teşkilatı / Bölge Planı, / İstatistiki Bölge Birimi Planları*
- *GAP İdaresi Başkanlığı / Çevre Düzeni Planı / İmar Planları*
- *Özel Çevre Koruma Bölgesi / Çevre Düzeni Planı / İmar Planı / Kıyı Planları*
- *Bayındırlık ve İskan Bakanlığı / Resen tastik edilen planlar / Metropoliten İmar Planı / Kıyı Planı / TCDD (Haydarpaşa taşınmazları) planları / Karayolları Gn. Müd. taşınmazlarının planları / Maliye Bak Lojmanları (Oran) / Afete Maruz Bölge Planı / Milli Park imar planı / Patlayıcı Madde Sahası İmar Planı / Boğazlarda Güvenlik tesis yeri planı*
- *Ulaştırma Bakanlığı / Ulaşım Master Planı / Kıyı Yapıları master planı*
- *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı / Arazi Kullanım Planı*

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

- **Sanayi ve Ticaret Bakanlığı** / Organize Sanayi Bölgesi. / Teknoloji Geliştirme Bölgesi planı/ Endüstri Bölgesi Planı
- **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.**/ Doğalgaz Boru hattı imar planına işlenir.
- **Kültür ve Turizm Bakanlığı**/ Koruma Amaçlı İmar Planı (Belediye 2 ay içinde karar almazsa Kurulun planı onaylanmış sayılır) / Her Ölçekte Plan / Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi /Çevre Düzeni Planı/ Kıyı İmar Planları/ KTV Koruma Kurulu Yenileme Alanı Proje onayı
- **Çevre ve Orman Bakanlığı** / 1/1000000 ölçekli Çevre Düzeni Planı / Havza Planı /Mili Park Uzun Devreli Gelişme Planı / Her Ölçekte Plan
- **(Valilik) İl İdare Kurulu** / Belediye Dışı Yerleşme İmar Planı/ Köy Yerleşik Alanı İmar Planı / Organize Sanayi Bölgesi
- **İl Özel İdaresi- İl Genel Meclisi** / İl Çevre Düzeni Planı/ Belediye sınırı dışında imar planı / Afet ve acil durum planlaması / İl Stratejik Planı/Köy Yerleşme Planı
- **Büyükşehir Belediyesi** / Çevre Düzeni Planı/ İmar Planı/ Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Bölgesi planları / İmar islah planı/ Ulaşım Ana planı / Doğal afetlerle ilgili planlama/ Koruma
- Amaçlı İmar Planı / İstanbul Geri Görünüm ve Etkilenme Bölğ. İm Planı / Ankara KAGKDP HÖP/ Startejik Plan
- **İl Belediyesi** / Çevre Düzeni Planı
- **Belediye** / İmar Planı / Acil Durum Planlaması / İslah imar Planı / Koruma Amaçlı İmar Planı / Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Bölgesi planları (10)

(10) - DUYGULUER, Feridun,(2009),“**PLANLAMA ALANINDA YAZILI KURALLARDAKİ DÖNÜŞÜM**”, Planlama Ve Mimarlık Alanının Son On Yılı Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, 11-12 Haziran 2009

- *Karayolları Genel Müdürlüğü, yeni çıkarılan yasa ile bağımsız plan yapabilecek*
- *Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 644 ve 648 sayılı kanun hükmünde kararnameler ile*
- *Orman ve Su İşleri Bakanlığı,*
- *Maliye Bakanlığı,*

Burada yirmi tane kuruma verilen bu haklar planlamada dengeyi bozucudur, bunlar dengeyi bozar. Küreselleşmenin getirdiği ülkemiz için en büyük tehlike budur. Planın özüne bakmaksızın her kurum burada kendince bir şeyler yaptığı zaman geleceğe yönelik bir planlamadan söz edilemez. Her kurum planın özüne bakmadan bu yerleşmenin geleceğine bakmadan istediğini yapıyor ve istediği fonksiyonu veriyorsa ve katılımcılığı ve şeffaflığı bir yana bırakıyorsa toplum adına orada onanlı planlar yok hükmündedir.

Bu kurumlar içerisinde bazıları verilen yetkiler açısından çok önemli. Örneğin; Başbakanlık Özelleştirme Yüksek Kurulu plan yapıyor, ruhsat veriyor. Planlama ve uygulamaya ilişkin her işlemi yapmaya yetkili. Bunlardan ikincisi ise Toplu Konut İdaresi-TOKİ dir. TOKİ de önemli yetkilerle donatılmış durumda. Plan yapıyor, ancak bu bizim anladığımız ve anlattığımız türde bir planlama değil. Örneğin; belediyenin yapmış olduğu onanlı bir planı noktasal olarak istediği gibi değiştirebiliyor, planda yeşil alan olarak belirlenen, ya da 1. sınıf tarım toprağı olan alanları toplu konut işlevi ile yapılaşmaya açabiliyor, AVM, rezidans ve benzeri ranta dayalı işlevlere dönüştürebiliyor. Fabrikalar alıyor, satabiliyor ya da yıkıp yerine AVM ve Rezidans yapabiliyor. Bu tür yetkilerin kullanımında yukarıda tanımladığımız çağdaş planlama eyleminin bütünlüğünden, demokratik yaklaşımlı olmasından, katılımcılıktan, şeffaflıktan söz etmek olanaksızdır. Yerel yönetimleri dışlayan son derece dayatmacı ve merkeziyetçi bir yaklaşım olarak görülmektedir. Çünkü plan dengelenmiş bir bütünü içerir. O bütünde herhangi bir ögeyi, dengeyi sağlayan öğelerden birisini çekip yerine

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

başka bir şey koyarsanız o plan çöker, planın bütünsel olma anlamı, bütünselliği bozulur.

Bu tablo, ülkemizde 1960'lı yıllarda başlatılan, bilimsel tekniklerle araştırmalara dayalı olarak en küçük yerleşmelerden ülke bütününe dek potansiyelerin ve kısıtların ortaya çıkarıldığı ekonomik kalkınma, gelişme politikalarına dayalı Ülke Planlama, Bölge Planlama, Metropoliten Planlama, Şehir Planlama gibi birbirleri ile sıkı ilişkide olması gereken çağdaş hiyerarşik planlama düzenini yap-bozlarla delik deşik edip yerelliği, yerleşmelerde yaşayanları, yaşamsal kaynakları, eko sistemi v.b. ve planlama ilke ve tekniklerini hiçe sayarak adeta ülke merkez belediye planlama ve imar müdürlüğü olarak yetkilerle donatılmasını resmetmektedir.

Planlama yetkileri ile donatılmış ilk bakanlık İmar ve İskan Bakanlığı idi. Bu bakanlık kapsamında Ülke, Bölge, Metropoliten ve Şehir Planlama Daireleri ile kurumsal bir planlama yapılıncası gerçekleştirilmişti. Daha sonra bu kurum planlama eyleminde alt ölçekli şehir imar planlarının yerel yönetimlere devredilmesi ile üst ölçekli planlardan sorumlu olarak Bayındırlık Bakanlığı adıyla yeniden yapılandırıldı. 2000 li yıllar-

da Çevre Bakanlığı kuruldu ve Havza bazında Çevre Düzeni planlama yetkileri ile donatıldı. Bir süre planlama yetkileri açısından ikili yapı oluşması nedeni ile iki bakanlık arasında çekişme yaşanmıştır.

Bu çatışmanın en tipik örneğini Trakya Üniversitesi Planlama Grubu olarak planlama çalışmasına başladığımızdan 2-3 ay sonra iki adet yazı ile karşı karşıya kaldık. Birinci yazı Bayındırlık Bakanlığının uyarısını içeriyordu. Yazıda bakanlığın yetkisinde olan bu planı yapamazsınız denilmekte ve bu plan yapma yetkisinin Bayındırlık Bakanlığına ait olduğu belirtilmekte idi. İkinci yazı ise planı üniversiteye veren Çevre Bakanlığından geldi. Bu yazıda ise “bu yetki bize aittir, aramızda gerçekleştirdiğimiz protokol gereği siz çalışmanıza devam edin” deniliyordu. İki bakanlık plan yapma yetkisi bağlamında karşı karşıya gelmişti.

Burada devletin iki kurumu arasında çok ciddi bir çekişme oluşmuş ve bu bir yetki kargaşasına neden olmuştur. Oysa asıl olan sorunlu bir bölgenin bir an önce planlı bir yapıya kavuşturulmasıydı. O bakanlık veya diğer bakanlığın yapması ya da yaptırmaması önemli değildi. Daha sonra bu bakanlıkların isimleri değiştirildi Çevre Bakanlığı, ilk önce Çevre, Şehircilik ve Orman Bakanlığına dönüştürüldü, bu da yetmedi daha sonra iki ayrı bakanlık olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri bakanlığı şeklinde yeniden yapılandırıldı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığına son şekil verilirken birçok genel müdürlük ve de TOKİ bağlanarak yetkileri son derece üst düzeye çıkarıldı. Özel bir mülke dahi müdahale edebilir hale getirildi.

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER ile YENİ PLANLAMA EYLEMİ ANLAYIŞI:

3 mayıs 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6223 sayılı Kanun Hükmünde Kararname-yetki kanununun yürürlüğe giren maddeleri çerçevesinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yeni örgütsel yapısı ile kurulmuştur. İlgili yansıda da şimdi sunacağım gibi bakanlığa verilen buradaki yetkiler çok üst düzeydedir. Bir başka söylemle merkezi ve yerel yönetimler hiyerarşisi

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

içindeki ilişkiler bağlamında yetki aşımı söz konusudur. Bir kararname çıkıyor ve bu kararname hükümlerine göre işlemler yürütülüyor. Hemen bir ay sonra bu kararname değişiyor. Bütün yönetsel işlemler yeniden şekillendiriliyor. Ne oluyor da bir ay sonra bu kararname değişiyor.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI'NIN KURULMASI ve KARARNAMELER SÜRECİ:

12 Haziran 2011 Genel Seçimler öncesinde 6 Nisan 2011 tarihinde TBMM`de kabul edilen ve 3 Mayıs 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6223 sayılı **“Yetki Kanunu”** ile Bakanlar Kurulu`na “Kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasındaki dağılımını yeniden belirlemek, Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen memurlar, işçiler, sözleşmeli personelin atanma, nakil, görevlendirilme, seçilme, terfi, yükselme, görevden alınma ve emekliye sevk edilme usul ve esaslarını düzenlemek” üzere 6 ay süre ile kanun hükmünde kararname (KHK) çıkarma yetkisi verilmiştir.

Bu Yetki Kanununa dayalı olarak 8 Haziran 2011 tarihinde Resmi Gazete`de yeni bakanlıkların teşkilat ve görevlerinin belirlendiği 11 adet KHK yayınlanmış olup, bunlardan biri de Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı'nın birleştirildiği 636 sayılı **“Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK”** dir.

Bu bakanlığın ömrü çok kısa olmuş, yaklaşık 1 ay sonra ; Bakanlar Kurulu tarafından 29 Haziran 2011 tarihinde kabul edilen ve 4 Temmuz 2011`de Resmi Gazete`de yayımlanarak yürürlüğe giren 644 sayılı Kararname ile **“Çevre ve Şehircilik Bakanlığı”**, 645 sayılı Kararname ile de **“Orman ve Su İşleri Bakanlığı”** kurulmuş, seçimler öncesinde birleştirilen iki bakanlık yeniden ayrılmıştır.

Yaklaşık 1 ay sonra; kamuoyunda yoğun tepkilere neden olan 644 sayılı Kararnamede, genel seçimler sonrasında 17 Ağustos 2011 tarihinde Resmi Gazete`de yayımlanan 648 sayılı KHK ile değişiklik yapılmıştır.

K.H.K. de Çevre ve Şehircilik Bakanlığının hizmet birimleri arasında 8 Genel Müdürlük yer almıştır.

Hizmet birimleri;

MADDE 6 - (1) Bakanlığın hizmet birimleri şunlardır:

- Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü.
- **Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü.**
- **Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü.**
- *Yapı İşleri Genel Müdürlüğü.*
- *Altyapı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.*
- *Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü.*
- *Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü.*
- *Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü*

MADDE 2 - (1) Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görevleri şunlardır:

....

ç) (Değişik: 8/8/2011-KHK-648/ 1 md.) Her tür ve ölçekteki fiziki planlara ve bunların uygulanmasına yönelik temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak, Bakanlar Kurulunca yetkilendirilen alanlar ile merkezi idarenin yetkisi içindeki kamu yatırımları, mülkiyeti kamuya ait arsa ve araziler üzerinde yapılacak her türlü yapı, milli güvenliğe dair tesisler, askeri yasa bölgeler, genel sığınak alanları, özel güvenlik bölgeleri, enerji ve telekomünikasyon tesislerine ilişkin etütleri, harita, her tür ve ölçekte çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini resen yapmak, yaptırmak, onaylamak ve başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarelerce ruhsatlandırma yapılmaması halinde resen ruhsat ve yapı kullanma izni vermek.

d) **Mekânsal strateji planlarını** ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle hazırlamak ve mahalli idarelerin plan kararlarının bu stratejilere uygunluğunu denetlemek.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu genel müdürlükler içerisinde Meslek Hizmetleri Genel Müdürlüğü de yer almaktadır. Bütün meslek odalarının yetkilerinin alınması konusunda çalışmalara başlatılmıştır. Yani bütün karşı Görüşleri ve karşı duruşları budamak amacıyla çıkarılmış bir kararnamedir. Bunca yılın deneyimi yaşamış birisi olarak içim acıyarak şunu belirtmek zorundayım ki bu kurguların birileri tarafından hazırlanmış ve hazır olarak verilmiş ya da önerilmiş olması algısının yaratılmış olmasıdır. Böyle bir yapılanmanın neden kurgulanmış olduğunu kestirmek çok zor değil. Kamu adına yapılan yanlış ya da taraflı planlamalara ve planlamanın öngördüğü yatırımlara kimler karşı çıkıyorsa, ruhsat almada zorlanıyorsa, uzatılıyorsa, dava açıyorlarsa onları etkisizleştirmek amacıyla hazırlanmış gibi izlenim vermektedir.

Bütün kararnamelerde 3 ay içinde yerel belediyelerden, eksiklikler nedeni ile kasıt olmaksızın dahi olsa, gerekli izin alınamaz ise sorun bakanlığa aktarılıyor ve bakanlık tarafından çözülüyor. Sağlam gerekçeler ile yatırıma izin verilmedi, yatırım engellendi ise hemen bakanlığa git ve onayını al deniliyor. Bu güne kadarki meslek hayatımda buna benzer bir oluşum ne gördüm ne de karşılaştım. Birçok planlamaya ilişkin davada bilirkişilik yaptım, mesleğin aktif olarak içinde olmama karşın bunca yılda ilk kez böyle bir şeyle karşılaştığımı belirtmek isterim. Planlama ile uğraşan bilim insanı olarak yıllarca Şehircilik Bakanlığının kurulmasını isteyen ve savunanlardayım. Ancak yasa ile verilen bu yetkileri okuduktan sonra kurulmasaydı daha iyi olurdu diye düşünüyorum, bugünkü düşüncem bu. Çünkü gelişmiş ülkelerin hepsinde şehirciliğe ve planlamaya ilişkin değişik adlarda bakanlıkları var. Ülkemizin de yerleşmelerle ve planlama ile ilgili böyle bir bakanlığının olması gerekliydi, yıllarca bunu dile getirdik

Çevre ve Şehircilik bakanlığının görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir.

MADDE 2 - (1) Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görevleri şunlardır.

... ..

ğ) Gecekondu, kıyı alanları ve tesisleri ile niteliğinin bozulması nedeniyle orman ve mera dışına çıkarılan alanlar dâhil kentsel ve kırsal alan ve yerleşmelerde yapılacak iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamalarında idarelerce uyulacak usul ve esasları belirlemek, Bakanlar Kurulunca belirlenen bu nitelikteki uygulamalar ile finans merkezleri ve benzeri özel proje alanları ve özel yapım gerektiren yapılaşmalar ile 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu uyarınca Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan uygulamalara ilişkin her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ve yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma, ruhsat ve yapım işlerini gerçekleştirmek, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyetinin kurulmasını sağlamak.

h) (Ek: 8/8/2011-KHK-648/ 1 md.; Değişik: 23/8/2011-KHK-653/6 md.) Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan veya mülkiyeti Hazineye, kamu kurum veya kuruluşlarına veya gerçek kişilere veyahut özel hukuk tüzel kişilerine ait olan taşınmazlar üzerinde kamu veya özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan yatırımlara ilişkin olarak ilgililerince hazırlandığı veya hazırlatıldığı halde yetkili idarece dört ay içerisinde onaylanmayan etüt, harita, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini ilgililerinin valilikten talep etmesi ve valiliğin Bakanlığa teklifte bulunması üzerine bedeli mukabilinde yapmak, yaptırmak ve onaylamak, başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarece verilmemesi halinde bedeli mukabilinde resen yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatını vermek.(2)

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü⁽¹⁾⁽²⁾

MADDE 7 - (1) Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü'nün görevleri şunlardır:

a) Yerleşme, yapılaşma ve arazi kullanımına yön veren, her tür ve ölçekte fiziki planlara ve uygulamalara esas teşkil eden üst ölçekli mekânsal strateji planlarını ve çevre düzeni planlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak hazırlamak, hazırlatmak, onaylamak ve uygulamanın bu stratejilere göre yürütülmesini sağlamak.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

b) Kentlerde ve kırsal alanlarda arazi kullanımına ilişkin temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve uygulanmasını sağlamak.

c) Havza ve bölge bazındaki çevre düzeni planları da dâhil her tür ve ölçekteki çevre düzeni planlarının ve imar planlarının yapılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek, havza veya bölge bazında çevre düzeni planlarını yapmak, yaptırmak, onaylamak ve bu planların uygulanmasını ve denetlenmesini sağlamak.

ç) Sektörel planların havza veya bölge düzeyindeki mekânsal strateji planlarına ve çevre düzeni planlarına uyumlu hazırlanmasını sağlamak.

d) Risk yönetimi ve sakınım planlarının yapılmasına ve onaylanmasına ilişkin kuralları belirlemek ve izlemek, plana esas jeolojik ve jeoteknik etütleri yapmak, yaptırmak ve onaylamak.

e) (Ek: 8/8/2011-KHK-648/ 4 md.) 2 nci maddenin birinci fıkrasının (ı) bendinde belirtilen konularla ilgili olarak 2985 sayılı Toplu Konut Kanununun ek 7 nci maddesi çerçevesinde uygulama yapmak veya yaptırmak, bu uygulamalara yönelik olarak kentsel dönüşüm, yenileme ve transfer alanları geliştirmek, bu alanların her ölçekteki imar planı ve imar uygulamalarını, kentsel tasarım projelerini yapmak, yaptırmak ve onaylamak, bu çerçevede paylı mülkiyetleri ayırmak, birleştirmek, arsa ve arazi düzenlemeleri yapmak, imar hakkı transfer etmek, kamulaştırma ve gerektiğinde usulüne uygun olarak acele kamulaştırma yoluna gitmek, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izinlerini vermek ve kat mülkiyeti tesis ve tescilini sağlamak. ⁽²⁾

f) Arazi ve arsa düzenlemesi ve parselasyon planlarının hazırlanmasına ilişkin genel ilke, strateji ve esasları belirlemek ve uygulanmasını sağlamak.

g) Bakanlar Kurulunca belirlenen proje kapsamı içerisinde kalmak kaydıyla kamuya ait tescilli araziler ile tescil dışı araziler ve muvafakatleri alınmak koşuluyla özel kişi veya kuruluşlara ait arazilerin yeniden fonksiyon kazandırılıp geliştirilmesine yönelik olarak her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı, kamulaştırma, arazi ve arsa düzenlemesi yapmak, yaptırmak ve onaylamak.

ğ) Belediyelerin mücavir alanları ile köylerin yerleşik alanlarının sınırlarının tespitine ilişkin usul ve esasları belirlemek ve tespit edilen sınırları onaylamak.

h) İdarelerin ihtilafı halinde, genel imar düzeni ve uyumunu sağlamak üzere, her türlü etüt, harita ve imar planı, plan değişikliği, plan revizyonu, parselasyon planı hazırlanması, onaylanması ve uygulanmasında koordinasyon sağlamak, ihtilafları gidermek, gerektiğinde ihtilaf konusu işi resen yapmak, yaptırmak ve onaylamak.

ı) Her tür ve ölçekteki fiziki planların birbiriyle uyumunu ve mekânsal strateji planları hedeflerine ve kararlarına uygunluğunu sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak, ilgili idareler tarafından Bakanlıkça verilen süre içinde yapılmayan il çevre düzeni planlarını yapmak, yaptırmak ve resen onaylamak.

i) Bütünleşik kıyı alanları yönetimi ve planlaması çalışmaları, kıyı alanlarının düzenlenmesine dair iş ve işlemler ile bu alanlara ilişkin jeolojik ve jeoteknik etütleri yapmak, yaptırmak ve onaylamak, kıyı kenar çizgisini tespit etmek, onaylamak ve tescilini sağlamak.

j) Kıyı ve dolgu alanları ile bu alanların fonksiyonel ve fiziksel olarak devamı niteliğindeki geri sahalarına ilişkin her tür ve ölçekteki etüt, harita ve planları yapmak, yaptırmak ve resen onaylamak ve bunların uygulanmasını sağlamak.

k) Bakanlar Kurulunca yetkilendirilen alanlar ile merkezi idarenin yetkisi içindeki kamu yatırımları, mülkiyeti kamuya ait arsa ve araziler üzerinde yapılacak her türlü yapı, milli güvenliğe dair tesisler, askeri yasak bölgeler, 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun hükümleri çerçevesinde yapılacak binalar, genel sığınak alanları, özel güvenlik bölgeleri, enerji ve telekomünikasyon tesisleri ile ilgili altyapı, üstyapı ve iletim hatları, yanıcı, parlayıcı ve patlayıcı madde üretim tesisleri ve depoları, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı istasyonları gibi alanlar ile ilgili her tür ve ölçekteki planların

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

yapılmasına ilişkin esasları belirlemek, bunlara ilişkin her tür ve ölçekteki harita, etüt, plan ve parselasyon planlarını gerektiğinde yapmak, yaptırmak ve resen onaylamak.⁽¹⁾

1) Planlamaya ilişkin iş ve işlemlerde, bakanlıklar, mahalli idareler ve meslek kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, planlama sürecinin iyileştirilmesini ve geliştirilmesini temin etmek.

KHK DEĞERLENDİRME ;

648 sayılı Kararnameye bir bütün olarak bakıldığında, kararnamenin; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın, asıl olarak yerel yönetimlere ait olan plan yapma, yaptıрма, onaylama yetkilerinin yanı sıra proje onayı, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi verilmesi gibi görev ve yetkilerine, parsel ölçüğünde ve ayrıcalıklı biçimde, dilediğinde el koyma yetkisini tanımladığı görülmektedir.

Esasen yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin politikaları, ilkelere, kuralları belirleyen, koordinasyonu ve denetimi sağlayan bir merkezi kurum olması gereken Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın, kararname ile yerel düzeyde uygulamaya yönelik aldığı yetkiler, Bakanlığın her alanda doğrudan uygulamaya yöneldiğini göstermektedir.

Kararname ile Bakanlığın yetki alanı içine, ülkemizdeki tüm korunması gerekli doğa alanları ve tabiat varlıkları katılmış, Bakanlık, özel çevre koruma bölgeleri, milli parklar, tabiat parkları ve tabiatı koruma alanlarının yanı sıra doğal sit alanlarının da sorumluluğunu üstlenmiştir.

Bu düzenleme, bir yandan yerel yönetimlerin yetkilerine, ayrımsız ve dilediğinde el konulması anlamına gelirken, diğer yandan kentlerin plan bütünlüğünden ayrışık biçimde, parsel ölçüğünde plan kararı üretilmesi ve yapılaşma kararı verilmesi, kentlerin planlarında var olan dengenin ve bütünlüğün bozulması anlamına gelmektedir.

Kamu mülklerine yönelik ayrımcılık getiren bu düzenleme Anayasa'ya, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına aykırı

nitelikler taşımaktadır. Ülke genelinde tüm parsellerde ayrıcalıklı plan onama ve ruhsat verme yetkisi tanınmaktadır.

Böylesi bir yetki düzenlemesi ile ayrıcalıklı imar rantları oluşturmanın yolu tamamen **açılmaktadır**.

Ülkemiz kentlerini daha da içinden çıkılmaz ve yaşanmaz duruma getirecek somut adımlardan biri olan bu düzenleme ile denetlenemez bir merkezileşme gerçekleştirilerek, tüm yerel yönetimlerin yetkilerine Bakanlığın el koymasının yolu açılmaktadır.

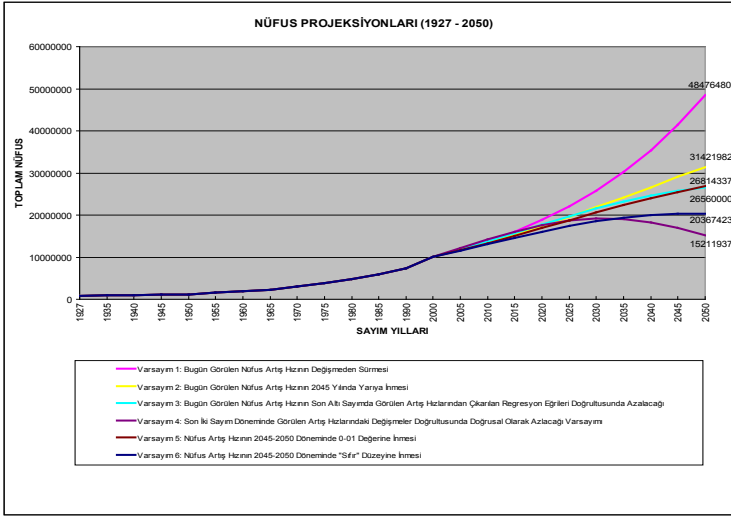
İSTANBUL ve TRAKYA PLANLAMA İLİŞKİLERİ

TRAKYA ALT BÖLGESİ için öngörülen, biçilen rolleri daha iyi okuyabilmenin yolu, **İSTANBUL İL ÇEVRE DÜZENİ PLANI** bağlamında geliştirilen, hem **İSTANBUL METROPOLİTEN ALANI VE BÖLGESİ**, hem de **TRAKYA ALT BÖLGESİNİ İÇİNE ALAN MARMARA BÖLGESİ PLAN ANA HEDEF VE KARARLARINI BİLMEKTEN, İYİ ANLAMAKTAN GEÇMEKTEDİR**. Bu değerlendirme iyi bir şekilde yapılmadığı takdirde Trakya alt bölgesinde yaşayan insanların olup bittilere ve saldırılara karşı herhangi bir şey söyleme hakları olamayacaktır.

İSTANBULU ANLAMADAN TRAKYAYI ANLAYAMAYIZ.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ, PLANLAMA GRUBU TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN 2004 ONAY TARİHLİ "TRAKYA ALT BÖLGESİ - ERGENE HAVZASI ÇEVRE DÜZENİ PLANI" yürürlüğe girdikten sonra değişik çevreler tarafından ortaya konan karşı duruşlar sonucu İstanbul Büyükşehir Başkanlığınca büyük kısmı finanse edilen ve İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi - İMP tarafından gerçekleştirilen TRAKYA ALT BÖLGESİ ÇEVRE DÜZENİ REVİZYON PLANI KARARLARINI İRDELEYEBİLMEK İÇİN İSTANBUL İL ÇEVRE DÜZENİ PLANI KARARLARINI ÇOK İYİ BİR ŞEKİLDE DEĞERLENDİRMEK, ANLAYABİLMEK GEREKMEKTEDİR.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

İSTANBUL İL ÇEVRE DÜZENİ PLANI İÇİN GERÇEKLEŞTİRİLEN HEDEF YIL (2023) NÜFUS KESTİRİMİ

Sayım Yılı	Varsayım 1: Bugün Görülen Nüfus Artış Hızını Değiştirmeden Sürmesi	Varsayım 2: Bugün Görülen Nüfus Artış Hızının 2045 Yılında Yarıya İnmesi	Varsayım 3: Bugün Görülen Nüfus Artış Hızının Son Altı Sayımda Görülen Artış Hızlarından Çıkarılan Regresyon Eğrileri Doğrultusunda Azalacağı	Varsayım 4: Son İki Sayım Döneminde Görülen Artış Hızlarındaki Değişmeler Doğrusal Olarak Azalacağı Varsayımı	Varsayım 5: Nüfus Artış Hızının 2045-2050 Döneminde 0-01 Değerine İnmesi	Varsayım 6: Nüfus Artış Hızının 2045-2050 Döneminde "Sıfır" Düzeyine İnmesi
1927	806.863	806.863	806.863	806.863	806.863	806.863
1935	883.599	883.599	883.599	883.599	883.599	883.599
1940	991.237	991.237	991.237	991.237	991.237	991.237
1945	1.078.399	1.078.399	1.078.399	1.078.399	1.078.399	1.078.399
1950	1.166.477	1.166.477	1.166.477	1.166.477	1.166.477	1.166.477
1955	1.533.822	1.533.822	1.533.822	1.533.822	1.533.822	1.533.822
1960	1.882.092	1.882.092	1.882.092	1.882.092	1.882.092	1.882.092
1965	2.293.823	2.293.823	2.293.823	2.293.823	2.293.823	2.293.823
1970	3.019.032	3.019.032	3.019.032	3.019.032	3.019.032	3.019.032
1975	3.904.588	3.904.588	3.904.588	3.904.588	3.904.588	3.904.588
1980	4.741.890	4.741.890	4.741.890	4.741.890	4.741.890	4.741.890
1985	5.842.985	5.842.985	5.842.985	5.842.985	5.842.985	5.842.985
1990	7.309.190	7.309.190	7.309.190	7.309.190	7.309.190	7.309.190
2000	10.018.735	10.018.735	10.018.735	10.018.735	10.018.735	10.018.735

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

2005	11.729.641	11.637.538	11.816.027	12.124.561	11.604.034	11.546.159
2010	13.732.719	13.411.759	13.728.265	14.195.080	13.296.257	13.098.301
2015	16.077.864	15.335.107	15.712.504	16.077.864	15.072.111	14.626.663
2020	18.823.491	17.396.595	17.715.799	17.617.225	16.902.194	16.077.864
2025	22.037.990	19.580.245	19.677.126	18.675.203	18.751.514	17.396.595
2030	25.801.432	21.864.945	21.530.205	19.151.898	20.580.404	18.529.043
2035	30.207.558	24.224.514	23.207.067	19.001.024	22.345.792	19.426.499
2040	35.366.122	26.627.977	24.642.112	18.237.312	24.002.800	20.048.824
2045	41.405.617	29.040.071	25.776.335	16.934.148	25.506.586	20.367.423
2050	48.476.480	31.421.982	26.560.000	15.211.937	26.814.337	20.367.423

İstanbul il çevre düzeni plan raporunda;

“2007 yılı sonu itibariyle mevcut nüfusun 12.5 milyonu geçtiği İstanbul’da plan çalışmasına temel oluşturmak üzere değişik yöntemlerle yapılan projeksiyonlarda 2023 yılı için İstanbul ili toplam nüfusu, mevcut dinamiklerin ve eğilimlerin devam etmesi durumunda 22-25 milyon arasında olacağı hesaplanmıştır. ancak **sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde, doğal eşik analizi, nüfusa bağlı çalışma alanı ve konut alanı** hesaplamalarının sonucunda, İstanbul’un bu seviyede bir nüfusu kaldıramayacağı tespit edilmiştir. bu doğrultuda, İstanbul’un nüfusu 16 milyon olarak belirlenmiştir. bu nüfus, İstanbul’da doğal eşiklerin çok sınırlı olarak aşıldığı, yeterli seviyelerde ve nitelikte donatı alanı karşılayabilecek ve deprensellik açısından rasyonel yerleşme yoğunluklarının getirilebileceği bir plan senaryosunun sonucudur.” denilmektedir, ve İstanbul il çevre düzeni planı 2023 yılı hedefinde ulaşılması öngörülen nüfus büyüklüğünün aşağıda belirtilen gerçekler çerçevesinde ortaya çıkan denklemin çözümünü sizlere bırakıyorum.

- a - değişik kabul ve yöntemlerle hesaplanan 2023 yılı nüfusu, mevcut nüfus artış eğilimlerine göre 20 ila 25 milyonluk bir nüfus büyüklüğünü ortaya koyarken, 16 milyon olarak belirlenmiştir.
- b - bugüne kadar yapılan planlarla 19 milyon nüfusun yaşayacağı öngörülmüş ve çok değerli topraklar bu amaçla kullanışa açılmıştır.
- c - bu yaklaşıma göre imara açılan alanların küçültülmesi gerekirken, 1/100.000 ölçekli il çevre düzeni planında 1.,2.,3. sınıf topraklardan yaklaşık 8.000 ha. lık bir parça bu alana ilave olarak amaç dışı kullanımlara açılmıştır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

d - bu arada mevcut büyük sanayilerin %50 sinin de İstanbul'dan desantralize edilmesi öngörülmüştür.

e – otonom kararlarla çevre düzeni planında olmayan 3. boğaz köprüsü, 2. tüp geçişi, kanal projesi, kuzeyde 2 adet milyonluk yeni yerleşmeler, 3. hava alanı v.b gibi yatırım kararları alınmaktadır.

Bu ve buna ek oluşumlar sonucu İstanbul'un hedef nüfusunun ne olabileceği hakkında bir fikriniz var mı?

(2023 nüfusu denklemi = b - a + c + d + e) mi olacak.

“GÜNÜMÜZDE KÜRESEL KENTLER, SANAYİ ÜRETİMİNDE YOĞUNLAŞMAYI BIRAKARAK; BİLGİ VE TEKNOLOJİ ÜRETİMİNE AĞIRLIK VERMEKTE VE BU KAPSAMDA ÜST DÜZEY HİZMETLER, FİNANS VE BİLİŞİM SEKTÖRLERİNİ GELİŞTİRMEKTEDİRLER. İSTANBUL'UN DA KÜRESEL PLATFORMDA REKABET ÜSTÜNLÜĞÜ SAĞLAMAK ÜZERE KAPSAMLI BİR DÖNÜŞÜM GERÇEKLEŞTİRMESİ, MEVCUT SEKTÖREL YAPISININ DEĞİŞMESİ HEDEFLENMEKTEDİR. PLAN İLE ÇALIŞAN ORANININ 2023'E KADAR %35'E UZUN VADEDE İSE %40'A ÇIKMASI; 2000 YILI İTİBARIYLA, %31'İ SANAYİ, %59'U HİZMET OLAN İSTİHDAM YAPISININ, 2023'E KADAR %70 HİZMET, %25 SANAYİ VE %5 TARIM OLMASI; UZUN VADEDE İSE BU DEĞERLERİN SIRASIYLA %75, %20 VE %5 OLMASI ÖNGÖRÜLMEKTEDİR.” denilmektedir.

Küreselleşmenin ortaya koyduğu İNSANI dışlayan yarışma ortamının dayattığı “yarışan kentler” yaklaşımının ürünlerine ibret verici bir örnek. Bu yarışmadan beklenen kenti yaşanmaz hale getiren rant temelli yapılaşmalarla kar maksimizasyonu ile dış ve iç sermayenin gelişmesi mi? İstanbul'un bu gelişme stratejisi ile tüketilen alanlar nedeni ile komşu illerde de aynı davranışların ortaya çıkmasına öncülük etmek mi? v.b.

Ayrıca İMP yetkisi olmadığı halde İstanbul Çevre Düzeni planını yaparken Marmara Bölgesi ile ilgili politikalar ve kararlar da üretmiştir.

ÜLKEMİZDE ÜLKE ve BÖLGE PLANLARI OLMADIĞINA GÖRE ÜST ÖLÇEĞİN POLİTİKALARINI OLUŞTURMA YETKİSİ BİR ALT ÖLÇEK PLANLAMA GRUBU TARAFINDAN YÜRÜTME ORGANI ADINA ORTAYA KONABİLİR Mİ?

YEREL İNİSYATİFLERE RAĞMEN BU YETKİ AŞIMI İLE ELDE EDİLEN PLANLARIN HEDEFE ULAŞMA PERFORMANSLARI NE OLABİLİR?

İŞTE SİZE KÜRESELLEŞMENİN ÜRÜNÜ BÜTÜN BU KURUMSAL PARÇALANMIŞLIĞIN EN TİPİK ÖRNEĞİ

BİR YANDA BÜTÜN AKTÖRLERİN KATILIMI ve ONAYI İLE HAYATA GEÇİRİLMİŞ BÜTÜNSEL BİR PLAN

DİĞER YANDA İSE

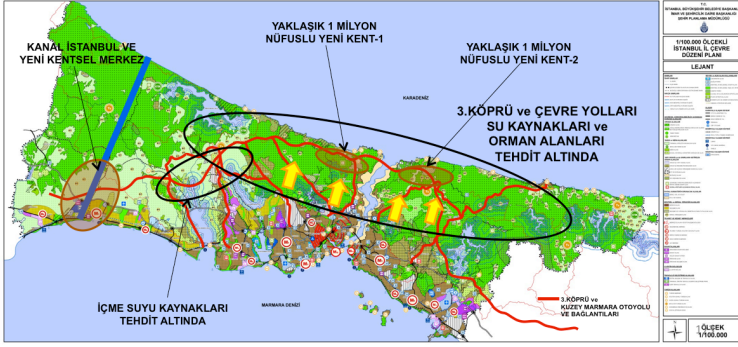
MERKEZİ YÖNETİMİN, SİVİL ve YEREL ÖRGÜTLERİN UYARILARINA KARŞIN ISRARLI TASARRUFLARI

İstanbul da yapılacak olan 3. Köprü, tüp geçit, kuzey de 3. hava alanı destekli iki adet birer milyonluk yerleşme ve Silivri yakınında ikişer milyonluk yerleşmeler ve önceden söz ettiğim kara delik nedenleriyle İstanbul'un 16 milyon nüfusta kalması beklenemez. Yapılan nüfus tahminlerinde de zaten 16 – 25 milyon arasında olması bekleniyor. İşte bu aradaki fark 25 milyon ile 16 milyon arasındaki fark çeperlere yerleşecektir ve bunlardan birisi de Trakya'dır. Trakya bu konuda en uygun olanıdır. İstanbul büyükşehir belediyesi Trakya'nın planını ben yapacağım diye bu kadar parayı boşuna cebinden vermedi. İstanbul belediyesi bu kadar parayı boşuna vermedi bunun için makro tabloya bakmadan mikro görüntüleri anlayamayız.

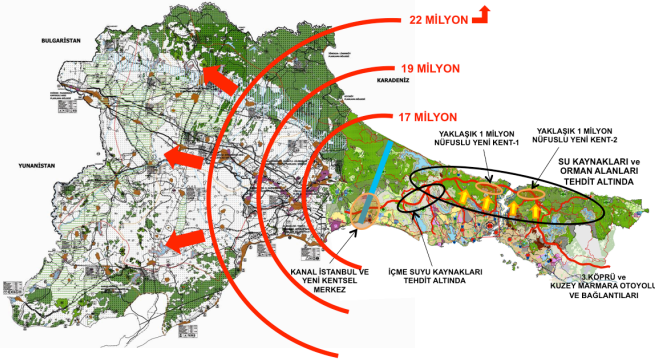
Silivri, İstanbul Metropoliten Alanı içinde önemli bir 1. derece Alt Merkez olmuştur. Son dönemde İstanbul Metropoliten Alanına komşu kentlerde metropoller oluşmaya başladı ve Tekirdağ'ında büyükşehir olması düşünülüyor. Tekirdağ büyükşehir olduktan sonra Tekirdağ tarım arazilerine ne olacağını düşünmek dahi istemiyorum. Trakya'daki 3 il içerisinde tarım toprakları açısından Tekirdağ en ağırlıklı olanıdır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Aşağıda verilen haritada İstanbul Metropolitan Alanında, onaylı İl Çevre Düzeni Planında ve kararlarında yer almayan merkezi yönetimin tasarruflarını görüyorsunuz.

İSTANBUL İL ÇEVRE DÜZENİ PLANI SONRASI METRO-POLE MERKEZİ YÖNETİM KARARLARI İLE PLAN DIŞI KARARLARLA ÖNGÖRÜLEN GELECEK

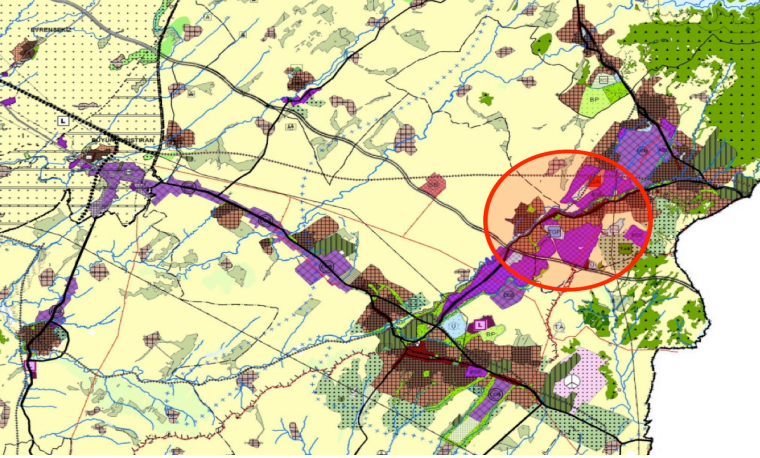

İSTANBUL İL ÇEVRE DÜZENİ PLANI SONRASI METRO-POLE MERKEZİ YÖNETİM KARARLARI İLE PLAN DIŞI KARARLARLA ÖNGÖRÜLEN GELECEĞİN TRAKYA ALT BÖLGESİ ÜZERİNDE YARATACAĞI ETKİLER ???!

1980 li yıllarda İmar ve İskan Bakanlığı tarafından yapılan İstanbul Metropolitan Planı kararları ile gerçekleştirilen Trakya Alt Bölgesine birinci "sanayi desantralizasyonu" ile Çerkezköy'e Organize Sanayi Bölgesi kuruldu. Bu alan 1250

dekarıdır. Bu alan planlı bir şekilde çok düzenli gerçekleşti. Ancak bilindiği üzere Ülkemiz de merkezi ve yerel yönetimler arazi kullanımını ve diğer sosyal yapıları kontrol edemedikleri için düzenli başlayan bu hareket bütün alana kaçak yapılaşmalarla yayıldı. Burada yalnızca çevre kirlenmesi değil aynı zamanda sosyal kirlenmede yaşandı, bunun sonucu olarak Çorlu ve Çerkezköy de çok sağlıksız bir kent görünümü ortaya çıkmaya başladı.

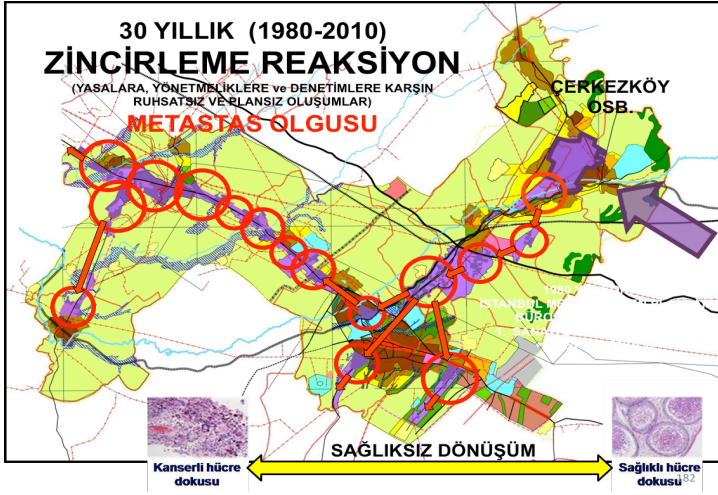
Genellikle kentli olma bilincinin yerleşmediği toplumlarda bir özellikten söz edilebilir. Bir eylemin ya da olgunun sonucunu görmeden önceden söylenenlere pek inanmaz. Trakya Alt Bölgesinde yaşanan birinci desantralizasyonun sonuçları açıkça ortada olmasına karşın tarım toprakları üzerinde yaratılan kirlilik ve tarımsal alanların yitirilmesi ve Çorlu - Çerkezköy yerleşmelerinde yaşanan sağlıksız toplumsal ve fiziksel yapılaşmalar ikinci desantralizasyonun etkileri sonucunda bu sınırların aşularak tüm Trakya'da etkili olacağına göstergesidir. Birinci desantralizasyon sonucu bunlar yaşandıktan sonra ikinci dalgada neler olabileceği aşağıdaki haritalarda görülmektedir.

1980 YILI ONANLI İSTANBUL METROPOLİTEN ALAN PLANI KARARI SONRASI İSTANBUL SANAYİNİN DESANTRALİZASYONUNUN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ ÇERKEZKÖY ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ve ETRAFINDA

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

GELİŞEN KAÇAK SANAYİ YAPILAŞMASININ BÜYÜK KARIŞTIRAN - LÜLEBURGAZ DOĞRULTUSUNDA TRAKYA ALT BÖLGESİNİN İÇLERİNE DOĞRU TARIM TOPRAKLARINI YOK EDEREK GELİŞME EĞİLİMİ

Yukarı Yoncalı'dan başlayarak Çerkezköy ve E5 üzerinde Lüleburgaz'a doğru uzanan sanayi yapıları önceleri köy izinleri ile ya da ahır, tarımsal depo ve benzeri izinlerle kaçak olarak yapılaşmış ve daha sonra yapılan mevzii planlarla yasallaştırma yoluna gidilmiştir. Doğrudan kaçak sanayi yapıları da gerçekleştirilmiştir. Bu yapılaşma ciddi büyük sanayi kuruluşlarını içermektedir. Bunların tümü Trakya'da yaşanan kirliliğin ana unsurlarını oluşturmaktadır. Böyle bir olay yaşandıktan sonra bunları denetleyemedikten sonra yenilerine nasıl olur verilebilir?

Trakya Üniversitesi Planlama Grubu Planlama çalışmasını sürdürürken ilk toplantıda bu oluşumların nasıl oluştuğu ve 900 küsur sanayinin her birinde arıtma tesislerinin bulunmasına karşın dönemin il yöneticisine Ergene Nehirinin nasıl bu hale geldiği sorulmuş ve etkin bir denetlemenin yapılamamış olduğu anlaşılmıştır. Bu denetimsizliğin yalnızca bu bölgeye mahsus olmadığı tüm ülkede yaşana bir süreç olduğu biliniyordu.

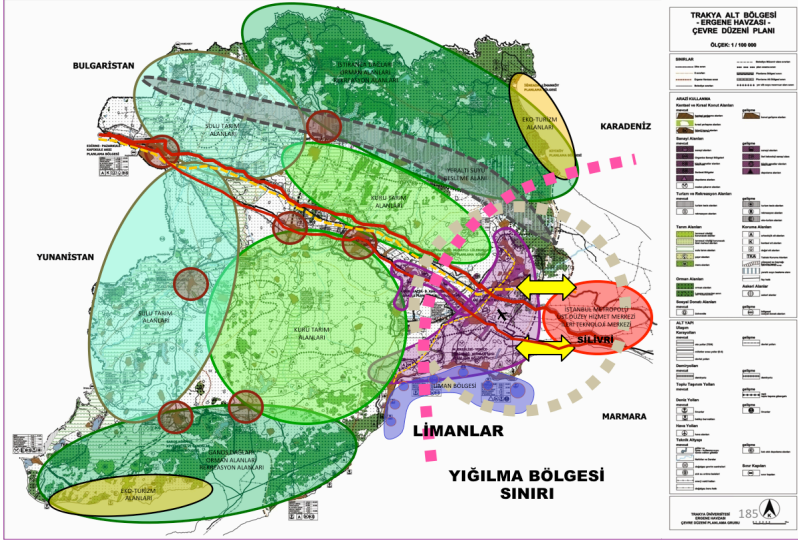
Trakya Üniversitesi Planlama Grubunun yaptığı plan ilke ve kararları ile İMP'nin yaptığı revizyon plan ilke ve kararları arasında örtüşmeyen birçok farkı plan raporları incelendiğinde açıkça görülmektedir. Bunlardan en önemlisinin tüm Trakya topraklarını, tarımını ve su kaynaklarını dolayısı ile eko sistemi ve yaşayanları olumsuz etkilemekte olan Ergene Nehrinin kirliliğini önleyecek, toprakların kirliliğini önleyecek ve su kaynaklarının kirliliğini önleyecek 3 adet yaşamsal projenin örgütlenme yapısı ile birlikte önerilmiş olmasıdır. Bunlardan ilki bir an önce denetlenemeyen bireysel arıtma tesisleri yerine genel arıtmaların kurulması ve kirliliği üretenlerin de yatırım, örgüt ve denetleme mekanizmaları içinde yer alması idi. İkinci proje vahşi çöp toplama sistemleri ile tarımsal alanların, toprağın ve yeraltı su kaynaklarının kirletilmesini önlemek üzere çağdaş çöp toplama sistemlerinin kurulması idi. Üçüncü proje ise kontrolsüz olarak kuyularla gerçekleştirilen su temininin gelecekteki gereksinimler dikkate alınarak su kullanım sisteminin işletmeler yolu ile dağıtılması ve geri dönüşümü sağlama olanağı ile suyun tekrar satılır ya da diğer kullanım alanlarına verilmesi sistemi idi.

2004 ve 2011 arasında aradan 9 yıl geçmesine karşın bu konuda Çevre Bakanlığında hiçbir girişimin yapılmadığı ibretle izlendi. Burada suyu kullanan ve kirletenlerin, sanayilerin, belediyelerin ve merkezi yönetimin üçlü olarak bu işi yönetebilecekleri bir sistem önerilmekteydi. Bu projelerin hiç birisi ciddiye alınmadı ve yapılmadı. Şu anda mevcut arıtma tesisleri ile Ergene Nehri kirlenmeye devam ediyor. Bu da yetmiyor. Verimliliği biten kuyular yolu ile bilinçsizce atık sularla yer altı suyunun da kirletildiğine dair söylentiler bulunmaktadır. Sonuç olarak plan müellifi olarak önerilen 3 projenin dikkate alınmadığı görülüyor. Bu denetimsizlikler zincirleme reaksiyonlara neden oluyor. Türkiye'deki denetimsizlik zincirleme bir reaksiyon şeklinde geliyor. Ben buna zincirleme reaksiyon diyorum. Çerkezköy- Çorlu bölgesindeki gelişmelerde denetimli sanayinin bu bölgede yer almasına yönelik ilk kıvılcımı OSB yaptı. Ancak bu kümelenmenin yarattığı dışsal ekonomiler kuralı

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

sonucu denetlenemeyen bir sanayi metastazı yaşandı. Ben bu Çorlu - Çerkezköy sanayi bölgesindeki oluşuma metastaz diyorum. Bu Çerkezköy'deki olan Türkiye'de ilk değil benzer olay İstanbul'da da yaşanmıştır.

TRAKYA ALT BÖLGESİ - ERGENE HAVZASI ÇEVRE DÜZENİ PLANI

2004 YILI ONAYLI TRAKYA ÜNİVERSİTESİ, PLANLAMA GRUBU ÇEVRE DÜZENİ PLANI

Trakya Üniversitesi, "Trakya Alt Bölgesi, Ergene Havzası Çevre Düzeni Planlama Grubu'nun gerçekleştirdiği planda şekilde görüldüğü gibi yay şeklinde Çorlu - Çerkezköy arasındaki sanayi kümelenmesinin Trakya'nın derinlerine girmesi engellenmek istenmiş ve sanayinin bu bölgede önerilen 3 proje ile düzenli ve sağlıklı hale getirilmesi öngörülmüş ve planlama stratejileri de bu yönde geliştirilmiş idi.

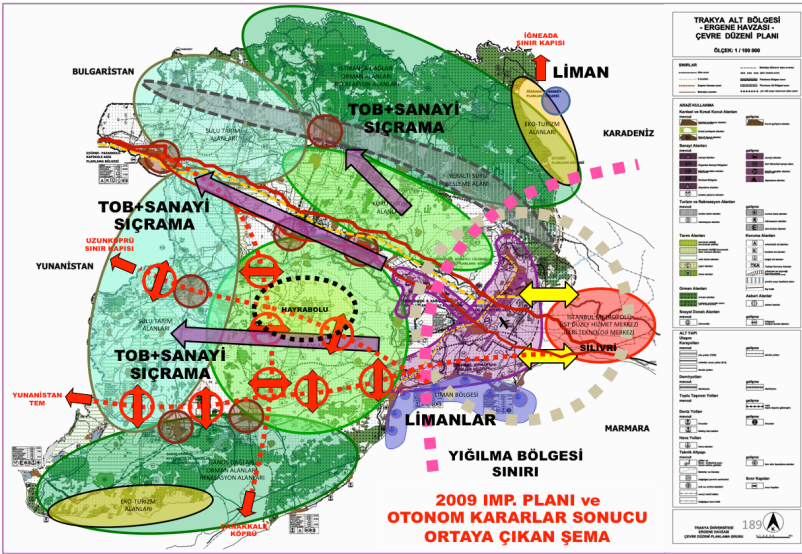
İMP'nin yaptığı planın aşağıda verilen şematize edilmiş şekilde temel karar ve ilkelerini görülmektedir. Her iki planın şematize edilmiş ilke ve kararlarını gösteren şemalar karşılaştırılmalı olarak değerlendirildiğinde en genel hatları ile yaklaşım benzerlikleri ve farkları çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Başta revizyon yapıyoruz diye yola çıkan İMP., üniversite

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

planlama grubunun bilim kurumuna yakışır bir şekilde bütün bilgileri bu kurumla paylaşmış olmasına ve kullanılmasına olanak tanınmasına karşın üniversitenin planı ve ekibi bilim insanlarına yakışmayacak saygısız nitelendirmelerle eleştirilmiştir ve daha sonra da revizyon sözcüğü kaldırılarak aşağıda gördüğünüz plan lejandında doğrudan sanki yeni bir plan yapıyormuşçasına “Trakya Alt Bölgesi - Ergene Havzası - Çevre Düzeni Planı” adıyla belgelemiştir.

Bu planlama çalışmasında üniversite planlama grubu, bölgenin özelliklerine göre plan kararlarını oluşturmadan önce yaşamsal kaynaklara dayalı kırmızı çizgileri belirlemiş ve bölgenin kalkınmasında-gelişiminde çatışan ekonomi-eko sistem bütününe koruma-kullanma dengelerinin bu çizgiler bağlamında değerlendirilmesi ile ve bunun da sürdürülebilir olması ile çözümlenebileceğini temel ilke olarak benimsemiştir.

TRAKYA ALT BÖLGESİ - ERGENE HAVZASI ÇEVRE DÜZENİ PLANI

2009 YILI ONAYLI İSTANBUL BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYESİ, İSTANBUL METROPOLİTEN PLANLAMA ve KENTSEL TASARIM MERKEZİ - İMP. nin YAPTIĞI, TRAKYA ALT BÖLGESİ - ERGENE HAVZASI - ÇEVRE DÜZENİ PLANI

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

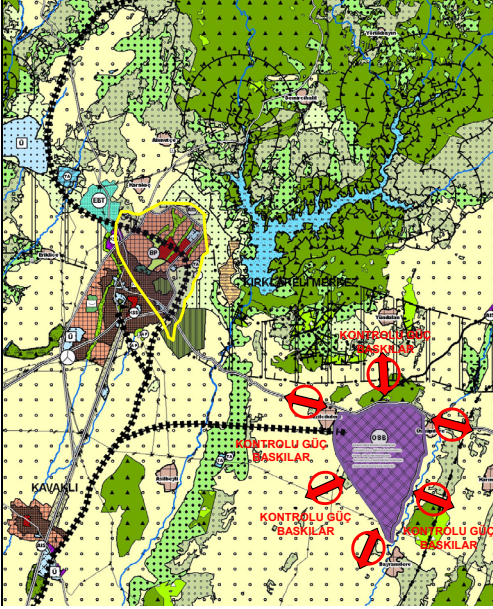
İMP'nin planında şekilde görülen oklarla gösterildiği gibi sanayi Trakya'nın derinliklerine doğru girmektedir. Ayrıca Trakya'nın içerisinde açılması önerilen doğu-batı ve kuzey-güney doğrultularında çeşitli yollarla tarım alanları bölünmekte ve tarım dışı gelişmelere çanak tutulmaktadır.

“İSTANBUL İLİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI” bağlantılı 2009 yılı onaylı **“TRAKYA ALT BÖLGESİ - ERGENE HAVZASI 1/100.000 ÖLÇEKLİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI”** kapsamında **İKİNCİ “SANAYİ, LOJİSTİK, LİMAN, ULAŞIM ALTYAPI PROJELERİ” DESANTRALİZASYONU İLE TRAKYA'DA NELER YAŞANACAK ????** Bu plana ve raporlarına ulaşılarak çok ayrıntılı bilgilenme olanağı bulunmaktadır. Burada tüm planın anlatımı söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle bölge için olumsuzluklar yaratacak çok önemli gördüğümüz birkaç örnekle yetinmenin uygun olduğunu düşünmekteyim.

EDİRNE ve KIRKLARELİ' nde YENİ ÇERKEZKÖY'LER ve KONTROLSÜZ GELİŞEN SAĞLIKSIZ BİR YAŞAM ÇEVRESİ Mİ YARATILMAK İSTENİYOR ?

Bir örnek vermek istiyorum: Kırklareli kenti, yaşam ortamı ve biçimi bağlamında yavaş kent olma niteliğine sahiptir. Bu asla geri kalmak anlamına gelmez. Çünkü çok değerli orman alanlarına, kıyılara sahip. Bu potansiyeller özellikle doğadan koparak yetişen nesiller için önemli hale gelen eko-turizm yapılacak alanları içermektedir. İğneada ve Kıyıkköy'de sezon sınırlı olmasına karşın çok değerli sahiller yer almaktadır. Bunun yanı sıra tarihi-kültürel değerleri ile de “yavaş kent” olma özelliklerinin hepsine sahip. Oysa İMP. uzun zamandır dolmayan mevcut Organize Sanayi Bölgesinin 1200 hektarlık bir büyüklüğe ulaşmasını önermiştir. Çerkezköy örneğinden ders alınmadığını göstermektedir. Bu önerilen sanayi alanının bulunduğu bölge aynı zamanda mera alanlarına denk gelmektedir.

AYMAZLIK

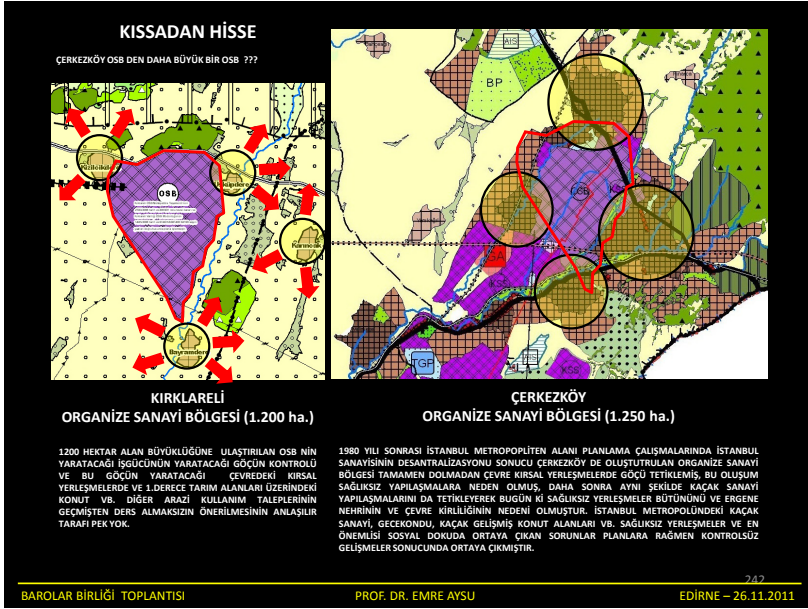
Kırklareli İli Merkez İlçe ve Lüleburgaz İlçesi, hizmet ve nüfus büyüklüğü açısından işlevini koruyan ve çevresindeki yerleşmelere hizmet veren, hizmetler sektörünün yoğunlukta olduğu, Trakya Alt-bölgesi merkezler kademelenmesi içerisinde 2.kademe merkez olarak geliştirilecektir. Bu ilçeler, öncelikle sanayi gelişiminin yol açacağı nüfus birikimi ve hizmet sektöründeki yoğunlaşma ile gelişmesi öngörülen merkezler olacaktır.

PLAN KARARI SON DERECE YANLIŞ BİR ÖNGÖRÜDÜR. BU KARARIN YARATACAĞI SORUNLARI ÇORLU-ÇERKEZKÖY AKSINDA GÖRMEKTEYİZ.

Şekil-39 Kırklareli OSB. Alanının Çevresel Etkileri ve Kırklareli Yerleşmesi ile Karşılaştırması; Kırklareli Yerleşmesinin (meskun ve gelişme alanı) yarısı büyüklüğünde bir alan OSB. olarak geliştirilmektedir.²³⁸

YAVAŞ KENT OLMAYA ADAY KIRKLARELİ KENTİNDE, MEVCUT ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNİN İMP. PLANI İLE BÜYÜTÜLME ÖNERİSİ, OLASI ÇEVRESEL ve TOP-LUMSAL ETKİLER ?

Aynı zamanda bu bölgede 1.2.3. sınıf tarım toprakları bulunmakta ve 3 köşesinde de 3 köy var. Kuzeyinde ise bir gölet yer almaktadır. Kırklareli Organize Sanayi Bölgesi ile Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesini karşılaştırdığımızda hemen hemen eşit büyüklüktedir.

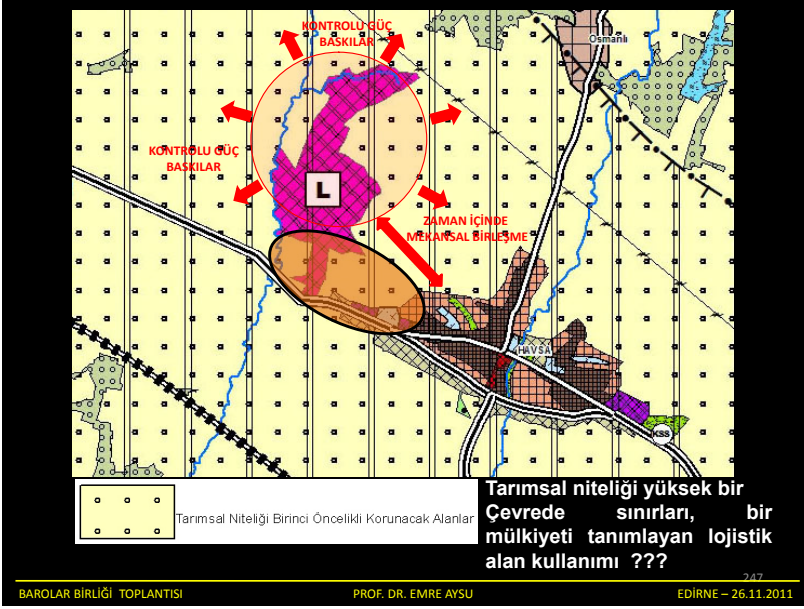

MEVCUT ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNİN İMP. PLANI İLE BÜYÜTÜLME ÖNERİSİ, OLASI ÇEVRESEL ve TOPLUMSAL ETKİLER, ÇERKEZKÖY ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI ?

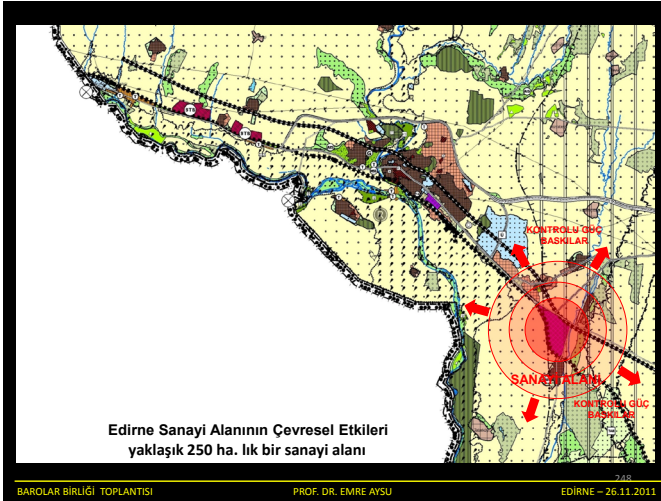
İMP. nin planında Edirne Havsada tarımsal özelliği olan bir çiftliğin mülkiyet sınırları ile Lojistik Alan olarak işaretlendiği görülmektedir. Bu bölge de kentle birleştirilmiştir. Tarımsal üretimin sürdürülmesi gereken bir çiftlik alanı çeşitli amaçlarla kullanılacak olan Lojistik Merkeze dönüştürülmüştür.

Aynı şekilde Edirne’de üniversitenin karşısında, 250 hektar büyüklüğünde bir alanın Sanayi Alanına açılması,

Üniversite ile kent merkezi yerleşim alanı arasına yerleştirilmiş TOKİ konut alanı ve bu ve buna benzer birçok projeden söz edilebilir.

EDİRNE - HAVSA'DA TARIMSAL NİTELİĞİ BİRİNCİ Sİ-
NIF OLAN BİR ÇİFTLİĞİN LOJİSTİK MERKEZE DÖNÜŞTÜ-
RÜLMESİ ?

EDİRNE'DE ÜNİVERSİTENİN KARŞISINDA 250 HEKTAR-
LIK SANAYİ ALANI ÖNERİSİNİN ÇEVRESEL ETKİLERİ ?

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Sonuç olarak Trakya Alt Bölgesinde koruma-kullanma dengelerinin kurulması, topraklarının ve sularının geleceğe taşınması, toplumsal deformasyonların önlenmesi ve özetle sürdürülebilir bir kalkınma-gelişme modeli için mücadele edilmesi vazgeçilmezdir. Hem ülke, hem bölge eko-sistemi ve insanı için mücadele etmek durumundayız. Kuşkusuz ki bu hukuk kuralları ve yasalar çerçevesinde olacaktır ve olmalıdır. Anayasamızda çevre ve insan hakları tanımlanmış ise buna uymayan gelişmeler söz konusu oluyorsa bir bilim insanı ve sıradan bir vatandaş olarak bu mücadelenin içinde olmak durumundayız.

Bilim insanları olarak, adaleti temsil eden hukukçular olarak toplumsal sorumluluğumuzun olduğunu unutmamamız gerekir. Ben bu konuları yalnızca derslerde öğrencilere anlatmıyorum. Eğer bilim ve meslek alanımla ilgili yanlış giden bir şeyler varsa bunu toplumla paylaşmak durumundayım. Çünkü gelecek bizim, hepimizin, çocuklarımızın. Bu, sınırlı yaşam kaynaklarının, kaybedildiğinde yerine yenisini üretemeyeceğimizi bir türlü kavrayamadığımız yaşam alanımız olan yerküreden başka gidecek yerimiz yok. O zaman nedir? nedendir? ne uğrunadır? bu yok etme hırsı?

Toplumun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için her türlü eylemimizi planlı bir şekilde gerçekleştirmemiz önem taşımaktadır. Bu nedenle geleceğe yönelik planlama politikaları, buna bağlı planlar son derece önemlidir. Maalesef her eylemimizi rant odaklı çözmeye kalkar ve bütün değerler sistemini de bu yaklaşıma göre şekillendirmeye çalışırsak ve günü birlik yaşamayı benimsersek insanlığa ve doğaya karşı en büyük ihanetin içinde oluruz.

Toplumun ve ülkenin kalkınmasının, gelişmesinin ve büyümesinin toprak rantı üzerinden olamayacağını artık anlamamız gerekmektedir. Kentlerimizde yaşanan plansız, otonom kararlarla ya da noktasal değişikliklerle yapılan yatırım faaliyetleri için öne sürülen gerekçelerde ülke ya da kent ekonomisini düzeltmek, kalkındırmak, geliştirmek v.b. gibi kavramları sıkça duyuyor ve belediye billboardlarında da izliyoruz. Oysa ülke ya da kentin, sürdürülebilir bir şekilde, toprak rantı üzerinden

geliştirildiği hangi dünya örneğinde görülmektedir? Ülke ya da kentin kalıcı ve sürdürülebilir gelişmesinde üretim esastır. Sanayi ve tarımsal üretim. Üretim kalkınma için vazgeçilmezdir. Üretim aynı zamanda istihdamı da çözer. Böylece hem kendiniz için üreteceksiniz hem de dış pazarlara yönelerek artı değerler kazandıracaksınız. Bunu gerçekleştirirken yaşamsal değerlerimizi koruyamaz isek yakın bir gelecekte ne içecek su bulabileceğiz, ne de üretim yapacağımız toprak ve sağlıklı yaşacağımız ortam, tüm araştırmalar bunu göstermektedir.

TRAKYA'DA PLANLAMA VE HUKUKİ SÜREÇ

Av. Coşkun MOLLA*

Özet: *Trakya'da yaşanan çevre sorunları ve yaşana Planlama ile birlikte bunu izleyen yargı süreci ülkemizdeki diğer bölgelerin Çevre Düzeni planlaması bağlamında örnek olacak nitelikler taşımaktadır. Trakya'da sürdürülebilir, çevre ve doğa ile uyumlu bilimsel verilere dayalı kalkınma için yıllardan beri süren çevre mücadelesine hukuki destek verilmiştir. Yaptığımız çalışma ve deneyimlerimiz ülkemizin diğer bölgelerinde yapılacak Havza veya Bölge Planlamaları için nitelikli ve kapsamlı bir model oluşturacak özellikler taşımaktadır.*

Trakya'da yaşanan tarım arazisi kayıpları ve çevre kirliliği, bu coğrafyamızda bir Planlama yapılmasını vaz geçilmez kılmıştır. Planlama ve Plan uygulama sürecinde yapılan ve yaşananlara karşı başlatılan zorunlu yargı sürecinin ayrıca ve önemle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Trakya'yı tanıtan herhangi bir kaynağı okuduğumuzda "Ergene Nehri'nin suladığı bereketli ovalar" olarak betimlenmektedir. Trakya Havzası toprak kalitesi ve verimlilik bakımından sadece Türkiye'de değil dünyada sayılı havzalardan biridir. Ancak, bunun artık doğru bir tanımlama olmadığı açıktır. İstanbul da bulunan özellikle kirlletici ve suya dayalı sanayinin 1980 yıllarından başlayan birinci desantralizasyonu ile birlikte Çerkezköy- Çorlu- Tekirdağ aksı yoğun ve kaçak sanayi yapılaşmasına maruz kalmıştır. Tamamen plansız bir şekilde gelişen bu sanayi Ergene havzasında çok ciddi kirliliğe yol açmıştır. Ergene nehir olma özelliğini kaybetmiş, debisi beş kat artarak doğal atık su kanalı görevini görmeye başlamıştır. Gelişen çevre bilinci ile birlikte 1990lı yılların sonlarında Ergene nehrindeki kirliliğin önlenmesi ve ayrıca plansız, kaçak sanayileşmenin de artmasını önlemek amacıyla Çevre Bakanlığı ile Trakya Üniversitesi arasında imzalanan protokol gereğince Trakya Alt Bölgesi 1/100.000 ölçekli Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı çalışmaları başlamıştır. Dönemin Trakya

---

* Edirne Barosu önceki Başkanı

Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Osman İNCİ'nin olağanüstü çabaları ve gösterdiği özveri ile Trakya'da yapılan planlama bölgenin çevre sorunlarını çözümünü ve geleceğinin belirlenmesi için önemli bir olanak sağlamıştır. Bu planlama adeta Trakya'nın Anayasası olarak toplum tarafından benimsenmiş ve kabul görmüştür.

Trakya Üniversitesi tarafından başlatılan Planlama çalışmalarına bilim insanları, meslek odaları, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler de katkı sağlayarak örnek bir birliktelik ve katılımçılık sağlanmıştır. Toplumun her kesimi: bilim insanları, merkezi ve yerel yöneticiler, en önemlisi toprağı kullanan üreticiler de planlamada yer alarak kendi gelecekleri hakkında karar alma hakkını kullanmışlardır.

Bu anlayış içinde Edirne Barosunu temsilen şahsen görev alırken hukuk grubunda Av. Rifat Çulha, Av. Güneş Gürseler, Av. Bülent Kaçar ve Doç. Dr. Müslüm Akıncı Planlama sürecine katkı sunduk. Hukuk grubu çalışmalarında öncelikle çevre konusundan mevcut Hukuki düzenlemeleri, yaşanan sorunlar karşısında izlenen yargı yollarını, Çevreyi korumakla yükümlü olan kuruluşların uygulamaları konusunda raporlar hazırladı.

Ülkemizde çevre korunmasına ilişkin Yasal düzenlemelerin yeterli olduğu halde ilgili kuruluşlar tarafından gerekli İdari ve Cezai yaptırımlara başvurulmadığını görmek kabul edilemez. Hukuk Grubu olarak diğer önemli görevimiz Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı'nı yönetecek ve çevreyi koruyarak çevre-ekonomi düzeneğinin kuruyacak Yönetim şeklini belirlemektir. Bu doğrultunda Planın uygulanması amacıyla Trakya Kalkınma Birliği (TRAKAB) Tüzük taslağı hazırlandı.

Bu taslakta temel amaç: Planlama çalışmalarında olduğu gibi yönetimde de katılımçılığın sağlanmasıdır. Tüzük gereğince oluşacak yönetimde merkezi ve yerel yönetim temsilcileri ile birlikte yerel unsurlara da (meslek odalarına, sivil toplum örgütlerine) yer verilerek planlama ve ekoloji-ekonomi dengesinin korunmasında yerel parlamento oluşturmaktır. Bölge yaşayanlarının kendi geleceği hakkında kendisinin karar verece-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ği yönetim anlayışı geliştirmek istenmiştir. Ayrıca Trakya'daki uzman kuruluşların da danışma kurulları olarak sorumluluk almaları öngörülmüştür. Ancak tüm çabalara ve bunca emeğe karşın hazırladığımız Tüzük ile benzerliği olmayan bir TRAKAB tüzüğü çıkarıldı, ayrıca 13.07.2004 tarihinde onaylanan plan da her yıl değişiklikler yapılmaya başladı ve nihayet "revizyon" adı ile iptal edildi.

Bu süreçte çok ciddi hukuk mücadelesi verildi ve halen devam etmektedir. Yapılanları ve hukuki süreci paylaşmak vazgeçilmezdir. Bu süreci hukuki olarak irdelemek ve verilen mücadeleyi belgeleştirmek gelecek açısından önemlidir. Ana başlıklar ile sunmak isterim.

Ergene çevre düzeni planı:

Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı (Trakya Alt Bölge Planı) bir koruma planıdır. Su, toprak ve sanayi yerleşmesi eşgüdümünü esas alan yaşam planıdır. Temel amacı Trakya'da sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Trakya Üniversitesi tarafından yapılan planda çevre, su ve toprak özellikleri korunarak çevre-ekonomi düzeneği kurulması amaçlanmıştır.

Çevre Bakanlığı Trakya Üniversitesi öncülüğünde hazırlanan planı 13.07.2004 tarihinde onayladı ve ayrıca yine Üniversite'nin ücret almaksızın hazırlamış olduğu Çerkezköy-Çorlu-Marmaracık-Büyükkarıştıran-Muratlı 1/25.000 ölçekli planı da 11.09.2004 tarihinde onayladı.

Planın uygulaması amacıyla Trakya Kalkınma Birliği (TRAKAB) kuruldu ancak bu bizlerin tüzüğünü hazırladığımız çalışmadan çok farklı bir oluşumdu. TRAKAB 2005 yılından başlayan bir dizi toplantılar yapan bir danışma kurulu oluşturdu. Bu kurul bakanlıkça onaylanan planı yeniden gözden geçirdi. Bu danışma kurulu onaylanan planı inceleme görevi üstlendi ve bir **rapor** hazırlayarak planın yenilenmesini önerdi ve bunu esas alan plan karşıtı çalışmalar başladı.

Plana karşı başlatılan kampanya içinde yer alan ve planı küçümseyenler arasında: planın altında imzası olanlar, bazı

belediye başkanları, proje ekibinde görev almak isteyip de alamayanlar, görev yapmak için bazı taleplerde bulunanların bulunması sürpriz sayılmamalı. Ülkemizde bu tür davranışta bulunanlar hep olagelmıştır.

Sonuçta 1/100.000 ölçekli bölge planını uygulamaktan sorumlu TRAKAB 1/25.000 ölçekli planların yapım ihalesine çıktı,

İhalede en düşük rakam 374.000 TL, en yüksek rakam 1.111.000 TL'dir.

Ortalama 600.000 TL olan ihale iptal edildi.

Onaylı planda revizyon yapmak ve İstanbul planına uyumlulaştırmak amacıyla bu kez protokol ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne (İBB) 2.600.000 TL bedelle verildi. Belediyenin bir şirketi olan İSTANBUL METROPOLİTAN VE KENTSEL TASARIM Merkezince yapılacak işin 2.000.000 TL.sı İBB tarafından ödenecektir.

Protokol gereği 31.12.2007'de bitirilmesi gereken çalışma 20 ay gecikerek bitirildi. 1 yılda bitmesi gereken 1/25.000 ölçekli planlar 28 ay sonra 2010 Nisan'da illere gönderildi.

İBB tarafından İstanbul Metropolitan Planlama ve Kent-sel Tasarım Merkezi'ne(İMP) yaptırılan revizyon (!) planı 24.08.2009'da onaylandı. 1 yıl sonra bu plandan 27 değişiklik ve 4 ekleme yapıldı. Bu da 01.07.2010 tarihinde onaylandı. Do-layısı ile yeni bir süreç başladı. Son değişikliklere de bakanlık düzeyinde itirazda bulunularak yeni hukuki süreç başlatıldı. Görüldüğü üzere planlar durmadan değişmekte ama neden değiştiği bilinmemektedir. Trakya Üniversitesi'nin yaptığı plan dışında, İMP tarafından yapılan planlar yılda birkaç kez değiş-mektedir. Bu planlamada bir ciddiyet olabilir mi?

24.08.2009 tarihli "Trakya Alt Bölge Ergene Havzası Reviz-yon Çevre Düzeni Planı" hükümlerinde neler değişti?

1) Trakya Üniversitesi'nin yaptığı çevre düzeni planı tamamen iptal edildi.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

- 2) Üniversite'nin denetim yetkisi kaldırıldı. (8.madde)
- 3) Üniversite'nin ismi silindi.
- 4) Yeni sanayi alanları açılmakta.
- 5) Kaçak sanayi işletmelerine örtülü af getirilmekte.
- 6) Tarımsal Alt Bölgeler (TAB) ve Tarımsal Organize Bölgeler (TOB) kurulacak. (Son ilavelerle toplam 36 adet)
- 7) Limanlar kurulacak/büyütülecek.
- 8) Lojistik merkezleri gelecek
- 9) Mera alanları talan edilecek (OSB, sanayi, lojistik, TOB ve TAB)
- 10) Katı ve sıvı atıklara yönelik hiçbir önlem yoktur.
- 11) Ergene kirliliğine yönelik hiçbir önlem yoktur.
- 12) Trakya sularının yönetimine yönelik hiçbir ilke belirlenmemiştir.
- 13) Trakya suları entegre sisteme alındı.
- 14) Nüfus artışı gizlendi.
- 15) Çayır-mera alanları risk altında
- 16) İstanbul Boğazı'na 3. köprü yapılması her iki plana da işlenmemiştir.
- 17) Edirne-Havsa-Uzunköprü-Çanakkale yolu Tekirdağ-İpsala-Avrupa yolu işlenmemiştir
- 18) İstanbul'un ikinci desantralizasyonu gizlenmiştir
- 19) Sanayi aksı Trakya'nın derinlerine uzanmaktadır.

Bu plan hukuken geçersizdir. Nedenlerini şöyle açıklayabiliriz:

- a) TRAKAB Genel Kurulu yönetim kuruluna ve Başkanlığa

“revize” etme yetkisi vermemiştir. Verilen yetki 1/25.000 ölçekli planların ihale ile yaptırılmasıdır.

b) Protokol yapıldığı tarihte (25.12.2006) İstanbul’un onaylanmış ve yürürlükte olan 1/100.000 ölçekli planı yoktu. Olmayan plana uyumlulaştırma nasıl olur? (17.07. 2009 İstanbul 1/100.000 ölçekli plan onaylandı, Trakya Planı 13.07.2004 tarihinde onaylanmıştı.)

Ayrıca 24.08.2009 tarihinde onaylanan revizyon planı yürürlükteki yasalara aykırıdır.

- 1) 2872 sayılı Çevre Kanunu’na
- 2) 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu’na
- 3) 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’na
- 4) Mera Kanunu’na aykırıdır.

Çevre Kanunu’na (2872) aykırı hükümler taşımaktadır.

Madde 3 - (Değişik: 26/4/2006-5491/3 md.)

f) Her türlü faaliyet sırasında doğal kaynakların ve enerjinin verimli bir şekilde kullanılması amacıyla atık oluşumunu kaynağında azaltan ve atıkların geri kazanılmasını sağlayan çevre ile uyumlu teknolojilerin kullanılması esastır.

g) Kirlenme ve bozulmanın önlenmesi, sınırlandırılması, giderilmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan harcamalar kirleten veya bozulmaya neden olan tarafından karşılanır.

.....

Madde 11 - (Değişik: 26/4/2006 - 5491/8 md.)

Üretim, tüketim ve hizmet faaliyetleri sonucunda oluşan atıklarını alıcı ortamlara doğrudan veya dolaylı vermeleri uygun görülmeyen tesis ve işletmeler ile yerleşim birimleri atıklarını yönetmeliklerde belirlenen standart ve yöntemlere uygun olarak arıtmak ve bertaraf etmekle veya ettirmekle ve öngörülen izinleri almakla yükümlüdürler.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Faaliyetlerin durdurulması:

Madde 15 - (Değişik: 26/4/2006 - 5491/12 md.)

Bu Kanun ve bu kanun uyarınca yayımlanan yönetmeliklere aykırı davrananlara söz konusu aykırı faaliyeti düzeltmek üzere bakanlıkça ya da 12. maddenin birinci fıkrası uyarınca denetim yetkisinin devredildiği kurum ve merciler tarafından bir defaya mahsus olmak üzere esasları yönetmelikle belirlenen ve bir yılı aşmamak üzere süre verilebilir.

Faaliyet; süre verilmemesi halinde derhal, süre verilmesi durumunda, bu süre sonunda aykırılık düzeltilmez ise Bakanlıkça ya da 12. maddenin birinci fıkrası uyarınca denetim yetkisinin devredildiği kurum ve merciler tarafından kısmen veya tamamen, süreli veya süresiz olarak durdurulur. Çevre ve insan sağlığı yönünden tehlike yaratan faaliyetler süre verilmeksizin durdurulur.

Süre verilmesi ve faaliyetin durdurulması, bu kanunda öngörülen cezaların uygulanmasına engel teşkil etmez.

Bu çevre kanununun hükümlerine karşın kirleticilerin tespiti ve 1 yıl süre verilerek gerekli önlemleri almaları öngörülmektedir.

Plan yasalara dayanılarak yapılır. Plan yasanın üstünde değildir.

Halen Ergene Nehri kirliliğine yönelik hiçbir önlem alınmamıştır. Halk ve sivil toplum örgütleri son 6 yıldır yılda bir kaç kez toplantı ve yürüyüş düzenlemektedir.

Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu (5403) aykırılıkları:

Madde 13 - Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, diki-li tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı

dışında kullanılamaz. Ancak, alternatif alan bulunmaması ve Kurulun uygun görmesi şartıyla;

- a) Savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçlar,
- b) Doğal afet sonrası ortaya çıkan geçici yerleşim yeri ihtiyacı,
- c) Petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetleri,
- ç) İlgili bakanlık tarafından kamu yararı kararı alınmış madencilik faaliyetleri,
- d) Bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plân ve yatırımlar,
- e) (Ek bent: 31/01/2007-5578 S.K./3.mad) Kamu yararı gözetilerek yol altyapı ve üstyapısı faaliyetlerinde bulunacak yatırımlar,
- f) (Ek bent: 26/03/2008-5751S.K./1.mad) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun talebi üzerine 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımı ile ilgili yatırımları,
- g) (Ek bent: 26/03/2008-5751S.K./1.mad) Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımları, İçin bu arazilerin amaç dışı kullanım taleplerine, toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile Bakanlık tarafından izin verilebilir. (Ek cümle: 31/01/2007-5578 S.K./3.mad) Bakanlık bu yetkisini valiliklere devredebilir.

Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri dışında kalan tarım arazileri; toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile valilikler tarafından tarım dışı kullanımlara tahsis edilebilir.

Tarımsal amaçlı yapılar için, projesine uyulması şartıyla ihtiyaç duyulan miktarda her sınıf ve özellikteki tarım arazisi valilik izni ile kullanılır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Birinci fıkranın (c) ve (ç) bentleri kapsamında izin alan işletmeciler, faaliyetlerini çevre ve tarım arazilerine zarar veremeyecek şekilde yürütmekle ve kendilerine tahsis edilen yerleri tahsis süresi bitiminde eski vasfına getirmekle yükümlüdürler.

Bu madde kapsamında valiliklerce verilen kararlara yapılan itirazlar, Bakanlık tarafından değerlendirilerek karara bağlanır.

Tarım arazilerinin korunması ve amaç dışı kullanımına dair uygulamaların usul ve esasları tüzükle düzenlenir.

Mutlak tarım arazisi niteliğinde olan, kentin merkezinde konutlara cephe, üniversite yerleşkesine 1700 metre mesafede üniversite su kuyularına 2000 metre mesafede olan mutlak tarım arazisi (2511 dekar) sanayi bölgesi olarak ayrılmıştır.

Trakya Üniversitesi, 1100 yataklı hastanesi ve bazı Fakülteleri hem yer altı suları ve hem de hava kirliliği açısından risk altındadır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na (5846) aykırıdır.

I - İlim ve Edebiyat Eserleri:

Madde 2 - İlim ve edebiyat eserleri şunlardır:

1 . (Değişik bent: 07/06/1995 - 4110/1 md.) Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları,

2. (Değişik bent: 07/06/1995 - 4110/1 md.) Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri.

3. Eserde Değişiklik Yapılmasını Men Etmek:

Madde 16 - Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut

eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.

Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görölen değiştirmeleri eser sahibinin hususi bir izni olmaksızın da yapabilir.

(Değişik fıkra: 03/03/2001 - 4630/9. md.) Eser sahibi, kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirilmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür.

Trakya Alt Bölge Çevre Düzeni Planı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 2/1-3 bentleri uyarınca İlim ve Edebiyat Eseridir. Eserin sahibi Trakya Üniversitesi'dir.

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından gerek planda yapılan değişiklikler ve gerekse revizyon süreçlerinde üniversiteden olur alınmamıştır.

Ayrıca Danıştay 6. dairesi (E. No 2005/1411) kararı uyarınca eser sahibinin izni olmadığı sürece planda değişiklik yapılamaz.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 2005/15 nolu genelgesi de bu yöndedir.

Mera Kanunu'na (4342) aykırılıklar :

Mera Kanunu gereğince meralar; özel mülkiyete geçirilemez, amacı dışında kullanılamaz, zaman aşımı uygulanamaz, sınırları daraltılamaz. Ancak, kullanım hakkı otlatma amacı ile kiralanabilir.

Ayrıca Revizyon Planı 2.10.35 başlığında kaçak sanayi kuruluşlarının organize sanayi bölgelerine taşınmaları, taşınmayanların ise işgal ettikleri fiziki mekan büyüklüğü kadar alanı tarıma kazandırmaları halinde yasallaşmaları öngörülmektedir. Bu kaçak sanayi kuruluşlarına gizli aftır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Birçok yönü ile hukuka aykırılıklar içeren “Revizyon planı”nın iptali amacıyla Başlatılan hukuk mücadelesi sürmektedir. Planın iptali için Danıştay’a dava açıldı.

YÜRÜTMİYİ DURDURMA TALEPLİDİR

DANIŞTAY BAŞKANLIĞI'NA

Sunulmak üzere
EDİRNE İDARE MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

DAVACILAR : OSMAN İNÇİ

VEKİLLERİ : Av. Coşkun MOLLA

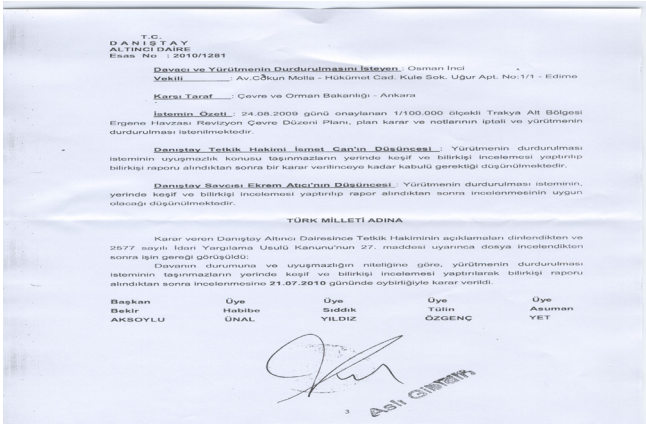
DAVALI : T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı - ANKARA

DAVA KONUSU : Davalı idare tarafından 26.08.2009 tarihinde askyı çıkarılarak ilan edilen 1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planının davalı idarenin savunması alınmadan yürütmesinin durdurulmasına ve takiben iptaline karar verilmesi talebidir.

BİLDİRİM TARİHİ : Dava konusu plan 26.08.2009 tarihinden başlayarak 1 ay süre ile ilan edilmiş, tarafımızdan 25.09.2009 tarih ve 2009/392 sayılı yazılar ile itiraz edilmiş olup itirazımıza 60 gün içinde cevap verilmeyerek zımnî ret kararı tesis edilmiştir.

AÇIKLAMALAR :

YÜRÜTMİYİ DURDURMA İSTEMİ:

Esas olan 1/100.000 ölçekli plandır. Bu planlamada tüm Trakya esastır. İller birbirinden bağımsız karar vermemelidir. 1/25.000 ölçekli planlar İlleri bölmeye yöneliktir. 1980lerde Çerkezköy’de başlayan kaçak sanayileşme 2000lerde Lüleburgaz’a ve Tekirdağ’a gelmiştir. Bu hız ile çok yakında Kapıkule ve İpsala’ya dayanır. Ergene Nehri ve Havzası bir bütündür. Her üç İlin idari sınırları vardır. Kesinlikle hiçbir il bizi ilgilendirmiyor diyemez!

Çevre kirliliği değil il, ülke sınırı dahi tanımaz. Macaristan kırmızı çamuru ve Tuna Nehri yoluyla Karadeniz-Boğaz kirliliği tartışılır iken *zehir akan nehir* için hala bir şey yapılmıyor.

Bakanlığa karşı Danıştay düzeyinde dava açıldı.

02.02.2011 tarihinde bilirkişi Trakya'da inceleme yaptı. Raporunu Danıştay'a verdi.

Hukuki süreç devam ederken 1/25.000 ölçekli planlar İl Belediye ve İl Genel Meclislerinde görüşülmeye başladı.

Edirne Belediyesi 6.10.2010 tarihinde Planı "Gündem Dışı" madde olarak meclise getirdi ve oy birliği ile onayladı.

Edirne İl Genel Meclisi, planı 8.10.2010 tarihinde oy birliği ile onayladı.

Her iki karara karşı yasal süreç başlatıldı.

İl Özel İdaresi yasasında **onay** yetkisinin hem Belediye'ye ve hem de İl Genel Meclisi'ne verilmesi çelişkidir. Birisi onaylayıp, diğeri ret ederse ne olacak. Hangi karar geçerli olacak?

Kırklareli İl Genel Meclisi 05.04.2010 tarihinde **oy çokluğu** ile onayladı.

Karşı oy kullananlardan Aydın KARAKOÇ, yasal süreç başlattı.

Tekirdağ ilinde henüz bir sonuç yoktur.

Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli İl yerel yönetimleri bilinen yöntemlerle Çevre Bakanlığı ve İMP tarafından teker teker ikna edilmekte ve sistematik çalışma sürmektedir.

Trakya Alt bölgesinin sürdürülebilir ekonomik kalkınması bağlamında yapılan ve 13.07.2004'te onaylanan temel planda **Edirne Barosu** ve şahsen ben hukuki ve sosyal çerçevede katkılar sağladık. Dönemin Baro Başkanı Av. Rıfat ÇULHA ciddi katkı vermiştir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu planın iptal edilerek yerine İstanbul ihtiyaçlarına uygun, bölgenin özelliklerini, bölgede yaşayanları dışlayan yeni planlama sürecine karşı hukuki mücadelemiz sürmektedir.

Sonuç olarak;

11.11.1999'da başlatılan planlama çalışmalarına **Edirne Barosu** hukuki destek vermiştir ve bu desteği halen sürmektedir. Yasaların uygulanması, planlamaları yasalara uygun yapılması temel amacımızdır. Trakya Alt Bölge planlaması bizlere çok değerli deneyim ve kazanımlar sağlamıştır.

İDARİ HUKUK BAĞLAMINDA ÇEVRE

Prof. Dr. Zehreddin ARSLAN*

Meslektaşlarımın çoğunun çok iyi bildiği gibi yürütme organı ve dolayısı ile bunun içinde yer alan idarenin 2 temel görevi var. Daha doğrusu tek bir temel amacı var oda toplumun ortak genel ihtiyacı karşılamak. idare bu ortak ve genel ihtiyacı karşılamak için ya kamu hizmeti faaliyeti yürütür ya da kolluk faaliyeti yürütür. İster kamu hizmeti faaliyeti olsun ister kolluk faaliyeti olsun idare bu iki faaliyete ilişkin irade açıklamasını ya idari işlem tesis ederek ya idari eylemde bulunarak yerine getirir. İdare bu işlem ve eylemlerde aktif davrandığı gibi yapması gereken bir faaliyeti yerine getirmeyerek ve pasif olarak idari eylem niteliğinde faaliyet gösterebilir. Çevre sorunları ve çevre hukukundan kaynaklanan sorumluluk idarenin her iki faaliyeti içinde de söz konusu olur. Yani idare hem kamu hizmeti faaliyetini yürütürken çevre hukukuna ilişkin sorumlu olabileceği gibi bir kolluk faaliyetini yerine getirirken de çevre hakkından dolayı sorumlu tutulabilir. Son yıllarda herkesin bildiği ve izlediği birçok kesimin de karşı çıktığı gerekli olup olmadığının çok yoğun tartışıldığı nükleer enerji santralleri meselesi bunun en iyi örneklerinden birisidir. Nükleer enerji santrali yapımı yani elektrik üretimi dağıtımını bir kamu hizmeti faaliyetidir. Her ne kadar özel kişiler eliyle gördürülüyor olsa dahi burada kamu hizmetinden dolayı sorumluluk tabi ki doğrudan doğruya idarenin olacaktır. Şimdi idare enerji, nükleer santrali yapımı ve ondan sonraki faaliyetinden çevre hakkına ilişkin çevreye ilişkin birtakım zararlar oluşuyorsa bu zararları hizmet kusuru çerçevesi içerisinde ki bazen de kusursuz sorumluluk ilkesi çerçevesi içerisinde tazmin etmek zorundadır. Çevre hakkında kamu hizmeti kadar kolluk faaliyeti çerçevesindeki sorumluluk da önemlidir.

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Kolluk, bildiğiniz gibi kamu düzenini korumayı amaçlayan bir faaliyettir. Kamu düzenine baktığımız zaman da hep idare hukuku kitabında gördüğümüz gibi üç unsurdan yani kamu güvenliği, kamu sağlığı ve kamunun dirliği ve esenliğinden söz edilir. Genelde biz herhangi bir hakkı bir unsurun içine koyarız en çok iki unsurun kapsamına girebilir ama çevre hakkı o kadar ilginç ki baktığımız zaman kamu düzeninin unsuru olarak saydığımız o üç unsurun hepsini de ilgilendiriyor.

Tehlikeli bir çöplüğün kamu güvenliği açısından tehlikeli olabileceğini düşünmemiz çok kolay. Kamu sağlığı açısından baktığımızda zaten tartışmaya gerek yok, kamunun dirliği ve esenliği açısından baktığımız zaman da pis kokulu bir yerde çöplüğün koktuğu bir yerde yaşamanın ne kadar zor olduğunu söylemek pek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle idarenin çevre hakkına ilişkin kolluk yetkisini çok esaslı ve hukuka uygun olarak kullanması gerekiyor. Tabi idarenin kolluk yetkisini kullanabilmesinin anayasal ve yasal dayanaklara ihtiyacı var. Çünkü biliyorsunuz idare hukukunun en tabi ilkesi kanuni idare ilkesidir. Yani yasal ve diğer hukuki düzenlemeler olmadan öncelikle yasal düzenlemeler olmadan herhangi bir idarenin ortaya çıkması mümkün olmadığı gibi ortaya çıkabilecek idarenin görev ve yetkiyi kullanması da mümkün değil. Bu nedenle idare bugün konu çevre hukuku çevre hakkı olduğu için çevre hakkına ilişkin kolluk yetkisini kullanabilmesi için anayasa ve yasal dayanaklara ihtiyaç duyar. Bu dayanaklar var mı tabi ki var sabah oturumundaki değerli konuşmacılar da ifade etti, Anayasanın 56.maddesi temel bir dayanak oluşturmaktadır, 56.madde çevre hakkını düzenliyor ve idarenin, devletin yürüttüğü ki içinde idare de var bu hakkı koruma konusunda bir görev veriyor. Bunun dışında çevre kanununun 12.maddesi de yine idareye çevrenin temiz tutulması, çevrenin korunması anlamında birtakım görev ve yetkiler veriyor., Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görev ve kuruluşu ile ilgili kanun hükmünde kararnamenin 2.maddesi de idareye bir takım yetkiler veriyor. İdare bu görev ve yetkiler çerçevesinde kolluk yetkisini kullanarak çevreye verilen zararları önlemek zorunda. Önlemezse biraz sonra söyleyeceğimiz gibi bu önleyememe faaliyetinden

dolayı hizmet kusuru bağlamında sorumlu olacaktır. Yargı mercileri de bugüne kadar bu tür faaliyetleri yerine getirmediğinden dolayı idareyi hep kusurlu görerek bir tazminata mahkum etmiştir. İdare çevre hukukuna ilişkin kolluk yetkisini iki şekilde kullanır. Birincisi önleyici kolluk anlamında tabi ikinci söyleyeceğim cümlede önleyici kolluk ama daha bir ön önleyici kolluk anlamında kurulan işletmelerin, sanayi tesislerinin kurulurken uyulması gereken şartları düzenli bir şekilde kontrol edip ruhsat ve izin verme aşamasında kullanabilir. Yani daha sanayi tesisi kurulmadan işletmeler kurulmadan bunların çevreye zarar vermeden nasıl faaliyet göstereceğine ilişkin yükümlülükleri yerine getirilmeden bu şirketlere ruhsat veya izin verilmemesi gerekir. Demek ki daha kurulmadan önce idarenin çevreyi koruma gibi bir görevi var ve bu görevi kullanabilme şansı var. Bu hukuka uygun bir şekilde tesis edilebilir, izni alan hukuka uygun bir şekilde ki aykırı da olabilir tabi orada idarenin yetki ve sorumlulukları artıyor. Hukuka uygun olarak elde edilmiş bir ruhsat ve izine göre yürütülen faaliyet sonradan hukuka aykırı bir hale dönüşürse faaliyetler hukuka aykırı bir hale dönüşürse verilen ruhsat ve iznin kapsamı alanına çıkarsa o zaman yine idare kolluk faaliyeti çerçevesi içinde bunların denetimini yapacak ve bu denetim sonucunda yine hukuki düzenlemelerde belirtilen yaptırımları uygulayacaktır. Ama hep beraber biliyoruz ki Türkiye de maalesef sorun olarak konuştuğumuz çevre sorunları idarenin hem izin ve ruhsat aşamasında, hem ondan sonraki faaliyetlerin denetimindeki eksiklikten kaynaklanıyor. Bu eksikliğin gerekçesini her şeye bağlayabiliriz, hepimiz bir ölçüde biliyoruz burada dile getirmemin de bir anlamı yok belki ama maalesef idare bu denetimi yeterli bir şekilde yapmıyor. Yapmadığı zamanda işte bugün tekrar söylüyorum konuştuğumuz sorunlar ortaya çıkıyor bu sorumluluğun esası nedir? Anayasanın 125. madde son fıkrada diyor ki idare kendi faaliyetlerinden dolayı ortaya çıkan zararları ödemekle yükümlüdür anayasa ve hukuk devleti kavramı çerçevesi içerisinde idari sorumluluk buluyoruz. Orada özel sorumluluğa çok ağırlık verilmiş ve bu maalesef kirletenlerin de eline bir koz verilmiş. Kirleten öder ilkesi sanki çevreyi kirleten

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

işletme bu zararı ödemediği zaman sorun ortadan kalkacak gibi algılanıyor Ergene davasında idarenin savunması tamamen buna dayandırılmıştır.İdare diyor ki bu çevre kanunundan kaynaklanan bir zarardır, çevre kanunundan kaynaklanan zarar da kirleten öder ilkesi vardır bu nedenle idarenin sorumlu tutulması bu kararda uygun değildir esas sorumlu olan şirketlerdir diyor. Aslında şirket ödüyor ama şirket onu cebinden ödemiyor, şirket onu maliyete de yansıtıyor. Aldığınız ürettiği malı daha fazlaya satarak biz onu veriyoruz onlarda tazminatı böylelikle finanse etmiş oluyorlar. Bu nedenle çevre kanunu idarenin sorumluluğunu belirleme anlamında biraz eksik kalmış yetersiz kalmış düşüncesindeyim. Şimdi dedik ki idare faaliyetlerinden dolayı sorumlu tabi ki bu sorumluluğu ve bu sorumluluktan kaynaklanan tazminata kim hükmedecek idari yargı mercileri hükmedecek. İdari yargı nasıl bakıyor meseleye açıkçası idari yargı esas açısından yani esasa ilişkin kararlarda bu güne kadar çevre hakkının korumaya özen göstermiş yani hem idarenin çevreye zarar veren kişilere verilen cezaların onaylanması durumunda ve idarenin basit davalara bir çevre zararına neden olduğu zaman ortaya çıkan zararın tazmini konusunda idari yargı çok da kötü bir sınav vermiş değil bugüne kadar. İyi bir sınav vermiş eğer hakikatten çevreye zarar verilmişse idarenin işlemlerini iptal etmiyor, iptal taleplerini reddediyor.Ama idari yargıda bir sıkıntı ortaya çıkacak mesela onu söyleyip sözlerime son vereceğim. Birincisi menfaat unsuru, idari yargıda menfaat çok önemlidir ve uğraşanlar bilir çok önemlidir ve tamamen idari yargıcın takdirine bırakılmıştır. Bunu yasayla düzenlemeniz mümkün değildir. Yani Edirne’de oturan bir adamın veya İstanbul’da oturan bir insanın Ergene Havzasıyla menfaat ilişkisini kuracak kişi tamamen idare mahkemesindeki hakimlerdir. Onlara göre menfaat ilişkisi varsa siz davayı devam ettireceksiniz yoksa Danıştay’a temyize gitmekten başka çareniz olmayacaktır. Son günlerdeki Danıştay kararlarını taradığım zaman hem imar hem çevre davalarında menfaatin ciddi bir şekilde daraldığı ve daraltılacağıın belirtilerini çok açık görüyorum.

ÇEVRE HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ

Doç. Dr. Bige AÇIMUZ*

Giriş :

Çevre hukukunun genel ilkeleri hem çevre alanında hukuki boşlukları doldurmada hem de çevreye ilişkin gittikçe karmaşıklaşan ve çeşitlenen hukuki düzenlemeleri uygulama ve yorumlamada faydalanılan ilkelere dir. Bu ilkelerin uygulama alanını belirlemek önemlidir çünkü Türk hukukunda çevreye ilişkin kurallar kodifiye edilmemişlerdir. Bu alanı belirlemek için ise “ çevre “ kavramının tanımından yola çıkabiliriz. Çevreyi pozitif hukuka dayanarak tanımlarsak Çevre Kanunu’nun 2. Maddesinde çevre “ *canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı* “ ifade eder. Buna göre bu tanımda belirtilen biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortama ilişkin kurallar ve konular çevre hukuku alanında yer alacaklarından bunlara çevre hukukunun genel ilkeleri uygulanacaktır. Burada çevre tanımının ortaya çıkışı, çevre/ekoloji ayrımı, insan merkezci/ekolojist görüşler üzerinde durmayacağız. Sunumun sonunda soru olursa bu konulara değinebiliriz.

Anayasanın 56. maddesine göre sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak herkesin hakkıdır. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek hem Devlete hem de vatandaşlara bir ödev olarak yüklenmiştir. Bu hak ve ödevin içeriğini dolduran ve bunları somutlaştıran düzenlemelerin sayıları gittikçe artmakta ve bunlar teknik bir içerik kazanmaktadır. Bir çok düzenlemenin hala eksik olduğu Türk hukukunda bile elimizde bir normlar yığını bulunmaktadır.

* Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Özellikle yönetmelik düzeyinde bu kadar fazla kuralın olduğu bir ortamda mevcut kuralları yorumlamak ve bir bütüne ulaşmak için ilkelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Çevre hukukunun genel ilkeleri uluslararası hukukta ve ulusal düzenlemelerde sürdürülebilir gelişme ve entegrasyon ilkesi, önleme (kaynağında önleme) ilkesi, ihtiyat ilkesi, bilgi edinme ve katılım ilkesi ile kirleten öder ilkesi olarak belirlenmiştir.

Sürdürülebilir gelişme ve entegrasyon ilkesi

Sürdürülebilirlik son on yıldır bir çok alanda kullanılmaya başlanan ve gündelik yaşama dahi sirayet etmiş olan bir kavramdır. Çıkış noktası ise 60'ların sonunda ve yetmişlerin başında güçlü bir şekilde kendini gösteren çevreci ve ekolojist harekettir. Bu hareketin temsilcilerinden Roma Kulübü " Kalkınmaya son " sloganıyla ortaya çıkmış ve bu slogan mevcut iktisadi ve siyasal politikalar itibarı ile hayalci ve kabul edilemez telakki edilse de sonraki çalışmaları ve düzenlemeleri etkilemiştir. Konuyla ilgili uluslararası ölçekte ilk önemli belge Brundtland raporu olarak anılan ve Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında yazılan "Ortak Geleceğimiz" adlı rapordur. Bu raporda çevre ve kalkınma arasındaki uyumsuzluk ortaya konmuş ve çevrenin kalkınmaya feda edilmemesi gerektiği, bu dengeyi sağlamada kullanılacak kavramın da sürdürülebilir gelişme olduğu açıklanmıştır.

1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın konusunu da sürdürülebilir gelişme oluşturmuştur ve burada mevcut çevre sorunlarının kaynağında kuzey ülkelerinin aşırı büyümesinin yattığı ortaya konulmuştur. Ancak burada tartışmalar aynı zamanda gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan çevre koruma politikalarının gelişmekte olan ülkelere empoze edilmesi konusunda çıkmıştır. Rio'da güney ülkeleri ve özellikle Afrika ülkeleri, kendilerinin de gelişmiş ülkeler gibi kalkınmaya hakları olduğunu, gelişmiş ülkelerin hızlı kalkınma sürecinde (özellikle sanayi

devrimi sonrasında) çevreye zarar vermiş olduklarını iddia etmişlerdir. Çeşitli tartışmaların sonucunda bir orta yol bulunmuş ve ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme amaçları uğruna çevrenin feda edilmemesi esası kabul edilmiştir. Yani sürdürülebilir gelişme aslında bir anlamda kalkınma için meşruiyet sağlayan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir gelişme bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını gelecek kuşaklarıninkileri tehlikeye atmaksızın karşılamak olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir gelişmenin İngilizcedeki karşılığı "sustainable development", "fransızcadaki karşılığı ise "développement durable" dır. Buradaki "development" hem gelişmeyi hem de daha dar anlamda kalkınmayı ifade etmektedir. Sürdürülebilirliğe yıllar içinde yüklenen anlam ve özellikle kavramın bireyler için de kullanılıyor olması karşısında Türkçede "kalkınma" yerine "gelişme" kavramının kullanılmasının daha uygun olduğunu düşünüyorum. Ancak Türk hukukunda yerleşik olan kullanım "sürdürülebilir kalkınma" dır.

Sürdürülebilir kalkınma 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 2. maddesinde " *Bugünkü ve gelecek kuşakların, sağlıklı bir çevrede yaşamasını güvence altına alan çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında denge kurulması esasına dayalı kalkınma ve gelişme* " olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda sürdürülebilir kalkınma bir orta yol olup burada çevre, kalkınmanın bir dengeleyicisidir; bir başka deyişle bu kavram çevreci bir kavramdan çok kalkınma merkezlidir.

Bu yüzden sürdürülebilir kalkınma sürdürülebilir çevre ile birlikte düşünülmesi gereken bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir çevre ise Çevre Kanunu'nda " *Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî vb.) islahı, korunması ve geliştirilmesi süreci* " şeklinde tanımlanmıştır.

Sürdürülebilir gelişme, hem diğer çevre hukuku ilkelerinin temelini oluşturan şemsiye bir kavram, hem de somut uygulama

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

nabilirliği olan bir ilkedir. Karşılaştırmalı hukuktan bir örnek verecek olursak Fransız Kamu İhale Kanunu'na göre sürdürülebilir gelişme kamu ihaleleri sırasında gözönünde bulundurulması gereken unsurlardan biridir. İlke somut olarak yemek ve gıda alımlarında adil ticaret ilkesini gözeten firmaların tekliflerinin değerlendirilmesi ya da kamu binalarına elektrik enerjisi sağlamak için güneş enerjisi panolarına öncelik verilmesi şeklinde uygulanabilmektedir.

Aslında sürdürülebilir gelişmeyi biraz daha somutlaştırıp idari faaliyetin içine yerleştiren ilke entegrasyon ilkesidir. Bu ilke sayesinde sürdürülebilir gelişmenin tanımında yer alan "dengeyi kurmak" mümkün olacaktır. Çevre hukukunda entegrasyon ilkesi iki farklı durumu ifade etmekte ve bunlar dış entegrasyon ve iç entegrasyon olarak adlandırılmaktadır.

Dış entegrasyon çevrenin korunması ve geliştirilmesine ilişkin esasların tüm devlet politikalarına ve bunların uygulamalarını oluşturan idari işlem ve eylemlere dahil edilmesidir. Buna göre alınan her tür kararın çevreye etkisi analiz edilmeli ve karar alma sürecinde göz önünde bulundurulmalıdır. Bu, her zaman çevrenin korunmasına öncelik veren bir karar alınması anlamına gelmemektedir; ki burada da üstün kamu yararı kavramı ortaya çıkar. Yargıç önüne gelen vakayı çözerken olayda devreye giren çeşitli kamu yararlarını değerlendirmekte ve bunların bir ya da birkaçına ağırlık vererek "üstün kamu yararı" kavramına ulaşmaktadır.

Çevre Kanunu'nun 3. maddesinin d bendinde "Yapılacak ekonomik faaliyetlerin faydası ile doğal kaynak üzerindeki etkisi sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde uzun dönemli olarak değerlendirilir" denmektedir. Ancak burada "yapılacak ekonomik faaliyetlerin faydası" ile arasında denge kurulacak çevresel unsur olarak sadece "doğal kaynak üzerindeki etki"nin sayılmış olmasının kısıtlayıcı bir yaklaşım olduğu düşünülebilir. Doğal kaynaklar sınırlı olduklarından bunların tüketilmesinde gelecek kuşakların çıkarları elbette ki gözetilmelidir. Ancak burada önemli olan aynı zamanda ekonomik faaliyetin

doğrudan ve dolaylı etkileri ile çevresel sonuçlarının ne olacağını belirlenmesi ve bunlar arasında bir denge kurmaktır. Ekonomik faaliyetler, kanunda “hava, su, toprak ve doğada bulunan cansız varlıklar” olarak tanımlanan doğal kaynaklar dışında doğal varlıkları, ekosistemi, tarihi ve kültürel mirası da etkilemektedirler. Nitekim uygulamada çevrenin bu unsurlarının da dikkate alındığı görülmektedir.

3. maddenin 4 bendine göre ise “Arazi ve kaynak kullanım kararlarını veren ve proje değerlendirmesi yapan yetkili kuruluşlar, karar alma süreçlerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesini gözetirler”. Buradaki “karar alma süreçlerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesini gözetirler” ifadesi aslında sürdürülebilir çevre ile birlikte düşünüldüğünde çevreyi koruma hedefine ulaştırır çünkü burada idarenin ekonomik ve sosyal gerekleri çevresel gerekliliklerin önüne çıkaracak bir yaklaşıma sahip olmaması gerekmektedir. Bu hükmün somut uygulamaları arasında imar planlarının yapılması esnasında kent yerleşim düzeninin çevresel etkilerinin göz önünde bulundurulması yer almaktadır. Bu konuda günümüzde sürdürülebilir kent planlaması kavramı kullanılmaya başlanmıştır ve arazi kullanım kararlarının çevreye etkileri değerlendirilirken küresel ısınma açısından analizleri de yapılmaya başlanmıştır.

Entegrasyon ilkesinin iç entegrasyon olarak adlandırılan diğer boyutu ise çevre koruma önlemlerinin ve çevrenin çeşitli boyutlarının birlikte değerlendirilmesidir. Burada sorun çevre hukukunun konusunu oluşturan unsurların ayrı ayrı ve çok teknik düzenlemelerden oluşmasıdır. Bunlardan birini dikkate alıp diğerlerini dışarıda bırakmak çevre korumayı sonuç olarak sağlayamaz çünkü çevre bir çok sistemin karmaşık bir biçimde etkileşim halinde bulunduğu unsurlardan oluşmaktadır. Bu yüzden de bunları birlikte değerlendirmeyi sağlayacak aygıtlara ihtiyaç vardır.

Projelerin çevreye etkilerini ölçmeye ve bu etkilerin bertaraf edilmesi ya da azaltılması için alınacak önlemleri belirlemeye yarayan çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) usulü bu

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ilkenin en somut uygulama alanını oluşturur. Öyle ki, çevresel etki analizinde değerlendirme konusu projenin alıcı ortamlara (yani, hava, toprak ve suya) etkisi ve yaratabileceği kirlilik; doğal, tarihi ve kültürel miras üzerinde doğuracağı sonuçlar, çevredeki diğer faaliyetlerle etkileşimi, doğa olayları ile etkileşimi (örneğin deprem bölgesinde kurulacak olan bir sanayi tesisin yaratabileceği olası riskler) gibi bir çok nokta birlikte değerlendirilir.

Ancak bütünlükçü bir bakışı gerçekten geliştirebilmek için proje bazlı yaklaşım yeterli olmamaktadır. Ve burada çevre hukukunun en önemli uygulama araçlarından olan “çevresel planlama” karşımıza çıkar. Çünkü planlama sayesinde planlamanın dayandığı mevzuata göre korunması ve geliştirilmesi gereken çevresel değerler ve bazı tür planlarda (örneğin teknolojik risklere ilişkin planlarda) tehlike oluşturan faaliyetler belli bir arazi parçası ile birleşir. Planlar mevzuata mekansal bir içerik kazandırır. Aynı zamanda, ki bu çevresel planlamanın en önemli unsurlarından biridir, planlar sadece statik olarak nitelendirebileceğimiz kurallar degillerdir; geleceğe yönelik tahminleri ve eylemleri de içerirler. Bu anlamda planlama çevre hukukunun vazgeçilmez aygıtlarından birini oluşturur ve Türk hukukunda bu konuda en önemli hukuksal araç, çevre düzeni planıdır. Çevre düzeni planları hakkında diğer sunumlarda detaylı ve somut bilgiler verildiğinden bu konuyu detaylandırmıyor ve çevre hukukunun idare hukukundan belki en çok ilham aldığı ilke olan önleme ilkesine geçiyorum.

Önleme (kaynağında önleme) ilkesi

Önleme ilkesi aslında çevre hukukunun ortaya çıkışından çok daha önce idari kolluk faaliyetlerinin amacı olan kamu düzenini koruma kapsamında değerlendirilebilecek bir ilkedir. Kamu düzeninin unsurları klasik öğretilerde güvenlik, esenlik ve sağlık olarak kabul edilmektedir. Bu kavramlar, yeni gelişmelerin gereklerini sağlama açısından eksik kalsalar da aslında çevre hukuku konularının önemli bir kısmını kapsamaktadırlar. Örneğin güvenlik, insan ve doğa kaynaklı risklerin – endüst-

riyel kazalar, doğal afetler gibi- önlenmesini içine alır. Esenlik; gürültü kirliliği, koku kirliliği gibi kavramları içerir. Sağlığın korunması ise genetiği değiştirilmiş organizmalar, kamu sağlığını tehdit eden faaliyetler, hava kirliliği, baz istasyonlarının yaratabilecekleri riskler gibi bir çok konuyu kapsayabilecektir.

Ancak çevre hukukunun konusunu oluşturan bazı unsurlar vardır ki bunlar klasik kamu düzeni kavramının içine girmezler ve dolayısıyla genel idari kolluk faaliyeti kapsamında korunmazlar. Örneğin estetiğin kamu düzeninin kapsamına girmesi, bir esenlik unsuru olarak nitelendirilmesi tartışmalı bir konudur. Bunun gibi doğal ve kültürel varlıkların, örneğin flora ve faunanın korunmasının da somut bir düzenleme olmaksızın klasik kamu düzeni içinde düşünülmesi zordur. İşte bu noktada önleme ilkesinin, genel idari kolluk kapsamında değerlendirilemeyen çevresel unsurların korunmasında ve geliştirilmesinde kişilere ve özellikle de idareye gerekli düzenlemeleri yapma ve önlemleri alma görevi yükleyen bir ilke olma işlevi ortaya çıkmaktadır.

Kaynağında önleme ilkesi çevresel zararların dönüşü imkansız kılacak boyutlara ulaşması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Alıcı ortamlar olarak tâbir edilen hava, su ve toprak, doğanın kendini yenileme mekanizması sayesinde belli maddelerin dönüşümünü sağlayabilmektedirler. Ancak kirlilik bazen öyle bir boyuta ulaşır ki doğanın kendi kendine bu yenilemeyi yapabilmesi imkansızlaşır ; insan faaliyeti ekolojik dengeyi bozmuştur. Bu noktada zarar gören ortamı eski hale getirmek için müdahale etmek gerekir ve bu müdahale de hem fiilen imkansız ya da etkisiz olabilir, hem de hukuken ve finansal açıdan belli sınırlara tabidir. Her şeyden önce zarara yol açan bütün faktörleri ortadan kaldırmak imkansızdır çünkü bunların bazıları kazanılmış hakların koruma şemsiyesi altındadırlar. Bunun yanında bu tür faaliyetlerin maliyeti yüksektir ve ciddi bir emek ve finansman gereklidir. Özellikle yerel yönetimlerin yetkili oldukları alanlar ve konular sözkonusu ise, bunları kendi bütçelerinden karşılamaları neredeyse imkansızdır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu yüzden de kaynağında önleme ilkesi geliştirilmiştir. Bu ilkenin iki anlamı vardır. Bunlardan ilki çevreye zarar verebilecek unsurları önceden tesbit etme ve gerekli önlemleri almayı, ikincisi de özellikle atıklar konusuna ilişkin olarak atıkların bertarafından ziyade atık oluşturmamaya ya da bunları en aza indirmeye yönelik önlemleri almayı ifade etmektedir. Bu ilkenin en önemli uygulama araçları ise planlama (özellikle atık planlaması), kolluk önlemleri (izin, denetim, yasaklama) ve CED olarak karşımıza çıkmaktadır.

İhtiyat ilkesi

İhtiyat ilkesi yeni teknolojilerin geliştirilmesi ile üretilen malların ve yapılan faaliyetlerin insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi sürecinde ortaya çıkmış bir kavramdır. Burada temel sorun bazen bir faaliyetin ya da ürünün çevre için bir risk oluşturup oluşturmadığının bilimsel olarak belirsiz olmasıdır. Bir başka ifadeyle faaliyetin ya da üretimin yapıldığı esnada mevcut bilimsel veriler birbirleriyle çalışmakta ve bir sonuca ulaşmak açısından en azından o dönemde yetersiz kalmaktadırlar. Buradaki soru hukukun bu gibi belirsizlik durumlarına nasıl yaklaşacağı ve ne şekilde düzenleme yapılacağıdır.

Burada öncelikle önleme ilkesi ile ihtiyat ilkesi arasındaki sınırın çizilmesi gerekir. Çünkü yargı kararlarında ve öğretilerde bu iki kavramın birlikte ya da birbirinin yerine kullanıldığı gözlemlenmektedir. Oysa her ikisi de risk ve belirsizlik hallerinde uygulama alanı bulsalar da bu iki ilke tanımları itibarı ile birbirlerini dışlamaktadırlar. İhtiyat ilkesinin uygulama alanında belirsizlik, riskin var olup olmadığı noktasında karşımıza çıkmaktadır; oysa önleme ilkesinin konusu olan riskin varlığı kesindir ancak ne zaman gerçekleşeceği, ne şekilde gerçekleşeceği ve boyutu konusunda belirsizlik mevcuttur.

Örneğin deprem riskini ele aldığımızda bir yerde bir deprem olması halinde burada bulunan kişilerin ve yapıların zarar görebilme ihtimali kesindir; bir başka ifadeyle deprem bir risk-

tir. Ancak depremin ne zaman olacağı, hangi şiddette gerçekleşeceği, yer kabuğunun ne şekilde kırılacağı ve etkisinin ne olacağı konularında belirsizlik vardır. Bu konularda çeşitli senaryolar üretilerek ihtimal hesapları yapılmakta ve buna göre önlemler alınmakta, kurallar belirlenmektedir. Burada önleme ilkesi uygulama alanı bulmaktadır.

Ancak örneğin genetiği değiştirilmiş organizmalar ihtiva eden ürünlerin insan sağlığını ve çevreyi tehdit edip etmedikleri konusunda bilimsel açıdan bir tartışma mevcuttur. Kimi araştırmacılar bunların zararsız olduğunu ifade ederken bir kısım araştırmacı bunların insan organizmasına ve çevreye etkilerinin ne olacağını bilinemeyeceğini belirtmekte, başka bir kesim de bunların zararlı olduklarını iddia etmektedir. Yani riskin varlığı belirsizdir. İşte burada ihtiyat ilkesi uygulama alanı bulmakta ve GDO içeren ürünler ile ilgili ithalat, ihracat, üretim ve piyasaya sürme gibi faaliyetler için risk değerlendirme usulleri, özel bir izin ve bilgilendirme mekanizması kurulmaktadır. İlkenin diğer uygulama alanları arasında elektromanyetik kirlilikle mücadele ve baz istasyonları, nanoteknoloji ve iklim değişikliği konuları yer almaktadır.

İhtiyat ilkesi belirsizlik durumunda çeşitli hareket imkanları sunmaktadır. Bu hareket alanlarından en önemlilerinden biri ihtiyat ilkesinin tamamlayıcısı olarak ortaya çıkan, belirsizliğin ortadan kalkması amacıyla bilimsel çalışmalar yapılması ve mevcut çalışmaların desteklenmesidir.

İlkenin ilk ortaya çıkışında ileri sürülmüş olan hareketsizlik ve yasaklama seçeneği günümüzde sınırlı olarak uygulanmaktadır. Bazı alanlara, örneğin okul ve kreşlere baz istasyonu kurulmasının yasaklanması bunlara örnektir. İhtiyat ilkesi ayrıca GDO örneğinde olduğu gibi sıkı koşullara bağlı izin sisteminin öngörülmesi şeklinde de uygulanmaktadır. GDO'lu bir ürünün piyasaya sürülmesi, üretimi, ithalatı ve ihracatı için risk analizini de içeren detaylı bir usul öngörülmekte ve çeşitli mercilerin devreye girdiği bir değerlendirmeden sonra izin verilmektedir. Bir diğer uygulama şekli, idari makamlarca mevcut en iyi teknolojilerin kullanılması esasının somutlanması olan

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

belirli üretim şekillerinin ve teknolojilerin kullanılma zorunluluğudur.

İhtiyat ilkesi ayrıca usule ilişkin sonuçlar da doğurabilmektedir. Ancak bu sonuçlar her hukuk düzeninde farklı şekilde tezahür etmektedir. Bunlardan biri ispat yükünün yer değiştirmesidir. Türk hukukunda ihtiyat ilkesi sarıh bir biçimde yer almasa da Yargıtay bir davada ihtiyat ilkesinden değil dava konusu olayın gereklerinden yola çıkarak ispat yükünün yer değiştirmesi gerektiğine karar vermiştir. 4. Hukuk dairesi, E: 2004/2954 ve K: 2004/10516 numaralı kararında baz istasyonu işletme faaliyetinin ağır tehlike doğuracak özelliğine dayanarak tesis ve işletme sahibinin tesisin işletilmesinden dolayı kişilere, bu bağlamda çevreye bir zarar vermediği ve herhangi bir olumsuz sonuç yaratmadığını kanıtlaması gerektiğine hükmetmiştir.

İhtiyat ilkesi ancak diğer ilkelerle, özellikle de usuli ilkeler olan bilgilendirme ve katılım ilkeleri ile tamamlanarak etkin bir şekilde uygulanabilir.

Bilgi edinme ve katılım ilkeleri

Bilgi edinme hakkı ve katılım konusu özellikle 70'li yılların sonlarından itibaren çevre bilincinin oluşması ve endüstriyel kazalar sonucunda kişilerin karşı karşıya buldukları risklere ilişkin olarak hesap sormaya başlamaları ile gündeme gelmiştir. Bu süreç aynı zamanda çevre dışında alanlarda da yönetimde şeffaflık, kişilerin idare edilenler değil yurttaşlar olarak algılanması, iyi yönetim gibi kavramların devreye girdiği ve idarenin bu anlamda yeniden yapılanmasının gündeme geldiği bir dönemle örtüşür.

Çevre hakkı bir çok hukuk düzeninde anayasal ya da yasal düzeyde bir hak ve çevreyi korumak ve geliştirmek de bir ödev olarak düzenlendiğinden bilgi edinme ve katılım hakları çevre hukukunda diğer alanlara göre daha geniş yorumlanmaktadır.

Bilgi edinme, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının hayata geçirilme koşullarından birini oluşturmaktadır. Kişilerin çevresel riskler, çevrenin bir parçasını oluşturan doğal ve kültürel varlıklar, idarenin ve çevreyi etkileyen işletme sahiplerinin çevre koruma konusundaki faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmaları bu hakkı kullanabilmeleri için elzemdir. Bunun yanında çevreyi korumak herkesin bir ödevi olduğundan korunacak çevrenin özellikleri ve korumak için neler yapılabileceği de bilinmelidir. Bilgi edinme ve çevreyi ilgilendiren kararlara katılım bu anlamda hem çevre hakkının somut olarak kullanılmasının bir koşulu, hem de çevreyi koruma ve geliştirme ödevinin bir gereğidir.

Türk hukukunda çevresel konularda bilgi edinme Çevre Kanunu'nun 30. Maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre “*Herkes, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahiptir* “. Yani çevresel konularda bilgilenmeye ilişkin olarak ayrı bir düzenleme yapılmamış, genel hükümlere atıfta bulunulmuştur. Oysa çevresel konularda bilgilenme diğer konulardan bilginin doğası itibarı ile de farklılık taşır. 4982 sayılı kanundan faydalanılarak ancak taleple bilgi edinilebilir. Oysa çevre diğer konulardan farklı olarak bireyin kendisinin dışında kalır ve bir çok faktörün ve olgunun bir araya gelmesinden oluşur. Nitekim Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun çevre hukukunu ilgilendiren bazı kararlarında bilgi edinme hakkının kullanımını daha geniş yorumladığı görülmektedir. Kişi ayrıca bazı hallerde ne arayacağı bilginin ne olduğunu ne de bu bilgiyi nereden talep edebileceğini tam olarak bilebilir. Nitekim, bu sebeple hava kalitesinin korunmasına, büyük endüstriyel kazaların önlenmesine ve genetik olarak değiştirilmiş organizmalara ilişkin mevzuatta kamuoyunun sürekli bilgilendirilmesine ilişkin hükümler mevcuttur. Yine de çevre konusunda bilgilenme hakkının ayrıca düzenlenmesi ve idarenin kendine yönelik bir talep olmasa da bazı konularda kamuoyunu düzenli olarak bilgilendirmesinin genel bir yükümlülük olarak ihdas edilmesi gerekmektedir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

İşte bu sebeplerle Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Konseyi tarafından 23-25 Haziran 1998 tarihinde Danimarka'da düzenlenen konferansta **Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Vermede Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi imzalanmıştır**. Türkiye bu sözleşmeye taraf değildir ve bu konuda en önemli çekincesi sözleşmeye konu olan usuli hakların ve özellikle de yargıya başvuru hakkının kullanılmasında uyruğa ilişkin bir sınırlama getirilememesidir.

Katılım hakkı da bilgi edinme hakkı gibi çevre hakkının tamamlayıcısı kabul edilen bir haktır. Bu hak ayrıca liberal sistemlerde benimsenmiş olan temsili demokrasinin yaşadığı meşruiyet krizinin aşılması için de bir yol olarak öngörülmekte ve idari karar alma süreçlerine halkın katılımının çevreye ilişkin kararların uygulanabilirliğini sağlama açısından da etkili bir yol olduğu düşünülmektedir.

Aarhus Sözleşmesi'nde katılıma ilişkin olarak da bazı esaslar ortaya konmaktadır. Bu konuda ilk bakışta katılımın zamanlaması, süresi ve etkililiğine ilişkin kurallar göze çarpmaktadır.

Etkin bir katılımdan söz edebilmek için öncelikle katılımın doğru bir zamanda gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Buna göre katılım, usulü her ne şekilde olursa olsun, katılımcıların kararın konusunu oluşturan plan, program ya da projenin genel hatlarını ve çevreye etkilerini görebilecekleri kadar olgunlaştığı bir zamanda yapılmalıdır. Katılımın ayrıca bütün seçenekler açıkken ve etkin katılımın sağlanması mümkün iken gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında katılımın süresi de önemlidir. Görüşlerin toplanması ve katılım toplantılarının yapılması için etkinliği tehlikeye sokacak kadar sınırlı bir süre öngörülmesi halinde katılımcı bir karar alma sürecinden söz edilemez.

Katılım ; toplantı, anket, dilekçe ya da tartışma gibi usullerle yapılabilir. Önemli olan katılımın etkinliği ve sürecine dahil olduğu karara etkisidir. İdarenin vereceği karar katılım sürecinde ortaya çıkan baskın görüşle aynı olmak zorunda değildir çünkü katılım bir doğrudan demokrasi usulü değildir. Ancak halkın katılımı sonucunun kararda dikkate alınması gerekmektedir.

Türk hukukunda halkın katılımı ÇED sürecinde karşımıza çıkmaktadır. Burada iki aşamalı bir katılım öngörülmüştür. ÇED yönetmeliğine göre, ÇED başvurusunun yapılmasının ardından, kapsam ve özel format belirleme toplantısından önce halkı proje hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere halkın katılımı toplantısı yapılmaktadır. İkinci aşamada ise hazırlanmış olan ÇED raporu Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünde 10 gün süreyle halkın görüşüne açılmaktadır. Türk hukukunda ÇED süreci gerçek bir değerlendirme çalışmasından ziyade seri işlemi gereken usuli bir gereklilik olarak düşünüldüğünden halkın katılımının da uygulamada etkin bir şekilde gerçekleşmediği ileri sürülmektedir. Yine de katılım sürecinde ileri sürülen görüşlerin yetkililerce dikkate alınması gerekmektedir.

ÇED sürecine ilişkin olarak katılım açısından en temel eksikliklerden biri ön elemeye tabi projeler açısından halkın katılımının öngörülmemiş olmasıdır. Özellikle ÇED gerekli değildir kararı verilen projeler açısından bu önemlidir. Bunun yanında Çevre Kanunu'nda plan ve programlar için öngörülmüş olan stratejik ÇED henüz uygulamaya geçirilmemiştir. Ayrıca, çevreyi ilgilendiren genel düzenleyici işlemler ile ilgili olarak da halkın katılımının öngörülmesi gerekmektedir.

Kirleten öder ilkesi

Kirleten öder ilkesi, bir sorumluluk etiği ilkesi olup aslında iktisat alanından hukuka aktarılmış olan bir ilkedir. Çıkış noktası her bir ekonomik aktörün etkinliğinin negatif dışsallıklarını yüklenmesi dereğidir. OECD tarafından 1972'de kabul edilen bu ilkeye göre yaptığı faaliyet sonucu çevreye zarar veren kişinin bu zararın maliyetini üstlenmesi gerekir. Yani üretim maliyeti hesabının dışında kalan çevresel zarar, maliyetin içine dahil edilir. Kirleten öder ilkesinin hukuki tanımına baktığımızda Çevre Kanunu'nun 3. maddesindeki ifade şöyledir : “*Kirlenme ve bozulmanın önlenmesi, sınırlandırılması, giderilmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan harcamalar kirleten veya bozulmaya neden olan tarafından karşılanır. Kirletenin kirlenmeyi veya bozulmayı durdurmak, gidermek veya azaltmak için gerekli önlemleri*

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

almaması veya bu önlemlerin yetkili makamlarca doğrudan alınması nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan gerekli harcamalar 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre kirletenden tahsil edilir”.

Burada öncelikle kirletenin kim olduğunun belirlenmesi gerekir. Kirleten, doğrudan ya da dolaylı şekilde çevrenin bozulmasına sebep olan ya da bozulma sonuçlarını ortaya çıkaran kişi olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında aslında her türlü tüketimimiz hem üretim sürecinde yaratılan çevresel etkiler hem de oluşan atıklar sebebiyle kirlenmeye neden olmaktadır. Yani geniş anlamda sadece üretici değil tüm tüketiciler kirletendir.

Kirleten öder ilkesi, geniş ve çeşitli uygulama araçları olmasına karşın özellikle iktisadi kaynaklı olması sebebiyle hukuki olarak kaygan zeminler oluşturmaktadır. Ortaya çıkan ilk sorun üreticinin çevreye verilen zararın maliyetini – eğer hesaplanabiliyorsa- fiyata yansıtmasıdır. Bu noktada zararın maliyeti tüketiciye yüklenecektir, ki zaten üründen yararlanan kişi olarak tüketicinin ya da kullanıcının da geniş anlamda kirleten olduğu düşünülebilir. Özellikle etik açısından önemli olan diğer sorun ise kirleten öder ilkesinin bir tür kirletme hakkı olarak algılanmasıdır. Bu noktada ilkenin diğer çevre hukuku ilkeleri ile ve özellikle de önleme ilkesi ile birlikte değerlendirilmesi gereği ortaya çıkar. Çevre Kanunu’nda da ifade edildiği üzere ve Anayasa’daki çevreyi koruma ve geliştirme ödevinin de bir gereği olarak, kirleten öder ilkesinden öncelikle çevreye zarar verebilecek bir faaliyette bulunan kişinin bu zararı önlemek için alınacak tedbirlerin maliyetinin yine kendisinin karşılanması anlaşılmalıdır. Kirletenin mevzuat tarafından kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirmemesi sebebiyle kamu otoritelerinin müdahalesi gerekirse, masraflar da yine kirleten tarafından karşılanacaktır.

Kirleten öder ilkesinin çeşitli uygulama araçları bulunmaktadır. Burada bu önlemler üzerinde detaylı bir şekilde durmaya çağız. Ancak Türk hukukunda bu araçların Çevre Kanunu’nun ilkelere ilişkin 3. maddesinin h bendine sayıldığını hatırlatalım

: “ Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi için uyulması zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, emisyon ücreti ve kirletme bedeli alınması, karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır” .

Çevre hukukunun genel ilkeleri birbirine bağlıdırlar ve birlikte değerlendirilmeleri gerekir. Aslında çevre hukuku bir algı ve yaklaşım meselesidir ve ilkelerin bir kısmının hukuk normları tarafından öngörülmüş olması yeterli değildir. Türk hukukunda öngörülmemiş olan ihtiyat ilkesi ve sınırlı şekilde uygulanan katılım ilkesi olmaksızın diğer ilkelerin ve normların etkin bir şekilde uygulanması mümkün değildir. Bunun gibi, çevre konusundaki yetkilerin özellikle merkezi idare bünyesinde parçalı olarak dağıtılması ve bir çok bakanlığın yetkili kılınması, mevzuattaki çeşitliliğin ve gelişimin tek başına çevre hukukunun geliştiği anlamına gelmediğini göstermektedir. Çeşitli normlarda yer alan ve çevre hukukunun mikenk taşı kabul edilen sürülebilir gelişme ilkesinin de entegrasyon ilkesi ve bütünleşik çevre yaklaşımı olmadan gerçekten benimsenemeyeceği bu şekilde görülmektedir.

KAYNAKLAR

GOSSEMENT Arnaud, Le principe de précaution, Essai sur l'incidence de l'incertitude scientifique sur la décision et la responsabilité publiques, L'Harmattan, Paris, 2003.

GÜNEŞ Yusuf ; **COŞKUN** Aynur Aydın, Çevre Hukuku, Kazancı, İstanbul, 2004.

PRIEUR Michel, Droit de l'environnement, Dalloz, 4ème éd., Paris, 2001.

ROMI Raphaël, Droit et administration de l'environnement, 6ème éd. Montchrestien, Paris, 2007.

YILMAZ TURGUT Nükhet, Çevre Politikası ve Hukuku, İmaj, Ankara, 2009.

TÜRKİYE'DE EKOLOJİK HUKUK UYGULAMALARI (ve özelde TRAKYA)

Av. Ömer AYKUL*

Ülkenin bütününde, özelde de Trakya'daki ekolojik hukuk uygulamalarından kısaca irdelemek gerektiği kanısındayım. Peki neden alışageldiği şekilde "Çevre Hukuku" değil de "Ekolojik Hukuk" tanımını kullanmak istiyorum..

1. Çevre Hukuku Yerine Ekolojik Hukuk:

- Çevre hukukunun insan merkezli oluşu,

-Ekolojik hukukun yaşam/eko-sistem merkezli oluşu, nedeniyle artık "Ekolojik Hukuk" tanımını kullanmaktayız. Tabii bir kavram ileri sürüldüğünde, o kavrama ait başlıca ilkeleri de belirtmek gerekir.

2. Başlıca Ekolojik Hukuk Uygulama İlkeleri:

(1) "Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi" yerine "Sürdürülebilir Yaşam"ın savunulması,

(Sürdürülebilir kalkınmanın insan odaklı olması karşısında sürdürülebilir yaşamın, yaşam, yani eko-sistem odaklı olması nedeniyle bu kavram kullanılmaktadır. Bilindiği üzere 1992 Rio zirvesinde ortaya konulan bu tanım hemen karşıtı olan "Sürdürülebilir Yaşam" kavramının oluşmasına neden olmuştur.)

"Doğal Kaynak" tanımlaması yerine "Doğal Varlık" tanımlamasının kullanılması,

---

* TBB Çevre komisyonu üyesi

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

(Doğal kaynak tanımı tüketim amaçlı bir tanımlama iken, doğal varlık tanımı bir değer kabullenmesini, öncelikle koruma ve geliştirmeyi, en son olarak da kullanmayı yani tüketmeyi belirliyor. Buradaki kullanma da sürdürülebilir/doğanın kendini yenilemesine izin veren bir kullanımdır. Bu nedenle ekolojik hukuk uygulamasında toprak, su, mera, orman vd hiçbir zaman kaynak olarak değil, doğal varlık olarak nitelendirilirler.)

“Sürdürülebilirlik” teki “Doğal Eşik” belirlemede ekosistemin sorunsuzca devam

edebilmesinin yani “doğanın kendini yenileyebilmesinin” esas alınması,

(HES’lerdeki can suyu, ormanlarda sürdürülebilir üretim, yatırımların ÇED’lerindeki çevre kirliliğinde doğanın kendini temizleyebilmesi/yenilemesi v.b. kavramlar, ekolojik hukukta sürdürülebilirlikten anlaşılan değer yargılarıdır.)

“Kamu Yararı” yerine “Üstün Kamu Yararı”nın esas alınması,

(Her tür yatırım faaliyetinde bir şekilde kamusal bir yararı olduğu düşünülerek, kamu yararında varlık-yokluk tartışması yerine, farklı uygulamalardaki kamu yararlarının yarışması sonucu en üst kamu yararının olduğu uygulamanın esas alınmasıdır. Bunun için “yeşil muhasebe” nin uygulanması yani faaliyetin eko-sisteme verdiği görünen ve görünmeyen zararlarla, eko-sistemin kendini yenileyebilmesinin klasik fayda-maliyet analizi ile birlikte düşünülmesidir.)

Doğal varlık yönetiminde, yani tarım topraklarının, meraların, ormanların, sulak

alanların, yüzey ve yer altı sularının yönetiminde “Havza Sistemi” nin esas alınması,

(Ülkemizde ikisi kapalı havza olmak üzere 26 su havzası mevcuttur. Doğal varlıklar bizim belirlediğimiz sınırlara göre değil, topoğrafyanın belirlediği sınırlara göre arzın üzerinde

yer alırlar. O nedenle de doğal varlıklar, havza adını verdiğimiz ve içinde kendine özgün bir eko-sistemi barındıran ve akan ve durgun suların, su toplama sınırlarından oluşan arazi parçaları halinde yönetilmelidirler.)

Şimdi de Türkiye'nin en önemli eko-hukuk sorunlarını sıralayalım.

3. Türkiye'nin Önemli Ekolojik Hukuk Sorunları:

- Ormanlar ve 2B,
- Tarım topraklarında amaç dışı kullanım, (5403 S.K. Md.13)
- Erozyon,
- Meralar ve meralarda tahsis amacının değiştirilmesi, (4342 S.K. Md.14)
- Turizm uygulamaları,
- Madencilik faaliyetleri (Liç yöntemi) ve Taş Ocakları,
- Su hukukundaki yönetsel ve hukuksal karmaşa,
- HES'ler,
- SİT'ler ile ilgili gelişen olumsuzluklar,
- (Korunan alan oranı Dünya ortalaması %12, ülkemiz %4)
- ÇED Kararları, (Proje tanıtım dosyaları ve ÇED Gerekli Değildir Kararları dahil)
- ÇDP'ları ve İl ÇDP'ları ve bunlarla ilgili tadilatlar,
- Termik Santraller,
- Yüzey ve yer altı sularındaki kirlilik,
- Deniz kirliliği ve Karasal kirlilik,
- Atık Yönetimi,

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

- İdarelerin Kamu Yararı Kararları,
- Nükleer Santral,
- 3. Köprü, Çevre Yolları, İzmit Körfezi Köprülü Geçişi ve İzmir Otopanı,

Bu sorunların ayrıntılı açıklanması bu kısa konuşma süresinin içine sığdırılmayacağından, sadece saymakla yetineceğim.

4. Trakya'nın Önemli Ekolojik Hukuk Sorunları:

Aynı şekilde Trakya'nın en önemli eko-hukuk sorunlarını da sıralayalım.

- Tarım topraklarında amaç dışı kullanım, (5403 S.K. Md.13)
- Yüzey ve yer altı sularındaki kirlilik,
- Yer altı su aküferlerindeki su seviyesinin düşmesi,
- **ÇDP'ları ve İl ÇDP'ları ve bunlarla ilgili tadilatlar,**
- Termik Santraller,
- Madencilik faaliyetleri ve Taş Ocakları,
- **ÇED Kararları,**
- Meralar ve meralarda tahsis amacının değiştirilmesi, (4342 S.K. Md.14)
- Deniz kirliliği ve Karasal kirlilik,
- Ormanlar ve 2B,
- SİT'ler ile ilgili gelişen olumsuzluklar,
- Atık Yönetimi,
- Nükleer Santral,

Görüleceği üzere Trakya'nın sorunları da aslında Ülke sorunlarına benzer olup, belki biraz öncelik sırası değişiktir.

5. Türkiye’de Ekolojik Hukuk Gelişmeleri:

Ülkemizde eko-hukuk geçmişi çok kısa, fakat çok yüksek bir hızda gelişmeye sahip, gerek kural oluşumunda gerek yargısal kararlarda büyük adımların atıldığı bir alandır. Şimdi sırasıyla gelişmeleri görelim:

- (1) 1982 Anayasası’nda 56. maddede “Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı”nın yer alması ve Anayasa’nın İkinci Kısmının Temel Hak ve Ödevler olarak belirlenmesi, kısıtların, verimli tarım topraklarının, meraların anayasal koruma altına alınması,
- (2) 1983 Yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bilahare de çevre ile ilgili alt normların kabulü, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nun kabulü, Çevre Müsteşarlığının kurulması ve Çevre Bakanlığının oluşumuna doğru gelişmeler,
- (4) 1995 Yılında 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu’nun kabulü, (Pek uygulaması olmasa da)
- (3) 1998 Yılında 4342 sayılı Mera Kanunu’nun kabulü,
- (4) 2003 Yılında 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun kabulü,
- (4) 2004 Yılında Anayasanın 90/son maddesinin değiştirilmesi ve çevre ile ilgili milletlerarası andlaşmaların iç hukukumuzda etkinleşmesi,
- (5) 2005 Yılında 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu’nun kabulü,
- (6) 2010 Yılında “Bilgi Edinme Hakkı”nın Anayasa’nın 74. maddesinde yer alması.

Dikkat edilirse süre henüz 30 yıldır. Bu süre sosyal olayların gelişimi, sorunların oluşumu ve bunlara çözüm getirecek kanunların toplum içinde olgunlaşması için bu süre yetmez.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Burada Dünya'daki süreç ve doğanın kirlenmesi, doğal varlık kayıpları ve küresel ısınma sonucu iklim değişikliği, ve bunun Ülkemize etkisi, AB'ne uyum çabaları da dahil olmak üzere bu sürecin hızlanmasının başlıca etkenleri olmuştur.

6. Yargısal Alandaki Önemli Ekolojik Hukuk Gelişmeleri:

Bu bölümü elbette 15 yıla yaklaşan bir süredir adına hukuk mücadelesi yaptığımız TEMA Vakfı açısından inceleyeceğiz. Olaylardaki gelişme süreci aşağıdaki gibidir:

- Vakfın dava hakkı açısından bazı Mahkemelerin verdiği red kararları ve Danıştay'da dava hakkına muhalif üyelerin varlığı ile başlayan sürecin çok kısa sürede değişmesi,
- (2872 sayılı Çevre Kanunu md. 1, 2, 3, 9 ve 30. daki 2006 olumlu değişikliklerinden önce)
- 1998 Yılı başından itibaren dava dilekçelerinde başlatılan "üstün kamu yararı" analizlerinin ilk kez 2002 yılında Danıştay'da karar gerekçesi olarak kullanılması ve devamla Yasama, Yürütme ve İdare'de bu kavramın yaygın olarak kullanılmaya başlaması,
- 2006 Yılında Fethiye Asliye Hukuk Mahkemelerinin bir orman kadastro (2B) iptal davasında (ilk kez bir adli davada) bir STK (TEMA)'yı müdahil olarak kabul etmesi,
- 2004 Yılında yapılan Anayasanın 90/son madde değişikliğinin 2005 yılında itibaren davalarımızda kullanılmaya başlaması ve yine ilk kez 2009 yılında Danıştay'da karar gerekçesi olarak kullanılması,
- Danıştay ve İdare Mahkemelerinin ekolojik hukuk ile ilgili konularda ilgilerinin artması ve bakış açılarının değişmesi,

Sonuç olarak bu gün itibarı ile, TEMA Vakfında açılan ve müdahil olunan toplam 151 davanın, sonuçlanan 98'ünün 74'ü lehe, 24'ü aleyhe sonuçlanmış olup, 49'u devam etmektedir. Başarı oranı %76 olup, derdest davalardan 6'sından Y.D. ka-

rarı alınmıştır. Bu sadece TEMA Vakfının veya şahsımın değil, Türk Yargısının da başarısıdır. Artık sadece bizler değil, Yargı da ekolojik hukuk konusunda duyarlılığını artırmıştır.

7. Türkiye'nin Önemli Güncel Ekolojik Hukuk Sorunları:

Sizlere Ülkemizdeki güncel gelişmelerden bazı örnek olayları açıklamak isterim.

(1) Anayasa halk oylaması sonrası oluşan Anayasa Mahkemesine ait iki örnek karar ve değerlendirilmesi,

- 5831 sayılı Kanun ile ilgili 12.05.2011 gün ve 2009/24 E. 2011/75 K. sayılı karar,

(2B İle ilgili) (İncelemem aynen EK-1'de olup, sunumda çok kısa olarak özetlenmiştir.)

- 5872 sayılı Kanun ile ilgili 12.05.2011 gün ve 2008/79 E. 2011/74 K. sayılı karar,

(Yabancılara taşınmaz satışı ile ilgili) (İncelemem aynen EK-2'de olup, sunumda çok kısa olarak özetlenmiştir.)

(2) KHK Hukuku ve iki önemli gelişme ve değerlendirilmesi,

- 644 sayılı KHK (648 s. KHK ile değişik) ve "Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki

alanlar" kavramı;

644 Sayılı KHK'nin 2/h Fıkrasının Anayasa Açısından Değerlendirilmesi :

Anılan madde aynen aşağıya alınmıştır:

"h) Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan veya mülkiyeti Hazineye, kamu kurum veya kuruluşlarına veya gerçek kişilere veyahut özel hukuk tüzel kişilerine ait olan taşınmazlar üzerinde kamu veya özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan ya-

tırmalara ilişkin olarak ilgililerince hazırlandığı veya hazırlatıldığı halde yetkili idarece üç ay içerisinde onaylanmayan etüt, harita, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini ilgililerinin valilikten talep etmesi ve valiliğin Bakanlığa teklifte bulunması üzerine bedeli mukabilinde yapmak, yaptırmak ve onaylamak, başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarece verilmemesi halinde bedeli mukabilinde resen yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatını vermek.”

Maddeden anlaşılacağı üzere, Hazineye, Kamu Kurum ve Kuruluşlarına, gerçek ve tüzel kişilere ait araziler ile Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan araziler, yani; “meralar”, “ormanlar”, “kıyıları” (konumuzla ilgili olmadığı için diğerleri sayılmamıştır) bir tutularak açıkça Anayasanın 11, 43, 45, 168 ve 169. maddelerine aykırı bir hüküm tesisi söz konusudur.

Yukarıdaki hukuki gerekçelerimiz, yani; **“ormanların Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan alanlardan olup, buralarda kamu yararı ve zorunluluk halleri dahilinde sadece belli bir süre ile irtifak hakkı tesisinin söz konusu olabileceği”** doğrultusundaki Anayasa Mahkemesi kararları, metnin hacmini artırmamak için eklenmemiş, sadece aşağıya listelenmiştir :

1. Anayasa Mahkemesinin 01.06.1988 gün ve 1987/31 E., 1988/13 K. Sayılı Kararı
2. Anayasa Mahkemesinin 25.08.1989 gün ve 1988/35 E., 1988/13 K. Sayılı Kararı
3. Anayasa Mahkemesinin 18.10.1989 gün ve 1989/7 E., 1989/25 K. Sayılı Kararı
4. Anayasa Mahkemesinin 13.09.2000 gün ve 2000/14 E., 2000/21 K. Sayılı Kararı
5. Anayasa Mahkemesinin 17.12.2002 gün ve 2000/75 E., 2002/200 K. Sayılı Kararı
6. Anayasa Mahkemesinin 04.10.2002 gün ve 2001/382 E., 2002/21 K. Sayılı Kararı

7. Anayasa Mahkemesinin 17.03.2004 gün ve 2003/100 E., 2004/33 K. Sayılı Kararı
8. Anayasa Mahkemesinin 07.05.2007 gün ve 2006/169 E., 2007/55 K. Sayılı Kararı

- 2863 sayılı Kanun (648 s. KHK ile değişik) ve "Doğal SİT" tanımı,

2863 Sayılı Kanununun 3. maddesinin birinci fıkrasının a bendine 648 sayılı KHK'nin 41. md.si ile eklenen 13. alt bent, Anayasa'nın 11, 56 ve 63üncü maddelerine ve 90/son maddesi göndermesi ile de aşağıda belirtilen uluslar arası sözleşmelere ve bu nedenle de Anayasanın 90ıncı maddesine aykırıdır. Aykırılık Anayasa maddelerine göre aşağıda değerlendirilecektir:

Anayasanın 63üncü Maddesine Aykırılık Değerlendirmesi:

Anayasa'nın 63. maddesindeki "Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması" başlıklı maddesindeki tanımlama;

"Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır."

şekindedir. Yönetmelik maddesinin değerlendirmesinde de yapıldığı gibi "Doğal sit" tanımı uzun yıllardır devam ettiği şekliyle;

"ilginç özellik ve güzelliklere sahip olan ve ender bulunan korunması gerekli alanları ve taşınmaz tabiat varlıkları"

veya daha ayrıntılı bir tanımlama ile;

"Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar"

şeklinde iken, 648 sayılı KHK'nin 41. md.si ile yapılan yeni düzenleme sonrası;

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

“Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar”

şekline dönüştürülmüştür.

Görüleceği üzere **“Doğal sit” tanımı sadece “Jeolojik devirler” le bağlantılı kabul edilmiştir.** Buna göre örneğin İstanbul Boğazı’nın oluşumu yaklaşık 6-7 bin yıl öncesine dayandığından, artık İstanbul Boğazı doğal sit sayılmayacaktır. KHK’ler ile bilimsel gerçekler değiştirilemez. Ayrıca Anayasanın 63üncü maddesindeki belirlemeye göre de mevcut 2863 sayılı Kanun ile bir “Kültür ve Tabiat Varlıkları Hukuku” oluşmuştur. Buna çeşitli sit tanımları, doğal sit tanımı, hatta üç dereceye kadar derecelendirilmiş bir doğal sit tanımı mevcuttur. Buna göre de Yurdumuzda doğal sit alanları belirlenmiştir.

Şimdi bu yeni düzenleme ile;

Anayasanın 63üncü maddesindeki “Devlet, ... tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.”

kavramına ters düşülerek, doğal sit alanları çok büyük bir oranda daraltılmaktadır.

Koruma, destekleme ve teşvik etme hukuku yerine, daraltma hukuku oluşturulduğundan,

2863 Sayılı Kanununun 3. maddesinin birinci fıkrasının a bendine 648 sayılı KHK’nin 41. md.si ile eklenen 13. alt bent,

ANAYASANIN 63üncü MADDESİNE AYKIRIDIR.

Anayasanın 56ncı Maddesine Aykırılık Değerlendirmesi:

Anayasanın 56ncı maddesinin ilk iki fıkrası;

“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.”

şeklinde dir. Halbuki bu yeni düzenleme ile doğal sit alanları çok büyük bir oranda daraltılmaktadır. Doğal sit alanları, ormanlar, milli parklar, meralar, akarsular ve göller, sulak alanlar, kıyılar gibi çevreyi oluşturan en önemli doğal varlık türlerinden birisidir.

Eğer bu KHK hükmü uygulanacak olursa;

Anayasanın 56ncı maddesindeki “çevreyi geliştirmek” yerine

“çevresel değerleri azaltmak” hukuku uygulanacak ve

“sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı” zarar görecektir.

Bu nedenle;

2863 Sayılı Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının a bendine 648 sayılı KHK'nin 41. md.si ile eklenen 13. alt bent,

ANAYASANIN 63üncü MADDESİNE AYKIRIDIR.

Anayasanın 90ıncı Maddesine Aykırılık Değerlendirmesi:

Anayasanın 90/son maddesi;

“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 5170 - 7.5.2004 / m.7) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”

şeklinde dir. 2863 Sayılı Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının a bendine 648 sayılı KHK'nin 41. md.si ile eklenen 13. alt bent Anayasa md.90/son göndermesi ile;

- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmenin başlangıç ve ilk 6 maddesine,

- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin başlangıç ve 6. maddesine,

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

- Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslar arası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşmenin başlangıç ve ilk 4 maddesine,

- Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesinin başlangıç ve ilk 4 maddesine,

- Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin başlangıç, 1, 2 ve 5. maddelerine,

AYKIRIDIR.

Burada öncelikle Anayasa md.90/son hükmü gereği önce ortada 5 adet *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşma"*

mevcut olup, bunlar

Anayasanın İkinci Kısmı olan *"Temel Haklar ve Ödevler"* bölümü olan 12-74. maddeler arasında yer alan Anayasanın 66 ve 63üncü maddeleri ile ilgili milletlerarası andlaşmalardır.

Ayrıca bunlar;

Anayasa md.90/son hükmü gereği

"temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalar" dır.

Yine Anayasanın iş bu maddesine göre;

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."

Buna göre 2863 Sayılı Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının a bendine 648 sayılı KHK'nin 41. md.si ile eklenen 13. alt bent;

bu Anayasa hükmü doğrultusunda yukarıda sayılan 5 adet milletlerarası andlaşma ile çeliştiği ve farklı hükümler

içerdiğinden

“esas alınamayacak” tır.

Dolayısıyla;

2863 Sayılı Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının a bendine eklenen 13. alt bent,

ANAYASANIN 90/son MADDESİNE DE AYKIRIDIR.

Anayasanın 11inci Maddesine Aykırılık Değerlendirmesi:

Anayasanın 11inci maddesinin ikinci fıkrası;

“Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.”

şeklindedir.

Yukarıdaki açıklamalarımız doğrultusunda;

2863 Sayılı Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının a bendine eklenen 13. alt bent,

Anayasanın 56, 63 ve 90/son maddelerine aykırı olduğundan,

bağlantılı olarak

ANAYASANIN 11inci MADDESİNE DE AYKIRIDIR.

8. Trakya İçin Öneriler :

Konuşmamın sonunu Trakya için önerilerimle tamamlamak isterim:

1. Trakya Bölgesi Ergene Alt Havzası ÇDP'na yönelik dikkat ve ilgi sürdürülmelidir,
2. İl ÇDP'larında İl Genel Meclisleri, yöreleriyle ilgili olarak doğal varlıkların korunmasında daha dikkatli olmalıdırlar,
3. İl Baroları ve Çevre komisyonları; TMMOB, diğer STK ve oluşumlarla birlikte ÇDP yapım ve tadilatlarında aktif ve müdahil olmalıdır,
4. İl Baroları ve Çevre komisyonları; Anayasa Md. 90/son ile

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ilgili olarak çevre ile ilgili uluslar arası sözleşmeleri başta Trakya'daki çevreciler olmak üzere, TMMOB, TOBB ve diğer STK'lar dahil Trakya kamu oyuna anlatmalıdır,

5. Başta Ergene olmak üzere yüzey sularında oluşan kirliliğin önlenmesi yönündeki çabalar genişletilerek sürdürülmeli, bu mücadeleye TOBB ve TOBB'nin ilgili odaları dahil edilmelidir,
6. Yeraltı su akiferlerindeki azalma ve kontrolsüz su çekiminin önlenmesi konusunda halkın katılımı sağlanmalıdır,
7. Trakya'da ÇDP ile oluşturulmak istenen TOB (Tarımsal Organize Bölge) TAB (Tarımsal Alt Bölge) ve OHB (organize Hayvancılık Bölgesi) gibi sınırlandırmalara dikkat edilmelidir,
8. ÇED sürecindeki halkın katılımı toplantılarına etkin katılım sağlanmalı ve bu toplantılar gerekirse kayda alınarak veya toplantı tutanaklarına muhalefet şerhleri yazılıp tutanaklardan birer suret alınarak gerektiğinde hukuki süreçte yardımcı doküman olarak kullanılmalıdır,
9. Trakya meralarının korunmasına özen gösterilmelidir,
10. Meriç Deltası, Longoz Ormanları, Istrancalar ve Kıyı Eko-Sisteminin korunması için mücadele edilmelidir, Sürdürülebilir bir yaşam için, el-ele, omuz-omuz.

EK-1

ANAYASA MAHKEMESİNİN, 5831 SAYILI ve 3402 SAYILI KADASTRO ve 6831 SAYILI ORMAN KANUNU DEĞİŞTİREN KANUN HAKKINDAKİ 12.05.2011 TARİHLİ KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yıllardır sonu gelmez 2B veya "bilim ve fen bakımından nitelik kaybetmiş orman" tartışması 1970 yılında 1255 sayılı Kanun ile 1961 Anayasasınının 131. maddesinin değiştirilmesi ile hayatımıza girmiş ve çözüm olarak düşünülen bu girişim 41 yıldır bir çözümsüzlük olarak devam etmekte ve bir kan-

ser gibi orman varlığımızı yok etmektedir. Bu incelemedeki hedefimiz 2B konusunu incelemek değildir. Aşağıda önemli maddelerini vereceğimiz ve bu konuda verilmiş bulunan bir Anayasa Mahkemesi Kararını irdeleyeceğimiz bu konu, geçmişte defalarca Anayasa Mahkemesinden geri dönmüştür. Ayrıca 2003 yılında yapılan iki Anayasa değişikliği girişimi de o zamanki Cumhurbaşkanımızın bir daha görüşülmek üzere Kanunu TBMM'ne iade etmesiyle sonuçsuz kalmıştır. İşte bu 5831 sayılı Kanun, 2B olarak tanınan sözde orman vasfını kaybetmiş, gerçekte ise kaybettirilmiş ama hala orman hukuku ve rejimi altında olan orman arazilerinin satışını kolaylaştırmak için yapılmış bir düzenlemedir. Elbette bu Kanun bir satış kanunu değildir, ama arkasından gelecek ve açıkça Anayasaya aykırı olarak satışı içerecek olan Kanunun uygulamasına zaman ve imkan kazandırmak için çıkartılmıştır. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için www.aykultopcu.com sitesindeki "Eko-Hukuk ve Ormanlarımız" başlıklı makaleye veya "Ekolojik-Hukuk, Seçkin Yayınları, Av. Ömer AYKUL" isimli kitabımıza bakılabilir.

15.01.2009 Tarih ve 5831 Sayılı Kanun Metninin Önemli Maddeleri:

15.01.2009 Tarih ve 5831 sayılı Kanun metninin önemli maddeleri aşağıda olup, hukuken tartışmalı olanların altı çizili, iptali istenenler ise ayrıca kalın yazı ile belirlenmiştir:

Madde 1- .....

Madde 2- 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

"Ancak, henüz orman kadastroına başlanılmamış yerlerde, 3402 sayılı Kadastro Kanunu hükümlerine göre belirlenen orman sınırı, orman kadastro komisyonunca belirlenen orman sınırı niteliğini kazanır."

Madde 3- 6831 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin yedinci fıkrasının birinci cümlesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki cümleler eklenmiştir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

“3402 sayılı Kadastro Kanununa göre kadastroya başlanan çalışma alanlarında evvelce kesinleşmiş olan orman haritalarının kontrolü sonucunda tespit edilecek hesaplamalardan kaynaklanan yüzölçümü hataları 3402 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine göre oluşan kadastro ekibince düzeltilir. Diğer vasıf ve mülkiyet değişikliği dışında kalan aplikasyon, ölçü ve çizimden kaynaklanan yüzölçümü ve fenni hatalar ise kadastro müdürlüğüne mahalli orman kuruluşuna bildirilir. Bildirim tarihinden itibaren onbeş günlük süre içerisinde orman kadastro komisyonu görevlendirilir.”

Madde 4- 6831 sayılı Kanunun 45 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Amme müesseselerine ait ormanların kadastro da bu Kanunun 7 nci maddesi hükümlerine göre yapılır.”

Madde 5- 6831 sayılı Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir.

“EK MADDE 10- Bu Kanunun; 20/6/1973 tarihli ve 1744 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesi ile 23/9/1983 tarihli ve 2896 sayılı Kanun ve 5/6/1986 tarihli ve 3302 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (B) bendi uygulamaları ile orman sınırları dışına çıkarılan yerler, çıkarma işleminin kesinleştiği tarihten itibaren kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez.”

Madde 6- .....

Madde 7 - .....

Madde 8 - 21/6/1987 tarihli ve 3402 sayılı Kadastro Kanununa aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

.....

Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin kadastro ve tescili

EK MADDE 4 - 6831 sayılı Orman Kanununun 20/6/1973 tarihli ve 1744 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesi ile 23/9/1983 tarihli ve 2896 sayılı, 5/6/1986 tarihli ve 3302 sayılı kanunlarla değişik 2 nci maddesinin (B) bendine göre orman kadastro komisyonlarınca Ha-

zine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerler, fiili kullanım durumları dikkate alınmak ve varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim veya kimler tarafından ne zamandan beri kullanıldığı kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle, bu Kanunun 11 inci maddesinde belirtilen askı ilanı hariç diğer ilanlar yapılmaksızın öncelikle kadastrosu yapılarak Hazine adına tescil edilir.

Bu maddeye göre yapılacak kadastro çalışmaları ikinci kadastro sayılmaz.

Bu maddeye göre yapılacak kadastro sırasında orman ve Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin sınır nokta ve hatları; orman kadastro tutanakları esas alınmak suretiyle orman işletme müdürlüğünce görevlendirilecek en az bir orman yüksek mühendisi ya da orman mühendisinin iştirak ettirildiği kadastro ekibince zemine applike edilir. Bu çalışmalar sırasında kadastro veya orman haritalarında düzeltmeyi gerektiren tutanak, pafta ve zemin uyumsuzluğunun tespiti halinde, yukarıda oluşturulan kadastro ekibince teknik mevzuata uygun hale getirilir. Bu çalışmalara kadastro kontrol mühendisi de iştirak ettirilir. Çalışma sonucunda bir zabıt düzenlenir ve bu zabıt ekip görevlileri ile kontrol mühendisi tarafından birlikte imzalanır. Düzeltme işlemleri, orman mevzuatı ile tapu ve kadastro mevzuatına göre yapılmış ve bu Kanuna göre yapılacak askı ilanı ile de ilan ve tebliğ edilmiş sayılır.

Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerler, daha öncesi tescil edilmiş olduğuna bakılmaksızın Maliye Bakanlığının talebi üzerine, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce fiili kullanım durumları dikkate alınmak suretiyle ifraz ve/veya tevhit de yapılabilir. Bu işlemler sırasında, orman ve kadastro haritalarında tespit edilen fenni hatalar, yukarıdaki üçüncü fıkrada belirtilen usul ve esaslara göre düzeltilir.

Bu madde kapsamındaki kadastro, ifraz ve tescil işlemleri, 3194 sayılı İmar Kanunu ile 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunundaki kısıtlamalara tabi olmaksızın yapılır.

Kadastro çalışmalarına başlanılmadan önce, Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin içerisinde özel kanunlarına göre de-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ğerlendirilmesi gereken alanlar bulunup bulunmadığı kadastro müdürlüğünce ilgili kurum ve kuruluşlarına yazı ile sorulur. İlgili idarelerce 15 gün içerisinde kadastro müdürlüğüne bilgi verilir. Bu süre içinde cevap verilmediği takdirde, söz konusu alanların bulunmadığı yönünde cevap verilmiş sayılır. Bu bilgilere veya ilgili idarelerce zeminde gösterilen sınırlara göre bu yerler içindeki bu alanların sınırları ölçülerek krokisinde gösterilir ve beyanlar hanesinde belirtilir.”

Madde 9 - 3402 sayılı Kanunun geçici 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve Kanuna aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 7- Bu Kanuna göre yapılacak çalışmalardan önce 6831 sayılı Orman Kanununa göre başlanan orman kadastrusu, bu Kanunun 4 üncü maddesine göre sonuçlandırılır.

GEÇİCİ MADDE 8- Bu Kanunun yayımı tarihinden önce yapılan tapulama veya kadastro çalışmalarında tespit dışı bırakılan tapuda kayıtlı taşınmazlar ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait yerlerde ve çalışma alanı içinde orman olduğu gerekçesiyle tespit harici bırakılan alanlarda, daha sonra kesinleşen orman kadastrusu sonucunda orman sınırı dışında kalan tapulu ve tapusuz taşınmazların 3402 sayılı Kanun hükümleri gereğince kadastrusu yapılır.

.....”

Madde 10- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 11- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Anayasa Mahkemesinin Kararı:

Anayasa Mahkemesinin gerekçeli kararının “Sonuç” bölümü aşağıya alınmış olup, kararın tam metnine 23.07.2011 tarihli Resmi Gazeteden ulaşılabilir.

“ Sonuç :

15.1.2009 günlü, 5831 sayılı Tapu Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un:

A- 8. maddesiyle, 21.6.1987 günlü, 3402 sayılı Kadastro Kanunu’na eklenen Ek 4. maddenin birinci fıkrasının “... fi-

ili kullanım durumları dikkate alınmak ve varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim veya kimler tarafından ne zamandan beri kullanıldığı kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle, ..." bölümü dışında kalan bölümünün, itiraz başvurusunda bulunan Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu bölüme ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B- 1- 5. maddesiyle, 31.8.1956 günlü, 6831 sayılı Orman Kanunu'na eklenen Ek 10. maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2- 8. maddesiyle, 21.6.1987 günlü, 3402 sayılı Kadastro Kanunu'na eklenen Ek 4. maddenin;

a- Birinci fıkrasının "... fiili kullanım durumları dikkate alınmak ve varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim veya kimler tarafından ne zamandan beri kullanıldığı kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle, ..." bölümünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, ... karşı oyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b- Dördüncü fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, ... karşı oyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

c- Beşinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, ... karşı oyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

12.5.2011 gününde karar verildi."

Anayasaya Aykırılık Talepleri, Anayasa Mahkemesinin Kararı ve Değerlendirme:

Bu bölümde Anayasa Mahkemesinin 12.05.2011 gün, 2009/24 E. 2011/75 K. sayılı ve Resmi Gazetenin 23.07.2011 gün ve 28003 sayılı nüshasında gerekçesi yayınlanmış bulunan ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu ile 6831 sayılı Orman Kanunu

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

değiştiren 5831 sayılı Kanun hakkındaki kısmen iptal, kısmen ret kararı değerlendirilecektir.

1. Değerlendirme Konusu:

1.1. 5831 Sayılı Kanununun 5. maddesi ile 6831 sayılı Orman Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir:

“EK MADDE 10- Bu Kanunun; 20/6/1973 tarihli ve 1744 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesi ile 23/9/1983 tarihli ve 2896 sayılı Kanun ve 5/6/1986 tarihli ve 3302 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (B) bendi uygulamaları ile orman sınırları dışına çıkarılan yerler, çıkarma işleminin kesinleştiği tarihten itibaren kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez.”

1.2. Anayasa Mahkemesi bu maddenin iptal istemini aşağıdaki özet gerekçe ile reddetmiştir:

“Bu nitelikteki araziler dava konusu kanun değişikliği yapılmadan önce ancak orman dışına çıkarma işlemi kesinleştikten sonra hukuken orman vasfını kaybederek Hazinesinin özel malı hâlini almakta ve kazandırıcı zaman aşımından yararlanarak zilyetlik yoluyla edinilmesi mümkün hale gelmekteydi. Dava konusu kural bu şekilde kazandırıcı zamanaşımı yoluyla iktisabı yasaklamıştır.”

“Orman alanı dışına çıkarma işlemi kesinleşmeden önce bu alanlar hukuken orman vasfı taşıdığından Anayasa'nın 169. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez” kuralı gereğince, dava dilekçesinde ileri sürüldüğünün aksine, kazandırıcı zaman aşımı yoluyla iktisap edilmeleri mümkün değildir. Orman alanı dışına çıkarılan alanların kazandırıcı zaman aşımı yoluyla iktisabını yasaklayan kural, Anayasa'nın ormanların korunmasını düzenleyen 169. ve orman köylülerinin korunmasını öngören 170. maddelerine aykırı değildir.”

1.3. Yasa koyucunun, 5831 sayılı Kanundaki genel amacı; aslında hala orman olan ve Anayasanın 170. maddesine göre sadece orman köylüsüne tahsis edilebilmesi mümkün olan

2B alanlarını işgalcilerine satmak da olsa, 6831 sayılı Orman Kanunu'na eklenen Ek-Madde 10'u uygun buluyor ve buradaki Anayasa Mahkemesi gerekçesine katılıyoruz.

2. Değerlendirme Konusu:

2.1. 5831 Sayılı Kanununun 8. maddesi ile 3402 sayılı Kadastro Kanununa aşağıdaki Ek Madde 4 eklenmiş olup, dava konusu edilen ve edilmediği için Anayasa Mahkemesi incelemesi dışında kalan ama hukuka aykırı olan bölümler aşağıdadır:

“Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin kadastro ve tescili

EK MADDE 4 - 6831 sayılı Orman Kanununun 20/6/1973 tarihli ve 1744 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesi ile 23/9/1983 tarihli ve 2896 sayılı, 5/6/1986 tarihli ve 3302 sayılı kanunlarla değişik 2 nci maddesinin (B) bendine göre orman kadastro komisyonlarınca Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerler, fiili kullanım durumları dikkate alınmak ve varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim veya kimler tarafından ne zamandan beri kullanıldığı kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle, bu Kanunun 11 inci maddesinde belirtilen askı ilanı hariç diğer ilanlar yapılmaksızın öncelikle kadastro yapılarak Hazine adına tescil edilir.

Bu maddeye göre yapılacak kadastro çalışmaları ikinci kadastro sayılmaz.

.....
.....

Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerler, daha öncesi tescil edilmiş olduğuna bakılmaksızın Maliye Bakanlığının talebi üzerine, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce fiili kullanım durumları dikkate alınmak suretiyle ifraz ve/veya tevhit de yapılabilir. Bu işlemler sırasında, orman ve kadastro haritalarında tespit edilen fenni hatalar, yukarıdaki üçüncü fıkrada belirtilen usul ve esaslara göre düzeltilir.

Bu madde kapsamındaki kadastro, ifraz ve tescil işlemleri, 3194 sayılı İmar Kanunu ile 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Arazi Kullanımı Kanunundaki kısıtlamalara tabi olmaksızın yapılır.

.....
.....”

2.2. Anayasa Mahkemesi bu maddenin birinci fıkrasındaki “... *fiili kullanım durumları dikkate alınmak ve varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim veya kimler tarafından ne zamandan beri kullanıldığı kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle...*” cümlesi ve dördüncü fıkrasının birinci cümlesi olan; “Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerler, daha öncesi tescil edilmiş olduğuna bakılmaksızın Maliye Bakanlığının talebi üzerine, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce fiili kullanım durumları dikkate alınmak suretiyle ifraz ve/veya tevhit de yapılabilir.” cümlesine yönelik iptal istemini aşağıdaki özet gerekçe ile reddetmiştir:

“4721 sayılı Medeni Kanun’un 1012. ve Tapu Sicili Tüzüğü’nün 60 ilâ 64. maddelerinde düzenlenen beyanlar, tescil ve şerhten farklı olarak herhangi bir aynî hak doğurmayacağı gibi şahsî hakların kuvvetlendirilmesi işlevine de sahip değildirlir. Beyanların fonksiyonu, taşınmazla ilgili bazı fiili veya hukuki durumlara ya da zaten mevcut bulunan bazı haklara aleniyet sağlamaktan ibarettir. Beyanlar hanesine bir hususun kaydedilmesi ilgili kişiye herhangi bir hak vermeyeceği gibi, o kişi bakımından bir hak da doğurmaz. Bu nedenle, orman dışına çıkarılan alanların kadastrosu sırasında buraları fiilen kullananların beyanlar hanesine kaydı bu kişiler açısından herhangi bir hak doğurmayıp, ancak fiili durumun tespiti ve alenileştirilmesi anlamına gelecektir. Bu tespitin tek amacının bu arazilerin fiilen kullananlara satılması olduğu söylenemez.

Devletin orman alanı dışına çıkarılan arazilerin fiili kullanım durumlarını da dikkate alarak envanterini çıkarması bu alanlarla ilgili yapılacak her türlü tasarruf açısından büyük önem taşımaktadır. İptali istenilen kurala dayanılarak yapılacak tespitler bu arazilerin orman köylülerine tahsisi, fiilen kullananlardan ecrimisil alınması, fiili durumun ispatı gibi işlevler de görebilirler. Bu nedenle orman alanı dışına çıkarılan alanların kullanım

kadastronun yapılması sırasında arazileri fiilen kullananlar ile varsa üzerindeki muhdesatın kadastronun beyanlar hanesine kaydedilmesinde Anayasa'ya aykırılık yoktur.

Diğer taraftan, kadastro sırasında ifraz ve tevhid, kadastro parsellerinin bölünmesi ve birleştirilmesi anlamına gelir. Orman kadastrusunda orman alanları parsellere ayrılmayıp, devlet ormanlarına ad verilmektedir. Orman kadastro haritaları ise, arazinin niteliğine göre, yeşil (ormanlar), kırmızı (orman dışına çıkarılan alanlar), sarı (orman olmayan alanlar) ve mavi (su yüzeyleri) olmak üzere dört renge boyanmaktadır. Orman dışına çıkarma çalışması yapılan yerlere Romen rakamıyla parsel numaraları verilmektedir. 2/B çalışması sırasında tespit edilen parseller arazinin fiili kullanım biçimiyle örtüşmeyebileceği gibi her hangi bir tahsis durumunda ekonomik kullanıma elverişli de olmayabilirler. Bu nedenle farklı parsellerin birleştirilmesine ya da bir parselin birden fazla parçaya ayrılmasına ihtiyaç duyulabilir. Dava konusu kuralın bu ihtiyaca cevap vermek amacıyla çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

İfraz ve tevhid işlemlerinin Maliye Bakanlığının talebine tâbi tutulmasının nedeni, orman dışına çıkarılan yerlerin Hazine adına tescil edilmesi ve Hazine arazileri üzerindeki tasarruf yetkisinin Maliye Bakanlığına ait olmasıdır."

"Dava dilekçesinde ileri sürülen Anayasa'ya aykırılığın ileride çıkarılacak bir yasa ile gerçekleşeceği ve bu yasanın ileride çıkarılacak ve Anayasa'ya aykırı olacak yasaya zemin hazırladığı, bu nedenle Anayasa'ya aykırı olduğu savları Anayasa yargısına konu edilemez."

2.3. Anayasa Mahkemesi burada kendisini bir ceza veya hukuk mahkemesi gibi görmüş ve aynı adalet tanrıçasının gözlerinin kapalı olmasındaki evrensel davranış biçimini, iş bu kararına gerekçe yapmıştır.

Bu Ülkede iki kez 2B alanlarının satışı için Anayasa değişikliği yapıлып, zamanın Cumhurbaşkanı tarafından bir daha görüşülmek üzere TBMM'ne geri gönderilmemiş midir?

Yine, 17.10.1983 tarih ve 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun'un 3763 sayılı Kanunla değişik 11 inci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci tümcesinin sonundaki "...kullanan kişilerin adları kadastro tutağının beyanlar hanesinde gösterilir." kuralı, Anayasa Mahkemesinin 30.03.1993 tarihli ve E.1992/48, K.1993/14 sayılı kararı ile Anayasa'nın 170 inci maddesine aykırı görülerek iptal edilmemiş midir?

Sanki bunlar olmamış gibi, bu Kanun değişikliğini basit bir "tapu-kadastro işlemi" olarak görme eğilimi hukuken kabul edilemez. Anayasa Mahkemesi ne bir ceza ne de bir hukuk mahkemesidir. Parti ve Hükümet programı gibi resmi metinlerde yer alan 2B alanlarının satışı, en üst düzey Yürütme Organı yetkililerince de tekrarlandığı bir ortamda, Anayasa Mahkemesinin,

"Dava dilekçesinde ileri sürülen Anayasa'ya aykırılığın ileride çıkarılacak bir yasa ile gerçekleşeceği ve bu yasanın ileride çıkarılacak ve Anayasa'ya aykırı olacak yasaya zemin hazırladığı, bu nedenle Anayasa'ya aykırı olduğu savları Anayasa yargısına konu edilemez."

gerekçesi kabul edilemez. Bir an için bu gerekçeyi kabul edecek olursak, o zaman da 30.03.1993 tarihli ve E.1992/48, K.1993/14 sayılı kararda Anayasa Mahkemesi nasıl olur da tam aksi bir karar verebilmiştir. Anayasa Mahkemesinin 30.03.1993 tarihli ve E.1992/48, K.1993/14 sayılı kararındaki iptal hükmü tamamen Anayasaya uygundur. Bu nedenle irdelenen bu karara esas iptal talebi de tamamen hukuka uygun olup, Anayasa Mahkemesinin ret kararı, Anayasanın 170. maddesine uygun değildir.

3. Değerlendirme Konusu:

Biz bu arada iptali talep edilmeyen ikinci fıkra üzerinde de ayrıca durmak istiyoruz. Bu fıkra;

"Bu maddeye göre yapılacak kadastro çalışmaları ikinci kadastro sayılmaz."

şeklinde. Bilindiği üzere kadaströ; doğru bir tapulamanın yapılabilmesi için arazi üzerinde yapılan ve tamamen teknik olan bir ölçüm işlemi ile ölçümün tutanağa bağlanması ile de hukuki işleme dönüşen bir faaliyettir. Bunun sonucunda da mülkiyet hukuku oluşur. Devlet ise egemenlik hukuku gereği dış ve iç güvenliğin yanı sıra adaletin sağlanmasındaki temel ve ön iki görevinden birisi “nüfus kayıtlarının tutulması” diğeri de “tapu kayıtlarının tutulması”dır. Devlet bu kayıtların tutulmasındaki aksaklıklardan kusursuz olarak sorumludur. Bu kusursuz sorumluluğun nihai dayanağı, Devletin bu konuda tek egemen oluşudur. Yapılan her yeni bir kadaströ faaliyeti, mutlaka bir tapu değışikliğı gerektirecek, her tapu değışikliğı de bir mülkiyet sorunu yaratacaktır. Geçmişte yapılan kadaströ tekrarları ile oluşan mülkiyet sorunlarının çözümleri avukat ve hakim ömürlerini aşacak derecede uzayabilmektedir. Bir mülkiyet konusunun mutlak çözüm yeri mahkemelerdir. Zaten yasa koyucu bunu bildiğı için, “bu kadaströ ikinci kadaströ sayılmaz” diye hüküm oluşturmaktadır. Aykırılık, hükmün lafzında açıkça beyan edilmektedir. Kanun yolu ile mülkiyet sorunu oluşturacak yeni kadaströ kuralı oluşturmanın, Anayasamızın 2. ve 35. maddelerine aykırı olduğunu değerlendirmekteyiz.

4. Değerlendirme Konusu:

4.1. 5831 Sayılı Kanunun 8. maddesi ile 3402 sayılı Kadaströ Kanunu’na Eklenen Ek 4. Maddenin Beşinci Fıkrası şöyledir:

“Bu madde kapsamındaki kadaströ, ifraz ve tescil işlemleri, 3194 sayılı İmar Kanunu ile 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunundaki kısıtlamalara tabi olmaksızın yapılır.”

4.2. Anayasa Mahkemesi bu fıkrayı aşağıdaki gerekçe ile iptal etmiştir:

Anayasa’nın 44. maddesi “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değışik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.” hükmünü içermektedir.

Anayasa'nın bu hükmünü uygulamaya geçirmek amacıyla Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu çıkarılmıştır. Toprakların verimli kullanılması ve tarım topraklarının erozyona karşı korunması milli ekonomi açısından önem taşıdığı gibi, bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkıyla da yakından ilgilidir. 5403 sayılı Kanun'da toprakların korunması ve ekonomik olarak işletilebilmesini sağlamak üzere bazı ilkeler öngörülmüştür. Aynı şekilde şehirleşmenin planlı bir şekilde yapılabilmesi için İmar Kanunu çıkarılmıştır. İmar Kanunu'nda sağlıklı ve çağdaş şehirlerin ortaya çıkarılabilmesi için ifraz ve tevhitlere ilişkin bazı kısıtlamalar öngörülmüştür.

Orman alanı dışına çıkarılan arazilerin Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ile İmar Kanunu'nda yer alan kısıtlamalara tâbi olmaksızın kadastro, ifraz ve tescil işlemlerinin yapılmasına olanak tanıyan dava konusu kural, bu arazilerin sözü edilen kanunlarda yer alan ve Anayasa'nın amir hükmü gereği olan korumaların dışında tutulması sonucunu doğurmaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 44. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

4.3. Anayasa Mahkemesinin buradaki gerekçesine aynen katılıyor, buradaki hassasiyetin 2B alanlarının açıkça satılacağını öngören bu girişim karşısında 2.3. maddede değerlendirdiğimiz kararında neden gösterilmediğini anlamakta zorlandığımızı belirtmekle yetiniyoruz.

SONUÇ OLARAK :

1. 5831 Sayılı Kanun ile 6831 sayılı Orman Kanunu'na eklenen Ek Madde 10 hakkındaki Anayasa Mahkemesinin ret kararı ve gerekçesine katılıyoruz.

2. 5831 Sayılı Kanununun 8. maddesi ile 3402 sayılı Kadastro Kanununa eklenen Ek Madde 4 birinci fıkrasındaki "... *fiili kullanım durumları dikkate alınmak ve varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim veya kimler tarafından ne zamandan beri kullanıldığı kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle...*" cümlesi ve dördüncü fıkrasının birinci cümlesi olan; "Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerler, daha öncesi tescil edilmiş olduğuna bakılmaksızın Maliye Bakanlığının talebi üzerine, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce fiili kullanım durumları dikkate alınmak suretiyle ifraz ve/veya tevhit de yapılabilir." cümlesine yönelik iptal isteminin reddini ve ret gerekçesine katılmıyoruz. Oluşan RED KARARI, Anayasamızın 170. maddesine aykırıdır.

3. Her ne kadar iptali talep edilmemişse de, 8. maddenin ikinci fıkrasında yazılı "Bu maddeye göre yapılacak kadastro çalışmaları ikinci kadastro sayılmaz." hükmü, Anayasamızın 2 ve 35. maddesine aykırıdır.

4. 5831 Sayılı Kanununun 8. maddesi ile 3402 sayılı Kadastro Kanunu'na eklenen Ek 4. Maddenin "Bu madde kapsamındaki kadastro, ifraz ve tescil işlemleri, 3194 sayılı İmar Kanunu ile 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunundaki kısıtlamalara tabi olmaksızın yapılır." şeklindeki beşinci fıkrasının iptal edilmesine ve iptal gerekçesine aynen katılıyoruz.

Son olarak belirtmek isteriz ki; Anayasa Mahkemesinin bu kararı ile en değerli kara eko sistemi ve yaşamın en büyük destek unsuru olan ormanlarımız, ciddi bir yara almış ve ormanları işgal ettikleri için aslında yargılanması gerekenlerin ödüllendirilmesinin yolu açılmıştır. Kısa bir süre sonra çıkacak satış kanunu ile orman varlığımız satılacak, Anayasa Mahkemesi bu konuda iptal kararı verse dahi, Anayasa Mahkemesi kararları geriye yürümediği için, geriye dönüş mümkün olmayacaktır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

EK-2

YABANCILARA ARAZİ SATIŞI KONUSUNDA ANAYASA MAHKEMESİNİN 2644 SAYILI TAPU KANUNU DEĞİŞİKLİĞİ İLE İLGİLİ 5872 SAYILI KANUN HAKKINDA SON KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anayasa Mahkemesinin, 23.07.2011 Tarih ve 28003 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış bulunan ve 3.7.2008 günlü, 5782 sayılı Tapu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

1) 1. maddesiyle değiştirilen 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35. maddesinin yedinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerinin,

2) 2. maddesiyle yeniden düzenlenen 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 36. maddesinin birinci fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin,

3) 3. maddesiyle 2644 sayılı Tapu Kanunu'na eklenen Geçici 3. maddesinin ikinci fıkrasının,

İPTALİ ve YÜRÜRLÜKLERİNİN DURDURULMASI istemli olarak Ana Muhalefet Partisince açılmış bulunan dava ile ilgili **12.05.2011 tarih ve E:2008/79 K:2011/74 sayılı kararı ile sadece "2644 sayılı Tapu Kanunu'na eklenen Geçici 3. maddesinin ikinci fıkrasının" İPTALİNE karar verilirken diğer maddeleri için ise RED KARARI VERİLMİŞTİR.**

Bundan önce bu konuda muhtelif değişiklikler yapılmış ve bütün değişiklikler Anayasa Mahkemesinden geri dönmüştür. Bu konunun kronolojik gelişimi aşağıda özetlenmiştir.

Yabancılara arazi satışı konusunda mevcut hukuk sistemiyle oynanmaya başlayıncaya kadar,1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu ile 1934 tarihli 2644 sayılı Tapu Kanunu'ndaki düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

442 Sayılı Köy Kanunu'nun 87nci maddesi: Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunmayan gerek şahıslar, gerek şahıs hükmünde olan cemiyet ve şirketlerin köylerde arazi ve emlak

almaları memnudur (yasaktır).

2644 Sayılı Tapu Kanunu'nun 35inci maddesi: Tahdidi mutazammın kanuni hükümler yerinde kalmak ve karşılıklı olmak kaydıyla yabancı hakiki şahıslar Türkiye'de gayrimenkul mallara temellük ve tevarüs edebilirler.

2644 Sayılı Tapu Kanunu'nun 36ncı maddesi: Yabancı gerçek kişiler, bir köye bağlı olmayan müstakil çiftliklere ve 30 hektar araziye sahip olabilecekler, ancak 30 hektardan fazlası için Bakanlar Kurulu'nun izninin alınması zorunludur.

BİRİNCİ DEĞİŞİKLİK GİRİŞİMİ :

21.06.1984 Tarih ve 3029 sayılı Kanunun 1. Maddesiyle Tapu Kanununun 35. Maddesinin,

“Tahdidi mutazammın kanuni hükümler yerinde kalmamak ve karşılıklı olmak şartıyla yabancı hakiki şahıslar Türkiye'de gayrimenkul mallarına temellük ve tevarüs edebilirler.”

hükmüne;

“Ancak hangi ülkelere yukarıdaki fıkradaki müteakabiliyet şartının uygulanmayacağını, alım satımlarda % 25'i geçmeyecek şekilde Toplu Konut Fonuna alınacak fon nispetini ve uygulamaya ait esasları tespiti Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

3029 sayılı Kanunun 2. maddesiyle, Köy Kanununun 87. maddesinin,

“Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunmayan gerçek şahıslar, gerek şahıs hükmünde olan cemiyet ve şirketlerin (eşhası hususiye ve hükmiye) köylerde arazi ve emlak almaları memnudur.”

hükmüne;

“Hangi bölge ve illerde maddedeki kısıtlamalardan hangi ülkelere istisna tanınacağı, alım satımlarda Toplu Konut Fonuna en çok % 25'i geçmeyecek tutarda alınacak fon nispetini ve uygulamaya ait esasları tespiti Bakanlar Kurulu yetkilidir. An-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

çak bu fıkra hükmü tarımsal üretim maksadıyla iktisap edilmek istenen araziler için geçerli değildir.”

biçiminde birer fıkra eklenmiştir.

Bu değişiklik Anayasa Mahkemesi'nin 13.06.1985 gün ve E:1984/14 K:1985/7 sayılı ve Resmi Gazetenin 24.08.1985 tarih ve 18582 sayılı nüshasında yayınlanan kararı ile anılan kanun tümüyle İPTAL edilmiştir. (Kararın ayrıntısına Anayasa Mahkemesi kararlarından ulaşılabileceği gibi bu konuda www.aykultopcu.com sitemizdeki makaleler bölümündeki 21.06.2007 tarihli ve “Yabancılara Arazi Satışı Konusunda Hukuksal İnceleme” başlıklı makalemize de bakılabilir)

İKİNCİ DEĞİŞİKLİK GİRİŞİMİ :

Bu kez 06.05.1986 gün ve 19099 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 22.04.1986 kabul tarihli ve 3278 sayılı, “2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci Maddesi ile 442 Sayılı Köy Kanununun 87 nci Maddesine İkışer Fıkra Eklenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir.

22/4/1986 günlü, 3278 sayılı Kanunun 1.ve 2nci maddeleri şöyledir :

“Madde 1- 2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Ancak, milli menfaatlere ve/veya milli ekonomiye faydalı görüldüğü hallerde, Bakanlar Kurulu; hangi ülkelerin ve/veya hangi ülkeler uyruğundaki gerçek kişilerin müteakabiliyet şartından istisna edileceğine karar verebilir. Bu hususlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca tespit edilir.

Ayrıca, bu alım - satımlarda satış bedelinin % 25'ini geçmeyecek miktarda Toplu Konut Fonuna alınacak fon nispetini ve uygulamaya ait esasları tespiti Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

“Madde 2- 442 sayılı Köy Kanununun 87 nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Ancak, milli menfaatlere ve/veya milli ekonomiye faydalı görüldüğü hallerde, Bakanlar Kurulu; hangi ülkelerin ve/veya hangi ülkeler uyruğundaki gerçek kişilerin bu maddedeki kısıtlamalardan istisna edileceğine karar verebilir. Bu hususlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca tespit edilir. Bu fıkraya hükmü, tarım arazileri ile tarıma veya hayvancılığa yönelik üretim maksadıyla iktisap edilmek istenen araziler hakkında uygulanmaz.

Ayrıca, bu alım - satımlarda satış bedelinin % 25'ini geçmeyecek miktarda Toplu Konut Fonuna alınacak fon nispetini ve uygulamaya ait esasları tespite Bakanlar Kurulu yetkilidir”

Bu değişiklik Anayasa Mahkemesi'nin 09.10.1986 gün ve E:1986/18 K:1986/24 sayılı ve Resmi Gazetenin 31.01.1987 tarih ve 19358 sayılı nüshasında yayınlanan kararı ile anılan kanun tümüyle İPTAL edilmiştir. (Kararın ayrıntısına Anayasa Mahkemesi kararlarından ulaşılabileceği gibi bu konuda www.aykultopcu.com sitemizdeki makaleler bölümündeki 21.06.2007 tarihli ve “Yabancılara Arazi Satışı Konusunda Hukuksal İnceleme” başlıklı makalemize de bakılabilir)

ÜÇÜNCÜ DEĞİŞİKLİK GİRİŞİMİ ve KISMİ DEĞİŞİKLİK:

Bu kez 03.07.2003 günlü Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4916 sayılı, “Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de Değişiklik Yapılmasına Hakkında Kanun'un 9, 19, 30 ve Geçici 2nci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu TORBA KANUN'un 19uncu maddesi ile yine 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 35- Karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde taşınmaz edinebilirler. Karşılıklılık ilkesinin uygulanmasında,

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

yabancı devletin taşınmaz ediniminde kendi vatandaşlarına veya yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerine tanıdığı hakların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına veya ticaret şirketlerine de tanınması esastır.

Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklı olmayan devlet vatandaşlarının kanuni miras yoluyla edindikleri taşınmazlar ile kanuni kısıtlamalara tabi alanlardaki taşınmazlar, intikal işlemleri yapılarak tasfiye edilir ve bedele çevrilir.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin otuz hektardan fazla taşınmaz edinebilmesi Bakanlar Kurulunun iznine tabidir. Kanuni miras yoluyla intikal eden taşınmazlar için bu hüküm uygulanmaz. Yabancı uyruklu gerçek kişilerin, kanuni miras dışında ölüme bağlı tasarruflar yoluyla otuz hektardan fazla taşınmaz edinebilmesi de Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır. İzin verilmez ise, fazla miktar tasfiye edilerek bedele çevrilir.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri lehine, taşınmaz üzerinde sınırlı aynı hak tesis edilmesi halinde karşılıklılık şartı aranmaz.

Kamu yararı ve ülke güvenliği bakımından, bu maddenin uygulanmayacağı yerleri belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

Ayrıca bu Kanun’la 2644 Sayılı Tapu Kanunu’nun 36ncı maddesi ile 442 Sayılı Köy Kanunu’nun 87nci maddesi kaldırılmıştır.

Bu değişiklik Anayasa Mahkemesi’nin 14.03.2005 gün ve E:2003/70 K:2005/14 sayılı ve Resmi Gazetenin 26.04.2005 tarih ve 25797 sayılı nüshasında yayınlanan kararı ile anılan kanun tümüyle İPTAL edilmiştir. Fakat dava konusu edilmediği için 442 Sayılı Köy Kanunu’nun iptal edilen 87nci maddesi ile köy arazilerinin korunmasında ciddi bir gedik

oluşmuştur. (Kararın ayrıntısına Anayasa Mahkemesi kararlarından ulaşılabileceği gibi bu konuda www.aykultopcu.com sitemizdeki makaleler bölümündeki 21.06.2007 tarihli ve “Yabancılara Arazi Satışı Konusunda Hukuksal İnceleme” başlıklı makalemize de bakılabilir)

DÖRDÜNCÜ DEĞİŞİKLİK GİRİŞİMİ ve KISMİ DEĞİŞİKLİK :

Bu kez 07.01.2006 gün ve 26046 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 29.12.2005 kabul tarihli ve 5444 sayılı, “Tapu Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kabul edilmiştir. Bu Kanun ile yine 22.12.1934 tarihli 2644 sayılı Tapu Kanunu’nun 35inci maddesi değiştirilmiş ve aynı Kanuna Geçici 2nci Madde eklenmiştir.

“Madde 35 - Yabancı uyruklu gerçek kişiler, karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, Türkiye’de işyeri veya mesken olarak kullanmak üzere, uygulama imar planı veya mevzii imar planı içinde bu amaçlarla ayrılıp tescil edilen taşınmazları edinebilirler. Sınırlı aynı hak tesis edilmesinde de aynı koşullar aranır. Yabancı uyruklu bir gerçek kişinin ülke genelinde edinebileceği taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı aynı hakların toplam yüzölçümü iki buçuk hektarı geçemez. Bu fıkrada belirtilen koşullarla, yüzölçümü miktarını otuz hektara kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, ancak özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynı hak edinebilirler.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri lehine Türkiye’de taşınmaz rehni tesisinde birinci ve ikinci fıkralarda yer alan kayıt ve sınırlamalar aranmaz.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip tica-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ret şirketleri dışındakiler Türkiye’de taşınmaz edinemez ve lehlerine sınırlı aynı hak tesis edilemez.

Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklılık olan devlet vatandaşlarının kanuni miras yoluyla intikal eden taşınmazları için birinci fıkrada belirtilen kayıt ve sınırlamalar uygulanmaz. Ölüme bağlı tasarruflarda yukarıdaki fıkralarda belirtilen kayıt ve sınırlamalar uygulanır. Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklılık olmayan devlet vatandaşlarının kanuni miras yoluyla edindikleri taşınmaz ve sınırlı aynı hakların intikal işlemleri yapılarak tasfiye edilir.

Karşılıklılığın tespitinde hukuki ve fiili durum esas alınır. Bu ilkenin kişilere toprak mülkiyeti hakkının tanınmadığı, ülke uyruklarına uygulanmasında, yabancı devletin taşınmaz ediniminde kendi vatandaşlarına tanıdığı hakların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına da tanınması esastır.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin; sulama, enerji, tarım, maden, sit, inanç ve kültürel özellikleri nedeniyle korunması gereken alanlar, özel koruma alanları ile flora ve fauna özelliği nedeniyle korunması gereken hassas alanlarda ve stratejik yerlerde kamu yararı ve ülke güvenliği bakımından taşınmaz ve sınırlı aynı hak edinemeyecekleri alanları, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının tescile esas koordinatlı harita ve planları içeren teklifi üzerine belirlemeye ve yabancı uyruklu gerçek kişilerin il bazında edinebilecekleri taşınmazların, illere ve il yüzölçümüne göre binde beşi geçmemek üzere oranını tespitte Bakanlar Kurulu yetkilidir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nün bağlı olduğu Bakanlık bünyesinde ilgili idare temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından, bu madde uyarınca Bakanlar Kuruluna verilen yetkiler dahilinde çalışmalar yapılmak suretiyle kamu kurum ve kuruluşlarının bu kapsamdaki teklifleri incelenip değerlendirilerek Bakanlar Kuruluna sunulur.”

“Geçici Madde 2- Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra belirlenecek askeri yasak bölgeler, askeri ve özel güvenlik bölgeleri ile stratejik bölgelere ve değişiklik kararlarına ait harita ve koordinat değerleri Milli Savunma Bakanlığınca geciktirilmeksizin Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlığa verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen bölgeler içerisinde kalması nedeniyle kamulaştırılması gereken ya da tapu sicilinde şerh verilmesine gerek duyulan parsellere ilişkin bildirimler ilgili idarelerince tapu sicil müdürlüklerine yapılır.

Bu madde hükümlerine aykırı edinilen veya kanuni zorunluluk dışında edinim amacına aykırı kullanıldığı tespit edilen taşınmazlar ile sınırlı aynı haklar, Maliye Bakanlığınca verilecek süre içerisinde maliki tarafından tasfiye edilmediği takdirde tasfiye edilerek bedele çevrilir ve bedeli hak sahibine ödenir.”

5444 sayılı Tapu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un;

1- 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 22.12.1934 günlü ve 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve onuncu fıkralarının,

2- 2. maddesiyle 2644 sayılı Yasa'ya eklenen Geçici Madde 2'nin ikinci fıkrasının,

3- 3. maddesinin,

iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istenmiştir.

Bu değişiklik, Anayasa Mahkemesi'nin 11.04.2007 gün ve E:2006/35 K: 2007/48 sayılı ve Resmi Gazetenin 16.01.2008 gün 26758 sayılı nüshasında yayınlanan kararı ile 5444 sayılı Kanunun birinci maddesiyle yeniden düzenlenen 2644 sayılı Yasa'nın 35. maddesinin, birinci fıkrasının “*Bu fıkroda belirtilen koşullarla, yüzölçümü miktarını otuz hektara kadar artırmaya Bakan-*

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

lar Kurulu yetkilidir.” dördüncü tümcesi ile yedinci fıkrasının, “... ve yabancı uyruklu gerçek kişilerin il bazında edinebilecekleri taşınmazların, illere ve il yüzölçümüne göre binde beşi geçmemek üzere oranını tespite ...” bölümü yönünden (Kısmen) İPTAL edilmiş diğer talepler RED EDİLMİŞTİR. (Kararın ayrıntısına Anayasa Mahkemesi kararlarından ulaşılabilir)

BEŞİNCİ DEĞİŞİKLİK GİRİŞİMİ ve ÖNEMLİ DEĞİŞİKLİK :

Son kez 15.07.2008 gün ve 26937 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 03.07.2008 kabul tarihli ve 5782 sayılı, “Tapu Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kabul edilmiştir. Bu Kanun ile yine 22.12.1934 tarihli 2644 sayılı Tapu Kanunu’nun 35 ve 36ıncı maddeleri değiştirilmiş ve aynı Kanuna Geçici 3üncü Madde eklenmiştir.

“Madde 35- Yabancı uyruklu gerçek kişiler, karşılıklı olmak ve kanunî sınırlamalara uyulmak kaydıyla, Türkiye’de işyeri veya mesken olarak kullanmak üzere, uygulama imar planı veya mevzii imar planı içinde bu amaçlarla ayrılıp tescil edilen taşınmazları edinebilirler. Sınırlı aynî hak tesis edilmesinde de aynı koşullar aranır. Yabancı uyruklu bir gerçek kişinin ülke genelinde edinebileceği taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı aynî hakların toplam yüzölçümü iki buçuk hektarı geçemez.

Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, ancak özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynî hak edinebilirler.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri lehine Türkiye’de taşınmaz rehni tesisinde birinci ve ikinci fıkralarda yer alan kayıt ve sınırlamalar aranmaz.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip tica-

ret şirketleri dışındakiler Türkiye’de taşınmaz edinemez ve lehlerine sınırlı aynî hak tesis edilemez.

Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklılık olan devlet vatandaşlarının kanunî miras yoluyla intikal eden taşınmazları için birinci fıkrada belirtilen kayıt ve sınırlamalar uygulanmaz. Ölüme bağlı tasarruflarda yukarıdaki fıkralarda belirtilen kayıt ve sınırlamalar uygulanır. Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklılık olmayan devlet vatandaşlarının kanunî miras yoluyla edindikleri taşınmaz ve sınırlı aynî hakların intikal işlemleri yapılarak tasfiye edilir.

Karşılıklılığın tespitinde hukukî ve fiilî durum esas alınır. Bu ilkenin kişilere toprak mülkiyeti hakkının tanınmadığı, ülke uyruklarına uygulanmasında, yabancı devletin taşınmaz ediniminde kendi vatandaşlarına tanıdığı hakların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına da tanınması esastır.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin; sulama, enerji, tarım, maden, sit, inanç ve kültürel özellikleri nedeniyle korunması gereken alanlar, özel koruma alanları ile flora ve fauna özelliği nedeniyle korunması gereken hassas alanlarda ve stratejik yerlerde kamu yararı ve ülke güvenliği bakımından taşınmaz ve sınırlı aynî hak edinemeyecekleri alanları, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının tescile esas koordinatlı harita ve planları içeren teklifi üzerine belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Yabancı uyruklu gerçek kişiler merkez ilçe ve ilçeler bazında, uygulama imar planı ve mevzi imar plan sınırları içerisinde kalan toplam alanların yüzölçümünün yüzde onuna kadar kısmında taşınmaz ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı aynî hak edinebilirler. Bakanlar Kurulu, merkez ilçe ve ilçelerin altyapı, ekonomi, enerji, çevre, kültür, tarım ve güvenlik açısından önemlerini dikkate alarak, bu orandan fazla olmamak kaydıyla farklı oran belirlemeye yetkilidir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlık bünyesinde, ilgili idare temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından, bu madde uyarınca Bakanlar Kuruluna

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

verilen yetkiler dâhilinde çalışmalar yapılmak suretiyle kamu kurum ve kuruluşlarının bu kapsamdaki teklifleri incelenip değerlendirilerek Bakanlar Kuruluna sunulur. Valiliklerce, merkez ilçe ve ilçelerin uygulama imar planı ve mevzi imar plan sınırları içerisinde kalan toplam alanların yüzölçümünde meydana gelen değişiklikler takip eden yılın Ocak ayı sonuna kadar komisyona bildirilir.

Askerî yasak bölgeler, askerî güvenlik bölgeleri ile stratejik bölgelere ve değişiklik kararlarına ait harita ve koordinat değerleri Milli Savunma Bakanlığınca, özel güvenlik bölgeleri ve değişiklik kararlarına ait harita ve koordinat değerleri ise İçişleri Bakanlığınca geciktirilmeksizin Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlığa verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen bölgeler içerisinde kalması nedeniyle kamulaştırılması gereken ya da tapu sicilinde şerh verilmesine gerek duyulan parsellere ilişkin bildirimler ilgili idarelerince tapu sicil müdürlüklerine yapılır.

Bu madde hükümlerine aykırı edinilen veya kanunî zorunluluk dışında edinim amacına aykırı kullanıldığı tespit edilen taşınmazlar ile sınırlı aynı hak edinebilir ve kullanabilirler. Bu şekilde edinilen taşınmazların Türkiye’de kurulu bulunan bir başka yabancı sermayeli şirkete devrinde ve taşınmaz maliki yerli sermayeli bir şirketin hisse devri yoluyla yabancı sermayeli hale gelmesi durumunda da aynı esas geçerlidir. Türkiye’de kurulu yabancı sermayeli şirketlerin tasfiyesi halinde şirketin sahip olduğu taşınmazın şirket ortağı yabancı gerçek kişiler veya yurt dışında kurulu yabancı ticaret şirketleri tarafından edinilmek istenmesi halinde 35 inci madde hükümleri uygulanır.

“Madde 36- Yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketler, ana sözleşmelerinde belirtilen faaliyet konularını yürütmek üzere taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı aynı hak edinebilir ve kullanabilirler. Bu şekilde edinilen taşınmazların Türkiye’de kurulu bulunan bir başka yabancı sermayeli şirkete devrinde ve taşınmaz maliki yerli sermayeli bir şirketin hisse devri yoluyla yabancı sermayeli hale gelmesi durumunda da aynı esas geçerlidir. Türkiye’de kurulu yabancı sermayeli şirketlerin tasfiyesi halinde şirketin sahip olduğu taşınmazın şirket ortağı yabancı gerçek kişiler veya yurt dışında kurulu yabancı ticaret şirketleri tarafından edinilmek istenmesi halinde 35 inci madde hükümleri uygulanır.

18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu şirketlerin, askeri yasak bölgeler, güvenlik bölgeleri ve aynı Kanununun 28 inci maddesi çerçevesinde belirlenen stratejik bölgelerdeki taşınmaz edinimleri, Genel Kurmay Başkanlığının ya da yetkilendireceği komutanlıkların, özel güvenlik bölgelerindeki taşınmaz edinimleri ise taşınmazın bulunduğu yerdeki valiliğin iznine tabidir. Valilik iznine tabi hususlar, ilgili idare temsilcilerinin katılımıyla oluşan komisyonda, taşınmaz ediminin, ülke güvenliği ve faaliyet konusuna uygunluğu değerlendirilerek karara bağlanır.

Bu madde hükümlerine aykırı şekilde edinildiği veya kullanıldığı tespit edilen taşınmazlar ve sınırlı aynî haklar, Maliye Bakanlığınca verilecek süre içerisinde maliki tarafından tasfiye edilmediği takdirde tasfiye edilerek bedele çevrilir ve bedeli hak sahibine ödenir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller, ilgili bakanlıkların görüşlerinin alınmasını müteakip Hazine Müsteşarlığı, İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

“Geçici Madde 3 - İlgili kurum ve kuruluşlar, bu Kanununun 35 inci maddesinin yedinci fıkrası uyarınca, yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin taşınmaz ve sınırlı aynî hak edinemeyecekleri alanların yüzölçümlerini ve valilikler bu fıkra da belirtilen ilçelerin uygulama imar planı ve mevzi imar plan sınırları içerisinde kalan toplam alanların yüzölçümlerini bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren en geç üç ay içinde komisyona bildirir.

Yabancı uyruklu gerçek kişilerin merkez ilçe ve ilçeler bazında edinebilecekleri taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte aynî hakların miktarı tespit edilinceye kadar geçecek süre içinde, yabancı uyruklu gerçek kişiler bu Kanunun 35 inci maddesi hükümlerine göre taşınmaz ve sınırlı aynî hakları edinebilirler.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

03.07.2008 tarih ve 5782 sayılı Tapu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun;

1 inci maddesiyle değiştirilen 2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci maddesinin yedinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlesi,

1. 2 nci maddesiyle yeniden düzenlenen 2644 sayılı Tapu Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının birinci ve ikinci cümlesi,

2. 3 üncü maddesiyle 2644 sayılı Tapu Kanununa eklenen Geçici 3 üncü Maddesinin ikinci fıkrasının,

iptalleri talep edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 12.05.2011 tarih ve E:2008/79 K:2011/74 sayılı kararı ile sadece "2644 sayılı Tapu Kanunu'na eklenen Geçici 3. maddesinin ikinci fıkrasının" İPTALİNE karar verilirken diğer maddeleri için ise RED KARARI VERİLMİŞTİR.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ :

İptali istenen "2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci maddesinin yedinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlesi" şöyledir:

"Yabancı uyruklu gerçek kişiler merkez ilçe ve ilçeler bazında, uygulama imar planı ve mevzi imar plan sınırları içerisinde kalan toplam alanların yüzölçümünün yüzde onuna kadar kısmında taşınmaz ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı aynı hak edinebilirler. Bakanlar Kurulu, merkez ilçe ve ilçelerin altyapı, ekonomi, enerji, çevre, kültür, tarım ve güvenlik açısından önemlerini dikkate alarak, bu orandan fazla olmamak kaydıyla farklı oran belirlemeye yetkilidir."

Anılan cümleler ile ilgili iptal isteminin gerekçeleri ise aşağıdadır:

"Getirilen bu düzenleme Anayasa Mahkemesi Kararında belirtilen sakıncaları gidermekten uzaktır. **Çünkü imar planı**

ve mevzi imar plan sınırları içerisinde kalan toplam alanların içinde sadece konut ve ticari alanlar değil, öncelikli korunması gereken tarım arazileri, su havzaları, orman ve 2B alanları, kıyı alanları, doğal sit vb. alanlar ile İmar Planı Uygulamasında Düzenleme Ortaklık Payı çerçevesinde % 40 oranına kadar tutulan ve kamusal alan olarak tahsis edilen yol, park, otopark, yeşil alan, eğitim ve sağlık yerleri, ibadet yerleri vb. alanlar da vardır.

İmar planı ve mevzi imar planı sınırı içerisinde kalan alanlar üzerinden % 10 uygulaması yapılması halinde bulunacak miktarın konut ve ticaret alanlarının büyük bir bölümünü kapsama olasılığı çok yüksektir. Harita Mühendisleri Odası'nca basına yapılan açıklamaya göre, Trabzon ili merkez ilçenin imar planı alanı 3063 hektardır. Ancak, imar planının sadece 1300 hektarı konut ve ticaret alanıdır. Diğer alanlar kamuya ait yeşil alan, yol, otopark, eğitim alanı, tarım alanı vb... alanları içermektedir. İmar planının yüz ölçümü üzerinden % 10 oranına göre hesaplama yapıldığında bulunan rakam, 306 hektardır. Bu durum, Trabzon için yabancıların mülk edinebilecekleri alanın (konut ya da işyerinin) yüzölçümünün, konut ve ticaret alanlarının % 30'u düzeyinde olduğunu göstermektedir. Verilen bir başka örnek Muğla ili ile ilgilidir. Muğla ili merkez ilçenin imar planı alanı 3.965 hektardır. Ancak, imar planının sadece 639 hektarı konut ve ticaret alanıdır. Diğer alanlar kamuya ait yeşil alan, yol, park, otopark, eğitim ve sağlık alanı, maden rezerv alanı, orman, fuar+rekreasyon, askeri tesisi vb... alanları içermektedir. 396 hektar, konut ve ticaret alanlarının % 63'ü düzeyindedir. Bu rakamlar Muğla merkez ilçede konut ve yerleşim alanının % 63'nün yabancılara satılabileceği anlamına gelmektedir.

Görüldüğü gibi ilden ile ilçeden ilçeye farklılık göstermekle beraber getirilen kuralın ilçelerdeki konut ve yerleşim alanlarının çok büyük bir bölümünün yabancılara satılmasına olanak verdiği anlaşılmaktadır. Yasa Bakanlar Kuruluna ilçelerin altyapı, ekonomi, enerji, çevre, kültür, tarım ve güvenlik açısından önemlerini dikkate alarak, bu orandan faz-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

la olmamak kaydıyla % 10 oranından farklı oran belirlemeye yetkili kılmuştur.

“Uygulama İmar planı” kavramının kapsamı içerisinde kalan alanlar içinde; konut ve yerleşim alanları, öncelikli korunması gereken tarım arazileri, su havzaları, orman ve 2B alanları, kıyı alanları, doğal sit vb. alanlar ile İmar Planı Uygulamasında Düzenleme Ortaklık Payı çerçevesinde % 40 oranına kadar tutulan ve kamusal alan olarak tahsis edilen yol, park, otopark, yeşil alan, eğitim ve sağlık yerleri, ibadet yerleri vb. alanlar da vardır.

Mevzi imar planı, yürürlükteki her tür ve ölçekteki plan sınırları dışındaki, imar uygulama planıyla bütünleşmeyen konumdaki, sosyal ve teknik altyapı ihtiyaçlarını kendi bünyesinde sağlayan plandır. Bu bağlamda herhangi bir gerçek kişi, uygulama imar planı dışındaki arazisinde mevzi imar planı yapmak için özel firmalara başvurabilir ve hazırlanan plan, ilgili belediyenin onaylaması halinde mevzi imar planı olarak uygulanabilir.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler için getirilen % 10 oranındaki sınırlamanın pratikte etkili bir şekilde uygulanabilirliği yoktur. Çünkü uygulama imar planları ve mevzi imar planları, o il veya ilçedeki planlanabilir alanların tümünü içeren bir doküman niteliğine haiz değildir. İlgili belediye veya valilikler mevcut imar planı veya mevzi imar planları kapsamı dışındaki alanları istedikleri zaman planlayabilir ve imar planı kapsamı içindeki alanın yüzölçümünü artırabilir. Bunu yaparken imar planı veya mevzi imar planı içine alınması gerekli olmayan yerleri bile kapsam içine alarak yabancılara satılabilecek alanları genişletebilirler. Arazi büyüklüğü uygun olduğu sürece 5 hektarlık bir alanda mevzi imar planı ya da uygulama imar planı yapmak gerekirken, 500 hektarlık bir alanda imar planı yaparak, 50 hektarlık bir alanın daha yabancılara satılması mümkün hale getirilebilir. Hatta uygulama imar planı veya mevzi imar planı kapsamında olmayan ormanlık alanlar uygulama imar planı kapsamında ormanlık alan olarak gösterile-

rek, yabancıların satın alabilecekleri alanların sınırı artırılabilir. Benzer şekilde imar planı kapsamında olmayan tarım arazileri, su havzaları ve 2B alanları hiçbir gereği yok iken imar planı kapsamına alınarak yabancıların fiilen hiçbir sınırlamaya tabi olmadan taşınmaz edinmelerine olanak sağlanabilir.

Söz konusu düzenleme bu haliyle yabancı gerçek kişiler için getirilen sınırlamayı uygulanmaz hale getirebilecek bir düzenlemedir. **İmar planı ve mevzi imar planı kapsamı içindeki "konut ve işyerinin yüzölçümü" gibi somut ve esnekliği olmayan göstergeler üzerinden bir oran belirlemek yerine, keyfiliğe açık ve öngörülen kuralı etkisiz hale getirecek nitelikteki bir gösterge üzerinden oran belirlenmesi ve bu oranın uygulanması konusunda Bakanlar Kurulunun yetkili kılınması, ülke bütünlüğü ve egemenliği ile doğrudan ilgili olan yabancıların taşınmaz edinimi konusundaki yasal düzenlemenin sınırları belirli kurallar içermediğini göstermektedir.**

Bir başka ifadeyle, dava konusu kural ile yabancı gerçek kişiler için getirilen % 10 oranındaki sınır ve bu oran konusunda Bakanlar Kurulu'na tanınan yetkinin sınırı, esasları ve çerçevesi fıkra da belirlenmiş olmakla beraber, getirilen düzenleme, öngörülen yasal sınır ortadan kaldırmayı olanaklı kılan, sınır lamanın işlevselliğini etkisiz bırakacak derecede ölçsüzdür.

Bakanlar Kurulu'na tanınan % 10 oranını geçmemek üzere farklı oranlar belirleme yetkisinin ölçsüz olması yasama yetkisinin yürütme organına devri sonucunu doğuracağından kabul edilemez. Bu nedenle kural, Anayasanın 2 nci ve 7 nci maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Öte yandan, 5782 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilen 2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci maddesinin yedinci fıkrasındaki düzenlemenin ilk cümlesinde; yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin; hangi alanlarda ve stratejik yerlerde taşınmaz ve sınırlı aynî hak edinemeyeceklerini belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkili kılındıktan sonra ikinci cümlede; sadece ya-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

bancı uyruklu gerçek kişilerin merkez ilçe ve ilçeler bazında, uygulama imar planı ve mevzi imar plan sınırları içerisinde kalan toplam alanların yüzölçümünün yüzde onuna kadar kısmında taşınmaz ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı aynî hak edinebilecekleri hükme bağlanmıştır.

Yani gerçek kişilerin edinebilecekleri taşınmazların yüzölçümü için sınırlama getirilirken yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri için sınırlama getirilmemiştir.

Tapu Kanununun 35 inci maddesinin ikinci ve yedinci fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin, özel kanun hükümleri çerçevesinde olmak ve Bakanlar Kurulu'na sulama, enerji, tarım, maden, sit, inanç ve kültürel özellikleri nedeniyle korunması gereken alanlar, özel koruma alanları ile flora ve fauna özelliği nedeniyle korunması gereken hassas alanlar ve stratejik yerler olarak kararlaştırılmış alanlardan olmamak kaydıyla yabancı gerçek kişilerin tabi olduğu miktar sınırlamasına (Hem 2.5 hektarlık hem % 10'luk sınırlamaya) tabi olmadan taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynî hak edinebilecekleri anlaşılmaktadır.

2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki: "Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, ancak özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynî hak edinebilirler" hükmü uyarınca, yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri için sınırlama getirilmediğini ileri sürmek mümkün değildir.

Çünkü her şeyden önce, söz konusu özel yasalarda 2644 sayılı Tapu Kanununda yer alan hükümlere benzeyen sınırlayıcı hükümler yoktur.

Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin özel kanun hüküm-

leri çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti elde etmesi, bu şirketlerin taşınmaz elde etmelerine özel kanunlardaki düzenlemelerle sınırlama getirildiği anlamına gelmemektedir.

Örneğin; 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanununun 4/C maddesinde: “Münferit bir sanayi yatırımı gerçekleştirmek amacıyla, yatırımı gerçekleştirecek yerli ve/veya yabancı gerçek ya da tüzel kişilerin başvurusu üzerine Bakanlığın uygun gördüğü alanların, Kurulun değerlendirmesinin ardından Bakanlar Kurulunca bu Kanun kapsamında münferit yatırım yeri olarak tahsis edilmesine karar verilebileceği”, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8 inci maddesinde: “Bakanlığın tasarrufuna geçen taşınmazları Türk ve yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere tahsis etmeye Bakanlığın yetkili olduğu” ve “kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerindeki taşınmaz malların iktisabının, 442 sayılı Köy Kanunu ile 2644 sayılı Tapu Kanununda yer alan yabancı uyruklularla ilgili tahditlerden Bakanlar Kurulu kararı ile istisna edilebileceği”, 6326 sayılı Petrol Kanununun 6 ncı maddesinde: “Devletin hudutlarından 5 kilometre mesafe dahilinde veya askeri yasak bölgeler içinde, tarihi veya dini bir yer veya tesise, petrol ameliyatıyla ilgisi bulunmayan bir yapıya bir su tesisine, bir yol veya umumi geçide 60 metre mesafe dahilinde, bir şehir veya kasaba belediye imar sahası dahilinde Bakanın mahsus müsaadesi olmadan petrol ameliyatı yapılamayacağı”, 53 üncü maddesinde: “Bir arama sahasının 50 000 hektardan fazla olamayacağı”, 61 inci maddesinde: “Bir işletme sahasının en çok 25 bin hektar olacağı”, 74 üncü maddesinde: “İşletme sahalarının yüz ölçümlerinin toplamının 150 bin hektardan fazla olamayacağı” hükümleri yer almaktadır.

Görüldüğü gibi bu özel yasalarda, arama ve işletme ruhsatı verilecek alanlarla ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Taşınmaz mülkiyeti ile ilgili sınırlama yoktur. Sadece 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda taşınmaz mülkiyeti ile ilgili düzenleme vardır. Söz konusu düzenlemede, Tapu Kanununda yabancı uyruklularla ilgili bir sınırlama varsa Bakanlar Kurulu yabancıları bu sınırlamadan istisna tutmaya yetkili kılınmıştır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Kısacası, sözü edilen yasalarda yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin edinebilecekleri taşınmazların toplam yüzölçümü bakımından bir üst sınır öngörülmemiştir. Bu durumda; özel kanunlar çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynı hak edinen yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, Bakanlar Kurulunun belirlediği alanlarda hiçbir sınırlamaya tabi olmadan taşınmaz elde edebileceklerdir.

Öte yandan, Tapu Kanununun 35 inci maddesinin yedinci fıkrasındaki düzenleme, ikinci fıkradaki “özel kanunlar çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti” edinme kuralını işlemez hale getirmiştir.

Bu şirketler sadece özel kanunlar çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynı hak edinmeyecekler, ayrıca yedinci fıkranın birinci cümlesindeki düzenleme nedeniyle Bakanlar Kurulunun belirlediği alanlarda ve ikinci cümledeki düzenleme nedeniyle de hiçbir sınırlamaya tabi olmadan taşınmaz elde edebileceklerdir.

Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerini yabancı uyruklu gerçek kişilere göre imtiyazlı duruma getiren bu düzenleme, Anayasanın eşitlik ilkesinin düzenlendiği 10 uncu maddesinin “Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz” diyen üçüncü fıkrası hükmü ile bağdaşmadığı açıktır.

Hukuk devletinin tanımına giren birçok öğeden biri de, kamu yararı düşüncesi olmaksızın, başka bir deyişle, özel çıkarlar için ya da belli kişilerin yararına olarak bir yasanın kabul edilemeyeceğidir. Kamu yararı amacı taşımayan yasaların, amaç ögesi yönünden Anayasanın 2 nci maddesindeki hukuk devleti ilkesine aykırı düşeceği açıktır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle 5782 sayılı Tapu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilen 2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci maddesinin yedinci

fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlesi Anayasanın 2 nci, 7 nci ve 10 uncu maddelerine aykırı olup, iptali gerekir.”

Bu gerekçelere dayanan iptal istemini reddeden Anayasa Mahkemesinin gerekçeleri ise aşağıdadır:

“İptal başvurusunda dava konusu kural ile İptali istenilen kural, yabancı gerçek kişilerin merkez ilçe ve ilçeler bazında uygulama imar planı ve mevzi imar planı sınırları içerisinde kalan toplam alanların yüzölçümünün en fazla yüzde onu oranında mülk ya da sınırlı aynî hak edinebileceklerini öngörmektedir. Bu kural ile ülke toprakları içinde yabancılar tarafından sahip olunan taşınmazların oranının ilçeler bazında imarlı toplam arazinin onda birini aşmaması amaçlanmıştır. Ayrıca kural ile Bakanlar Kuruluna merkez ilçe ve ilçelerin altyapı, ekonomi, enerji, çevre, kültür, tarım ve güvenlik açısından önemlerini dikkate alarak, yabancı gerçek kişiler tarafından edinilebilecek toplam taşınmaz alanını ilçenin uygulama ve mevzi imar planına dâhil arazilerinin yüzde onundan daha az bir oran olarak belirleme yetkisi tanınmıştır.

Anayasa'nın 2. maddesinde cumhuriyetin nitelikleri arasında “hukuk devleti” ilkesi de yer almaktadır. Hukuk devletinde diğer tüm kamusal yetkilerde olduğu gibi yasama işlemlerinin de kişisel yararları değil kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla yapılması zorunludur.

Kamu yararı, toplumun genel ve ortak çıkarlarının ne olduğu ve nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bir kavram olup içeriği farklı siyasî ve felsefi görüşlere ve kişisel tercihlere göre değişeceğinden sübjektif bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle amaç yönünden yasaların Anayasa'ya uygunluğunun denetiminde Anayasa Mahkemesinin sınırlı bir yetkisi olup, sadece yasanın açık bir şekilde kamu yararı dışında başka bir amaç gözettilmesinin ortaya çıktığı durumlarda söz konusu olabilir.

Diğer taraftan iptal başvurusunda, Tapu Kanunu'nun 35. maddesinin ikinci fıkrasında yabancı ülkelerde kendi ülkeleri-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

nin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı ayni hak edinmelerine olanak tanınmasına rağmen yedinci fıkrada getirilen sınırlamanın yalnızca yabancı gerçek kişilerin edindiği taşınmaz mülkiyeti ve sınırlı ayni haklara ilişkin olduğu ve yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerini yabancı uyruklu gerçek kişilere göre imtiyazlı duruma getirdiği belirtilerek Anayasanın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik ilkesinin amacı, hukuksal durumları aynı olanların kanunlarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanun karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz.

2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35. maddesinin ikinci fıkrasında yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin, ancak özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynî hak edinebilecekleri hükmüne bağlanmıştır. Hukukumuzda yabancı gerçek kişiler ile yabancı ticaret şirketleri farklı amaçlarla ve farklı nitelikte taşınmaz ve sınırlı ayni hak edinebilirler. Yabancı gerçek kişiler sadece konut ve işyeri olarak kullanma amacıyla ve uygulama imar planı ve mevzi imar planında bu amaçla ayrılıp tescil edilen taşınmazları edinebilirlerken, yabancı ticari şirketler özel yasalarda öngörülen koşullarda taşınmaz ve sınırlı ayni hak edinebileceklerdir. Bu çerçevede, 4737 sa-

yılı Endüstri Bölgeleri Kanunu, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve 6326 sayılı Petrol Kanunu'nunda yabancı ticari şirketlerin taşınmaz edinmesine ve bunun sınırlarına ilişkin hükümler yer almaktadır. Yabancı ticari şirketlerin taşınmaz ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynı hak edinmesi ülkemizde yabancı gerçek kişilere göre tamamen farklı bir hukuki rejime tabi tutulmuştur. Bu nedenle yabancı gerçek kişilerle, yabancı ticaret şirketleri aynı hukuki durumda değildirler.

Öte yandan iptal başvurusunda Tapu Kanunu'nun 35. maddesinin yedinci fıkrasının üçüncü cümlesiyle Bakanlar Kuruluna tanınan yüzde on oranından daha düşük bir oran belirleme yetkisinin, yasama yetkisinin devri anlamına geldiği, bu nedenle Anayasa'nın 7. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür

Anayasa'nın 7. maddesine göre, yasama yetkisi, Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez. Yasama yetkisinin devredilmezliği, yasa niteliğinde ya da yasa gücünde işlemler yapma yetkisinin devredilmezliği anlamına gelmektedir. Bir düzenleyici işlem, yürürlükteki yasa kurallarını değiştirebiliyor veya yürürlükten kaldırabiliyorsa, bu işlem yasa niteliğinde ya da gücündedir. Anayasa'nın 7. maddesinin açıklığı karşısında yasama organı, başka bir Devlet organına, bu arada Bakanlar Kuruluna yasa kurallarını değiştirme ya da kaldırma yetkisi veremez.

Anayasa'da yasa ile düzenlenmesi öngörülen konularda, yürütme organına, genel, sınırsız, esasları ve çerçevesi belirsiz bir düzenleme yetkisi verilemez. Yürütmeye devredilen yetkinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için, yasada temel hükümlerin ya da temel esasların belirlenmesi, ancak uzmanlık ve yönetim tekniğine ilişkin konuların düzenlenmesinin yürütme organına bırakılması gerekir. Kuşkusuz yürütme organının yasayla yetkili kılınmış olması, yasayla düzenleme anlamına gelmez. Anayasa'nın 8. maddesinin yürütme yetkisi ve görevinin Anayasa'ya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir hükmünün anlamı da budur.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Dava konusu kural ile Bakanlar Kuruluna tanınan yetki, sınırsız bir yetki olmayıp bu yetkinin kullanımına ilişkin koşullar kanunda belirtilmiştir. Bakanlar Kurulu altyapı, ekonomi, enerji, çevre, kültür, tarım ve güvenlik nedenlerine dayanarak bir ilçede yabancılar tarafından edinilebilecek toplam taşınmazların miktarını uygulama ve mevzi imar planlarına dâhil toplam alanın yüzde onundan daha az bir oranda sınırlama yapmaya yetkili kılınmıştır. Yürütme organına tanınan bu yetkinin sınırsız ve belirsiz olduğu söylenemez.

Açıklanan nedenlerle dava konusu kurallar Anayasa'nın 2., 7. ve 10. maddelerine aykırı değildir, iptal isteminin reddi gerekir."

Gerekçelere yönelik değerlendirmelerimiz ise aşağıdadır:

Anayasa Mahkemesinin benzer konulara yönelik önceki kararlarını daha sonraki bölümde incelemek kaydı ile yukarıdaki gerekçedeki bazı bölümler aşağıda ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

Bunlardan ilki;

"Kamu yararı, toplumun genel ve ortak çıkarlarının ne olduğu ve nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bir kavram olup içeriği farklı siyasî ve felsefi görüşlere ve kişisel tercihlere göre değişeceğinden sübjektif bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle amaç yönünden yasaların Anayasa'ya uygunluğunun denetiminde Anayasa Mahkemesinin sınırlı bir yetkisi olup, sadece yasanın açık bir şekilde kamu yararı dışında başka bir amaç gözettiğinin ortaya çıktığı durumlarda söz konusu olabilir."

şeklindeki gerekçesidir.

Bu ilk cümledeki tanımlamayı kabul etmemiz mümkün değildir. "Kamu/Amme" kavramı çift anlamlı olup, bir yandan "toplum/halk/millet/ulus" kavramına karşılık iken öte yandan da "devlet/idare/belediye/kamu kurumu" gibi kavramlarına da karşılık olabilmektedir. Özellikle "Kamu Hukuku" denildiğinde bu çok daha belirgindir. Dolayısıyla

“kamu yararı” nı “toplum yararı” olarak açıklayan Anayasa Mahkemesinin karar gerekçesi, hukuka ve bilime uygun değildir.

Hele kamu yararını; “içeriğinin farklı siyasî ve felsefi görüşlere ve kişisel tercihlere göre değişebileceği ve bu nedenle de sübjektif bir niteliğe sahip olduğu” görüşüne katılmamız hiç mümkün değildir. **Anayasa Mahkemesinin bu değerlendirmedeki öncelikli görevi “Kanunların Anayasaya Uygunluğu” olduğuna göre, kamu yararının da Anayasamızda şekillenmiş ilkelerine göre somut bir belirlemesinin olduğunu gözeterek karar vermesi gerekirdi. Belki kişiler “kamu yararı” nı kendi siyasî ve felsefi görüşlerine ve kişisel tercihlerine göre tanımlayabilirler. Ama Anayasa Mahkemesi bir kişi değil, Anayasal bir kurum ve bir Yüksek Mahkemedir. Kararlarının temel ve öncelikli dayanağı da Anayasadır. Dolayısıyla kamu yararının Anayasamızda dayanaklarını bulup buna göre bir değerlendirme yapması gerekirdi.**

Bu tip bir değerlendirmede Anayasamızın “BAŞLANGIÇ” bölümünün bazı cümlelerini seçerek şu temel yargılara ulaşabiliriz:

1. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve onun insan unsurunu oluşturan Türk Milleti’nin, “Dünya Milletler Ailesi”nin diğer üyeleri ile “eşit haklara sahip” ve “onurlu” bir üyesi olduğu ve “çağdaş uygarlık” düzeyine ulaşma hedefi vurgulanmaktadır. Demek ki, kişisel ve toplumsal haklar ile konumuzu oluşturan “ekoloji”nin ve en genel anlamda “uygarlık” ın Dünya’da ulaştığı düzey, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve onun iki asli unsuru olan Türk Ülkesi ile Türk Milleti için esas alınacaktır. O zaman salt iç hukuk ve değer yargıları ile değil iç hukuk düzeni haline dönüşmemiş olsa da, evrensel hukukta en çağdaş normlar için talepte bulunulabilecektir.

2. Anayasa’mızın en üst kamu yararı olarak “Türk milli menfaatlerini”, yani “Türkiye Cumhuriyeti Devleti” ile onun asli unsurları olan “Türkiye; yani Türk Milletinin Ülkesi” ve “Türk Milleti”nin yararının, kamusal anlam başta olmak üzere

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

her tür değerlendirmede 'DEVLET+ÜLKE+MİLLET' birleşimi olarak ele alınacağını göstermektedir. Yani hiç bir dayatma, ister iç ölçekte olsun ister küresel ölçekte olsun bu en üst kamu yararını aşamayacaktır.

3. Milletin unsuru olan vatandaşlar da bu üst kamu yararının bir parçası olarak, "Anayasa'daki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olma" ile tanımlanabilecek alt haklar düzeyinde talepkar olabileceklerdir. Burada "eşitlik" "sosyal adalet" "ulusal kültür, medeniyet ve hukuk düzeni" oluşturulması hedeflenen uygarlık düzeyinin çağdaş ve ulusal değerlerinin bir harmanı olacağı, vatandaşların "onurlu bir yaşam" ile "maddi ve manevi varlıklarını geliştirme" kavramları ile de temel insan hak ve özgürlüklerinin bir açılımı olarak, yaşama ve sosyal gelişim gibi ilk iki kuşak hakkının yanı sıra başta "çevre hakkı" olmak üzere üçüncü kuşak hakların da somut olaylardaki üstün kamu yararı değerlendirmelerinde esas alınacak kriterler olacaktır.

Sadece Anayasamızın başlangıç bölümünden ulaşılabilecek bu "kamu yararı/üstün kamu yararı" ilkelerini, diğer maddeler ile daha da geliştirmek mümkündür. Yukarıdaki değerlendirmelere katılmak, eksik bulmak, karşı çıkmak veya eleştirmek mümkündür. Fakat kamu yararına yönelik dayanakların Anayasamızda olmadığını söylemek mümkün değildir. Bu nedenle de Anayasa Mahkemesinin kamu yararını; "içeriğinin farklı siyasî ve felsefi görüşlere ve kişisel tercihlere göre değişebileceği ve bu nedenle de sübjektif bir niteliğe sahip olduğu" şeklinde açıklayan gerekçesine katılmak mümkün değildir. Dolayısıyla gerekçesi ve karar bu yönüyle Anayasaya uygun değildir.

(Her ne kadar ekolojik ağırlıklı olsa da bu konuda ayrıntılı bilgi için www.aykultopcu.com sitemizdeki makaleler bölümündeki 10.08.2007 tarihli ve "Eko-Hukuk ve Üstün Kamu Yararı" başlıklı bildirimimize ya da Ekolojik Hukuk adlı eserimizin

31-39. sayfaları arasındaki bölüme bakılabilir.)

Ayrıca değerlendirilen gerekçenin ikinci cümlesi de;

“Bu nedenle amaç yönünden yasaların Anayasa’ya uygunluğunun denetiminde Anayasa Mahkemesinin sınırlı bir yetkisi olup, sadece yasanın açık bir şekilde kamu yararı dışında başka bir amaç gözettiğinin ortaya çıktığı durumlarda söz konusu olabilir.”

şeklinde olup, bu cümle de Anayasaya uygun değildir. Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini düzenleyen 148. maddesinin ilgili bölümleri aynen aşağıya alınmıştır:

Görev ve Yetkileri

Madde 148 - Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararname ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler (**Ek ibare: 5982 - 7.5.2010 / m.18**) “ve bireysel başvuruları karara bağlar”. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararname ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def’i yoluyla da ileri sürülemez.

.....
.....

Şimdi hiç bir yorum yapmadan bu gerekçe ile Anayasamızın 148. maddesini yan yana koyalım. **Kanunların Anayasaya**

esas bakımından uygunluğu denetleme görevi ile ilgili 148. maddede Anayasa Mahkemesi için bir “kısıtlama” var mıdır? Elbette ki yoktur. Kısıtlama sadece şekil bakımından vardır. Kamu yararının incelenmesi konusu da bir şekil değil, esas konusudur. Ayrıca Anayasamızda “kamu yararının dışına çıkıldığında iptal” ya da “kamu yararı dışına çıkılmamışsa, inceleme yasağı” gibi bir hüküm olmadığı gibi, bu güne kadar Anayasa Mahkemesi kararlarında da böyle bir gerekçeye biz rastlamadık. Üstelik kamu yararının dışına çıkılmasının tespiti için de bir kamu yararı değerlendirmesi yapmak gerekemeyecek midir? Kaldı ki, her kamusal idari işlem de mutlaka bir kamusal yarar vardır. Önemli olan idari işlemde kamu yararının varlığı veya yokluğu değil, idari işlemin üstün kamu yararına uygun olmasıdır. İdare Hukukunda buna “yarışan kamu yararları” denir. Dolayısıyla gerekçe ve buna dayanan karar bu yönüyle de Anayasaya ve hukuka uygun değildir.

İptal edilen bölüme yönelik değerlendirmemiz :

Anayasa Mahkemesince İPTAL edilen, 5782 sayılı Kanunla 2644 sayılı Tapu Kanununa eklenen Geçici 3. Maddenin ikinci fıkrası ve buna yönelik İPTAL gerekçesi şöyledir:

İptal Edilen Fıkra:

“Yabancı uyruklu gerçek kişilerin merkez ilçe ve ilçeler bazında edinebilecekleri taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte aynî hakların miktarı tespit edilinceye kadar geçecek süre içinde, yabancı uyruklu gerçek kişiler bu Kanunun 35 inci maddesi hükümlerine göre taşınmaz ve sınırlı aynî hakları edinebilirler.”

İptal Edilen Fıkranın Gerekçesi:

“Dava konusu kural ile Tapu Kanunu’nun 35. maddesinin yedinci fıkrasıyla yabancı gerçek ve tüzel kişilerin ilçeler bazında edinebileceği toplam araziye ilişkin olarak getirilen sınırlamanın geçiş sürecinde nasıl uygulanacağı düzenlenmiştir. Geçici 3. maddenin birinci fıkrasında, 35. maddenin yedinci fıkrasında öngörülen yüzde onluk sınırın belirlenmesi için üç

aylık bir süre öngörülmüş, iptali istenilen ikinci fıkrasında ise yabancı uyruklu gerçek kişilerin merkez ilçe ve ilçeler bazında edinebilecekleri taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte aynı hakların miktarı tespit edilinceye kadar bu kişilerin 35. madde hükümlerine göre taşınmaz ve sınırlı aynı hakları edinebilecekleri hükme bağlanmıştır.

Yabancı gerçek kişiler, kanunda öngörülen geçiş sürecinde bu hükme dayanarak taşınmaz edinebileceklerdir. Bu şekildeki iktisaplar yoluyla Kanun'un 35. maddesinde öngörülen sınırlamanın aşılması mümkün hale getirilmiştir. Ancak geçiş süreci sonunda ilçeler bazında yabancılar tarafından edinilebilecek toplam alanlar tespit edildiğinde, kanunun izin verdiği kadar daha fazla taşınmazın yabancı gerçek kişiler tarafından iktisap edildiğinin tespit edilmesi halinde ne yapılacağı, eğer sınırı aşan miktardaki taşınmaz tasfiye edilecekse bu tasfiyelerin usul ve esaslarının ne olacağına ilişkin herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Bu durumun kuralın uygulanması açısından belirsizliklere neden olduğunda kuşku yoktur.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup, güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup, bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla bağlı, işlem ve eylemleri yargı denetimine açık olan devlettir.

Dava konusu kuralla getirilen düzenleme bir taraftan kanunda öngörülen sınırlamayı işlevsiz hâle getirmekte, diğer taraftan ise sınırı aşan iktisapların akıbeti konusunda açıklık içermemesi nedeniyle belirsizliklere yol açmakta ve yabancı gerçek kişilere kanunda öngörülen geçiş sürecinde sınırsız bir şekilde taşınmaz mülkiyeti ve sınırlı aynı hak edinme olanağı tanımaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır; İptali gerekir."

Bu gerekçenin temeli, değişiklikteki sınırlamanın hukuka

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ve Anayasaya uygun olduğunun kabulüne dayanmaktadır. **Doğrusu bu maddenin birinci fıkrasındaki süre “en geç üç ay” dır. Bu kadar kısa bir süre için hassasiyet gösteren Anayasa Mahkemesinin bu maddenin birinci fıkrasına yönelik ve özellikle diğer maddelere yönelik iptal taleplerini reddetmesini, daha doğrusu kararını değiştirmesini hukuken anlamak ve kabul etmek olası değildir.**

Anayasa Mahkemesinin önceki Kararları ile son Kararının karşılaştırılması :

1. Anayasa Mahkemesi; 21.06.1984 Tarih ve 3029 sayılı Kanununun 1. Maddesiyle Tapu Kanununun 35. Maddesinin,

“Tahdidi mutazammın kanuni hükümler yerinde kalmamak ve karşılıklı olmak şartıyla yabancı hakiki şahıslar Türkiye’de gayrimenkul mallarına temellük ve tevarüs edebilirler.”

hükmüne;

“Ancak hangi ülkelere yukarıdaki fıkradaki mütekabiliyet şartının uygulanmayacağını, alım satımlarda % 25’i geçmeyecek şekilde Toplu Konut Fonuna alınacak fon nispetini ve uygulamaya ait esasları tespitte Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

şeklinde getirilen değişikliği 13.06.1985 tarih ve 1984/14 E. 1985/7 sayılı kararı ile tümüyle iptal ederken, kararında Bakanlar Kuruluna tanınan yetkinin Anayasanın kısmen Başlangıç hükümlerine, 2. ve 7. maddelerine aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıntılı gerekçeye nasıl ulaşılacağı “Birinci Değişiklik Girişimi” maddesinde belirtilmiştir. Gereğinden alınan;

“Ülke devletin asli ve maddi unsurlarından biridir. Ülke olmadan devlet olmaz. Ülke devlet otoritesinin geçerli olacağı alanı belli eder. Devlet sahip olduğu kurucu unsur niteliğini taşıyan üstün kudretine dayanmak suretiyle ülkede yerleşik olan ve devletin diğer asli - maddi unsurunu oluşturan insan topluluğunun güvenliğini ve yararını kollamak ve gözetmek durumundadır. Bu asli görevi nedeniyle ki, ülke üzerinde egemenliğe dayalı üstün bir hakka sahiptir. Toprak ile alakalı konuda insan haklarına saygılı, ölçülü, adil bir sınırlama Devlet için bir nefsi müdafaa tedbiri niteliğindedir, böyle bir tedbirden vazgeçebilmek çoğu kez olası değildir.”

“Yabancıya satılmış toprakların yasal yollardan yerine göre geri alınabilmesi olanağının varlığına güvenilemez. Yabancıların her an kendi devletinin himayesinde olduğu dikkate alındığında böyle bir yola başvurma devletlerarası çetin sorunları davet etmesi kaçınılmazdır.”

değerlendirmesi konunun hassasiyetini ortaya koymaktadır. Ayrıca kamu yararı il ilgili olarak yukarıda yaptığımız açıklamayı doğrular nitelikteki ve aynı kararı gerekçesindeki;

“1982 Anayasasının 2. maddesinde, insan haklarına toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde saygılı olunacağı hükmüne yer vermek suretiyle 1961 Anayasasına, nazaran Devlet ve toplumun çıkarlarına öncelik tanınmıştır.”

cümlesi de Anayasa Mahkemesinin, Anayasanın 2. maddesini TEMEL ve ÜSTÜN KAMU YARARI OLARAK belirlediği ve kamu yararı kavramında da “Devlet” ve “Toplum” kavramlarını yan yana koyduğu görülmektedir. **1984 Yılında “Kamu Yararı” konusunda yukarıdaki kararı veren Mahkemenin, 2011 yılında “kamu yararını gözetmeyi” konusu dışında görmesi, hukuken anlaşılabilir değildir. Yine anlaşılamayan bir diğer konu da, Anayasa Mahkemesinin birbirinin benzeri kanunları iptal ederken “yabancılara arazi satışı” konusundaki bakışını ve Yürütmeye verilen belirsiz sınırlı yetkideki, Yasamanın yetki devri konusundaki değerlendirmesini son kararında neden değiştirdiğidir.**

2. Anayasa Mahkemesince tümüyle iptal edilen; 22.04.1986 kabul tarihli ve 3278 sayılı, “2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci Maddesi ile 442 Sayılı Köy Kanununun 87 nci Maddesine İkışer Fıkra Eklenmesine Dair Kanunun 1.ve 2nci maddeleri şöyledir :

“Madde 1- 2644 sayılı Tapu Kanununun 35 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Ancak, milli menfaatlere ve/veya milli ekonomiye faydalı görüldüğü hallerde, Bakanlar Kurulu; hangi ülkelerin ve/veya hangi ülkeler uyruğundaki gerçek kişilerin mütakabiliyet şartından istisna edileceğine karar verebilir. Bu hususlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca tespit edilir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Ayrıca, bu alım - satımlarda satış bedelinin % 25'ini geçmeyecek miktarda Toplu Konut Fonuna alınacak fon nispetini ve uygulamaya ait esasları tespiti Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

“Madde 2- 442 sayılı Köy Kanununun 87 nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Ancak, milli menfaatlere ve/veya milli ekonomiye faydalı görüldüğü hallerde, Bakanlar Kurulu; hangi ülkelerin ve/veya hangi ülkeler uyruğundaki gerçek kişilerin bu maddedeki kısıtlamalardan istisna edileceğine karar verebilir. Bu hususlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca tespit edilir. Bu fıkra hükmü, tarım arazileri ile tarıma veya hayvancılığa yönelik üretim amacıyla iktisap edilmek istenen araziler hakkında uygulanmaz.

Ayrıca, bu alım - satımlarda satış bedelinin % 25'ini geçmeyecek miktarda Toplu Konut Fonuna alınacak fon nispetini ve uygulamaya ait esasları tespiti Bakanlar Kurulu yetkilidir”

Bu değişiklik Anayasa Mahkemesi'nin 09.10.1986 gün ve E:1986/18 K:1986/24 sayılı kararı ile anılan kanunu tümüyle İPTAL ederken, bir önceki karardaki gerekçelerine atıfta bulunup yeni gerekçelerle birlikte, Kanunun Anayasanın kısmen Başlangıç Hükümleri ile ayrıca 2 ve 7. maddelerine de aykırı olduğunu açıklamıştır. Ayrıntılı gerekçeye nasıl ulaşılacağı “İkinci Değişiklik Girişimi” maddesinde belirtilmiştir. **1986 Yılındaki bu kararında da 1984 yılındaki kararını tekrarlayan Anayasa Mahkemesinin, 2011 yılında özü birbirinin benzeri olan Kanun için neden farklı karar verdiği anlaşılammaktadır. Bu kararda da Mahkemenin, yabancılara satılacak taşınmaz oranı konusundaki yetkide, sınırlandırma konusunda hassas davrandığını görmekteyiz.**

3. Bu kez 03.07.2003 günlü Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4916 sayılı, “Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığı'nun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de Değişiklik Yapılmasına Hakkında Kanun'un 9, 19, 30 ve Geçici 2nci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu TORBA KANUN'un 19uncu maddesi ile yine 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 35- Karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde taşınmaz edinebilirler. Karşılıklılık ilkesinin uygulanmasında, yabancı devletin taşınmaz ediniminde kendi vatandaşlarına veya yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerine tanıdığı hakların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına veya ticaret şirketlerine de tanınması esastır.

Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklılık olmayan devlet vatandaşlarının kanuni miras yoluyla edindikleri taşınmazlar ile kanuni kısıtlamalara tabi alanlardaki taşınmazlar, intikal işlemleri yapılarak tasfiye edilir ve bedele çevrilir.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin otuz hektardan fazla taşınmaz edinebilmesi Bakanlar Kurulunun iznine tabidir. Kanuni miras yoluyla intikal eden taşınmazlar için bu hüküm uygulanmaz. Yabancı uyruklu gerçek kişilerin, kanuni miras dışında ölüme bağlı tasarruflar yoluyla otuz hektardan fazla taşınmaz edinebilmesi de Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır. İzin verilmez ise, fazla miktar tasfiye edilerek bedele çevrilir.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri lehine, taşınmaz üzerinde sınırlı aynı hak tesis edilmesi halinde karşılıklılık şartı aranmaz.

Kamu yararı ve ülke güvenliği bakımından, bu maddenin uygulanmayacağı yerleri belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

Ayrıca bu Kanun’la 2644 Sayılı Tapu Kanunu’nun 36ncı maddesi ile 442 Sayılı Köy Kanunu’nun 87nci maddesi kaldırılmıştır.

Bu değişiklik Anayasa Mahkemesi’nin 14.03.2005 gün ve E:2003/70 K:2005/14 sayılı ve Resmi Gazetenin 26.04.2005 tarih

ve 25797 sayılı nüshasında yayınlanan kararı ile anılan kanun Anayasanın 2, 7 ve 16. maddelerine aykırı bulunarak, tümüyle İPTAL edilmiştir. Fakat dava konusu edilmediği için 442 Sayılı Köy Kanunu'nun iptal edilen 87nci maddesi ile köy arazilerinin korunmasında ciddi bir gedik oluşmuştur. Ayrıntılı gerekçeye nasıl ulaşılabileceği “Üçüncü Değişiklik Girişimi” maddesinde belirtilmiştir. Mahkemenin, yabancılara satılacak taşınmaz oranı konusundaki yetkide, sınırlandırma konusunda hassas davrandığını kararda görmekteyiz. Anayasa Mahkemesinin 2005 yılında vermiş olduğu bu kararında da 1984 ve 1986 yıllarındaki kararlarını tekrarladığı görülmekte olup, 2011 yılında özü birbirinin benzeri olan Kanun için neden farklı karar verdiği sorusu yine akla gelmektedir.

4. 07.01.2006 Gün ve 26046 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 29.12.2005 kabul tarihli ve 5444 sayılı, “Tapu Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kabul edilmiştir. Bu Kanun ile yine 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35inci maddesi değiştirilmiş ve aynı Kanuna Geçici 2nci Madde eklenmiştir.

“Madde 35 - Yabancı uyruklu gerçek kişiler, karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, Türkiye’de işyeri veya mesken olarak kullanmak üzere, uygulama imar planı veya mevzii imar planı içinde bu amaçlarla ayrılıp tescil edilen taşınmazları edinebilirler. Sınırlı aynı hak tesis edilmesinde de aynı koşullar aranır. Yabancı uyruklu bir gerçek kişinin ülke genelinde edinebileceği taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı aynı hakların toplam yüzölçümü iki buçuk hektarı geçemez. **Bu fıkrada belirtilen koşullarla, yüzölçümü miktarını otuz hektara kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.**

Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, ancak özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz mülkiyeti ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynı hak edinebilirler.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri lehine Türkiye’de taşınmaz rehni tesisinde birinci

ve ikinci fıkralarda yer alan kayıt ve sınırlamalar aranmaz.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri dışındakiler Türkiye’de taşınmaz edinemez ve lehlerine sınırlı aynı hak tesis edilemez.

Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklılık olan devlet vatandaşlarının kanuni miras yoluyla intikal eden taşınmazları için birinci fıkrada belirtilen kayıt ve sınırlamalar uygulanmaz. Ölümüne bağlı tasarruflarda yukarıdaki fıkralarda belirtilen kayıt ve sınırlamalar uygulanır. Türkiye Cumhuriyeti ile arasında karşılıklılık olmayan devlet vatandaşlarının kanuni miras yoluyla edindikleri taşınmaz ve sınırlı aynı hakların intikal işlemleri yapılarak tasfiye edilir.

Karşılıklılığın tespitinde hukuki ve fiili durum esas alınır. Bu ilkenin kişilere toprak mülkiyeti hakkının tanınmadığı, ülke uyruklarına uygulanmasında, yabancı devletin taşınmaz ediniminde kendi vatandaşlarına tanıdığı hakların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına da tanınması esastır.

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin; sulama, enerji, tarım, maden, sit, inanca ve kültürel özellikleri nedeniyle korunması gereken alanlar, özel koruma alanları ile flora ve fauna özelliği nedeniyle korunması gereken hassas alanlarda ve stratejik yerlerde kamu yararı ve ülke güvenliği bakımından taşınmaz ve sınırlı aynı hak edinemeyecekleri alanları, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının tescile esas koordinatlı harita ve planları içeren teklifi üzerine belirlemeye **ve yabancı uyruklu gerçek kişilerin il bazında edinebilecekleri taşınmazların, illere ve il yüzölçümüne göre binde beşi geçmemek üzere oranını tespitte** Bakanlar Kurulu yetkilidir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne bağlı olduğu Bakanlık bünyesinde ilgili idare temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından, bu madde uyarınca Bakanlar Kuruluna verilen yetkiler dahilinde çalışmalar yapılmak suretiyle kamu kurum ve kuruluşlarının bu kapsamdaki teklifleri incelenip değerlendirilerek Bakanlar Kuruluna sunulur.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra belirlenecek askeri yasak bölgeler, askeri ve özel güvenlik bölgeleri ile stratejik bölgelere ve değişiklik kararlarına ait harita ve koordinat değerleri Milli Savunma Bakanlığınca geciktirilmeksizin Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlığa verilir.

Bu madde hükümlerine aykırı edinilen veya kanuni zorunluluk dışında edinim amacına aykırı kullanıldığı tespit edilen taşınmazlar ile sınırlı aynı haklar, Maliye Bakanlığınca verilecek süre içerisinde maliki tarafından tasfiye edilmediği takdirde tasfiye edilerek bedele çevrilir ve bedeli hak sahibine ödenir.”

“Geçici Madde 2- Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra belirlenecek askeri yasak bölgeler, askeri ve özel güvenlik bölgeleri ile stratejik bölgelere ve değişiklik kararlarına ait harita ve koordinat değerleri Milli Savunma Bakanlığınca geciktirilmeksizin Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlığa verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen bölgeler içerisinde kalması nedeniyle kamulaştırılması gereken ya da tapu sicilinde şerh verilmesine gerek duyulan parsellere ilişkin bildirimler ilgili idarelerince tapu sicil müdürlüklerine yapılır.

Bu madde hükümlerine aykırı edinilen veya kanuni zorunluluk dışında edinim amacına aykırı kullanıldığı tespit edilen taşınmazlar ile sınırlı aynı haklar, Maliye Bakanlığınca verilecek süre içerisinde maliki tarafından tasfiye edilmediği takdirde tasfiye edilerek bedele çevrilir ve bedeli hak sahibine ödenir.”

5444 sayılı Tapu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un;

1- 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 22.12.1934 günlü ve 2644 sayılı Tapu Kanunu’nun 35. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve onuncu fıkralarının,

2- 2. maddesiyle 2644 sayılı Yasa’ya eklenen Geçici Madde 2’nin ikinci fıkrasının,

3- 3. maddesinin, (uygulama maddesi)

iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istenmiştir.

Bu değişiklik, Anayasa Mahkemesi'nin 11.04.2007 gün ve E:2006/35 K: 2007/48 sayılı ve Resmi Gazetenin 16.01.2008 gün 26758 sayılı nüshasında yayınlanan kararı ile 5444 sayılı Kanunun birinci maddesiyle yeniden düzenlenen 2644 sayılı Yasa'nın 35. maddesinin, birinci fıkrasının "*Bu fıkırada belirtilen koşullarla, yüzölçümü miktarını otuz hektara kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.*" şeklindeki dördüncü tümcesi ile yedinci fıkrasının, "*... ve yabancı uyruklu gerçek kişilerin il bazında edinebilecekleri taşınmazların, illere ve il yüzölçümüne göre binde beşi geçmemek üzere oranını tespitte ...*" bölümü yönünden (Kısmen) İPTAL edilmiş diğer talepler RED EDİLMİŞTİR. Ayrıntılı gerekçeye nasıl ulaşılacağı "Dördüncü Değişiklik Girişimi" maddesinde belirtilmiştir. **Bu kararda da Mahkemenin, yabancılara satılacak taşınmaz oranı konusundaki yetkide, sınırlandırma konusunda hassas davrandığını görmekteyiz. Mahkeme 1984, 1986 ve 2005 yıllarında vermiş olduğu karardaki temel düşünceyi 2007 yılında da koruduğu anlaşılmaktadır. 2011 Yılı kararındaki değişim ise bu yazının temel konusunu oluşturmuştur.**

SONUÇ OLARAK :

1. Anayasa Mahkemesinin 12.05.2011 tarih ve E:2008/79 K:2011/74 sayılı kararında "Kamu Yararı" konusundaki,

"içeriğinin farklı siyasî ve felsefi görüşlere ve kişisel tercihlere göre değişebileceği ve bu nedenle de sübjektif bir niteliğe sahip olduğu"

ve "*... amaç yönünden yasaların Anayasa'ya uygunluğunun denetiminde Anayasa Mahkemesinin sınırlı bir yetkisi olup, sadece yasanın açık bir şekilde kamu yararı dışında başka bir amaç gözettiğinin ortaya çıktığı durumlarda söz konusu olabilir.*" şeklindeki gerekçeleri ve bu nedenle oluşan RED KARRARI, Anayasamızın 176. maddesi göndermesiyle Başlangıç İlkelerine ve 2. maddesine aykırıdır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

2. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin 5872 sayılı Kanununun 2644 sayılı Tapu Kanununa eklenen Geçici 3. Maddenin ikinci fıkrası

“Yabancı uyruklu gerçek kişilerin merkez ilçe ve ilçeler bazında edinebilecekleri taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte aynî hakların miktarı tespit edilinceye kadar geçecek süre içinde, yabancı uyruklu gerçek kişiler bu Kanununun 35 inci maddesi hükümlerine göre taşınmaz ve sınırlı aynî hakları edinebilirler.”

olup, bu fıkra yönünden verdiği İPTAL kararı şaşırtıcıdır. Bu maddenin iptal edilmeyen birinci fıkrasındaki süre “en geç üç ay” dır. Bu kadar kısa bir süre için hassasiyet gösteren Anayasa Mahkemesinin, bu maddenin birinci fıkrasına yönelik ve özellikle diğer maddelere yönelik iptal taleplerini reddetmesini, daha doğrusu önceki istikrar kazanmış kararlarını değiştirmesini hukuken anlamak ve kabul etmek olası değildir.

3. Yine Anayasa Mahkemesinin,

1. 13.06.1985 gün ve E:1984/14 K:1985/7 sayılı kararı,
2. 09.10.1986 gün ve E:1986/18 K:1986/24 sayılı kararı,
3. 14.03.2005 gün ve E:2003/70 K:2005/14 sayılı kararı,
4. 11.04.2007 gün ve E:2006/35 K: 2007/48 sayılı kararı,

ile yabancılara satılacak taşınmaz oranı konusunda, Yürütme erkine tanınan yetkinin sınırlandırma/belirleme konusunda hassas davrandığı ve bunu yukarıda belirtilen kararlarında tekrarladığı görülmekte iken, 2011 yılında özü birbirinin benzeri olan Kanun için neden görüş değiştirdiği sorusu yanıt-sızdır. Bizce bu yöndeki RED KARARI Anayasamızın 2 ve 7. maddelerine aykırıdır.

ÇEVRE HUKUKU AÇISINDAN AİHS VE AİHM KARARLARI UYGULAMASI

Av. Noyan ÖZKAN*

Giriş ve güncel durum üzerine:

Önce, ülkemizde çevre ve doğa başlığı altında ormanlarımız, kıyılarımız, biyolojik zenginliklerimiz, sulak alanlarımız, tarım alanlarımız, nehirlerimiz, derelerimiz, göllerimiz, havamız, suyumuz ve toprağımız hangi hukukla ve ne ölçüde korunmaktadır, bir durum tespiti yapalım.

1972 Stockholm İnsan ve Çevre Bildirisi ile yalnızca insanoğlunun değil onun yaşama ortamlarının ve bu ortamı paylaşan diğer canlıların da yaşama ve korunma hakkı olduğu dünyaya ilan edilmiştir. Bundan sonra Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi çalışmalarının ürünü olan uluslar arası çevre ve doğa koruma sözleşmeleri hayatımıza girmiştir.

Ülkemizde önce Devlet bakanlığına bağlı olarak ele alınan çevre koruma işlevi sonraları 1991’de kurulan Çevre Bakanlığına devir edilmiştir. Bu arada askeri yönetimin anti-demokratik 1982 anayasasında bir tesadüf eseri yer alan 56.madde ile “çevre hakkı” literatüre girmiştir. 1983 yılında 2872 sayılı çevre kanunu yürürlüğe girmiştir. Sözde yürürlüğe girmiştir. Çünkü kanunun asıl temelini ve işlevini üstlenecek yönetmelikler malum lobiler nedeniyle son derece geç çıkarılmıştır. Örneğin yasanın 31. maddesi uyarınca en geç 5 ay içinde çıkarılması gereken Çed Yönetmeliği aradan 10 yıl geçtikten sonra 1993 tarihinde çıkarılmıştır. Yönetmeliği beğenmeyen ve delmek isteyen malum lobilerin esiri hükümetler tarafından yaklaşık 8 kez değişiklik yapılmıştır.

---

* İzmir Barosu önceki Başkanı

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Çevre Kanunu, Orman kanunu, Kıyı Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, İmar Kanunu ve bunlara ilişkin yönetmelikler yap-boz tahtasına dönmüştür. Son yıllarda moda olan torba kanunlarının en umulmadık yerlerinde doğa düşmanı yasa değişiklikleri yer almıştır. Dünyada ilk kez, birinci derecede doğal ve arkeolojik sitler içinde maden/petrol arama faaliyetine izin veren Maden Kanununda değişiklik yapan 3213 sayılı kanun, Ana Muhalefet Partisinin açtığı iptal davasında, yürürlüğün durdurması isteminin bulunmasına rağmen Anayasa Mahkemesi tarafından ancak 4 yıl sonra ele alınmış ve iptal edilmiştir.

Malum lobiler nedir? Dünya ticaretine yön veren Dünya Ticaret Merkezi, Wall Street Bankerleri ve onların ülkemizdeki uzantısı olan tekelci sermaye ve onlara özenen irili ufaklı tacirlerdir. İşte bu müteşebbis grup, büyüme ve kalkınma ve istihdam söylemi arkasında daha fazla yatırım, daha fazla kar için çalışmaktadır. İşlerinin ve ticari geleceklerinin güvence altına alınması için TBMM'ne temsilcilerini göndermekte, hükümetlerin dizginlerini ellerinde tutmaktadırlar. Her hükümet döneminde aynı lobilerin seçtikleri Başbakanlar ve bakanlar Türkiye siyasetini yönetmekte ve bu arada işlerine gelmeyen ve kendileri için engel teşkil eden çevre koruma ilkelerini ve kurumlarını ortadan kaldırmak ve yozlaştırmak için her türlü girişimde bulunmaktadırlar. 1990'lı yıllarda en büyük destekçileri Özal'ın yapamadıklarını, meydanı boş bulan AKP Hükümeti büyük bir hamle ve hırsla tamamlamaktadır.

Anayasaya ve uluslar arası sözleşmeler aykırı kanunlar çıkarmak, mevcut çevre yönetmeliklerini Yüksek Mahkeme kararlarını dolanmak suretiyle sürekli değiştirmek, kanun hükmünde kararnamelerle zaten kör topal işleyen Çevre Bakanlığının ve Kültür Bakanlığının (Koruma Kurullarının) işlevini köreltmek artık siyasi ve bürokratik bir teamül haline gelmiştir. Vahşi neo-liberal kapitalist strateji yaşama geçirilirken yalnızca ikide bir yasalar ve mevzuatı değiştirmek veya mahkeme kararlarının arkasına dolanmak yetmemiştir. Toplumda, anti-nükleer ve HES karşıtı ve diğer çevre koruma mücade-

lesine o yörede yaşayan yurttaşlar da katılınca, devreye Özel yetkili Savcılar-Polis ve Jandarma girmiştir. Doğasını, geleceğini korumak için demokratik protesto hakkını kullanan yurttaşlar kendilerini bir anda 250.madde ile yetkili savcılarının ve yargıçların önünde “terörist” olarak bulmuşlardır. Bu vesileyle Karadeniz bölgesinde doğa koruma mücadelesinde yaşamını yitiren **Avukat Cihan Eren** ve Öğretmen **Metin Lokumcu’yu** saygıyla anıyorum.

12 Eylül 2011 referandumundan sonra HSYK ve Anayasa Mahkemesinde yapılan yapısal değişikliklerden sonra AKP Hükümetine bağlı bir adalet sistemi yaratılmıştır. Yargıtay ve Danıştay üyeleri ile ilgili olarak yapılan anormal değişikliklerle, çevre koruma ile ilgili verilen kararlar da değişmeye başlamıştır. Örneğin, Anayasa Mahkemesi, “ormanların korunmasında üstün kamu yararı vardır” kararından çark etmiştir. Örneğin, Yargıtay, baz istasyonlarının insanlarda yarattığı maddi ve manevi zararlarla ilgili kararlarından çark etmiştir. Yakın zamanda buna benzer “çark kararları” çoğalacaktır. Yerel mahkemeler de bu çark kararlarına uyacaktır. Elbette, çevre koruma hukukuna gönül veren meslektaşlarım ve bilim insanları için umut hiçbir zaman tükenmeyecek mücadeleye devam edilecektir.

(Bkz: 15 soruda Anayasa; <http://bianet.org/biamag/bianet/124356-15-soruda-anayasa-paketi-ve-hayir>)

Türkiye’nin AİHS ve AİHM durumu;

Öncelikle, AİHM, bir Avrupa Konseyi organıdır. Avrupa Konseyi Statüsü, 5 Mayıs 1949 gününde Londra’da imzalandı. Türkiye, 12.12.1949 gün ve 5456 no lu kanunla Avrupa Konseyine girmiştir. Şu anda 46 üyesi bulunan Avrupa Konseyinin ilk üyelerinden birisidir. Avrupa Konseyinin diğer organları; Bakanlar Komitesi, Parlamenterler Meclisi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Otoriteler Kongresi.

AİHS (İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi, 4.11.1950 de Roma’da imzalandı. 3.9.1953

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

te yürürlüğe girdi. Türkiye AİHS'ni 10.3.1954 te 6366 no lu yasayla onayladı. 21.4.1987 de İHK'na bireysel başvuru hakkı tanındı. 27.9.1989 da, AİHM'nin zorunlu yargı yetkisi tanındı. Bu yetki, 22.1.1990 da uygulamaya girdi.

Türkiye'de yaşanan yoğun insan hakları ihlalleri nedeniyle A.İ.H M kısa sürede ülkemizden gelen yoğun başvurularla karşılaşmıştır.

Anayasa 90. Madde değişikliğinin önemi;

2004 yılında Anayasa 90. Maddeye önemli bir ek madde eklendi; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle;5170-5/7/2004) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır."

İşte bugün yapılan sempozyumda, çevre koruma alanında yapılan hukuksal girişimler, davalar ve bilimsel çalışmalarda Anayasa 90. Madde ile AİHM kararlarının ulusal hukuk uygulaması üzerindeki etki ve işlevi üzerinde duracağız.

Anayasanın ikinci kısmında düzenlenen TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER başlığı altında üçüncü bölümde yer alan SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER altında 56. madde ile "sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı" düzenlenmiştir.

Doktrinde; "çevre hakkı" ve koruması, anayasanın 90.maddesi ek fıkrasında belirtilen "temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası sözleşmeler" kapsamında mütalaa edilmektedir

Danıştay 1. dairesi üyesi Yılmaz Çimen'e göre; "Mevzu hukuk kuralı olarak, temel hak ve özgürlükler terimi, anayasanın 12 ila 74. maddeleri arasında zikredilen tüm hak ve özgürlüklerle sınırlı bir anlam içerir."

(TBB Yayınları-Anayasa 90 Uygulaması Panel, 5.11.2004, sh.94)

Prof. Dr. Mesut Gülmez'e göre; "Bu terim, ister kişisel ve siyasal hakları, ister ekonomik, sosyal ve kültürel hakları, isterse üçüncü ya da / hatta dördüncü kuşak olarak nitelenen görece yeni insan hakları olsun, onayladığımız ve onaylayacağımız tüm sözleşmelerde güvenceye bağlanan tüm insan haklarını kapsar."

(TBB Yayınları- Bkz. A.g.e sh: 65)

Uygulamadan önemli bir örnek karar;

İşte bu aşamada Danıştay 8.ve 6. Dairesi Müşterek Heyetinin vermiş olduğu önemli bir kararını dikkatinize sunuyorum,

Jeoloji Mühendisleri Odası tarafından Danıştay 8.Dairenin 2008/6825 E.no lu dosyasında Başbakanlık ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı aleyhinde açılan davada; "3213 sayılı Maden Kanununun 7. maddesine göre, Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan ve Resmi Gazete'nin 21.6.2005 gün ve 25852 sayılı nüshasında yayımlanarak yürürlüğe giren Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinin muhtelif maddelerinin iptali ve yürütmenin durdurulması" talep edilmiştir.

Yüksek Mahkemenin 10.02.2009 günlü Yönetmelik iptal kararı gerekçesinden;

"Çünkü, iptal edilen 3213 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin ilk fıkrasında sayılan alanlarda yapılacak maden arama ve işletme faaliyetlerinin neden olabileceği zararlar ve bu alanların geri kazanılmasının olanaksızlaşması, Anayasa'nın ve bu alanlara ilişkin özel düzenlemeler ile Anayasa'nın 90 ıncı maddesine göre onaylanmış çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası antlaşmaların ihlali anlamına gelecektir. Öte yandan, Anayasa'nın 90 ıncı maddesi milletlerarası antlaşmaların uygun bulunmasını düzenlemektedir. Maddenin 5 inci fıkrasında, usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağı belir-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

tilmektedir. Anayasa'nın 90 ıncı maddesi uyarınca Türkiye'nin taraf olduğu çevre ile ilgili uluslararası sözleşme ve protokollerde, çevrenin korunması konusunda ülkeler yükümlülük altına girmektedir.

Türkiye'nin taraf olduğu, Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (1971-Ramsar), Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair sözleşme (1972- Paris), Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme (1976- Barselona) çerçevesinde imzalanan Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol (1982), Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi(1979-Bern), Avrupa Kentsel Şartı (1992-Strasbourg), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1992-Rio), Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1992 Valetta) çevrenin korunması ve sürdürülebilir kullanımına ilişkin ilkeler tespit etmekte ve taraf devletler bu konularda yükümlülük altına girmektedir.

Uluslararası sözleşmelere konu olan bu alanlar, dava konusu Yönetmeliğin madencilik faaliyetinin yapılmasını amaçladığı alanlar arasında olup, Yönetmeliğin dayanağı olan 3213 sayılı Kanunun iptal edilen 7 nci maddesinin ilk fıkrası bu alanları da kapsamaktadır. Yönetmeliğin hukuksal dayanağını yitirmesine rağmen, bahse konu alanlarda uygulanması, uluslararası sözleşmelerin de ihlali sonucunu doğuracaktır. Uluslararası sözleşmelere konu olan bu alanlar, dava konusu Yönetmeliğin madencilik faaliyetinin yapılmasını amaçladığı alanlar arasında olup, Yönetmeliğin dayanağı olan 3213 sayılı Kanunun iptal edilen 7 nci maddesinin ilk fıkrası bu alanları da kapsamaktadır. (..) Yukarıda açıklanan nedenlerle, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı uyarınca yasal dayanağını yitirmiş bulunan dava konusu Yönetmeliğin uygulanması halinde, Anayasa, yasalar ve uluslararası sözleşmelerin ihlali suretiyle çevre üzerinde geri dönüşü mümkün olmayan tahribata yol açması ihtimali göz önünde bulundurularak 2577 sayılı Yasanın 27/2 maddesinde öngörülen koşulların gerçekleşmiş olması nedeniyle dava konusu Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinin 4., 5/3., 6/1., 7., 8., 9/4,5., 17., 18., 19., 20/2,3,4.,21., 22., 23., 25/4., 26., 28., 29., 31., 33., 34., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 44., 45., 47., 48., 49., 50., 51., 52., 53., 54., 55., 56., 57., 58., 59., 60., 61., 64., 65.,

66., 67., 69., 70., 71., 77/3,5., 78/1., 80., 81., 85., 86., 87., 88., 89., 90. ve Geçici 1 inci Maddelerinin yürütülmesinin durdurulmasına 10.02.2009 gününde oyçokluğu ile karar verildi.”

İşte bu karar içeriğinde uluslar arası çevre ve doğa koruma sözleşmelerinin ulusal yargılama sürecinde nasıl ve ne şekilde kullanılacağını somut bir biçimde görüyoruz.

Çevre koruma alanında AİHM uygulamaları ve örnek kararlar:

AİHS’de belirtilen temel hak ve özgürlükler, 1950’li yıllardan bu yana sürekli gelişen ve değişen yaşam koşullarına, Avrupa siyasetine uyum sağlayamadığı için Sözleşmede yapılan değişikliklerin yanı sıra 1,4,6,7,12,13 no lu protokollarla yeni hak ve özgürlükler mahkemenin alanına girmiştir. Ancak, bu metinlerin hiçbirisinde “çevre hakkı” yer almamıştır. Ancak, Avrupa Konseyinin ve Avrupa Birliğinin tüm organlarında “çevre koruma ilkeleri” ve standartları hakkında giderek gelişen bir mevzuat oluşmuştur. Örneğin, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, 27.7.2003 gün ve 1614 no lu tavsiye kararında; “*BM- Aarhus Sözleşmesinde yer alan çevre korumada yurttaşların başvuru haklarını genişleten bir çevre ve insan haklarının önemine*” değinmiştir.

Bu bakımdan, AİHM’nin (özellikle 1 Kasım 1998’de 11 no lu protokolle kaldırılan Komisyon) ilk dönemlerinde çevre koruma başvuruları, ret ediliyordu.

AİHM yargıçları hem Kıta Avrupası Hukuku hem de İçtihat Hukukunu benimseyen farklı ülkelerden geldikleri için, bazı başvuruları kabul etmeye ve zamanla çevre koruma hukunda içtihat yaratmaya başladılar. (**Arrondelle v.United Kingdom**, 7889/77 (gürültü), **Zander v.Sweden**, 14282/88 (su kirliliği)

İlk önemli çevre koruma kararı 9 Aralık 1994 günlü **Lopez Ostra v.Spain** kararıdır. İç hukuk yollarını tüketen Bayan Lopez Ostra, Strasbourg Mahkemesine yaptığı başvuruda, evinden birkaç metre ötede bulunan bir çöp-arıtma tesisinin ken-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

disine vermekte olduğu zarar karşısında etkin önlem almayan Lorca Belediye makamlarının Sözleşmenin 3. (işkence ve kötü muamele yasağı) ve 8..(özel hayatın ve aile hayatının korunması) maddelerini ihlal ettiğini belirtir. Mahkeme, kasabanın bu çöp-arıtma tesisinden elde ettiği ekonomik yararlar ile başvurucunun sözleşmeden kaynaklanan haklarını etkili olarak kullanabilmesi arasında adil bir denge kurulmadığı gerekçesi ile 8.maddeden ihlal kararı vermiştir.

Çevre koruma alanında yönlendirici kararlar olarak nitelenen kararlarda ileri sürülen ilkeler ve mevzuat tüm davaların hazırlanması veya karar verilmesi aşamasında hukukçular tarafından dikkate alınmak zorundadır. Strasbourg Mahkemesinin **Lopez Ostra v.Spain** gibi yönlendirici kararları ; (**Guerra v.İtaly** (19.2.1998) , **McGinley and Egan v.United Kingdom** (9.7.1998), **L.C.B v.United Kingdom** (9.7.1998) **Hatton and others v.United Kingdom** (8.7.2003), **Öneryıldız v.Turkey** (18.7.2002 -30.11.2004 (Büyük Daire), **Moreno Gomez v.Spain** (16.11.2004), **Fadeyeve v.Russia** (16.10.2003), **Taskin v.Turkey** . (46117/99)

Önceki Baro Başkanımız Sayın **Av.Güney Dinç'in** büyük emekle yazdığı "**Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Çevre ve İnsan**" kitabında konuyla ilgili tüm AİHM kararlarını ve yorumlarını bulabilirsiniz. (TBB Yayını, Ankara 2008)

AİHM İnceleme kriterleri:

AİHM'de hava, su, toprak, gürültü kirliliğinden veya biyolojik zenginliklerin yok olması, yaban hayatın yaşama alanlarının tehlikede olması, kültür ve tabiat varlıklarının yok olması alanında yapılan başvurularda daha ziyade "özel hayatın ve aile hayatının korunmasını" düzenleyen 8.maddeye dayanılmaktadır.. Bazen 8.madde ile birlikte "yaşam hakkını" düzenleyen 2.madde veya mülkiyet hakkını koruyan 1. no lu Ek Protokole dayalı başvurularda yapılmaktadır. 8.maddenin ihlal edilip edilmediği hususunda Strasbourg Mahkemesinin inceleme kriterleri artık kökleşen (iki aşamalı) bir teste tabidir.

1. maddenin uygulanabilirliği (8/1)

** ileri sürülen haklar 8.madde kapsamında korunan haklardan biri midir?

** Söz konusu hak üzerinde devletin (bireyin haklarına saygı gösterme konusunda) pozitif yükümlülüğü var mıdır?

** Söz konusu yükümlülük devlet (yasama-yürütme-yargı) tarafından yerine getirilmiş midir?

2.maddenin ihlal edilip edilmediği (8/2)

** 8. md. Kapsamında yer alan haklara bir müdahale edilmiş midir?

** Müdahale edilmişse;

a) kanuna uygun mudur?

b) meşru bir amacı var mıdır?

c) demokratik bir toplumda gerekli midir?

d) Orantılı mıdır?

AİHM karar gerekçelerinin dayanakları:

AİHM, çevre koruma davalarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde güçlü ve yeterli hükümler olmamasından kaynaklanan boşluğu Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, AGİT sözleşmeleri ve bu kurumların yetkili organlarının verdiği kararlarla doldurmaktadır. Burada önemli ve ilginç bulduğum bir noktaya temas etmek istiyorum. AİHM kararlarının gerekçelerinde, sözleşmeler dışında yumuşak hukuk olarak nitelediğimiz örneğin **Rio Zirvesi Beyannamesi** gibi uluslar arası bildirgeler, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi ve Bakanlar Komitesi kararları sıklıkla yer almaktadır.

Örneğin meslektaşlarımla birlikte hazırlanmasında katkıda bulunduğum Sefa Taşkın-Türkiye-Bergama kararında AİHM, ihlal kararı gerekçesinde, Çevre Hukukuna İlişkin Uluslar ara-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

sı Metinler başlığı altında Birleşmiş Milletler Rio Bildirgesinin 10.maddesine, Avrupa Konseyi Parlamenterler Birliği, çevre ve insan haklarına ilişkin olarak, 27 haziran 2003 tarihinde 1614 sayılı bir "Tavsiye Kararına dayanmıştır.

(Bkz; Anılan karar, 99-101. Bentler)

AİHM bu kararında, **Birleşmiş Milletler-Çevre Konusunda bilgilere erişim, halkın karar sürecine katılımı, ve yargısal yollara başvurma hakkında Aarhus Anlaşması** hükümlerine özel önem vermiştir. Bu anlaşma, 25 Haziran 1998 tarihinde kabul edilmiş ve 30 Ekim 2001 tarihi itibarıyla da yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise bu anlaşmaya ne katılmış ne de imza koymuştur. Ancak, taraf olmadığı BM Sözleşmesi hükümleri, Hükümetin davayı kaybetmesinde önemli ölçüde rol oynamıştır.

Yine İzmirli avukatların Aydın İdare Mahkemesinde iç hukuk yollarını tükettikten sonra Strasburg'a taşıdıkları Göko-va-Yatağan-Yeniköy termik santralleri ile ilgili çevre koruma davasında (Ahmet Okyay v.Turkey- 36220/97) AİHM vermiş olduğu ihlal kararında; Anayasanın 56. ve Çevre Kanunu'nun 3.10,28 ve 30 maddeleri yanı sıra 1992-BM-Rio Zirvesi Bildirgesinin 10. maddesine, **Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi-nin** 27.06.2003 gün ve 1614 (2003) sayılı Çevre ve İnsan Hakları Tavsiye Kararına da dayanmıştır. (Bkz; par. 46-51)

Sondan bir önceki söz Ergene Havzası üzerine;

Konuyla ilgilenmemiz üzerine Edirne Barosundan A.Bülent Kaçar'ın 1.10.2007 günlü nazik mektubu ekinde gelen dosyadan aldığım bir resmi yazıyı okumak istiyorum: Dönemin Edirne Valisi Fahri Yücel'in, Edirne milletvekili Evren Bulut'a gönderdiği 2.03.2001 gün ve Özel Kalem Md-72 nolu yazısında aynen şöyledir;

T. C.
EDİRNE VALİLİĞİ
Özel Kalem Müdürlüğü

02.03.2001

SAYI : B054VLK4220400/12/72

KONU : Ergene Nehri

Sayın Evren BULUT

Edirne Milletvekili

Tekirdağ ve Kırklareli illerindeki sanayi tesislerinin atık sularını ve geçtiği yerlerdeki yerleşim alanlarının evsel atık sularını bünyesine alan Ergene Nehrinin, Edirne İli sınırlarına "IV. Sınıf Kıta İçi Su Kaynağı" giriş yaptığı, DSİ XI. Bölge Müdürlüğü'nce hazırlanan "Ergene Nehri Çevre Kirliliği ve DSİ Sulamalarına Etkisi" konulu raporda (Ek-1) ve Çevre İl Müdürlüğü'nün yaptığı Ergene Nehri analiz raporlarında (Ek-2) tespit edilmiştir. Ergene Nehrinin VI: sınıf kirli su özelliği taşıması, tarımsal sulamayı, ürün verimini, nehir ve göletlerdeki canlı hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Ergene Nehri, Meriç Nehri yatağına döküldüğü noktadan itibaren bu nehrin sularını da kirletmektedir.

Edirne ilinde, Ergene Nehri kirliliğinden halen 132 000 da, arazi etkilenmektedir. Yapılmakta olan tarımsal sulama çalışmaları tamamlandığında 476 000 da, arazi daha etki altında kalacaktır. Böylece toplam 608.000 da arazinin Ergene Nehri'nin kirliliğinden etkilenmesi söz konusudur.

Mevcut durumu ile Ergene Nehri suyunun tarımsal amaçlı kullanımı uygun değildir. Geçmiş yıllarda bölgedeki barajlardan, kirliliğin etkisini azaltmak için, seyreltmek amacı ile Ergene Nehrine su verilmekte idi. Ancak bu yıl yaşanan kuraklık neticesinde barajlardan temiz su takviyesi yapmak mümkün olmayacaktır.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Ekonomisi önemli ölçüde tarımsal üretime dayalı olan Edirne ilinde Ergene Nehri kirliliği konusunda acil önlem alınmadığı takdirde ekonomik yaşam önemli ölçüde etkilenecektir. Atık sularını Ergene Nehrine ve bu nehri oluşturan kollarına deşarj eden tüm sanayi tesislerinin arıtma tesislerinin yapılmasının sağlanması, düzenli çalıştırılması için yasaların yetkili ve sorumlu kıldığı makamlarca acil önlemlerin alınması gerektiğini,

Arz ederim.

Fahri Yücel
Vali

EKLER :

Ek-1: DSİ XI. Bölge Md. Raporu (11 sayfa)

EK-2: Çevre İl Md. Ergene Nehri Analizleri (6 sayfa)

DAĞITIM :

Gereği:

Çevre Bakanlığı

Tekirdağ Valiliği

Kırklareli Valiliği

Bilgi :

İçişleri Bakanlığı

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

(DSİ Genel Müdürlüğü)
Edirne Milletvekilleri

Aradan yaklaşık olarak 10 sene 8 ay (3910 gün) geçmiştir. Ne değişmiştir?

Sayın valinin belirttiği acil önlemler alınmış mıdır? Tüm sanayi tesislerinin arıtma tesisleri yapılmış mıdır? Yoksa anılan sanayi kirliliği giderek artmış mıdır? Ergene Nehri çevre kirliliğine neden olan sanayi tesisleri ve onları yeterince denetlemeyen Çevre Bakanlığı yetkilileri hakkında ne gibi bir işlem yapılmıştır? Örneğin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girerken, malum lobilerin etkisi ile yürürlüğü iki yıl ertelenen tek madde olan 181. maddesi (çevrenin kasden kirlenmesi) 12.10.2006 gününde yürürlüğe girdikten sonra kaç tane ceza davası açılmıştır ve sonuçları ne olmuştur?

Bu soruları çoğaltmak ve yaşanan çevre katliamının boyutlarını göstermek mümkündür. Ancak, Türkiye’de yaşanan tüm ekonomik, kültürel ve politik olaylarda söz sahibi olan ve kamuoyu oluşturan **TOBB, TÜSİAD, Sanayi ve Ticaret Odaları** ile **Türk-İş, Hak-İş** gibi sendikaların Ergene havzasında yaşanan çevre katliamı karşısında tutum ve tepkileri maalesef kendi yarattıkları ve yürüttükleri sisteme uygundur. Bu vesileyle geçmişten bugüne kadar **Türkiye Barolar Birliği** yönetimlerinin, Hükümetlerin yukarıda belirttiğimiz çevre ve doğa hukuku icraatları karşısında yürüttüğü pasif ve ürkek politikayı terk etmesini umut ediyoruz. Örneğin, TBB web sitesinde yer alan Çevre Hukuku bölümünü 10.06.2011 tarihinden itibaren ziyaret eden 1922 kişi, “bu sayfa yapım aşamasındadır” notu ile karşılaşmış ve muhtemelen hayal kırıklığına uğramıştır. Bu sayfada, TBB Yönetimi ile Kent ve Çevre Komisyonunun Hükümet ve uluslar arası kuruluşlar nezdinde çevre koruma faaliyet ve girişimlerini görmek ve bunlardan yararlanmak isteriz.

Son söz;

Hukuk, adalet sisteminde reformun yanı sıra yüksek mahkeme içtihatlarında ve bu içtihatlara giden yolda mücadele veren avukatlarla, yargıçlarla, savcılarla gelişir ve değişir, ilerler veya geriler. Kimi zaman bir ülkede yaşayan insanların nefes almasını bile zorlaştırabilir.

Ülkemizde çevre ve doğaya ve savunmanlarına yönelik vahşi saldırı ve baskıların giderek yoğunlaştığı, çok ileri ve ciddi boyutlara ulaştığı talihsiz bir dönemden geçiyoruz. Bu dönemde ülkemizin doğası büyük zararlar görecektir. Doğayı korumaya sevdalı yurttaşlar ve hukukçular susturulmaya çalışılacaktır. Kısa dönemde daha fazla kar ve buna bağlı olarak daha fazla oy uğruna Karadeniz Otoyolu gibi çok büyük çevre felaketleri ile karşılaşmamız muhtemeldir. Her şeye rağmen geleceğe umutla bakmalı ve yaşamın her alanında evrensel çevre ve doğa koruma mücadelesi hukukunu kullanmalıyız.

ÇEVRENİN KASTEN VE TAKSİRLE KİRLLETİLMESİ SUÇLARI

(TCK m. 181, 182)

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ*

A. GİRİŞ

Çevre kirliliği günümüzün en önemli sorunlarından birisi halindedir. İnsan nüfusunun artışı, teknolojik gelişmeler ve niteliği itibariyle tehlikeli maddelerin günlük yaşamda kullanılacak eşyalarda kullanılması gibi çeşitli etkenler, çevreye ve çevrenin bileşeni olan toprak, su veya havaya bırakılan atık veya artıkların niteliklerini değiştirdiği gibi, miktarında da artışa neden olmuştur. Atık veya artıkların toprak, su veya havaya giderek artan miktarda bırakılması, hammaddelerin tükenmesi, ormanların yok olması, toprağın çölleşmesi, canlı türlerinin yok olması, ozon tabakasının bozulup sera etkisi yaratması gibi sonuçlara sebep olmuştur¹.

Atık veya artıkların çevrede oluşturduğu tahribat sadece çevre üzerinde etkili olmakla kalmamış; doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığı ve hayatını da tehdit etmeye, hatta zarar vermeye başlamıştır. Örneğin ozon tabakasında oluşan bozulma dolayısıyla doğal denge bozulduğu gibi, güneş ışınları doğrudan doğruya insan sağlığını tehdit etmeye başlamıştır. Yine madenlerin çıkarılmasında veya fabrikasyon üretimde kullanılan çeşitli atık veya artık maddelerin çevreye zarar verecek şekilde toprağa veya suya verilmesi sonucunda insanlar, doğrudan doğruya bu ortamlarla teması yahut da bu toprak

---

* Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi

1 **Saliger**, Frank; Umweltstrafrecht, München 2012, s. 1; Ayrıca bkz.: **Toroslu**, Nevzat; Ceza Hukuku ve Çevre, Ankara 1982, s. 1 vd.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

veya sulardan elde edilen sebze, meyve ve su ürünlerini tüketmeleri ile bu atık veya artıkların zararlı sonuçlarına maruz kalmışlardır².

İnsanlar, toprağa bağlı yaşamaya başladığı tarihten itibaren binlerce yıldır çevreye zarar verece davranışlar içerisinde olsalar da 19. yüzyıldaki endüstriyel, ekonomik ve teknolojik gelişmeler yanında nüfusun da çok hızlı artması, çevrenin insanlar tarafından kirletilmesinde tarihte hiçbir zaman görülmediği kadar büyük bir artışa sebep olmuştur³.

İnsan nüfusunun artışı, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, çevre kirliliğiyle doğru orantılı olup; bilim ve teknolojideki gelişme ve ilerlemeler bir taraftan insanların yaşamını kolaylaştırırken, konforunu artırırken, bu sebeple de reddedilmeleri mümkün değilken, diğer taraftan da çevreye yönelik tahribatı da artırmaktadır⁴. Bu gelişme ve ilerlemelerin reddi mümkün olmadığına ve hatta insanlık açısından zorunlu olduğuna göre, bu gelişme ve ilerlemeler engellenmeden bunların çevreye vereceği tahribatların önüne geçilmesi gereklidir⁵. Bu sebeple günümüzde çevrenin korunması ulusal, Avrupa ve uluslararası alanın da ötesinde evrensel nitelikte öncelik verilmesi gereken bir görev halindedir⁶.

---

2 Çevre sorunlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: **Güneş**, Yusuf / **Coşkun**, Aynur Aydın; Çevre Hukuku, İstanbul 2004, s. 20 vd.; Şen, Ersan; Çevre Ceza Hukuku (Ceza Hukuku Açısından Sağlıklı ve Düzenli Bir Çevrede Yaşama Hakkı, İstanbul 1994, s. 4 vd.; **Turgut**, Nükhet; Çevre Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2001, s. 1 vd.

3 **Saliger**, Umweltstrafrecht, s. 1.

4 **Bayraktar**, Köksal; Çevre Hukuku ve Çevre Kirliliğini Önlemede Bir Örnek, Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 461-462; **Gemalmaz**, Semih; Bir İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı ve Türk Düzenlemesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LII, sy. 1-4 (1986-1987) – Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer’e Armağan, s. 237 vd.; Armağan, **Kuzu**, Burhan; Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı, İstanbul 1997, s. 50.

5 **Bayraktar**, Köksal; Çevrenin Korunması ve Türk Hukuku, Seha L. Meray’a Armağan, C. I, Ankara 1981, s. 68.

6 **Hecker**, Bernd; Umweltstrafrecht, Europäisches Strafrecht, (Hrsg.: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht), Baden-Baden 2011, s. 462; **Hecker**, Bernd (Çev.: Rabia Ünlü); Avrupa Birliği’nde Çevre Ceza Yasası’nın Asgari Standartlarının Belirlenmesi, Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku (Yayına Hazırlayanlar: Eric Hilgendorf / Yener Ünver), İstanbul 2010, C. I, s. 139.; **Saliger**, Umweltstrafrecht, s. 2.

Çevrenin korunması konusunda öncelikle siyasi, iktisadi ve idari önlemler denenmiş ve çevrenin korunmasında ceza hukuku ilk başlarda kullanılmamıştır. Bununla birlikte gerek alınan bu önlemler, gerekse hukukun diğer alanlarındaki (özel hukuku, idare hukuku) yaptırımları kullanmak çevrenin kirlenmesine ve bozulmasına yönelik eylemleri engellemek bakımından yeterli olmamış; çevreye yönelik tahribat her geçen gün büyüyerek devam etmiştir. Her ne kadar ceza hukuku toplumsal düzeni bozan davranışları engellemekte “son çare” olması gerekse de, çevreyi kirleten davranışların yöneldiği hukuksal değerlerin önemi, mutlak olarak korunması gereği, özel hukuk ve idare hukukuna ait yaptırımların bu hukuksal değeri korumakta yetersiz kalması, idari organların da yaptırımları uygulamakta yeterince kararlı davranmaması karşısında çevrenin korunması için kullanılacak diğer tedbirler ve diğer hukuk kuralları yanında ceza hukukunun da çevrenin kirlenmesine yönelik ağır eylemler bakımından devreye girmesi kaçınılmaz olmuştur⁷. Toplumda gelişen çevre bilincinin, çevreyi temel ortak değerler seviyesine yükseltmesi de, çevrenin korunmasında ceza hukukuna başvurulmasının temel nedenlerinden birisidir⁸.

Çevrenin korunmasına yönelik ceza hukuku normları, ikincil, yardımcı bir niteliğe sahip olup, tamamlayıcı, koruyucu ve güçlendirici bir fonksiyona sahiptir. Ceza normları, bu tamamlayıcı fonksiyonuyla, çevreye yönelik ağır zarar veya tehlikelere daha etkili bir araç olacaktır. Bununla birlikte, çevrenin korunmasına ilişkin ceza normları diğer hukuk dallarının koydukları kurallarla sınırlıdır. Gerçekten de idare hukuku kurallarına göre izin verilen bir eylemin ceza hukuku normlarıyla cezalandırılması söz konusu olmayacaktır⁹.

7 **Bayraktar**, Çevrenin Korunması ve Türk Hukuku, s. 77; **Güneş/Coşkun**, Çevre Hukuku, s.143 vd.; **Katoğlu**, Tuğrul; Çevre ve Ceza Hukuku – Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, Çevre Hukuku Sempozyumu (Çeşme 10-11 Nisan 2006), Ankara 2006, s. 77; **Kuzu**, Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı, s. 400 vd.; **Şen**, Çevre Ceza Hukuku, 80 vd.; **Toroslu**, Ceza Hukuku ve Çevre, s. 13; **Turgut**, Çevre Hukuku, s. 613 vd.

8 Özcan, Onur; Türk Hukukunda Çevre Suçları, Uğur Alacakaptan’a Armağan, C. I, İstanbul 2008, s. 566.

9 **Saliger**, Umweltstrafrecht, s. 3.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Çevreyi koruyan pozitif hukuk normlarının oluşması da bu gelişmeye paralel olmuştur. 1970'lerde çevreyi korumaya yönelik getirilen kurallar daha ziyade idare hukuku ve özel hukuk korumasına yönelikken, daha sonraki yıllarda çevrenin korunmasına yönelik ceza normları oluşturulmaya başlamıştır¹⁰. Bugün Avrupa'da çevrenin korunmasında ceza hukukunu bir araç olarak kullanmayı tamamen reddeden bir hukuk düzeninden söz etmek mümkün değildir¹¹.

Çevrenin ve çevre bileşeni olan toprak, su veya havanın korunması için uzun yıllardır ulusal, uluslararası ve uluslararası düzeyde mücadele için çalışmalar yapılmakta, çeşitli bildiri, direktif ve sözleşmeler hazırlanmakta¹²; bu belgelerle Devletlere de kendi ülkelerinde çevrenin korunmasına ilişkin girişimlerde bulunma yükümlülüğü yüklenmektedir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (=İHAS) ve protokollerinde sağlıklı ve düzenli bir çevrede yaşama hakkı özel olarak düzenlenmemiştir. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 11 No'lu protokolüyle kaldırılan İnsan Hakları Avrupa Komisyonu (=İHAK) ilk dönemlerde çevrenin korunmasına ilişkin başvuruları reddetmekteyken, zamanla bu konuya ilişkin başvuruları da kabul etmeye ve bu içtihat yaratmaya başlamıştır. Çevrenin korunmasına ilişkin ilk önemli karar 09.12.1994 tarihli *Lopez Ostra - Spain kararı* olmuştur. Lopez Ostra, başvurusunda evinden birkaç metre ötede bulunan bir çöp arıtma tesisinin kendisine verdiği zarara karşı etkin önlem almayan

10 **Turgut**, Çevre Hukuku, s. s. 613-614.

11 **Hecker**, Umweltstrafrecht, s. 464.

12 Bu çalışmalar ve belgelerle ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz.: **Dinç**, Güney; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Çevre ve İnsan, Ankara 2008, s. 7 vd.; **Gemalmaz**, Bir İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı ve Türk Düzenlemesi, s. 243 vd.; **Güneş**, Ahmet M.; Uluslararası Çevre Hukuku Üzerine Bir İnceleme, C. LXX, sy. 1 (2012) s. 85 vd.; **Hecker**, Umweltstrafrecht, s. 464 vd.; **Hecker** (Çev.: Ünlü), Avrupa Birliği'nde Çevre Ceza Yasası'nın Asgari Standartlarının Belirlenmesi, s. 139 vd.; **Kaboğlu**, İbrahim; Çevre Hakkı, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, tarih ve yer yok, s. 98 vd.; **Kuzu**, Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı, s. 316 vd.; Özkan, Noyan; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Çevre Hukuku, Çevre ve Ceza Hukuku - Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, Çevre Hukuku Sempozyumu (Çeşme 10-11 Nisan 2006), Ankara 2006, s. 57 vd.; **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 17 vd.; **Yokuş Sevük**, Handan; Çevre Hukuku - Doğal Çevrenin Korunması, Ankara 2013, s. 85 vd.

Lorca Belediyesinin, Sözleşmenin 3 ve 8. maddelerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkeme, Kasabanın bu çöp arıtma tesisinden elde ettiği ekonomik yararlar ile başvurucunun sözleşmeden kaynaklanan haklarını etkili olarak kullanabilmesi arasında, adil bir denge kurulmadığı gerekçesiyle 8. maddenin (özel hayatın ve aile hayatının korunması) ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, çevre kirliliğine ilişkin kararlarını ağırlıklı olarak 8. maddeye ayrılık sebebiyle vermekte; ancak bunun yanında yaşam hakkını düzenleyen 2. madde ve mülkiyet hakkını koruyan 1 Numaralı protokole dayalı kararlar da verilmektedir¹³.

Taşkın ve diğerleri – Türkiye davasında da Mahkeme, altın üretiminde sodyum siyanür kullanılması ve idari yargı kararlarına rağmen üretimin uzun süre devam etmesi dolayısıyla yapılan başvuru üzerine, Sözleşmenin 6. (adil yargılanma hakkı) ve 8. Maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir¹⁴. Yine Öneriyıldız – Türkiye kararında Mahkeme, Ümraniye’deki çöplüğün patlaması sebebiyle gerçekleşen ölümler dolayısıyla yapılan başvuru üzerine verdiği kararında, başvurucunun dokuz yakınının ölümünü önleyecek gerekli tedbirlerin alınmaması sebebiyle İHAS’ın 2. maddesinin ve Sözleşmenin 1 numaralı protokolünün birinci maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir¹⁵.

Birçok ülke de iç mevzuatında çevrenin ceza hukukuyla korunması için düzenlemeler yapmakta ve buna ilişkin suç tanımlamaları getirmektedir. Örneğin, Alman Ceza Kanunu’nun (=Al.CK) 29. bölümünde 324 vd. paragraflarda ayrıntılı bir çevre suçları düzenlemesine sahiptir. Al.CK, TCK’dan farklı olarak suların, toprağın, havanın kirletilmesini ayrı ayrı düzenlemiş; bunun dışında da yine güdültüye sebebiyet verme, tehlikeli atıklarla ilgili izinsiz davranışlar, belirli tesislerin izinsiz olarak işletilmesi gibi eylemler ayrıca suç ola-

13 Bkz.: Özkan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Çevre Hukuku, s. 62; ayrıca bkz.: **Diñç**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Çevre ve İnsan, s. 42.

14 Özkan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Çevre Hukuku, s. 65.

15 Bkz.: **Diñç**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Çevre ve İnsan, s. 235.

rak düzenlenmiştir¹⁶. **Avusturya Ceza Kanunu'nun (=Av.CK) 7. Bölümü "Genel Tehlike Yaratan Suçlar ve Çevreye Karşı Suçlar"** başlığını taşımaktadır. Av.CK, çevrenin kasten (§ 180), taksirle (§ 181) kirletilmesi eylemlerini suç olarak düzenlediği gibi; çevreye karşı kasten veya taksirle gerçekleştirilen tehlikeli davranışları da ayrıca suç olarak düzenlemiştir (§ 181b, 181c). Yine gürtlü kirliliği de Av.CK'da (§ 181a) özel olarak düzenlenmiştir. Av.CK, çevre açısından tehlikeli işletmelerin hukuka aykırı veya izinsiz olarak kasten veya taksirli faaliyetini de suç olarak düzenlemiştir (§ 181d, 181e). **Amerika Birleşik Devletlerinde**, "Clean Water Act" (Temiz Su Kanunu), "Clean Air Act" (Temiz Hava Kanunu), "Resource Conservation and Recovery Act" (Kaynakların Korunması ve İyileştirilmesi Kanunu) gibi kanunlarla çevrenin korunmasına ilişkin düzenlemeler getirilmiş; bu düzenlemelerle idare hukuku ve özel hukuka ilişkin yaptırımlar yanında ceza hukukuna özgü yaptırımlara da yer verilmiştir¹⁷. İspanyol Ceza Kanunu, 325 vd. maddelerinde doğal kaynaklara ve çevreye karşı suçları düzenlemiştir¹⁸.

Türk hukukunda, **1982 Anayasa'nın** 56. maddesi 1. fıkrasında *herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu* hükmüne yer verdikten sonra, 2. fıkrasında da çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirlenmesini önlemenin Devletin ve vatandaşların görevi olduğunu düzenlemiştir¹⁹.

---

16 Bu suçlarla ilgili bilgi için bkz.: **Arzt**, Gunter / **Weber**, Ulrich / **Heinrich**, Bernd / **Hilgendorf**, Eric; Strafrecht Besonderer Teil, Bielefeld 2009, § 41; **Fischer**, Thomas; Strafrecht Besonderer Teil, Bielefeld 2009, § 41; **Cramer**, Peter / **Heine**, Günter; in: Schönke/Schröder (Strafrecht Besonderer Teil Kommentar), 76. Auflage, München 2011, § 324 vd.; **Lackner/Kühl**, StGB – Strafrecht Besonderer Teil Kommentar, 76. Aufl., München 2011, Vor § 324 vd.; Ünver, Yener / **Nuhoğlu**, Ayşe; Federal Almanya Çevre Ceza Hukuku, İstanbul 199, s.155 vd.

17 Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Thaman**, Stephen; Umweltstrafrecht in den USA, Freiburg im Breisgau 1992, s. 395 vd.

18 Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Polaino Navarete**, Miguel; Landesbericht Spanien, Umweltstrafrecht in mittel- und südeuropäischen Ländern (Hrsg.: Günter Heine), Freiburg im Breisgau 1997, s. 509 vd.

19 Anayasada çevreyle ilgili düzenlemeler 56. madde ile sınırlı değildir. Kişinin

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu öncesinde yürürlükte olan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda çevrenin kasten veya taksirle kirletilmesi eylemlerini düzenleyen bir ceza normu bulunmamaktaydı.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ise, "ceza kanununun amacı" nı tanımladığı 1. maddesinde "çevreyi" dile getirmiş ve çevreyi korunması gereken değerlerden birisi olarak özel olarak belirtmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun özel hükümlere ilişkin ikinci kitabının, "topluma karşı suçlar" başlıklı üçüncü kısmının, ikinci bölüm başlığı "çevreye karşı suçlar"dır. Kanun koyucu bu bölümde "çevrenin kasten kirletilmesi" (m. 181), "çevrenin taksirle kirletilmesi" (m. 182), "gürültüye neden olma" (m. 183), "imar kirliliğine neden olma" (m. 184) eylemlerini suç olarak düzenlemiştir.

Diğer taraftan çevrenin kasten kirletilmesi suçunun (TCK m. 181) vatandaş veya yabancı tarafından yabancı bir ülkede işlenmiş olması halinde de, Adalet Bakanının talebi üzerine Türkiye'de yargılama yapılabilmesi kabul edilmiştir (TCK m. 13/1-d, 13/2).

2872 sayılı Çevre Kanunu (=ÇevK) ise, 20. maddesinde çevreye karşı gerçekleştirilen kabahat niteliğindeki eylemleri düzenlemiştir. Yine **Kabahatler Kanunu'nun** (=KabK) 41. maddesi de "çevreyi kirlatme" başlığı altında çevrenin kirlenmesine yönelik bazı eylemleri kabahat olarak düzenlemiştir.

Bu çalışmada sadece çevrenin kasten ve taksirle kirletilmesi suçları ele alınacaktır.

---

dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığının korunmasına ilişkin 17. madde, yerleşme ve seyahat özgürlüğünü düzenleyen 23. madde ve daha pek çok madde çevreyle ilgili hükümler içermektedir (Ayrıntı için bkz.: **Taşkın**, Ahmet; Çevrenin Hukuksal Yönden Korunması, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), Nisan 2010, sy. 1, s. 259).

B. ÇEVRENİN KASTEN KİRLETİLMESİ

(TCK m. 181)²⁰

I. Genel Olarak

Türk Ceza Kanunu'nun 181. maddesi "çevrenin kasten kirletilmesi" başlığı altında maddenin birinci ve ikinci fıkralarında iki farklı suç düzenlemesine yer vermiştir.

Maddenin **ilk fıkrası**, *atık veya artıkların, ilgili kanunlar belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde toprağa, suya veya havaya kasten verilmesi* eylemini düzenlerken; **ikinci fıkrası**, *atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması* eylemini düzenlemiştir.

181. maddenin üçüncü fıkrası, *atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı etki göstermesi* halini her iki suç tipi açısından sonucu nedeniyle ağırlaşmış hal olarak düzenlemiştir.

Dördüncü fıkrası, yine her iki suç tipi açısından cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli bir hal düzenlemiş ve her iki suç tipindeki eylemlerin, *insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi* halinde daha ağır cezalar öngörmüştür.

20 "Çevrenin kasten kirletilmesi

Madde 181- (1) İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı özellik göstermesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza iki katı kadar artırılır.

(4) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan fiillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi halinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(5) Bu maddenin iki, üç ve dördüncü fıkrasındaki fiillerden dolayı tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur."

Maddenin **beşinci fıkrası**, atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması eyleminin veya bu eylemin sonucu nedeniyle ağırlaşmış halinin yahut da cezanın artırılmasını gerektiren nitelikle halinin tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilmesi halinde, bunlar hakkında güvenlik tedbirine hükmolunacağını düzenlemiştir.

TCK'nın 344/1-b maddesi, 188. maddenin 1. fıkrası hükmünün, yayımı tarihinden itibaren iki yıl sonra yürürlüğe gireceği düzenlemesine yer vermiştir. Kanun, 12.10.2004 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış olduğundan, 188. maddenin 1. fıkrası hükmü, 12.10.2006 tarihinde²¹ yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten önce ilgili kanunlarda belirlenen teknik usullere aykırı olarak çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya kasten verilmesi eylemleri hakkında, koşulları bulunuyorsa, gerçekleştirilen eylemin özelliklerine göre, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesi veya KabK'nun 41. maddesi hükümleri gereğince idari para cezası uygulanacaktır²².

Belirtildiği üzere 181. maddede iki farklı suç düzenlemesine yer verilmiş olmakla birlikte, aşağıda her iki suç tipine ortak olan unsurlar birlikte incelenecek; sadece her iki suç tipinin farklı unsurları ayrı ayrı ele alınacaktır.

II. Korunan Hukuksal Değer

Çevreye karşı suçların koruduğu hukuksal değer konusunda öğretide **farklı görüşler** ileri sürülmüştür. Bu konuda orta-

21 “Suç tarihinin tespit tutanağının düzenlendiği tarihin 22.03.2007 olması ve TCK'nın 181/1. maddesinin, aynı Kanununun 344/1. maddesi uyarınca 12.10.2006 tarihinde yürürlüğe girmesi karşısında; suç tarihinde anılan maddenin yürürlükte olduğu gözetilip suçun sübutuna yönelik kanıtlar değerlendirilerek hüküm kurulması gerekirken yasal olmayan gerekçe ile beraat hükmü kurulması ...” (Y. 4. CD; 25.04.2012, 2010/1805, 2012/9888 – Karar için bkz.: **Yılmaz**, Sacit; Çevre Hukuku Bağlamında Türk Ceza Kanunundaki Çevre Suçları, Ankara 2013, s. 110, dn.: 155).

22 “5237 sayılı TCK. 'nun 344. maddesinin (b) bendi gereğince “çevrenin kirletilmesi” başlıklı 181. maddesinin birinci fıkrasının aynı yasanın yayım tarihinden itibaren 2 yıl sonra yürürlüğe gireceği düzenlemesi karşısında suç tarihi itibarıyla anılan maddeye göre mahkûmiyet hükmü verilemeyeceği gözetilip sanığın eyleminin 2872 sayılı Çevre Kanununu kapsamında değerlendirilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması ...” (Y. 2CD, 07.06.2007, 4298/840 – Karar için bkz.: **Artuk**, Mehmet Emin / **Gökçen**, Ahmet / **Yenidünya**, Ahmet Caner; Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2013, s. 549, dn.: 7).

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ya çıkan temel görüşlerden *birisi*, çevre suçlarının koruduğu hukuksal değer, bizatihi çevrenin kendisi ve çevrenin unsuru niteliğinde olan toprak, hava, su olduğudur. Bu görüşe göre, çevreye karşı suçların korumayı amaçladığı hukuksal değer insanla bir bağlantısı yoktur ve bu suçların insanı korumaya yönelik bir amacı da bulunmamaktadır. Çevreye karşı suçların koruduğu hukuksal değere ilişkin *ikinci bir görüş*, çevreye karşı suçların koruduğu hukuksal değer ancak insanla ilişki içerisinde açıklanabileceğini ve bu suçların çevreyi korumadaki amacının esasen bireyler için ortaya çıkabilecek olan zarar veya tehlikeyi önlemek olduğunu kabul etmektedir. Zira çevreye yönelik suçlar, insanların yaşam alanı olarak çevreyi tehdit etmekte, bu sebeple de çevrenin korunması doğrudan doğruya çevrenin kendisi için değil, insani yaşam alanı olarak çevrenin korunmak istenmesi dolayısıyla. *Bir diğer görüş ise*, çevrenin korunmasına yönelik suç tiplerinin bireylerin hayat, beden bütünlüğü ve sağlıklarını korumayı amaçladığını kabul etmektedir²³.

Bu konuda *Alman ceza hukuku öğretisinde egemen olan görüş*, çevreye karşı suçlarla çevre ve çevrenin bileşeni niteliğinde olan toprak, su ve hava ile çevrenin diğer görünüm biçimleri olan bitkilerle hayvanlar korunmakla birlikte; bu koruma, çevrenin kendi yararına değil; yaşayan ve gelecek nesillerdeki insanların yaşam koşullarının korunmasına yöneliktir²⁴.

TCK'nın 181. maddesinin gerekçesinde, çevrenin kasten kirletilmesi suçuyla korunan hukuksal değer, *bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakları* olduğu belirtilmiştir.

23 Ayrıntı için bkz.: **Saliger**, Umweltstrafrecht, s. 12 vd.; Ünver, Yener; Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003, s. 1018-1019; ayrıca bkz.: Ünver/Nuhoğlu, Federal Almanya Çevre Ceza Hukuku, s. 54.

24 Bkz.: **Arzt/Weber/Heinrich/Hilgendorf**, Strafrecht Besonderer Teil, s. § 41, kn.: 3; **Cramer/Heine**, in: Schönke/Schröder (Strafgesetzbuch Kommentar), Vorbemerkungen § 324, kn.: 8; **Lackner/Kühl**, StGB – Strafgesetzbuch Kommentar, Vor § 324, kn.: 7; **Hecker** (Çev.: Ünlü), Avrupa Birliği'nde Çevre Ceza Yasası'nın Asgari Standartlarının Belirlenmesi, s. 146; **Fischer**, Strafgesetzbuch und Nebengesetze, Vor § 324, kn.: 3a.

Türk hukuk öğretisinde çevrenin kasten kirletilmesi suçunun koruduğu hukuksal değerlerin bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakları²⁵ yanında insanların ve diğer canlıların yaşama hakkı, mal varlığı, sağlık hakkını da korumaya hizmet ettiği²⁶; bu suçun çevresel değerler, bireyin ve toplumun yararları idari yararlar gibi birçok değeri koruma altına aldığı, bu sebeple de korunan hukuksal değerler bakımından karma bir sistem benimsediği²⁷ de belirtilmektedir.

Kanımcı, çevre suçlarının koruduğu hukuksal değer, bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakları olabilir. Çevre ve çevrenin bileşenleri olan toprak, su veya hava, insanın yaşamını sürdürdüğü bir ortam ya da alan olarak, suçun üzerinde işlendiği obje yani bu suçların maddi konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla suç çevre üzerinde veya çevreye karşı işlenmekle birlikte, çevrenin kendi başına bir koruma amacı mevcut olmayıp; ancak bireyin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı dolayısıyla çevrenin korunması söz konusudur. Her ne kadar çevrenin kirletilmesi bireylerin yaşam, sağlık, malvarlığı gibi çeşitli haklarının da dolaylı olarak ihlaline yol açsa da, söz konusu haklar çevreye karşı suçların ancak dolaylı korunması altında olup; doğrudan doğruya korunan hukuksal değer niteliğinde değildir.

III. Suçun Maddi Konusu

Gerek 181. gerekse 182. maddede yer alan suç tanımlarında atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesinden söz edilmiştir. Ancak bu verme işleminin de “çevreye zarar verecek şekilde” olması aranmıştır. Bu tanımlamayı dikkate aldığımızda çevrenin kasten (ve aşağıda inceleyeceğimiz taksirle)

25 Özen, Mustafa; Çevreye Karşı İşlenen Suçlar, Selçuk Üniversitesi Dergisi, C. 18, sy. 1, Yıl: 2010, s. 14; Şen, Çevre Ceza Hukuku, 115; **Parlar**, Ali / **Hatipoğlu**, Muzaffer; Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, Ankara 2010, s. 293; **Yaşar**, Osman / **Gökcan**, Hasan Tahsin / **Artuç**, Mustafa; Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, Ankara 2010, s. 5033.

26 **Artuk/Gökcan/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 548; **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 116.

27 **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 296.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

kirletilmesi suçunun maddi konusunu, çevre ve çevrenin bileşenleri olarak toprak, su ve havadır²⁸.

ÇevK'nın 2. maddesi çevreyi "*Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam*" olarak tanımlamıştır²⁹.

IV. Fail ve Mağdur

181. maddede düzenlenmiş olan her iki suçu işleyecek kişide herhangi bir özellik aranmamıştır. Özgü suç niteliğinde değildir. Dolayısıyla **herkes bu suçun faili olabilir**.

Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiş olan *atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokmak* suçu ile üç ve dördüncü fıkralarında düzenlenen cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hallerin, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesi işlenmiş olması halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbiri (TCK m. 20/2)³⁰ uygulanacaktır (TCK m. 181/5).

Bu düzenlemenin sonucu olarak, maddenin birinci fıkrasında düzenlenmiş olan *atık veya artıkların izinsiz olarak toprak, su veya havaya verilmesi* suçunun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilmesi halinde, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbiri uygulanamayacaktır. Belirtmek gerekir ki bu düzenlemenin makul ve mantıklı bir izahını yapmak mümkün değildir³¹. Hâlbuki Maddenin ilk fıkrasındaki suçun

---

28 Talas, Serdar; Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXI, sy. 1 (2013)-Prof. Dr. FüsünSokullu-Akıncı'ya Armağan, s. 1151. Ayrıca bu kavramlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Güneş/Coşkun, Çevre Hukuku, s. 1 vd.; Şen, Çevre Ceza Hukuku, s. 5 vd.; Taşkın, Çevrenin Hukuksal Yönden Korunması, s. 242 vd.

29 Çevre ve çevreyi oluşturan toprak, su, hava ve diğer unsurlar için ayrıntılı bilgi için bkz.: Parlar/Hatipoğlu, Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, s. 294 vd.

30 "*Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.*"

31 Öğretide bu durum, Kanun Koyucunun çevreye karşı işlenen suçlarla mücadelede samimi olmadığını göstergesi olarak kabul edilmiştir (Özcan, Türk Hukukunda Çevre Suçları, s. 584).

tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi, ikinci fıkradaki suça göre daha yüksek ihtimaldir ve daha sık rastlanılabilecek bir durumdur. Diğer taraftan maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen *atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması* suçunda atık veya artıkların tehlikeli olması dahi aranmadığı gibi; atık veya artıkların ülkeye sokulmasıyla suç meydana gelmiş olacağından bunların toprak, su veya havaya verilmesi de şart değildir. Buna karşı birinci fıkrada düzenlenen suç açısından atık veya artıkların çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmiş olması gereklidir. Dolayısıyla Kanun Koyucunun, çevre açısından daha büyük bir tehdit oluşturan *atık veya artıkların çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmesi* eyleminin, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilmesini düzenlememiş ve bunlar hakkında güvenlik tedbiri uygulanabilmesini öngörmemiş olması önemli bir eksikliktir³².

Ancak belirtmek gerekir ki, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde *toprak, su veya havaya verilecek atık veya artıkların*, maddenin üç veya dördüncü fıkralarında yer alan niteliklere sahip olması halinde, beşinci fıkranın atfı sebebiyle tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbiri uygulanacaktır³³.

181. maddenin **birinci fıkrasında düzenlenmiş olan ilgili kanunlarda belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten vermek suçunun mağduru Dünyadaki bütün insanlardır**. Zira çevrenin kirlenmesi sadece belirli bir bölgedeki veya ülkedeki insanları değil; Dünyadaki bütün insanları etkileyebilecektir. Bu sebeple de suçun mağdurları belirli yerleşim yeri, bölge veya ülkedeki insanları ile sınırlı değildir.

Suçun mağdurunun bütün insanlar olarak kabul edilmesinin bir sonucu olarak atık veya artıkların verildiği toprağın mülkiyetinin kime ait olduğunun veya faile ait olup olmadığının da

32 Bkz: Ünver, Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kirlenmesi suçları, s. 53; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 297.

33 **Hafizoğulları**, Zeki / Özen, Muharrem; Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplum Karşı Suçlar, Ankara 2012, s. 52.

bir önemi bulunmamaktadır. Fail, tipik hareketi kendi toprağı üzerinde gerçekleştirse dahi bu suç meydana gelecektir³⁴.

Bununla birlikte, **maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiş olan atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokmak** suçunun mağdurları, **Türkiye'deki bütün bireylerdir**. Kanun koyucu bu fıkrada “soyut” bir tehlike suçu düzenlemiş olup, atık veya artıkların toprağı, suya veya havaya verilmesini aramamış ve ülkeye sokulmasını cezalandırmak açısından yeterli görmüştür. İkinci fıkradaki bu düzenleme ile atık veya artıkların Türkiye'ye girişi engellenmek istendiğinden, bu suçun mağdurları da Türkiye'de yaşayan bireyler olacaktır³⁵.

Son olarak belirtmek gerekir ki, bir suçun mağdurunun, suçla korunan hukuksal değerin sahibi olan ve suçun koruduğı hukuksal değeri ihlal edilen kişi olduğunu; suçla korunan hukuksal değerin ise ancak bireylere ait olabileceğini; bunun dışında soyut bir varlık ve hak sahipliğı süjesi olarak “toplum” veya “Devlet”in suçla korunan bir hukuksal değerin sahibi ve suçun mağduru olamayacağını kabul ettiğimden³⁶; çevreye karşı suçların mağdurunun soyut anlamda “toplum” olduğuyönündeki görüşlere³⁷ katılmıyorum.

34 Yargıtay, şüphelinin sorumlu müdür olarak görev yaptığı şirketin tuz işletmesinde tuzun yıkanması sonucu ortaya çıkan atık maddenin tesis içerisindeki toprağı bırakılmasına yol açarak çevrenin kasten kirletilmesi suçunu işlediğı iddia edilen olayda, konuya ilişkin şu değerlendirmeyi yapmıştır: “*Mahkeme kirletildiğı ileri sürülen arazinin kime ait olduğunun tespit edilmesini suçun sübutuna mutlak etki edecek bir kanıt olarak değerlendirmiş ise de 5237 sayılı TCY.nun 181. maddesinde kirletilen toprağın mülkiyetinin kime ait olduğuyhususu suçun öğeleri veya nitelikli halleri açısından önemli olmadığından atık madde biriktirilen arazinin tapu kayıt ve krokisinin dosya içerisinde bulunması da zorunlu değildir. Anılan yasal düzenlemenin ilgili kanun olarak gönderme yaptığı 2872 sayılı Çevre Yasasında da atık maddenin bırakıldığı toprağın, mülkiyetinin kime ait olduğuygözetilmeksizin korunması zorunluluğuna değinilmiştir*” (Y. 4. CD, 21.05.2008, 6206/10019 – **Parlar/Hatipoğlu**, Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, s. 303-304).

35 Öğretide (**Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 552) herhangi bir ayırım yapılmaksızın, 181. maddenin her iki fıkrasındaki suçun mağdurunun bütün insanlık olduğuybelirtilmekle birlikte, ikinci fıkranın düzenlemesinden bu sonucu çıkarmak mümkün görünmemektedir.

36 Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Yıldız**, Ali Kemal; Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikayetçi, Ankara 2008, s. 25.

37 **Talas**, Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçları, s. 1152; **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 115.

V. Tipe Uygun Eylem

181. maddede “çevrenin kasten kirletilmesi” başlığı altında tipe uygun eylem unsurları farklı iki ayrı suç düzenlemesine yer verildiğinden, bu iki suç tipinin eylem unsurları ayrı ayrı ele alınacaktır.

1) Atık veya Artıkların Toprak, Su veya Havaya Verilmesi

Maddenin birinci fıkrasında düzenlenen suçun tipe uygun eylem unsuru, *atık veya artıkların, ilgili kanunlarda belirlenen teknik usullere aykırı olarak çevreye zarar verecek şekilde toprağa, suya veya havaya verilmesidir.*

Düzenlemede yer alan “**atık**”, ÇevK’nın tanımlara ilişkin 2. maddesinde *herhangi bir faaliyet sonucunda oluşan, çevreye atılan veya bırakılan her türlü madde* şeklinde tanımlanmıştır. Atık, her türlü madde olacağına göre, bunun katı, sıvı veya gaz olması önemli değildir³⁸. Örneğin, ev, işyeri, ark, bahçe, pazar, kurum, inşaat, yıkım, hafriyat ve yiyecek atıkları, tarımsal, tıbbi ve endüstriyel atıklar belirtilebilir³⁹.

Öğretide⁴⁰ çevre için zararlı olmayan maddelerin atık sayılmayacağı belirtilmişse de, ÇevK’da yer alan atığın tanımında ve TCK’da bu anlamda bir sınırlamaya yer verilmemiştir. Temel niteliği itibariyle çevreye zararlı olmayan bir atık maddenin dahi, ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmiş olması halinde 181. maddede düzenlenmiş olan suçun tipik eylem unsuru meydana gelmiş olacaktır.

“**Artık**” ise, ÇevK veya TCK’da tanımlanmamıştır. Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde⁴¹ ise, *bir şey harcandıktan*

38 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 549.

39 Bkz.: **Hafizoğulları/Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplum Karşı Suçlar, s. 55; **Taşkın**, Çevrenin Hukuksal Yönden Korunması, s. 274.

40 **Parlar/Hatipoğlu**, Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, s. 298.

41 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.52876016d136b1.903480_93

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

sonra artan bölümü ya da içildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan olarak tanımlanmıştır. Artığın katı, sıvı veya gaz olması mümkündür. Öğretide iddia edilenin⁴² aksine artığın bir sanayi faaliyeti sonunda ortaya çıkmış olması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Öğretide⁴³, her türlü atık veya artığın bu suçu oluşturmaya elverişli olmadığı; KabK'nın 41. maddesinde düzenlenmiş olan atık veya artıkların çevreyi kirletme kabahatinin konusu olduğundan, bunların çevreyi kirletme suçunun konusunu oluşturmayacakları ileri sürülmüşse de, TCK'nın 181. maddesinden veya KabK'nın 41. Maddesinden böyle bir sonuca ulaşmanın mümkün olmadığı kanısındayım.

Suçu oluşturacak **“hareket**, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesidir. Burada “vermek”ten maksat, atık veya artığın toprak, su ya da havayla temasını sağlayan davranışların gerçekleştirilmesidir. Örneğin, atık veya artığın, toprak, su ya da havaya bırakılması, atılması, salıverilmesi, gömülmesi şeklindeki davranışlar düzenlemede yer alan “verme” kapsamı içerisinde olacaktır⁴⁴.

Kanun Koyucu bu fıkrada **“bağlı hareketli suç”**⁴⁵ düzenlemesine yer vermiş olup⁴⁶; atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya herhangi bir şekilde verilmesi çevrenin kasten

42 **Parlar/Hatipoğlu**, Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, s.298.

43 **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5034.

44 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 550; **Hafizoğulları/Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplum Karşı Suçlar, s. 54; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5035.

45 **“Bağlı hareketli suç”** kavramıyla ifade edilmek istenen husus, suç tipinde düzenlenen hareketin nasıl gerçekleştirileceğinin özel olarak düzenlenmiş olmasıdır. Suç tipinde tanımlanan hareketin herhangi bir biçimde gerçekleştirilmesi bu meydana getirmeyecek; ancak kanuni tanımda öngörülen şekilde gerçekleştirilmesi halinde suçun meydana geldiği söylenebilecektir (Bilgi ve örnekler için bkz.: Özgenç, İzzet; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Ankara 2013, s. 167).

46 **Alica**, Süheyla; Türkiye’de Çevre Suçları, Uğur Alacakaptan’a Armağan, C. I, İstanbul 2008, s. 62; **Hafizoğulları/Özen**, bu suçun seçimlik hareketli suç olduğunu kabul etmektedir (Bkz.: **Hafizoğulları/Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplum Karşı Suçlar, s.55).

kirletilmesi suçunun oluşması açısından yeterli değildir. Atık veya artıkların çevreye zarar verecek şekilde verilmesi halinde suç meydana gelecektir.

Bu fıkrada düzenlenen anlamda çevrenin kasten kirletilmesi suçunun meydana gelebilmesi için, atık veya artıkların hem ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı hem de çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmesi gereklidir. Atık veya artıkların sadece teknik usullere aykırı olarak veya sadece çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmesi bu suçu oluşturmayacaktır.

Atık veya artıkların toprak, su veya havaya ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere uygun verilmesi halinde, eylem hukuka uygun olacağından, bunların çevreye zarar verecek şekilde olması halinde dahi, bu eylem cezalandırılmayacaktır⁴⁷.

Atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesinin “ilgili kanunlarla” belirlenen teknik usullere aykırı olmasının aranması tereddüt ve eleştiriye neden olabilecek niteliktedir. Atık veya artıkların çevreye bırakılmasına ilişkin teknik usuller kanunlardan ziyade yönetmeliklerde⁴⁸ belirlenmektedir. Dolayısıyla fıkrada yer alan “ilgili kanunlar” ifadesinin “şekli anlamda kanun” olarak anlaşılması halinde maddenin uygulama alanı aşırı biçimde sınırlanacak ve uygulama güçlükleri ortaya çıkacaktır⁴⁹. Buna karşı “ilgili kanunlar” ifadesinin “maddi anlamda kanun” olarak anlaşılması ve şekli anlamda kanun yanında tüzük, yönetmelik gibi maddi anlamda⁵⁰ kanunları da kapsadığının kabulü halinde ise yürütme organının düzenleyici işlemleriyle suç yaratıldığı (=beyaza norm, çerçeve kanun, açık ceza normu) eleştirisi ve düzenlemenin Ay. 38/3. mad-

47 **Katoğlu**, Çevre ve Ceza Hukuku – Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, s. 89.

48 Örnek olarak bkz.: Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (RG: 14.03.2005, 25755), Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (RG: 14.03.1991, 20814).

49 Bu sebeple öğretide, “ilgili kanunlarla” ifadesinin “ilgili kanunlar ve bu kanunlara dayalı olarak çıkarılan yönetmeliklerle” ifadesiyle değiştirilmesi önerisi getirilmektedir (**Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 550);

50 “Maddi anlamda kanun” ve “şekli anlamda kanun” ayırımı için bkz.: Özbek, Veli Özer / **Kanbur**, Mehmet Nihat / **Doğan**, Koray / **Bacaksız**, Pınar / **Tepe**, İlker; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2013, s. 118.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

desinde düzenlenmiş olan “suçta ve cezada kanunilik” ilkesi-
ne aykırılığı ile TCK’nın 2/2. maddesinde düzenlenmiş olan
“idarenin düzenleyici işlemleriyle suç yaratılmayacağı” ku-
rallıyla⁵¹ çelişkisi gündeme gelebilecektir⁵². Nitekim Türk Ceza
Kanunu Hükümet tasarısında “*ilgili mevzuatta belirlenen teknik
usullere aykırı olarak*” ifadesi yer almaktayken, madde üzerinde
Adalet Komisyonu tarafından yapılan görüşmede bu ifade “*il-
gili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak*” halini aldığı
gibi⁵³; maddenin gerekçesinde *teknik usullerin çevreyi koruma-
ya yönelik kanunlarla belirlenmesi gerektiği* belirtilmiştir. Bu ifa-
deden hareketle Kanun Koyucunun iradesinin de söz konusu
teknik usullerin kanuni düzenlemelerle belirlenmediği sürece,
atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesi eylem-
lerinin cezalandırılmasının mümkün olmayacağını söylemek
hatalı olmayacaktır⁵⁴. Dolayısıyla uygulamada herhangi bir ek-
siklik doğmaması bakımından atık veya artıkların toprak, su
veya havaya verilmesi usulleri kanunla belirlenmelidir⁵⁵.

Şunu da belirtmek gerekir ki bir atık veya artığın toprak,
su veya havaya verilmesinin teknik usullerinin düzenlenme-
miş olması halinde, “*ilgili kanunlarla belirlenmiş teknik usullere
aykırılık*” da olmayacağından, bu eylem çevreye zarar verecek
elverişlilikte olsa dahi, çevrenin kasten kirletilmesi suçunun
meydana geldiğinden söz etmek mümkün olmayacaktır⁵⁶.

51 Yürütme organının düzenleyici işlemleriyle suç yaratması konusunda ayrıntılı
bilgi için bkz.: **Yıldız**, Ali Kemal; Yürütme Organının Düzenleyici İşlemlerle
Suç ve Ceza Yaratması, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, s. 1033
vd.

52 **Alca**, Türkiye’de Çevre Suçları, s. 63.

53 Maddeye ilişkin tartışmalar için bkz.: **Güney**, Niyazi / Özdemir, Kenan / **Balo**,
Yusuf S.; Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2004, s. 500-501.

54 Ünver, Yener; Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Çevrenin Kirletilmesi Suçları, Gün-
cel Hukuk Dergisi, Aralık 2005, sy. 24, s. 53.

55 **Taşkın**, Çevrenin Hukuksal Yönden Korunması, s. 273; Ancak öğretilde, çevrenin
korunmasına yönelik bütün teknik usullerin kanunlarla düzenlenmesi mümkün
olmayacağından, çevrenin korunmasına ilişkin kanunlara dayanılarak çıkarılan
tüzük, yönetmelik gibi idarenin düzenleyici işlemlerinin de “ilgili kanunlar”
kapsamında kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir (**Yaşar/Gökcan/Artuç**,
Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5035; **Yokuş Sevük**, Çevre
Hukuku, s. 302).

56 Özgenç, İzzet; Türk Ceza Kanunu Şerhi, 3. Baskı, Adalet Bakanlığı EDB Yayın-
ları, Ankara 2006, s. 912.

Suçun oluşabilmesi için, atık veya artığın toprak, su veya havaya verilmesinin ilgili kanunlarla belirtilen teknik usullere aykırı olmasının yanında “çevreye zarar verecek şekilde” olması da aranmıştır. Maddede suçu oluşabilmesi için ayrıca bir zararın doğması aranmamış, tipik hareketin çevreye zarar verecek şekilde olması yeterli görülmüştür. Dolayısıyla atık veya artığın çevreye zarar vermeye elverişli dahi olmaması halinde bu suçun meydana geldiği kabul edilmeyecektir. Bu koşul sebebiyle öğretide⁵⁷, bu suçun “somut tehlike” suçu olduğu kabul edilmektedir. Düzenlemenin bir zarar suçu olmayıp⁵⁸, tehlike suçu olduğu hususunda şüphe bulunmamaktaysa da maddede somut bir tehlikenin⁵⁹ doğmuş olması da aranmamış ve gerçekleştirilen eylemin çevreye zarar verecek elverişlilikte olması yeterli görülmüştür. “Elverişlilik suçu”, “soyut-somut tehlike suçu” yahut da “potansiyel tehlike suçu” gibi kavramlarla ifade edilen⁶⁰ bu suçlarda, belirli bir davranışın belirli bir zararı doğurmaya elverişli olmakla⁶¹ birlikte, suçun maddi konusu üzerinde somut bir tehlike doğurması şart değildir⁶². Bu bağlamda TCK’nın 181. maddesinin ilk fıkrasında düzenlenen

57 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 550; **Hafizoğulları/Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplum Karşı Suçlar, s. 53; **Özen**, Çevreye Karşı İşlenen Suçlar, s. 17; **Özcan**, Türk hukukunda Çevre suçları, s. 583; **Talas**, Türk Ceza Kanunu’nda Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçları, s. 1153; **Yaşar/Gökçen/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5035; **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 117; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 306.

58 *Atladi*, suç tanımındaki ifade şeklinden hareketle, 181/1. maddede düzenlenen suçun “zarar” suçu olduğu görüşünü savunmaktadır (**Atladi**, Ramazan Barış; Amtsträgerbarkeit im Umweltstrafrecht Frankfurt am Main 2011, s. 221-222).

59 TCK’da somut tehlikenin arandığı bir suç tipine örnek olarak bkz.: Atom enerjisi ele patlamaya sebebiyet verme (TCK m. 173/1); trafik güvenliğini tehlikeye sokma (TCK m. 179/1); zehirli madde katma (TCK m. 185). Bu düzenlemede, atom enerjisini serbest bırakarak bir patlamaya sebebiyet verilmesi sonucunda bir başkasının hayatı, sağlığı veya malvarlığı hakkında önemli ölçüde tehlikenin ortaya çıkması özel olarak aranmıştır.

60 **Henrich**, Bernd; Strafrecht – Allgemeiner Teil I, 2. Auflage, Stuttgart 2010, s. 59; **Cramer/Heine**, in: Schönke/Schröder, § 324a, kn.: 11; Kavram için ayrıca bkz.: Daragenli, Vesile Sonay; Tehlike Suçları, Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan, İstanbul 1999, s. 179.

61 **Arzt/Weber/Heinrich/Hilgendorf**, Strafrecht Besonderer Teil, s. § 41, kn.: 10.

62 Türk ceza hukuku öğretisinde “elverişliliğin” arandığı bu suç tipleri somut tehlike suçu olarak kabul edilmektedir (Bilgi için bkz.: **Özen**, Muharrem; Genel Tehlike Yaratan Suçlar, Ankara 2010, s. 10 vd.; Ayrıca bkz.: **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 209).

suçun tipe uygun eylem unsuru bakımından bir “elverişlilik suçu” düzenlenmiş olup; atık veya artıkların ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak toprak, su veya havaya verilmesi hareketinin çevreye zarar vermeye elverişli olması suçun oluşması açısından yeterli olup; gerçekleştirilen hareketin somut bir tehlike meydana getirmesi gerekli değildir⁶³. İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak toprak, su veya havaya verilen atık ya da artıkların çevreye zarar verecek elverişlilikte olup olmadığının her somut olayda araştırılması gereklidir⁶⁴. Elverişliliğin saptanmasında toprak, su ya da havaya verilen atık veya artıkların niteliği, miktarı gibi hususlar önemli olacağı gibi; atık veya artıkların verildiği ortamın özellikleri de belirleyici olabilecektir.

2) Atık veya Artıkların İzinsiz Olarak Ülkeye Sokulması

Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen suçun tipe uygun eylem unsuru, atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulmasıdır.

63 “Kemalpaşa Kaymakamlığı Çevre Koruma Ünitesi görevlilerince suç tarihinde alınan 5 litrelik numunenin TÜRKAK laboratuvarında yapılan analizinde atık suyun çevreyi kirletecek nitelikte olduğu belirtilmesine rağmen, bu rapora neden itibar edilmediği karar yerinde açık nitelikte olduğu belirtilmesine rağmen, bu rapora neden itibar edilmediği karar yerinde açıklanıp tartışılmadan, fabrikanın değişik tarihlerde bildirdiği değerlerin ortalamasını dikkate alarak görüş bildiren bilirkişi raporuna dayanılarak beraat kararı verilmesi ...” (Y. 4. CD, 02.11.2012, 1952/229799 – Karar için bkz.: **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 549.)

64 64 “Sanığın yöneticisi olduğu İnci Taş İnşaat San. Ve Tic. Ltd. Şti.’nin taş kesmede kullandığı atık suların havuzda dinlendirilip, dibe çöken çamurlu suların ve çöktülerin pompa ile çekilip tankerlerle ocak sahasına dökülmesi biçiminde gerçekleşen somut olayla ilgili olarak kanunlarda belirli bir teknik usul olup olmadığı araştırılıp, kanuni usule aykırılığın varlığı durumunda atık ve artıkların, çevre ve bu çevrede yaşayan canlılar açısından ne gibi tehlike ve zarar doğuracağı uzman bilirkişi aracılığı ile tespit edilerek, sonucuna göre karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik soruşturma ile hüküm kurulması ...” (Y. 4. CD, 07.11.2012, 27735/23941 – Karar için bkz.: **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 549). Yine aynı yönde: “Kemik unu ve kemik yağı üretimi yapan ... A.Ş. Fabrikasının sahibi ve sorumlu müdürü olan sanıkların, üretim fazlası getirilen ve fabrikanın soğuk hava depolarının olmaması nedeniyle fabrika dışına bırakılan hayvan kemikleri fabrika fanlarının bakım ve onarımının yapılmaması sebebiyle sık sık arıza yapması v fabrikanın çalıştığı sırada pis kokuları etrafa yayılması eyleminde; fabrikanın çevreye verdiği atık v artıkların, çevre ve bu çevrede yaşayan canlılar açısından ne gibi tehlike ve zarar doğuracağına uzman bilirkişi aracılığı ile tespit edilerek sonucuna göre karar verilmesi gerektiği gözetilmeden eksik kovuşturma ile hüküm kurulması ...” (Y. 4. CD, 16.05.2012, 19020/11725 – Kara için bkz.: **Malkoç**, İsmail; Açıklamalı – İçtihatlı 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu, C. III, Ankara 2013, s. 2983.)

Kanun Koyucu, ikinci fıkrada düzenlenen atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması suçu açısından, **atık veya artığın “niteliği” hususunda herhangi bir sınırlandırmaya gitmemiştir**. Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşıldığı üzere, atık veya artıkların temel nitelikleri itibariyle mutlaka çevreye zarar vermeye elverişli olması veya tehlikeli olması şart değildir. Ülkeye sokulacak atık veya artığın tehlikeliliğine veya çevreye zarar vermeye elverişli olmasına yönelik bir sınırlama getirilmemesi, maddenin uygulama alanını aşırı ve gereksiz biçimde genişletmektedir. Bu düzenleme, ceza hukukunun “son çare” olması gereğine aykırıdır. Atık veya artığın niteliğine ilişkin bir sınırlama yapılarak, her türlü atık veya artık yerine, tehlikeli yahut da çevreye zarar vermeye elverişli atık veya artıkları ülkeye izinsiz olarak sokulmasının suç olarak düzenlenmesi daha yerinde olurdu⁶⁵.

İkinci fıkradaki bu suçun meydana gelmesi için atık veya artıkların **“izinsiz olarak”** ülkeye sokulması aranmıştır. Atık veya artıkların bir izne bağlı olarak ülkeye sokulması halinde eylem hukuka uygun olacağından, artık suç oluşturmayacaktır. Atık veya artıkların ülkeye sokulmasının hukuka uygunluğu açısından “hukuka uygun olarak verilmiş iznin” aranmış olması ve sadece “izin” koşuluna yer verilmiş olması hatalı olmuştur. Gerçekten de hukuka uygun bir iznin varlığının aranması gerekirdi. Zira izin kendisi kanun veya genel anlamda hukuka aykırı olabilir⁶⁶. Hukuka aykırı olarak verilmiş bir iznin varlığı halinde, izni veren görevlilerin TCK’nın ilgili normlarına göre sorumluluğuna gidilebilecekse de bu izne dayanarak atık veya artıkları ülkeye sokan kişilerin sorumluluğu konusunda en azından hata kuralları sebebiyle tereddütler yaşanabilecektir⁶⁷.

65 **Alıcı**, Türkiye’de Çevre Suçları, s. 64; **Atladı**, Amtsträgerbarkeit im Umweltschutzrecht, s. 220; aksi görüş için bkz.: Özcan, Türk Hukukunda Çevre Suçları, s. 585.

66 Ünver, Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Çevrenin Kirletilmesi suçları, s. 52.

67 Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Katoğlu**, Çevre ve Ceza Hukuku – Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, s. 81 vd.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Kanun Koyucu birinci fıkradan farklı olarak burada “soyut tehlike” suçu yaratmıştır⁶⁸. Suçun oluşması için atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması yeterlidir. İzinsiz olarak ülkeye sokulan atık veya artıkların çevreye zarar verecek şekilde olması aranmamıştır. Dolayısıyla ülkeye sokulan atık veya artıkların bir zarara yol açması, çevre üzerinde somut bir tehlike yaratması ve hatta zarar meydana getirmeye elverişli olması dahi suçun oluşması açısından gerekli değildir. Atık veya artıkların izinsiz olarak ülke sınırlarından içeriye sokulduğu anda suç da meydana gelmiş olacaktır.

Atık veya artıkların ülkeye nereden ve nasıl sokulduğunun da suçun oluşması bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Atık veya artıklar karadan, denizden veya havadan sokulabileceği gibi; gümrük kapılarından yahut da gümrük kapısı olmayan bir sınırdan ülkeye sokulması da mümkündür.

Fıkroda belirtilen “ülke” den maksat, “gerçek anlamda ülke”⁶⁹ olarak Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kara ve deniz ve hava sınırları içerisinde kalan alandır⁷⁰.

Öğretide⁷¹ TCK’nın 13. maddesi hükmü çerçevesinde, TCK’nın atık veya artığın sadece Türkiye’ye değil, herhangi bir kimse tarafından herhangi bir ülkeye sokulmasının da cezalandırıldığı belirtilmektedir. Bu düşüncede doğruluk payı bulunmaktaysa da, TCK’nın 181. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen suç tipiyle, 13. maddenin cezalandırma amacı bir-

68 Ancak öğretide bu fıkroda düzenlenen suçun somut tehlike suçu olduğunu iddia edenler de olmuştur (Özen, Çevreye Karşı İşlenen Suçlar, s. 20)

69 Ceza hukuku uygulaması bakımından “ülke” ve “gerçek anlamda ülke” kavramları için bkz.: Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem; Türk Ceza Hukukuna Giriş, 7. Baskı, İstanbul 2011, s. 157 vd.; Demirbaş, Timur; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2013, s. 143.

70 Katoğlu, Çevre ve Ceza Hukuku – Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, s. 90; Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5036; Yılmaz, Çevre Suçları, s. 138; Yokuş Sevük, Çevre Hukuku, s. 309. Öğretide, ülke kavramının gerçek anlamda ülke olarak anlaşılması halinde maddenin uygulama alanını daraltacağı ve suç ve suçlulukla etkin bir mücadele gerçekleştirilemeyeceği gerekçesiyle, farazi ülke şeklinde anlaşılması gerektiğini ileri sürenler de bulunmaktadır (Özen, Çevreye Karşı İşlenen Suçlar, s. 20).

71 Artuk/Gökcen/Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 551.

birine karıştırılmamalıdır. Türk Ceza Kanunu'nun uygulama alanını düzenleyen hükümlerden birisi olan 13. maddenin ilk fıkrasında tek tek sayılan suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı bir ülkede işlenmesi halinde Türk Kanunlarının uygulanacağını kabul etmiştir. Maddede sayılan suçlardan birisi de çevrenin kasten kirletilmesi olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte çevrenin kasten kirletilmesi suçlarının vatandaş veya yabancı tarafından yabancı ülkede işlenmesi halinde, Türkiye'de yargılama yapılması Adalet Bakanının talebine bağlıdır. 181. maddenin ikinci fıkrası kapsamında ise, atık veya artığın Türkiye'ye sokulması özel olarak düzenlenmiş olup; suçun Türkiye'de işlenmesi hali ise re'sen soruşturulan ve kovuşturulan bir suç olarak düzenlenmiştir. Nitekim Kanun Koyucu, 181. maddenin ikinci fıkrasında atık veya artıkların sadece "ülkeye sokulmasını" cezalandırmış olup; ülkeden çıkışına yönelik bir düzenleme yapmamıştır⁷².

181. maddenin her iki fıkrasında düzenlenen suçlar, "icrai hareket"le işlenebilecek şekilde düzenlenmiş; buna karşı ihmali hareketle bu suçların işlenebilmesi özel olarak düzenlenmemiştir. Bu sebeple incelenmekte olan bu suçların ihmali hareketle işlenmesinin kabulünün mümkün olmadığı kanaatindeyim⁷³. Zira ihmali hareket, TCK'nın genel hükümler kısmında tanımlanmamış ve ancak özel hükümlere ilişkin kısımdaki belirli suçların⁷⁴ ihmali hareketle gerçekleştirilmesi özel olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla icrai hareketle işlenebilecek şekilde düzenlenmiş olan suçların, ihmali hareketle de gerçekleştirilebileceğinin özel olarak düzenlenmemiş olması halinde, bu suçların ihmali hareketle gerçekleştirilmesinin de cezalandırıl-

72 Atık veya artıkların ülke dışına çıkarılmasının suç olarak düzenlenmeyeşine yönelik eleştiri için bkz.: Özcan, Türk Hukukunda Çevre Suçları, s. 584; **Talas**, Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçları, s. 1154; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 309.

73 **Atladı**, Amtsträgerbarkeit im Umweltstrafrecht s. 224; Aksi görüş: **Hafizoğulları/Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplum Karşı Suçlar, s. 54; Özen, Çevreye Karşı İşlenen Suçlar, s. 18.

74 Kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi (TCK m. 83), kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi (TCK m. 88), işkencenin ihmali davranışla işlenmesi (TCK m. 94/5) gibi.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

masının suçta ve cezada kanunilik (Ay. m. 38/3, TCK m. 2) ilkesine aykırı olacağı kanısındayım⁷⁵. Kanun Koyucu, TCK'nın özel kısmında yer alan diğer suçların da ihmali hareketle işlenmesine imkân tanımak istiyorsa, ihmali hareketi Kanunun genel kısmında bütün suçlar açısından geçerli olacak biçimde tanımlaması gereklidir.

İncelenmekte olan suç tipi açısından belirtmek gerekirse, Kanun Koyucunun çevrenin kirletilmesine yönelik suçların ihmali hareketle de işlenebilmesini özel olarak düzenlememiş olması önemli bir eksikliktir. Hem özel kişilerin hem de özellikle atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesini engelleme yükümlülüğü altında olan kamu görevlilerinin bu yükümlülüklerine aykırı olarak söz konusu eylemleri engellemeleri çok sık rastlanabilecek bir durumdur. Dolayısıyla bu suçların ihmali hareketle işlenmesi de özel olarak düzenlenmelidir.

VI. Manevi Unsur

Çevrenin kasten kirletilmesi başlığı altında düzenlenen her iki suç tipinde de suçun manevi unsuruna ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla her iki suç tipinin de kasten işlenebileceği kabul edilecektir. Maddede özel olarak yer verilmiş olmadığından her iki suç tipi açısından da failde herhangi bir amaç veya saik aranmayacaktır.

Öğretide⁷⁶ suç tipine ilişkin yapılan değerlendirmelerde bu

---

75 Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Yıldız**, Ali Kemal; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Seminer Notlar, İstanbul 2007, s. 181.; aynı yönde bkz.: **Hakeri**, Hakan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2011, s. 151; **Koca**, Mahmut / Üzülmüş, İlhan; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2012, s. 345; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 222; Öztürk, Bahri / **Erdem**, Mustafa Ruhan; Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2012, s. 177.

76 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 553; **Gündel**, Ahmet; Yeni Türk Ceza Kanunu Açıklaması, C. III, Ankara 2009, s. 3708; **Hafizoğulları/Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplum Karşı Suçlar, s. 55; **Özen**, Çevreye Karşı İşlenen Suçlar, s. 24; **Talas**, Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kastem ve Taksirle Kirletilmesi Suçları, s. 1154; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5037; **Yılmaz**, Çevre Suçları,

suçun olası kastla (TCK m. 21/2) işlenmesinin de mümkün olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte, öğretilerdeki diğer bir görüşe göre⁷⁷, suça ilişkin kanuni tanımında, hukuka aykırılığın özel olarak düzenlendiği hallerde, failin, işlediği fiilin hukuka aykırı olduğunu bilmesi, yani bu konuda doğrudan kastla hareket etmesi gereklidir. Bu tür suçlar olası kastla işlenemez ve ancak doğrudan doğruya kastla işlenebilir. İncelenmekte olan çevrenin kasten kirletilmesine ilişkin suçların her ikisinin kanuni tanımında da hukuka aykırılık özel olarak düzenlenmiştir. Kanun koyucu maddenin birinci fıkrasında “ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak”; ikinci fıkrasında da “izinsiz olarak” demek suretiyle, fiilin hukuka aykırılığına özel olarak işaret etmiştir. Dolayısıyla bu görüşe göre, çevrenin kasten kirletilmesi suçunun da olası kastla işlenmesi mümkün değildir.

181. maddedeki suç kasten işlenebilen bir suç olarak düzenlenmiş olması sebebiyle taksirle işlenmesi kabul edilemez ise de 181/1. maddedeki ve 182. maddedeki tipik eylemler manevi unsur dışında birbirine benzer şekilde düzenlenmiş olduğundan, somut olayda failin manevi unsurunun saptanması failin sorumluluğunu belirlemek bakımından önem arzedecektir⁷⁸.

s. 127; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 311.

77 Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 289.

78 “Sanığın, 2872 sayılı Çevre Kanununun 8.11. maddelerine aykırı olarak, sorumlusu olduğu akaryakıt istasyonunun yıkama - yağlama bölümünden çıkan atıkları, birikişi raporunda belirlendiği gibi kalıcı özellik oluşturamaz derecede ve çevreye zarar verecek şekilde toprağa verme biçiminde kabul edilen eylemi, sonuçlarını öngörerek bilinç ve iradeyle gerçekleştirdiği gözetilmeden, TCK'nın 181/1. maddesi yerine olayda uygulama yeri bulunmayan 182. maddesi ile hüküm kurulması ...” (Y. 4. CD, 08.11.2012, 2011/14774, 2012/23991 – Karar için bkz.: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası - <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, erişim: 18.11.2013). Yine aynı yönde: “Ankara Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü görevlileri tarafından sanığa ait işyerinde 30.05.2007 tarihinde yapılan denetimde, işletmenin arkasında bulunan beton zeminde metal talaşlarının depolandığı bölümden sızan suların bahçe duvarından boru vasıtasıyla kot farkıyla tesisin dışına atıldığı ve bu durumun görüntülediğinin belirtilmesi karşısında sanığın eyleminin TCK'nın 181/1. Maddesinde tanımlanan çevrenin kasten kirletilmesi suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde önödeme önerisine uyduğundan bahisle ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi ...” (Y. 4. CD; 27.12.2011, 16636/25395 – Karar için bkz.: **Malkoç**, Açıklamalı – İçtihatlı 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu, C. III, s. 2984).

VII. Hukuka Aykırılık

Maddenin *birinci fıkrası açısından* atık veya artıkların “ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere uygun” toprak, su veya havaya verilmesi, bir hukuka uygunluk sebebi oluşturduğu gibi; *ikinci fıkrası açısından da* atık veya artıkların “izinli” olarak ülkeye sokulması hukuka uygunluk sebebi oluşturmaktadır.

Önemle belirtmek gerekir ki, bu suçlarla korunan hukuksal yarar belirli somut bir bireye ait olmadığından “rıza” bu suçlarda bir hukuka uygunluk sebebi oluşturmayacaktır. Örneğin, bir kimsenin, atık veya artıkların kendi toprağına atılmasına rıza göstermesi eylemi hukuka uygun hale getirmeyecektir. Hatta yukarıda tipe uygun eylem unsurunu açıklarken belirtildiğı üzere, atık veya artıkların failin kendi mülkiyetindeki toprağına atılması dahi bir hukuka uygunluk hali oluşturmayacaktır.

VIII. Kusuru Kaldıran veya Etkileyen Nedenler

Çevrenin kasten kirletilmesi başlığı altında düzenlenen her iki suç tipi açısından “zorunluluk hali”⁷⁹ kusuru ortadan kaldıran bir nedendir. Örneğin, içerisinde atık veya artık yüklü bir geminin, çıkan bir fırtınadan korunabilmek için Türkiye karasularına girmesi halinde yahut da Türkiye karasularında olan bir geminin ortaya çıkan bir batma tehlikesi sebebiyle yükü olan atık veya artıkları ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde boşaltması halinde zorunluluk hali sebebiyle kusurun ortadan kalktığı ve bu sebeple CMK m. 223/3-b hükmü gereğince ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmelidir.

---

79 “Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğı ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.” (TCK m. 25/2)

IX. Nitelikli Unsurlar

181. maddenin üç ve dördüncü fıkralarında, maddede düzenlenen her iki suç tipi açısından uygulanacak olan cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli unsurlar düzenlenmiştir.

1) Atık veya Artıkların Toprakta, Suda veya Havada Kalıcı Özellik Göstermesi

181. maddenin üçüncü fıkrasının gerekçesinde *atık veya artığın niteliğinin ilk iki fıkradaki suç açısından daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlendiği* belirtilmiştir. Gerekçedeki bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere, bu ağırlaştırıcı sebebin uygulanabilmesi için, atık veya artıkların toprak, su veya havaya karışıp da kalıcı bir etki doğurması gerekli değildir. Atık veya artıklar *toprak, su veya havada kalıcı özellik gösterme* niteliğinin varlığı bu cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli unsurun uygulanması için yeterlidir⁸⁰. Düzenleme bu şekilde anlaşıldığı takdirde gerek maddenin birinci fıkrasında gerekse ikinci fıkrasındaki suç açısından uygulanması mümkün olacaktır.

Atık veya artığın uzun süre etkilerini gösterecek, kolayca azalmayacak ve ortadan kaldırılamayacak nitelikte olması halinde bu ağırlaştırıcı cezanın artırılmasını gerektiren bu nitelikle unsurun varlığı kabul edilecektir⁸¹.

2) Atık veya Artıkların, İnsan Veya Hayvanlar Açısından Tedavisi Zor Hastalıkların Ortaya Çıkmasına, Üreme Yeteneğinin Körelmesine, Hayvanların Veya Bitkilerin Doğal Özelliklerini Değiştirmeye Neden Olabilecek Niteliklere⁸² Sahip Olması

80 **Katoğlu**, Çevre ve Ceza Hukuku – Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, s. 91; **Parlar/Hatipoğlu**, Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, s. 301; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5039; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 317. Bu ağırlaştırıcı sebebin “zarar suçu” olduğu yönündeki aksi yöndeki görüş için bkz.: Özcan, Türk Hukukunda Çevre Suçları, s. 585.

81 **Malkoç**, Açıklamalı – İçtihatlı 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu, s. 2983.

82 Öğretide, bir atık veya artığın “*hayvanların ve bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek nitelikte*” olduğunun saptanmasının hem çok güç olduğu, hem de uzun zaman alacağı gerekçesiyle eleştirilmekte; bunun yerine uluslararası terminolojide de kullanılan, “katı atık, tehlikeli atık, radyoaktif atık, evsel atık, tıbbi atık” gibi kavramların kullanılmasının daha yerinde olacağı be-

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Bu fıkrada da atık veya artığın niteliğine bağlı olarak bir cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal öngörülmüştür. Atık veya artığın fıkrada belirtilen nitelikle sahip olması ağırlaştırıcı sebebin uygulanması açısından yeterlidir. Atık veya artıkları belirtilen niteliklere sahip olup olmadığının her somut olayda saptanması gereklidir⁸³.

Öğretide cezanın artırılmasını gerektiren bu nitelikli halin somut tehlike suçu olduğu söylendiği gibi⁸⁴; soyut tehlike suçu olduğu da belirtilmiştir⁸⁵. Kanımca bir suça soyut veya somut tehlike özelliğini veren yapılan hareketin korunan hukuksal değer üzerinde yarattığı tehlikenin niteliğidir. Bununla birlikte bu fıkrada düzenlenen cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal, suçun “hareket” unsuruna değil; 181. maddenin her iki fıkrası açısından atık veya artıkların niteliğine ilişkindir. Örneğin 181. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen suçun hareket unsuru *atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokmak* olarak belirtilmek suretiyle soyut bir tehlike suçu oluşturulmuştur. Zira atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması ile bu suç ta

---

lırtılmıştır (**Ahca**, Türkiye’de Çevre Suçları, s. 65). Bu ifade şekli *belirliklik ilkesine* aykırılığı dolayısıyla da eleştirilmiştir (Özcan, Türk Hukukunda Çevre Suçları, s.586).

83 “... Mahkemece hükme dayanak yapılan ve çevre mühendisi ve kimyager bilirkişiler tarafından hazırlanan 12.12.2007 ve 16.06.2008 tarihli raporlarda, yukarıda açıklanan, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili yönetmelik hükümlerinde öngörülen esas ve usullere aykırı olarak, K. A.Ş. tarafından Ankara İli Bağlıcı köyünde bulunan belediyeye ait hafryat döküm alanına atılan ve Tübitak Bursa Test ve Analiz Laboratuvarı sonucuna göre içinde 24.09 mg/Lt kurşun olduğu belirlenen, hurda akü geri dönüşümü sırasında ortaya çıkan tehlikeli atığın (cürufun) TCK'nın 181/4. Maddesi kapsamında 'insan ve hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye' neden olup olmayacağı konusunda bilimsel verilerle desteklenmiş kesin ve net açıklamaların yer alması karşısında, aralarında Genetik ve Metalürji mühendislerinin de bulunduğu üniversitelerden oluşturulacak uzman bilirkişi kurulundan geçerliliği ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel olarak verilere dayalı yeni bir rapor alınması ve sanıkların eylemlerinin anılan fıkra kapsamında kalıp kalmayacağının kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde saptanması ve sonucuna göre sanıkların hukuksal durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi ...” (Y. 4. CD, 27.12.2012, 2010/31681, 2012/32675 – Karar için bkz.: **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 121, dn.: 171)

84 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 553; **Özen**, Çevre-ye Karşı İşlenen Suçlar, s. 23; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 319.

85 **Yaşar/Gökçen/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5037, **Özcan**, Türk Hukukunda Çevre Suçları, s. 584.

meydana gelecektir. Ülkeye izinsiz olarak sokulan atık veya artıkların 181. maddenin dördüncü fıkrasında gösterilen niteliklere sahip atık veya artıklar üzerinde işlenmiş olması halinde dahi, 181. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen suçun niteliği değişmediğinden, bu suçun soyut tehlike suçu olma niteliği değişmeyecektir. Dolayısıyla bu ağırlaştırıcı sebebe bakarak, gerçekleştirilen suçun soyut veya somut tehlike suçu olduğu yönündeki değerlendirmeleri doğru bulmuyorum.

Bu fıkarda cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli haller seçimlik olarak gösterilmiş olup; atık veya artıkların bu seçimlik özelliklerden birisine sahip olması cezanın artırılması için yeterlidir. Atık veya artıklarda, bu niteliklerden birden fazlasının varlığı halinde de ceza tek bir kez ağırlaştırılacaktır.

X. Teşebbüs

181. maddede düzenlenmiş her iki suç açısından teşebbüs mümkündür. Her iki fıkarda da sırf hareket suçu (=sonucu harekete bitişik suç) düzenlenmiş olduğundan, ancak hareketin parçalara bölünmesi halinde bu suçlarda teşebbüs mümkün olabilecektir⁸⁶.

Maddenin birinci fıkrasında düzenlenen suçta, atık veya artıkların kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı ve çevreye zarar verecek şekilde toprağa, suya veya havaya verilmesi için icra hareketleri başlamış olmakla birlikte, failin elinde olmayan sebeplerle verme işleminin gerçekleştirilememesi halinde suçun teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilecektir.

Öğretide⁸⁷, maddenin birinci fıkrasında düzenlenen suçta

86 **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 320. *Hafızoğulları/Özen* ise, ikinci fıkarda düzenlenen suçta teşebbüsü mümkün görmekte birlikte; ilk fıkarda düzenlenen suçta ise “çevreye zarar verecek şekilde” ifadesinin hem niteliği hem de niceliği ifade etmemesi dolayısıyla, icra veya ihmali hareketin kastedilen suçun işlenmesine sadece elverişli olmasının yetmeyeceği, aynı zamanda da yeterli olması gerektiği; bu sebeple de eylemin işlenişinin özelliği dolayısıyla teşebbüsün mümkün olmayacağı gerekçesiyle teşebbüsü kabul etmemektedir (**Hafızoğulları/Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler – Toplumla Karşı Suçlar, s. 55)

87 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 553. *Yılmaz* da bu suçta hareket tamamlanamadığı durumlarda tehlike de ortaya çıkmış olmayacağından, işlenemez suçta teşebbüsün söz konusu olacağı görüşündedir (**Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 128).

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

objektif cezalandırılabilme koşuluna⁸⁸ yer verilmiş olması sebebiyle, bu suçta teşebbüsün mümkün olmadığı görüşü ileri sürülmüştür. Buna karşı, objektif cezalandırılabilme koşulu gerçekleşmiş olmasına rağmen, suçun icra hareketlerinin tamamlanamamış olması halinde, suçun teşebbüs halinde kaldığının kabul edilmesi gerektiği kanısındayım⁸⁹. Örneğin, bir gemideki atık veya artıkların ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde denize boşaltmak için icra hareketlerine başladığı halde, güvenlik güçlerince yakalanmaları veya başka bir sebeple bu hareketlerini tamamlayamayan kişi veya kişilerin eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığının kabulü gereklidir⁹⁰.

Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiş olan suçta, atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması için icra hareketlerine başlayıp da elinde olmayan sebeplerle ülkeye sokma eyleminin gerçekleştirilememesi halinde teşebbüsten söz edilecektir.

XI. İştirak

Maddede düzenlenen her iki suç tipi de iştirak bakımından bir özellik göstermez. İştirakin her şekli bu suçlarda mümkündür.

Fabrika ve benzeri nitelikteki bir işyerinin atık veya artıklarının toprak, su veya havaya verilmesi yahut da bir şirkete ait araçlar tarafından atık veya artıkların ülkeye sokulması duru-

---

88 Objektif cezalandırılabilme koşulları hakkında bilgi için bkz: **Dönmezer**, Sulhi / **Erman**, Şahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. I, 14. Baskı, İstanbul 1997, s. 316 vd.; İçel, Kayıhan / **Evik**, A. Hakan; İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Kitap, 4. Baskı, İstanbul 2007, s. 16 vd.; Önder, Ayhan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 1989, s. 419 vd.; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 592 vd.; **Soyaslan**, Doğan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2012, s. 223-224; **Zafer**, Hamide; Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2010, s. 277 vd.

89 Bu konuda genel bilgi için bkz.: Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 595.

90 **Parlar/Hatipoğlu**, Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, s. 302; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5040.

munda failin ve iştirak ilişkisinin belirlenmesi zorluk yaratabilirse de bu konuda şirketin yahut da işyerinin bütün görevlilerini değil; bu konuda karar alan veya eyleme katılan kişilerin doğru bir biçimde saptanarak uygulama yapılması gereklidir⁹¹.

XII. Suçların İçtimali

181. maddenin her iki fıkrasında birbirinden bağımsız iki ayrı suç düzenlemesine yer verilmiş olduğundan, atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişinin maddenin birinci fıkrasındaki suçu işledikten sonra, bu atık veya artıkları ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde toprağa, suya veya havaya kasten vermesi eylemi de ayrıca suç oluşturmaktadır⁹².

Her iki fıkradaki suçun, aynı suç işleme kararıyla farklı zamanlarda birden fazla kez gerçekleştirilmesi halinde zincirleme suç hükümleri (TCK m. 43/1)⁹³ uygulanacaktır⁹⁴. Örneğin, bir fabrikanın atıklarını toprak su veya havaya ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar vere-

91 **Fischer**, Strafgesetzbuch und Nebengesetze, Vor § 324, kn.: 22a; **Katoğlu**, Çevre ve Ceza Hukuku – Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, s. 86 vd.

92 **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5037, 5042; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 324.

93 “*Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.*”

94 “... aynı şirket tarafından aynı suç işleme kararı ile aynı hafriyat döküm alanına kısa aralıklarla atılan cürufun analiz yapılmasına gerek olmaksızın sözü edilen listedeki (A) kategorisinde yer alan “tehlikeli atık” kapsamında olması nedeniyle TCK’nın 43/1. Maddesinin uygulanması gerektiği gözetilmemesi ...” (Y. 4. CD, 27.12.2012, 2010/31681, 2012/32675 – Karar için bkz.: **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 121, dn.: 171); Buna karşı Yargıtay bir başka kararında “*Sarığın müşterinin evinin avlusuna hayvan pisliği ve çöp poşeti atması eyleminin birden çok tekrarlanmasının atılı suçun yasal unsuru olduğu gözetilmeden sanık hakkında 5237 sayılı TCK.nun 43. Maddesi ile artırım yapılarak sanığa fazla ceza tayini ...*” (Y. 2. CD, 22.03.2007, 2006/9791 – 2007/4248 – Karar için bkz.: **Parlar/Hatipoğlu**, Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, s. 304) şeklinde bozma kararı vermek suretiyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasını kabul etmemiştir. Yargıtay’ın bu kararının yerinde olmadığı kanısındayım. Zira karardan anlaşıldığı üzere, başlayıp devam eden bir eylem değil; aynı suçun farklı zamanlarda birden fazla kez işlenmesi söz konusudur. Dolayısıyla diğer koşullarının da varlığı halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektirir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

cek şekilde vermeye başlar ve bu işleme aralıksız olarak devam ederse, burada tek bir eylem ve suçtan söz edilecekse de bu işleme belirli bir süre ara verip de yeniden gerçekleştirirse artık tek bir suçtan değil, birden fazla suçtan söz edilecek ve eğer diğer koşulları da mevcutsa zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. Aynı şekilde atık veya artıkların ülkeye her farklı girişi ayrı bir suç oluşturacaktır ve diğer koşulların da mevcut olması halinde zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır⁹⁵.

Ancak belirtmek gerekir ki atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesi işleminin süresi önemli değildir. Araya önemli bir süre girmeksizin ve artık verme işleminin birbirinden bağımsız bir nitelik aldığı belirlenmediği sürece günlerce süren verme işlemi tek bir suç olarak kabul edilebilecektir⁹⁶. Yine atık veya artığın toprak, su veya havaya verilmesi işleminin birden fazla araca yüklenerek gerçekleştirildiği durumlarda, bunların araya önemli bir süre girip de her bir araçla yapılan işlem birbirinden bağımsızlık kazanmadıkça bunların tek bir eylem oluşturduğu kabul edilmelidir. Örneğin, beş ayrı kamyonu yüklenen atık veya artığın aynı gün ve saatlerde belirli bir yere boşaltılması halinde birden fazla suçun değil, tek bir suçun varlığı kabul edilmelidir.

Öğretide⁹⁷, TCK'nın zincirleme suçu düzenleyen 43. maddesinin ilk fıkrasının son cümlesinde yer alan *mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceğine* ilişkin düzenlemeden hareketle, çevreye karşı suçların mağdurunun toplumdaki bütün bireyler kabul edilmesi dolayısıyla, çevrenin tek bir eylemle kirletilmiş olması halinde dahi "zincirleme suç" hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür. Bununla birlikte, bu tür suçlarda soyut anlamda toplumdaki bütün bireyler suçun mağduru olabilecekse de suçun maddi konusunun tek olması sebebiyle tek bir suç meydana gelecek yukarıda verdiğimiz tanımlara uygun tek bir

95 Örnekler için bkz.: **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5040.

96 **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 325.

97 **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 115.

hareketin varlığı, örneğin atık veya artıkların tek bir seferde ülkeye sokulması halinde, tek bir suçtan söz edilecek ve bu halde zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasından söz edilemeyecektir.

Çevrenin kasten kirletilmesi eylemleri aynı zamanda başka bir suçu da meydana getiriyorsa bu durumda tek bir eylemle kanunun birden fazla hükmü ihlal edilmiş olacağından, fikri içtima (=farklı neviden fikri içtima) (TCK m. 44)⁹⁸ hükümleri uygulanabilecektir. Örneğin, özel mülkiyete ait bir toprağa verilen atık veya artığın, 181. maddenin ilk fıkrasındaki suç oluşturmasının yanında, toprağa zarar vermesi ve bu sebeple mala zarar verme suçunu (TCK m. 151) da oluşturması halinde, fikri içtima hükümleri gereğince bu suçlardan daha ağır olanın cezası fail hakkında uygulanacaktır. Yine toprak, su veya havaya verilen atık veya artığın aynı zamanda kişilerin hayat veya beden bütünlükleri açısından bir zarara sebebiyet vermesi halinde de çevrenin kasten kirletilmesi suçu ve kasten veya taksirle ölüme ya da yaralanmaya sebebiyet verme suçları arasında fikri içtima hükümleri uygulanabilecektir.

İçilecek sulara veya yenilecek, içilecek, kullanılacak ya da tüketilecek her türlü besin veya şeylere zehir katarak veya başka suretlerle bunları bozarak kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşürme eylemi "zehirli madde katma" suçunun (TCK m. 185) birinci fıkrasında özel olarak düzenlenmiş olduğundan, şayet aynı eylem hem 185/1. maddede düzenlenen suç, hem de 181/1. maddede düzenlenen çevrenin kasten kirletilmesi suçunu meydana getirirse, fikri içtima (=farklı neviden fikri içtima) kuralları (TCK m. 44/1) gereğince faile bunlardan ağır olanın cezası uygulanacaktır.

Yukarıda açıklandığı üzere, öğretide⁹⁹, TCK'nın 181. maddesinde yer alan atık veya artıkların daha çok sanayi atık veya

98 "Madde 44- (1) İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır."

99 Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5034, 5041.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

artıklarını ifade ettiği; kişisel veya evsel atıkların bu kapsamda olmayıp, KabK'nın 41. Maddesinde düzenlenen kabahat eylemini oluşturduğu görüşü savunulmuşsa da, TCK'nın 181. maddesinin düzenlemesinden, madde gerekçesinden yahut da KabK'nın 41. maddesinden böyle bir sonuca ulaşmanın mümkün olmadığı kanısındayım¹⁰⁰. Eylemin kabahat mi yoksa suç mu olduğuna ilişkin ayırıcı özellik, atık veya artığın çevreye verilmiş şeklidir. Gerçekten de TCK'nın 181/1. maddesindeki suçun oluşabilmesi için atık veya artığın ilgili kanunlarla belirlenen usullere aykırı olmanın yanında çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmesi gerekirken; KabK'nın 41. maddesinde, maddede yer alan atık veya artıkların belirlenen yerler dışına atılması, çevreye zarar verecek nitelikte olup olmamasına bakılmaksızın kabahat olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla her somut olayda gerçekleştirilen eylemin özelliklerine göre TCK'nın 181/1. maddesinin mi yoksa KabK'nın 41. maddesinin mi yoksa her ikisinin de uygulanabilme imkânının mı var olduğunun belirlenmesi gereklidir¹⁰¹.

Bir eylemin 181. maddenin birinci veya ikinci fıkrasındaki suç yanında KabK'nın 41. maddesinde "çevreyi kirletme" başlığı altında düzenlenmiş olan "kabahat"lerden birisini de oluşturması halinde, KabK'nın 15/3 hükmü¹⁰² gereğince sadece suçtan dolayı ceza yaptırım uygulanabilecek; ancak suçtan dolayı yaptırım uygulanamaması halinde kabahat dolayısıyla idari yaptırım uygulanacaktır.

Aynı husus Çevre Kanunu açısından da geçerlidir¹⁰³. 2872

---

100 **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 301, 328.

101 "Olay yerinde keşif yapılarak maddelerin atıldığı yerin özelliklerinin v atılan maddelerin değerlendirilmesi ile sanığın eyleminin TCK'nın 181/1. maddesi ya da 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 41. Maddesinde düzenlenen suçları oluşturup oluşturmayacağı tartışıldıktan sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri yerine eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi ..." (Y. 5. CD, 28.05.2012, 2008/13637, 2012/5889 – Karar için bkz.: **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 132, dn.: 180).

102 "Bir fül hem kabahat hem de uç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanamayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır." (Kab.K m. 15/3)

103 **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5041; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 327.

sayılı Çevre Kanunu (=ÇevK), 20. maddesinde kabahat niteliğindeki eylemleri düzenlemiştir. ÇevK'nın 20/son maddesi, "Bu maddenin uygulamasında Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunların, fiilin suç oluşturması haline ilişkin hükümleri saklıdır."; yine ÇevK'nın 27. maddesi de "Bu Kanunda yazılı fiiller hakkında verilecek idari nitelikteki cezalar, bu fiiller için diğer kanunlarda yazılı cezaların uygulanmasına engel olmaz." hükmünü içermekte ise de, KabK'nın 3. maddesi¹⁰⁴ hükmü karşısında ÇevK'nın 27 maddesi hükmü örtülü olarak yürürlükten kaldırılmış durumadır. Gerçekten de KabK'nın 3/1-b maddesi, KabK'nın genel hükümlerinin idari para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında uygulanacağı hükmüne yer vermiştir. KabK'nın genel hükümleri içerisinde yer alan 15/3. maddesi ise, bir eylemin hem kabahat hem de suç olarak tanımlandığı hallerde sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabileceğini; suçtan dolayı yaptırım uygulanamayan hallerde ise kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanabileceği hükmünü içermektedir. KabK'nın 15/3. maddesi, "önceki-sonraki" kanun ilişkisi ve "sonraki kanunun önceliği" ilkesi çerçevesinde KabK yürürlüğe girmeden önce kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan idari para cezasını gerektiren eylemler hakkında uygulanması gereklidir. Her ne kadar ülkemiz mevzuatında normlar hiyerarşisi içerisinde kanunların birbirine üstünlüğünden söz edilemeyecek ve KabK'nın yürürlüğe girmesinden sonra getirilecek istisnai düzenlemeler açısından özel kanun hükümleri geçerli olacaksa da KabK yürürlüğe girmeden önce yürürlüğe girmiş kanunlar açısından KabK'nın 15/3. maddesi bütün idari para cezasını gerektiren eylemler bakımından uygulanacaktır. Konu bu bağlamda ele alındığında, ÇevK'nın 20. maddesi 26.04.2006 tarih ve 5491 sayılı "Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" un 14. Maddesiyle değişmiş ve

104 "Madde 3- (1) Bu Kanunun;

a) İdari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

b) Diğer genel hükümleri, idari para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında, uygulanır."

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

13.05.2006 tarih ve 26167 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. ÇevK'nın 27. Maddesi ise, Kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 11.08.1983 tarihten itibaren değişmemiştir. Kabahatler Kanununun 3. maddesi ise, ilk halinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine 5560 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 31. maddesiyle değiştirilerek 19.12.2006 tarih ve 26381 sayılı Resmi Gazete yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre, KabK'nın 3/1-b maddesi ÇevK'nın 20/son ve 27. maddelerinden sonra yürürlüğe giren bir düzenleme olduğundan, aynı eylemin hem bir suçtu hem de ÇevK'nın 20. maddesinde düzenlenen idari yaptırım gerektiren normu ihlal etmesi halinde, KabK'nın 15/3. maddesi hükmü çerçevesinde hakkında sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanacaktır¹⁰⁵. Şayet suç dolayısıyla bir yaptırım uygulanamıyorsa kabahat dolayısıyla idari para cezası uygulanabilecektir¹⁰⁶. Esasen Kanun Koyucu ÇevK'nın 20. maddesini KabK'nın yürürlüğe girmesinden sonra değiştirmiş (206.04.2006) ve maddenin son fıkrasında da aynı eylemin hem maddedeki kabahati hem de TCK veya diğer bir kanundaki suçtu oluşturması halinde, suç oluşturan fiilleri saklı tutmuşsa da, Anayasa Mahkemesi'nin KabK'nın 3. maddesini iptal etmesi üzerine, maddede yapılan yeni düzenlemenin yürürlüğe giriş tarihi (19.12.2006), ÇevK'nın 20. maddesindeki değişikliğin yürürlüğe giriş tarihinden daha sonra olduğundan, artık KabK'nın 3. maddesi ve dolayısıyla 15/3. maddesi ÇevK'nın 20. maddesinde düzenlenen kabahat eylemleri hakkında da geçerli olacaktır.

---

105 "Sanıklar V.Ç ve İ.Ç'nin 4 adet büyükbaş hayvana ait atıkları çevreye zarar verebilecek ve köy içi yola taşacak şekilde bıraktıkları iddiasıyla haklarında dava açıldığına ilişkin anlaşılması karşısında, TCK'nın 181/1. maddesinde öngörülen ilgili kanunlarla belirlenen hangi teknik usullere aykırı olarak atık veya artıkları top-rağa, suya veya havaya kasten verdikleri açıklanmadan ve eylemlerinin 2872 sayılı Çevre Kanununun 8. Maddesinin yollamasıyla 20/j bendindeki yasal düzenlemeye uyup uymadığı da tartışılmadan yazılı biçimde karar verilmesi ..." yasal düzenlemeye uyup uymadığı da tartışılmadan yazılı biçimde karar verilmesi ..." (Y. 4. CD, 05.03.2013, 2010/19299, 2013/6067 – Karar için bkz.: Yılmaz, Çevre Suçları, s. 133, dn.: 182)

106 Aksi görüş için bkz.: Artuk/Gökçen/Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 554; Özcan, Türk Hukukunda Çevre Suçları, s. 582 ve 585.

XIII. Yaptırım ve Ceza Muhakemesine İlişkin Kurallar

TCK'nın 181. maddesinin birinci fıkrasında yer alan *atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesi suçunun* yaptırımı altı aydan iki yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür.

Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen *atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokmak* suçunun yaptırımı ise bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür.

Görüldüğü üzere, maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen suçun cezası, birinci fıkrada düzenlenen suçun cezasına göre daha azdır. Her iki fıkrada düzenlenen tipik eylemler dikkate alındığında, bu suçlar için öngörülen cezanın tam tersi şekilde düzenlenmesi gerektiğini söylemek hatalı olmayacaktır. Gerçekten de ikinci fıkrada atık veya artıkların sadece ülkeye sokulmuş olması cezalandırıldığı halde, birinci fıkrada atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmiş olması gereklidir. Dolayısıyla birinci fıkrada düzenlenen eylemler, ikinci fıkraya göre daha ağırdır ve birinci fıkrada düzenlenen suçun cezasının ikinci fıkraya göre daha ağır olması beklenirdi¹⁰⁷.

181. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişiler hakkında da bunlara özgü güvenlik tedbirleri (TCK m. 60)¹⁰⁸ uygulanacaktır (TCK m. 20/2).

Maddenin birinci fıkrasında düzenlenmiş olan *Atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesi* suçu ile maddenin

107 Ünver, Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kirlenmesi Suçları, s. 53; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 329.

108 **Tüzel kişiler hakkında uygulanacak güvenlik tedbirleri ise, TCK'nın 60. maddesinde düzenlenmiştir:**

“(1) Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet halinde, iznin iptaline karar verilir.

(2) Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır.

(3) Yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hakim bu tedbirlere hükmetmeye-bilir.

(4) Bu madde hükümleri kanunun ayrıca belirttiği hallerde uygulanır.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ikinci fıkrasında düzenlenmiş olan *atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokmak* suçunun **dava zamanasını süresi sekiz yıldır** (TCK m. 66/1-e). İkinci fıkrada düzenlenen *atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokmak* suçunun, maddenin üçüncü fıkrasındaki ağırlaştırıcı sebep olan *toprakta, suda veya havada kalıcı özellik gösterecek nitelikte atık veya artıklarla ilgili işlenmesi halinde dava zamanasını süresi onbeş yıldır* (TCK m. 66/1-d, 3). Her iki fıkradaki suçun *insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili işlenmesi halinde dava zamanasını süresi onbeş yıldır* (TCK m. 66/1-d, 3, 4).

Her iki suç tipi de re'sen soruşturulan ve kovuşturulan bir suç olarak düzenlenmiştir.

Çevreye karşı suçlar, karakteri itibariyle sınıraşan suçlar niteliğinde olmalarıdır. Zira çevreyi kirleten eylemler, sadece gerçekleştirildikleri alanla sınırlı kalmazlar. Örneğin, Çevrenin kasten kirletilmesi eylemi vatandaş veya yabancı tarafından yabancı ülkede işlenmesi halinde, yabancı bir ülkede hakkında mahkûmiyet veya beraat kararı verilmemiş olması koşuluyla Adalet Bakanının talebi üzerine Türkiye'de yargılaması yapılır (TCK m. 13/1-d, 13/2). Belirtmek gerekir ki 13. maddede bu konuda bir istisnaya yer verilmediğinden, çevrenin kasten kirletilmesi suçunun yurt dışında işlenmiş olması halinde, suç doğrudan doğruya bir Türk vatandaşına veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi zararına işlenmiş olmayacağından, Türkiye'de yargılama yapılabilmesi için TCK'nın 19/1. maddesi hükmü gereğince, bu eylemin gerçekleştirildiği ülke mevzuatına göre de suç olması gereklidir¹⁰⁹.

Birinci fıkrada düzenlenmiş olan *atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesi suçundan* dolayı yargılama yetkisi 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Yetkileri Hakkında Kanun'un 10. maddesi uyarınca *sulh ceza mahkemesine*; ikinci fıkrada dü-

---

109Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 870.

zenlenmiş olan atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokmak suçundan dolayı yargılama yetkisi aynı kanunun 11. maddesi uyarınca *asliye ceza mahkemesine*; üçüncü fıkrada düzenlenmiş olan atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı özellik göstermesi şeklindeki cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal bakımından yine *asliye ceza mahkemesine*; dördüncü fıkrada düzenlenmiş olan insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi şeklindeki cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal bakımından, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Yetkileri Hakkında Kanun'un 12. maddesi uyarınca *ağır ceza mahkemesi* görevlidir.

CMK, çevrenin kasten kirletilmesi suçunun yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk karasuları dışında işlenmesi hali için özel yetki kuralı belirlemiştir. Buna göre, çevreyi kasten kirletme suçunun, yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk Karasuları dışında işlendiği takdirde, suçun işlendiği yere en yakın veya geminin ilk uğradığı limanın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir (CMK m. 15/3).

C. ÇEVRENİN TAKSİRLE KİRLETİLMESİ (TCK m. 182)¹¹⁰

I. Genel Olarak

TCK, çevrenin kasten kirletilmesi yanında, taksirle kirletilmesini de suç olarak düzenlemiştir.

---

110 “Çevrenin taksirle kirletilmesi

Madde 182- (1) Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması halinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

181. maddenin ilk fıkrası çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olma eylemini ceza yaptırımına bağlamıştır.

Aynı fıkranın ikinci cümlesinde, *atık veya artıkların, toprakta suda veya havada kalıcı etki bırakması hali cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir.*

Maddenin ikinci fıkrası ise, *insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa suya veya havaya taksirle verilmesi eylemini bağımsız bir suç olarak düzenlemiştir.*

Çevrenin taksirle kirletilmesi suçuyla korunan hukuksal değer, suçun maddi konusu, fail ve mağduru çevrenin kasten kirletilmesi suçundan farklılık göstermediğinden, tekrara yer vermemek için, yukarıda çevrenin kasten kirletilmesi suçuna ilişkin yapılan açıklamalara atıf yapmakla yetiniyorum.

Şu kadarını belirtelim ki, çevrenin taksirle kirletilmesi suçu tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilse dahi, **tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerinden birisinin uygulanması mümkün değildir.** Zira bu suç sebebiyle tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanabileceği Kanunda ayrıca açıkça düzenlenmemiştir.

Çalışmanın bu kısmında çevrenin taksirle kirletilmesi suçunun diğer unsurlarına ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

II. Tipe Uygun Eylem

Öğretide¹¹¹, çevrenin taksirle kirletilmesi suçunu düzenleyen 182. Maddenin ilk fıkrasında düzenlenen eylem, suçun temel şekli olarak kabul edilmekte; maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen eylem ise cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli

---

111 Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5045 vd.; Yokuş Sevük, Çevre Hukuku, s. 338 vd.

hal olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Kanun Koyucu, 181. maddenin dördüncü fıkrasından farklı olarak, 182. maddenin ikinci fıkrasında maddenin ilk fıkrasına atıf yapmaksızın ve ilk fıkradan bağımsız olarak belirli niteliklere sahip atık veya artıkların toprak, su veya havaya taksirle verilmesine neden olma eylemini suç olarak düzenlemiştir. Hâlbuki 181. maddenin dördüncü fıkrası, maddenin birinci ve ikinci fıkralarına atıf yapmak suretiyle, ilk iki fıkradaki eylemlerin, belirli niteliklere sahip atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesini cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak düzenlemiştir. Diğer taraftan 182. maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkradan farklı olarak, atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesinin çevreye zarar verecek şekilde olması da aranmamış; fıkroda sayılan niteliklere sahip atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesini müstakil ve soyut tehlike suçu olarak düzenlemiştir.

Bu açıklamalar çerçevesinde 182. maddede düzenlenen çevrenin taksirle kirletilmesi başlığı altındaki iki ayrı suç tipinin tipe uygun eylem unsurlarını ayrı ayrı ele alınacaktır.

1) Atık veya Artıkların Çevreye Zarar Verecek Şekilde, Toprağa, Suyu veya Havaya Verilmesine Neden Olmak

Maddenin birinci fıkrasında düzenlenen suçun tipe uygun eylem unsuru, *atık veya artıkların çevreye zarar verecek şekilde, toprağa, suya veya havaya verilmesine neden olmaktır.* Ancak bu suçun da oluşabilmesi için eylemin herhangi bir biçimde gerçekleştirilmesi yeterli görülmemiş; bu suçun tipik eylem unsurunun meydana gelmesi için "*çevreye zarar verecek şekilde*" gerçekleştirilmesi aranmıştır. Buna karşı atık veya artıkların, toprak, su veya havaya kasten verilmesinden farklı olarak, burada kanun koyucu eylemin "*ilgili kanunlarla düzenlenen teknik usullere aykırı olmak*" koşulunu aramamıştır. Dolayısıyla atık veya artıkların ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere uygun olsa dahi, çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmesine taksirle neden olunması eylemi bu suçu meydana getirecektir.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Çevrenin kasten kirletilmesi suçunda (TCK m. 181/1) olduğu gibi burada da atık veya artıkların toprak, su veya havaya “verilmesinden” söz edilmiştir. Burada da atık veya artıkların toprak, su veya havayla temasını sağlayan atma, bırakma, gömme, salıverme, serbest bırakma gibi her türlü davranışın “verme” kapsamında olduğu kabul edilmelidir¹¹².

Öğretide¹¹³ 181. maddenin ilk fıkrasında düzenlenen suçun “serbest hareketli” bir suç olduğu belirtilmiş olmakla birlikte; madde metninde atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesine herhangi bir biçimde taksirle neden olunan davranışın değil; ancak “çevreye zarar verecek şekilde” verilmesine neden olunan davranışın cezalandırılması karşısında, bu suçun da 181/1. maddede belirtilen suç gibi **serbest hareketli değil, “bağlı hareketli” bir suç olduğunun kabulü gerekir.**

Suçun tanımından da anlaşıldığı üzere, suçun meydana gelebilmesi için, atık veya artıkların çevreye bir zarar vermiş olması gerekmekte bununla birlikte atık veya artıkların niteliği itibariyle çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmiş olması gereklidir. Bu konu yukarıda¹¹⁴ aynı koşul sebebiyle çevrenin kasten kirletilmesi suçu bağlamında ayrıntılı biçimde tartışıldığından oraya atıf yapılmakla yetinilmektedir.

2) İnsan veya Hayvanlar Açısından Tedavisi Zor Hastalıkların Ortaya Çıkmasına, Üreme Yeteneğinin Körelmesine, Hayvanların veya Bitkilerin Doğal Özelliklerini Değiştirmeye Neden Olabilecek Niteliklere Sahip Olan Atık veya Artıkların Toprağa, Suya veya Havaya Taksirle Verilmesine Neden Olmak

Yukarıda açıklandığı üzere, Kanun Koyucu bu fıkrada, birinci fıkradan farklı olarak herhangi bir atık veya artığın değil,

---

112 Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5046; Yokuş Sevük, Çevre Hukuku, s. 338.

113 Yokuş Sevük, Çevre Hukuku, s. 339.

114 Bkz.: Yukarıda B, III.

fıkıradaki tek tek sayılan belirli niteliklere sahip atık veya artıkların toprak, su veya havaya taksirle verilmesine neden olmayı müstakil bir suç olarak düzenlemiştir.

Yine birinci fıkradan farklı olarak bu fıkrada atık veya artıkların toprak, su veya havaya nasıl verildiğinin bir önemi olmayıp herhangi bir biçimde verilmesi suçun oluşması açısından yeterlidir. Dolayısıyla birinci fıkradan farklı olarak bu fıkradaki suç, serbest hareketli bir suç olarak düzenlenmiştir. Burada atık veya artıkların belirli niteliklere sahip olmasıyla, bu atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesi şeklindeki hareket bakımından herhangi bir özellik aranmamış olması sebebiyle, fıkradaki özelliklere sahip atık veya artıkların herhangi bir biçimde toprak, su veya havaya verilmesiyle suçun oluştuğunun kabul edilmesini birbirine karıştırmamak gereklidir.

Fıkıradaki tek tek sayılan niteliklere sahip atık veya artıkların toprak su veya havaya verilmesi ile suç da meydana gelmiş olduğundan, **bu fıkradaki düzenleme bir soyut tehlike suçudur**¹¹⁵.

Toprak, hava veya suya verilecek atık veya artıkların sahip olması gereken nitelikler seçimlik olarak sayıldığından, bunlardan birisine sahip olan atık veya artığın toprak, su veya havaya verilmesine taksirle neden olunması halinde bu suç da meydana gelmiş olacaktır.

III. Manevi Unsur

Her iki fıkradaki suçun manevi unsuru “taksir” olarak düzenlenmiştir.

Taksir, TCK'nın 22/2. maddesinde *dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesidir* şeklinde tanımlanmıştır.

---

115 Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5047; Yokuş Sevük, Çevre Hukuku, s. 343.

Maddenin birinci fıkrasındaki suç bakımından failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak, atık veya atıkların çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmesine neden olması gereklidir¹¹⁶.

116“...Her ne kadar dosyada mevcut bilirkişi raporunda kullanılmış akü geri kazanım işlemi sonucu ortaya çıkan cüruf şeklindeki atıkların, analiz gerekmeksizin Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin Ek-7 Listesinde (A) kategorisindeki “tehlikeli atık” niteliğinde bulunduğu belirtilmekte ise de, sanıkların ve müdafilerinin savunmalarında; Eskişehir’deki Fabrikada yapılan üretim sonucu ortaya çıkan atıkların bir kısmının evsel atıklarla aynı yere atılabileceğinin, diğer kısmının ise tehlikeli atık olması nedeniyle rutin olarak yıllardır İzmit’te bulunan İ... firmasındaki lisanslı depoya gönderildiğinin ve bu gönderilerle ilgili belgeleri dosyaya ibraz ettiklerini, evsel atık türündeki cürufun ise Eskişehir bölgesinde belediye atık alanına dökülmekte olduğunu, nitekim bu yöndeki uygulama nedeniyle Çevre İl Müdürlüğüne önce idari para cezası uygulanmış ise de, yaptıkları itiraz üzerine Bakanlıktan alınan görüş doğrultusunda Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü’nün 15.1.2007 tarihli ... sayılı yazısı ile işletmenin atıklarının tehlikesiz olarak depolanabilme özelliğine sahip bulunması sebebiyle evsel atık düzenli depo tesislerinde ayrı olarak depolanabileceğinin belirtilmesi nedeniyle uygulamalarının bu yönde devam ettiğini, şirketin aldığı malları getirmek üzere Ankara’ya gidecek kamyonları ile Çevre İl Müdürlüğü alanında belirtilen nitelikteki atıkların, Sincan Belediyesi tarafından gösterilen yazı ücreti ödenip makbuz alınarak ve diğer atıklarla karışmayacak şekilde depo edildiği, ancak numune alınan son kamyonun boşaltılan atıklar üzerinde yapılan incelemede tehlikeli atık niteliğinde bulunduğunun belirlenmesi üzerine yaptıkları araştırma neticesinde, son kamyonun yüklenmesi sırasında, lisanlı şoförlerin yükleme için aracı depo önüne bırakıp yemeğe gittikleri sırada yakında bulunan bir kısım tehlikeli atığın yanlışlıkla işçiler tarafından kamyonla yüklendiğinin taraflarınca sonradan anlaşılması karşısında, önceki kamyonlarca dökülen atıkların Çevre İl Müdürlüğüne uygun bulunan yöntemle belediyenin evsel atıklar alanına ve diğer atıklarla karışmayacak şekilde dökülmesi nedeniyle suç kastının bulunmadığını, son kamyonun atıkların ise taksirle depo alanına döküldüğünü ileri sürmeleri ve dosyada mevcut Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü’nün sanıkların çalıştıkları K. AŞ. Adli şirkete hitabeden 15.01.2007 tarihli ve ... sayılı yazısında “işletmenin atıklarının Ek-11 A’ya göre tehlikesiz olarak depolanabilme özelliğine sahip atık olması sebebiyle, Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği beşinci bölümünde yer alan teknik standartları ve alt yapıyı haiz evsel atık düzenli depo tesislerinde ayrı olarak (tek tür) depolanarak nihai bertarafının sağlanabileceğinin belirtilmesi karşısında; Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü’nden, alınan bu yazıdan sonra suç tarihine kadar ilgili şirketin belediye çöplüğüne dökme şeklinde yaptığı uygulamanın yasaklanmasına yönelik bir işlem yapıp yapılmadığı da araştırılarak, idarenin yönlendirmesiyle bu şekilde bir uygulamanın ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmaması durumunda suç kastının oluşmayabileceğinin gözetilmesi ve maddi olgunun savunmadaki gibi son kamyonun tehlikeli atıkların özensizlikle toprağa bırakıldığı biçiminde kabul edilmesi durumunda da çevrenin taksirle kirletilmesi suçunun tartışılması gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ve yetersiz gerekçeyle TCK’nın 181. maddesi ile hüküm kurulması ...” (Y. 4. CD, 27.12.2012, 2010/31681, 2012/32675 – Karar için bkz.: Yılmaz, Çevre Suçları, s. 121, dn.: 171)

İkinci fıkradaki suç açısından ise, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak bu fıkra da sayılan niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesine neden olunması gereklidir.

TCK'nın 22/3. maddesinde ise, *kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi hali* ise bilinçli taksir olarak düzenlenmiştir. Suçun bilinçli taksirle işlenmesi, taksire göre cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Çevrenin taksirle kirletilmesi suçunun manevi unsuru gerek taksir, gerekse bilinçli taksir şeklinde gerçekleşebilir.

IV. Hukuka Aykırılık

Atık veya artığın toprak, havaya veya suya verilmesi işleminin ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere uygun olması hali burada bir hukuka uygunluk sebebi oluşturmayacaktır. Atık veya artığın çevreye verilmesi, ilgili kanunlarla öngörülen teknik usullere uygun olsa dahi, bu işlemin çevreye zarar verebilecek nitelikte olduğunu öngörmesi gereken bir kimsenin, dikkat ve özen yükümlülüğünün aykırı davranmak suretiyle suç tanımında gerçekleştirilen davranışı gerçekleştirmiş olması halinde bu suç meydana gelecektir.

V. Nitelikli Unsurlar

182. maddenin ilk fıkrasının ikinci cümlesi, *atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması hali* bu fıkradaki suç açısından cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Kanun Koyucu, çevrenin kasten kirletilmesi suçundan farklı olarak burada atık veya artıkların toprak, su veya havada kalıcı "etki" bırakmasını, atık veya artığın kendi niteliğini değil; toprak, su veya havada bırakacağı etkiyi cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

cezanın artırılmasını gerektiren bu nitelikli hal, bir zarar suçu olarak düzenlenmiştir¹¹⁷. Toprak, su veya havaya verilmiş olan bu atık veya artıkların verildiği ortamda kalıcı etki bırakması cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak uygulanacaktır.

Bu cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli halin uygulanabilmesi için, atık veya artıkların verildiği ortamda “kalıcı” etki bırakması arandığından; atık veya artığın uzun süre devam edecek bir etkisinin varlığı aranacaktır¹¹⁸.

Bu özelliği itibarıyla, somut olayda cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli halin gerçekleşmiş olması halinde artık suç bir “zarar” suçu niteliğine bürünmektedir.

Her ne kadar 182. maddede özel olarak düzenlenmemişse de TCK'nın taksiri düzenleyen 22. maddesinin 3. fıkrasının açık hükmü¹¹⁹ gereğince suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde 182. maddede öngörülen cezalar, maddede belirtilen oranlarda artırılarak belirlenecektir.

VI. Teşebbüs

TCK'nın 35/1. maddesi¹²⁰, ancak kasten işlenen suçlarda teşebbüse imkan tanımış olup; taksirle işlenen suçlarda teşebbüs mümkün olmadığından, çevrenin taksirle kirletilmesi suçunda da teşebbüs mümkün değildir. Taksirli bir davranışla, atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesi söz konusu olmadıkça cezalandırılabilir bir eylemden söz edilemeyecektir.

---

117 **Taşkın**, Çevrenin Hukuksal Yönden Korunması, s. 275; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5047; **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 154; **Yokuş Sevük**, Çevre Hukuku, s. 342.

118 **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5047.

119 “... bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.” (TCK m. 22/3)

120 “Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.”

VII. İştirak

TCK'nun taksiri düzenleyen 22. maddesinin beşinci fıkrası¹²¹, *birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda herkesin kendi kusurundan dolayı sorumlu olacağını* düzenlemek suretiyle, taksirle işlenen suçlarda iştirakin de mümkün olamayacağını kabul etmiştir. Yine suça iştirakte bağlılık kuralını düzenleyen TCK'nun 40. maddesi de *suça iştirak için kasten ve hukuka aykırı bir fiilin varlığını* aramıştır. Bu sebeple atık veya artıkların toprak, su veya havaya verilmesine birden fazla kişinin taksirli davranışı neden olsa dahi, bunlardan her biri iştirak kurallarına göre değil, kendi kusurlu davranışına göre cezai anlamda sorumlu tutulacaktır.

VIII. Suçların İçtimai

182. maddenin ilk fıkrasında *genel olarak atık veya artıkların toprak, su veya havaya taksirle verilmesine neden olmak suç olarak düzenlenmişken; ikinci fıkrasında ise insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprak, su veya havaya taksirle verilmesine neden olmak suç olarak düzenlenmiştir. Atık veya artıkların ikinci fıkrada belirtilen özelliklere sahip olması halinde bu fıkra uygulanacak; buna karşı bu özelliklere sahip olmayan atık veya artıkların niteliğine bakılmaksızın ilk fıkra hükmü uygulanacaktır.*

Çevrenin taksirle kirletilmesi suçları, gerek birinci fıkra gerekse ikinci fıkra açısından atık veya artıkların çevreye taksirle verilmesine neden olmakla meydana gelir. Bunun dışında çevre veya insanlar açısından herhangi bir zararın doğması suçun oluşması açısından gerekli değildir. Bununla birlikte, atık veya artıkların taksirle toprak, su veya havaya verilmesi sonucunda, çevre veya insanlar açısından ayrıca bir zarar sonucu meydana gelirse, failin bu sonuca yönelik olarak da taksirinin varlığı

121 “Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.”

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

ve bu sonucun taksirle işlenebilen bir suç olarak düzenlenmiş olması koşuluyla, meydana gelen bu sonuçtan da sorumlu olacaktır. Örneğin, atık veya artıkların taksirle bir suya verilmesi sonucunda, insanların da bu suyla herhangi bir biçimde teması sonucunda yaralanması veya ölmesi halinde belirtildiği üzere failin bu sonuçtan da sorumlu olması mümkün olabilecektir¹²².

Taksirli bir davranışla içilecek sulara veya yenilecek, içilecek, kullanılacak ya da tüketilecek her türlü besin veya şeylere zehir katılmasına yahut da bunların bozulmasına neden olma eylemi “zehirli madde katma” suçunun (TCK m. 185) ikinci fıkrasında özel olarak düzenlenmiş olduğundan, şayet aynı eylem hem 185/2. maddede düzenlenen suçu, hem de 182. maddede düzenlenen çevrenin taksirle kirletilmesi suçunu meydana getirirse, fikri içtima (=farklı neviden fikri içtima) kuralları gereğince faile bunlardan ağır olanın cezası uygulanacaktır.

Atık veya artıkların çevreye taksirle verilmesine neden olma eylemi mütemadi (=kesintisiz) şekilde gerçekleşebilir. Örneğin bir fabrikadaki sıvı veya gaz şeklindeki atık veya artıkların toprak, su ya da havaya taksirle verilmesi söz konusu olup da bu işlem kesintisiz bir biçimde devam ediyorsa, burada tek bir suçtan söz edilecektir.

Atık veya artıkların çevreye verilmesine taksirle neden olma, farklı zamanlarda ve birbirinden bağımsız eylemler şeklinde gerçekleşiyorsa, birden fazla farklı suçun oluştuğundan söz edilebilecektir. Zira bu eylemler, zincirleme suçun oluşabilmesi için aranan “bir suç işleme kararı” çerçevesinde gerçekleşmediğinden bu halde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkün olmayacaktır.

KabK'nın 9. maddesi hükmüne göre, *kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, hem kasten, hem de taksirle işlenebilir*. Bu anlamda açık bir hüküm bulunmadığından, KabK'nın 41. maddesinde düzenlenmiş olan çevreyi kirletme eylemleri-

---

122 **Malkoç**, Açıklamalı – İctihatlı 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu, s. 2985; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, s. 5048.

nin taksirle işlenmesi de mümkündür. Bu durumda KabK'nın 15/3. maddesi hükmü¹²³ bağlamında, TCK'nın 182. maddesi hükmüne göre, çevrenin taksirle kirletilmesi suçundan dolayı eylem cezalandırılacak; ancak bu hükmün uygulanamaması halinde KabK'nın 41. maddesi uygulanabilecektir.

Bu açıdan öğretide¹²⁴ savunulan, KabK'nın 41. maddesinin kişisel ve evsel atıkları özel olarak düzenlediği ve bu hükmün uygulanabileceği hallerde TCK'nın 182. maddesinin uygulanmasının mümkün olmadığı yönündeki görüşe katılmak mümkün değildir. Çevrenin kasten kirletilmesi suçuna ilişkin açıklamalarda da belirtildiği üzere TCK'nın 182. maddesinin düzenlemesinden ve bu madde gerekçesinin atıf yaptığı 181. maddenin gerekçesinden yahut da KabK'nın 41. maddesinden böyle bir sonuca ulaşmanın mümkün olmadığı kanısındayım. Kanımca eylemin kabahat mi yoksa suç mu olduğuna ilişkin ayırıcı özellik, atık veya artığın çevreye verilmiş şeklidir. Gerçekten de TCK'nın 182/2. maddesindeki suçun oluşabilmesi için atık veya artığın çevreye zarar verecek şekilde toprak, su veya havaya verilmesi gerekirken; KabK'nın 41. maddesinde, maddede yer alan atık veya artıkların belirlenen yerler dışına atılması, çevreye zarar verecek nitelikte olup olmamasına bakılmaksızın kabahat olarak düzenlenmiştir.

Aynı husus ÇevK'nın 20. maddesinde düzenlenmiş olan kabahat eylemleri açısından da geçerli olup; bu konuda çevrenin kasten kirletilmesi suçu bağlamında ayrıntılı açıklama yapıldığından, tekrara girmemek bakımından o kısma atıf yapmakla yetiniyorum¹²⁵.

IX. Yaptırım ve Ceza Muhakemesine İlişkin Kurallar

Atık veya artıkların çevreye zarar verecek şekilde toprak, su

---

123 "Bir fil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanamayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır."

124 Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, s. 5048.

125 Bkz.: Yukarıda B, XII.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

veya havaya taksirle verilmesine neden olmak eyleminin cezası “adli para cezası” olarak öngörülmüştür. Adli para cezasının miktarını belirlenmediğinden, TCK’nın 52/1. maddesi hükmü gereğince uygulanacak para cezası beş günden az, yediyüzotuz günden fazla olamamak üzere belirlenecektir.

Suçun cezası yalnız adli para cezasını gerektirdiğinden TCK’nın 75. maddesi hükmü gereğince “önödeme” hükümlerinin uygulanması gereklidir¹²⁶.

Atık veya artıkların toprak, su veya havada kalıcı etki bırakması halinde, suçun cezası iki aydan bir yıla kadar hapis cezasıdır.

Toprak, su veya havaya taksirle verilmesine neden olunan atık veya artıkların, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olması halinde, suçun cezası bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür.

Bu suçta dava zamanaşımı süresi sekiz yıldır (TCK m. 66/1-e)

Çevrenin taksirle kirlenmesi suçu re’sen soruşturulan ve kovuşturulan suç niteliğindedir.

Suçun temel şekli ile birinci fıkrada öngörülmüş olan cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hali açısından görevli mahkeme, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Yetkileri Hakkında Kanun’un 10. maddesi hükmü gereğince sulh ceza mahkemesidir.

¹²⁶ “Dosya kapsamına göre, sanık hakkında Aliğa Cumhuriyet Başsavcılığınca 22/05/2008 tarihli ve 2008/317 sayılı iddianame ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 182/1. Maddesine muhalefetten dava açıldığı, yargılama aşamasında sanığın eyleminin aynı Kanunun 182/1. Maddesinin birinci cümlesinde er alan çevrenin taksirle kirlenmesi suçu olarak kabul edilmesi karşısında, sanığın üzerine atılı suçun kabul edilen niteliği ve uygulanan kanun maddesi nazara alındığında, anılan Kanunun 75. Maddesi kapsamına girip ön ödemeye tabi bulunduğu Sulh Ceza Mahkemesince sanığa usulüne uygun şekilde ön ödeme ihtarları yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesinde isabet görülmediğinden ...” (Y. 2. CD, 24.02.2010, 2010/5488, 2010/5566 – Karar için bkz.: **Yılmaz**, Çevre Suçları, s. 159, dn.: 206).

Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiş cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hali bakımından görevli mahkeme ise, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Yetkileri Hakkında Kanun'un 11. maddesi hükmü gereğince asliye ceza mahkemesidir.

Çevrenin kasten kirletilmesi suçunun yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk karasuları dışında işlenmesi hali için CMK'nın 15/3. maddesinde öngörülen özel yetki kuralı uyarınca çevrenin taksirle kirletilmesi suçunun, yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk Karasuları dışında işlenmiş olması halinde, suçun işlendiği yere en yakın veya geminin ilk uğradığı limanın bulunduğu yer mahkemesi yargılama yetkisine sahiptir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Alıca, Süheyla; Türkiye'de Çevre Suçları, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.: I, İstanbul 2008.

Artuk, Mehmet Emin / **Gökçen**, Ahmet / **Yenidünya**, Ahmet Caner; Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2013.

Arzt, Gunter / **Weber**, Ulrich / **Heinrich**, Bernd / **Hilgen-dorf**, Eric; Strafrecht Besonderer Teil, Bielefeld 2009.

Atladı, Ramazan Barış; Amtsträgerbarkeit im Umweltstrafrecht Frankfurt am Main 2011.

Bayraktar, Köksal; Çevre Hukuku ve Çevre Kirliliğini Önlemede Bir Örnek, Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.

Bayraktar, Köksal; Çevrenin Korunması ve Türk Hukuku, Seha L. Meray'a Armağan, C.: I, Ankara 1981

Centel, Nur / **Zafer**, Hamide / **Çakmut**, Özlem; Türk Ceza Hukukuna Giriş, 7. Baskı, İstanbul 2011.

Cramer, Peter / **Heine**, Günter; in: Schönke/Schröder (Strafgesetzbuch Kommentar), 26. Auflage, München 2001.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Daragenli, Vesile Sonay; Tehlike Suçları, Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, İstanbul 1999.

Demirbaş, Timur; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2013.

Diñç, Güney; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Çevre ve İnsan, Ankara 2008.

Dönmezer, Sulhi / **Erman**, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. I, 14. Baskı, İstanbul 1997.

Fischer, Thomas; Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 59. Auflage, München 2012.

Gemalmaz, Semih; Bir İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı ve Türk Düzenlemesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LII, sy. 1-4 (1986-1987) - Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan.

Gündel, Ahmet; Yeni Türk Ceza Kanunu Açıklaması, C.: III, Ankara 2009.

Güneş, Ahmet M.; Uluslararası Çevre Hukuku Üzerine Bir İnceleme, C. LXX, sy. 1 (2012).

Güneş, Yusuf / **Coşkun**, Aynur Aydın; Çevre Hukuku, İstanbul 2004.

Güney, Niyazi / Özdemir, Kenan / **Balo**, Yusuf S.; Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2004.

Hafızoğulları, Zeki / Özen, Muharrem; Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler - Toplum Karşı Suçlar, Ankara 2012.

Hakeri, Hakan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2011.

Hecker, Bernd; Umweltstrafrecht, Europäisches Strafrecht, (Hrsg.: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht), Baden-Baden 2011.

Hecker, Bernd (Çev.: Rabia Ünlü); Avrupa Birliği'nde Çevre Ceza Yasası'nın Asgari Standartlarının Belirlenmesi, Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku (Yayına Hazırlayanlar: Eric Hilgendorf / Yener Ünver), İstanbul 2010, C.: I.

Henrich, Bernd; Strafrecht – Allgemeiner Teil I, 2. Auflage, Stuttgart 2010.

İçel, Kayıhan / **Evik**, A. Hakan; İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Kitap, 4. Baskı, İstanbul 2007.

Kaboğlu, İbrahim; Çevre Hakkı, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, tarih ve yer yok.

Katoğlu, Tuğrul; Çevre ve Ceza Hukuku – Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, Çevre Hukuku Sempozyumu (Çeşme 10-11 Nisan 2006), Ankara 2006.

Koca, Mahmut / Üzülmez, İlhan; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2012.

Kuzu, Burhan; Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı, İstanbul 1997.

Lackner/Kühl, StGB – Strafgesetzbuch Kommentar, 26. Aufl., München 2007.

Malkoç, İsmail; Açıklamalı – İçtihatlı 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu, C.: III, Ankara 2013.

Önder, Ayhan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 1989.

Özbek, Veli Özer / **Kanbur**, Mehmet Nihat / **Doğan**, Koray / **Bacaksız**, Pınar / **Tepe**, İlker; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2013.

Özcan, Onur; Türk Hukukunda Çevre Suçları, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.: I, İstanbul 2008.

Özen, Muharrem; Genel Tehlike Yaratan Suçlar, Ankara 2010.

TRAKYA ÇEVRE SORUNLARI

Özen, Mustafa; Çevreye Karşı İşlenen Suçlar, Selçuk Üniversitesi Dergisi, C.: 18, sy. 1, Yıl: 2010.

Özgenç, İzzet; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Ankara 2013.

Özgenç, İzzet; Türk Ceza Kanunu Şerhi, 3. Baskı, Adalet Bakanlığı EDB Yayınları, Ankara 2006.

Özkan, Noyan; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Çevre Hukuku, Çevre ve Ceza Hukuku - Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, Çevre Hukuku Sempozyumu (Çeşme 10-11 Nisan 2006), Ankara 2006.

Öztürk, Bahri / **Erdem**, Mustafa Ruhan; Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2012.

Parlar, Ali / **Hatipoğlu**, Muzaffer; Ceza ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku, Ankara 2010.

Polaino Navarete, Miguel; Landesbericht Spanien, Umweltstrafrecht in mittel- und südeuropäischen Ländern (Hrsg.: Günter Heine), Freiburg im Breisgau 1997.

Saliger, Frank; Umweltstrafrecht, München 2012.

Soyaslan, Doğan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2012.

Şen, Ersan; Çevre Ceza Hukuku (Ceza Hukuku Açısından Sağlıklı ve Düzenli Bir Çevrede Yaşama Hakkı, İstanbul 1994.

Talas, Serdar; Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXI, sy. 1 (2013)- Prof. Dr. Füsün Sokullu-Akıncı'ya Armağan.

Taşkın, Ahmet; Çevrenin Hukuksal Yönden Korunması, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), Nisan 2010.

Thaman, Stephen; Umweltstrafrecht in den USA, Freiburg im Breisgau 1992.

Toroslu, Nevzat; Ceza Hukuku ve Çevre, Ankara 1982, s. 1 vd.

Turgut, Nükhet; Çevre Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2001.

Ünver, Yener / **Nuhoğlu**, Ayşe; Federal Almanya Çevre Ceza Hukuku, İstanbul 1999.

Ünver, Yener; Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003.

Ünver, Yener; Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Çevrenin Kirlenmesi Suçları, Güncel Hukuk Dergisi, Aralık 2005.

Yaşar, Osman / **Gökcan**, Hasan Tahsin / **Artuç**, Mustafa; Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C.: IV, Ankara 2010.

Yıldız, Ali Kemal; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Seminer Notlar, İstanbul 2007.

Yıldız, Ali Kemal; Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikayetçi, Ankara 2008.

Yıldız, Ali Kemal; Yürütme Organının Düzenleyici İşlemlerle Suç ve Ceza Yaratması, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004., s. 1033 vd.

Yılmaz, Sacit; Çevre Hukuku Bağlamında Türk Ceza Kanunundaki Çevre Suçları, Ankara 2013.

Yokuş Sevük, Handan; Çevre Hukuku - Doğal Çevrenin Korunması, Ankara 2013.

Zafer, Hamide; Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2010.

